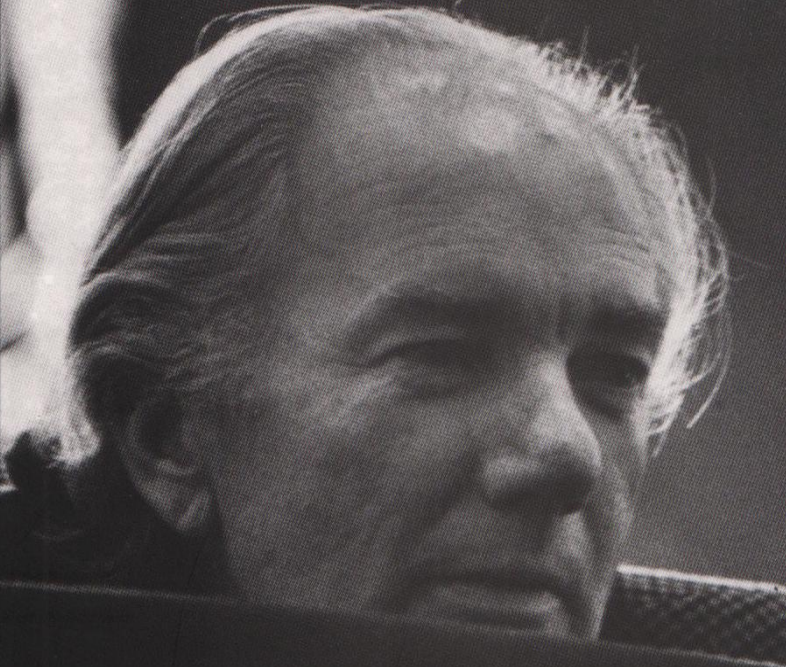

Thomas Bernhard

Sarsıntı

ANLATI

Çeviren: Esen Tezel

2.
baskı

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

SARSINTI

Thomas Bernhard 9 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen kentinde Avusturyalı bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johannes Freumbichler'in kızıdır. Bernhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salzburg'da yatılı bir okulda okudu. 1945 yazında Salzburg'daki Johanneum'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 1947'de lise öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de zatülcenp, 1949 ilkbaharında ağır bir akciğer rahatsızlığı geçirdi. 1949 Şubatı'nda büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılına kadar Grafenholz'taki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952-1957 yılları arasında Salzburg Mozarteum Akademisi'nde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Artaud ve Brecht üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 1957'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdışında kaldı. 1965'te Ohlsdorf'ta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlikte yaşamaya başladı. Seksenli yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü.

Kitap-lık dergisinin Mayıs-Haziran 2001 tarihli 47. sayısında "vesikalık konuğu" olan Thomas Bernhard ile Kurt Hofmann'ın yaptığı bir dizi söyleşiden oluşan *Thomas Bernhard'la Konuşmalar* adlı kitap YKY tarafından 2000 yılında yayımlandı.

Türkçede başlıca yapıtları: *Wittgenstein'in Yeğeni*, Metis, 1989; *Kahramanlar Alanı*, Can, 1992; *Neden - Bir Değini*, Sel, 2015; *Kiler - Bir Kaçış*, Sel, 2015; *Nefes - Bir Karar*, Sel, 2016; *Soğuk - Bir Soyutlama*, Sel, 2016; *Çocuk*, Sel, 2016; *Tiyatrocu*, Mitos Boyut, 1999; *Odun Keskme*, YKY, 1999; *Bitik Adam*, YKY, 2000; *Eski Ustalar*, YKY, 2002; *Ses Taklitçisi*, YKY, 2003; *Yok Etme*, YKY, 2005; *Don*, YKY, 2006; *Beton*, YKY, 2007; *Yürümek • Evet*, YKY, 2009; *Düzelti*, YKY, 2011; *Amras • Watten*, YKY, 2013; *Kireç Ocağı*, YKY, 2015.

Esen Tezel 1978 yılında İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nü bitirdi. Franz Kafka, Stefan Zweig, Thomas Mann, Thomas Bernhard, Emine Sevgi Özdamar, Cees Nooteboom gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Halen serbest editör ve çevirmen olarak çalışmaktadır.

*Thomas Bernhard'ın
YKY'deki kitapları*

- Odun Kesmek (1999)
Bitik Adam (2000)
Eski Ustalar (2002)
Ses Taklitçisi (2003)
Yok Etme (2005)
Don (2006)
Beton (2007)
Yürümek • Evet (2009)
Ödüllerim (2010)
Düzelti (2011)
Amras • Watten (2013)
Goethe Öleyazıyor (2013)
Ungenach (2014)
Kireç Ocağı (2015)
Ucuzayiyenler (2017)
Hakikatin İzinde (2017)
Sarsıntı (2018)

THOMAS BERNHARD

Sarsıntı

Anlatı

Almanca aslından çeviren
Esen Tezel

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5026
Edebiyat - 1437

Sarsıntı / Thomas Bernhard
Özgün adı: Verstörung
Çeviren: Esen Tezel

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu
Düzeltili: Cennet Türker

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: A4 Ofset Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
Otosanayi Sitesi Yeşilce Mah. Donanma Sok.
No: 16 Seyrantepe - Kağıthane / İstanbul
Telefon: (0 212) 281 64 48
Sertifika No: 12168

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 1969
1. baskı: İstanbul, Ocak 2018
2. baskı: İstanbul, Mart 2019
ISBN 978-975-08-4147-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334

© Insel Verlag Frankfurt am Main 1967
All rights reserved and controlled through Insel Verlag Berlin

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Sarsıntı

**Bu sonsuz mekânların ebedi
suskunluğu beni ürkütüyor.**

Pascal, *Düşünceler* 206

Ayın 26'sında, sabaha karşı saat ikide babam Salla'daki bir öğretmene gitti, son nefesini verirken bulduğu adam öldükten sonra da hemen tekrar Hüllberg'e doğru yola çıktı; orada, ilkbaharda kaynar su dolu bir domuz havuzuna düşen ama şimdi, hastaneden taburcu edilmesinin ardından haftalardır evde, anne babasının yanında olan bir çocuğu muayene edecekti.

Bu çocuğa gitmekten hoşlanıyor, onu ziyaret etmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. Çocuğun anne babası sıradan insanlardı; baba Köflach'ta maden işçisiydi, anneyse Voitsberg'de bir kasabın evinde hizmetçilik yapıyordu ama çocuk bütün gün yalnız değildi, annenin kız kardeşlerinden biri ona göz kulak oluyordu. Babam o gün ilk kez çocuğu daha önce hiç yapmadığı kadar ayrıntılı tasvir etti ve çok az ömrü kalmış olmasından korktuğunu belirtti. Kışı çıkaramayacağını kesin olarak söyleyebilirmiş ve artık onu elinden geldiğince sık ziyaret edecekmiş. Ondandır, sevdiği birinden bahseder gibi, son derece sakin bir tonda ve kelimeleri düşünmek zorunda kalmadan bahsetmesi dikkatimi çekti; çocuğa duyduğu doğal yakınlıkla, onun büyüdüğü ve anne babası tarafından yetiştirilmekten ziyade himaye edildiği ortamı anlatıyor, anne babaya ve onların çocukla ilişkilerine dair varsayımlarının altını tarif ettiği kişilerin yaşadıkları çevreye ilişkin bilgisiyle doldurarak açıklıyordu. Bunu yaparken odasında bir aşağı bir yukarı yürüyor, tekrar uzanıp yatmak için en ufak bir ihtiyaç duymuyordu. Şu anda, nispeten büyük ve ayrıca "zor" bir bölgenin tek doktoruydu; öteki, Graz Üniversitesi'nden aldığı teklifi kabul ederek eyaletin başkentine taşınmıştı. Babamın söylediğine göre, yeni bir doktor gelme ihtimali düşükmüş. Burada muayenehane açmak delilik sayılırmış. Fakat kendisi, şiddete olduğu kadar kaçıklığa da meyilli, iyiden iyiye hasta bir ahalinin kurbanı olmaya

alışmış. Hafta sonu evde olmam onu rahatlatıyor, buna gittikçe daha fazla ihtiyaç duyuyormuş. Yorgun bir hali vardı. Fakat panjur-ları açmamla birlikte Ache Nehri gözlerimizi kamaştırınca, yürüyüşe çıkacağını söyledi. “Sen de gel,” dedi, “hadi”. Ben giyinirken bir “doğa fenomeninden”, şu anda, eylül sonu çiçek açan ve kasabanın dışında, Ache kıyısında keşfettiği bir kestane ağacından söz etti. Bu vesileyle artık nihayet benimle konuşmak istiyormuş, muhtemelen Leoben'deki çalışmalarım, madencilik eğitimimle ilgili bir konudur diye düşündüm. Şu anda, kendisi gün boyu sürecek hasta ziyaretle-rine gitmeden önce, bunun için vakit varmış. “Biliyor musun,” dedi, “çoğu zaman bütün bunlar bana o kadar fazla geliyor ki...”

Kız kardeşimi uyandırmak istemedik ve olabildiğince sessiz bir biçimde, mantolarımızın asılı olduğu antreye indik. Fakat tam gi-yinmiş, evden çıkmak üzereyken zil çaldı; kapıda tanımadığım bir adam vardı, anlaşıldı ki Gradenberg'li bir meyhaneciydi ve babam-dan hemen kendisiyle gelmesini istiyordu.

Böylece, Ache kıyısına gidip sohbet edeceğimize meyhanecinin kamyonetiyle Gradenberg'e gittik; çiçek açan kestane ağacının bahsi tamamen kapanmıştı, onun yerine meyhanecinin karısının son derece asap bozucu hikâyesini dinledik.

Kocasının anlattıklarına bakılırsa kadın sabaha karşı saat ikiye kadar maden işçilerine servis yapmakla meşgulmüş, adamlar iki düşman grup halinde karşılıklı oturarak saatlerdir içiyorlarmış ki birden işçilerden biri ortada hiçbir sebep yokken kadının kafasına vurmuş ve kadın o anda bayılarak işçilerin önünde yere yığılıver-miş. Dehşete kapılan işçiler onu derhal meyhanenin birinci katın-daki yatak odasına taşımışlar; ki bu esnada kadının kafası birçok kez merdivenin tırabzanına çarpmış. Kadını yatağına yatırmış ve onlar yatak odasının kapısını itince uyanıp apar topar kalkarak olup biteni bir anda ayılan işçilerden öğrenen kocasına, kaçıp gitmiş olsa da hepsinin tanıdığı saldırgan Gröbl'li hemen o gece jandarmaya ihbar etmesi konusunda üstelemişler. Meyhanecinin söylediğine göre, görev başındakiler dahil bütün jandarmalar uyku-daymış ama o jandarma binasının camına taş atarak nihayet sesini

duyurmayı ve içeri alınmayı başarmış. Jandarmalar ilk başta, zabıt için ifade vermek üzere *sabah* tekrar gelmesini söylemişler ama o, hemen zabıt tutulması konusunda ısrar ederek en azından bir jandarmanın kendisiyle meyhaneye gelmesini istemiş; bilinci kapatan karısı orada yatıyor ve gördüğü kadarıyla derhal ifade vermeye hazır maden işçileri orada bekliyorlarmış. Fakat jandarmalardan ikisiyle meyhaneye dönmesi çok vakit almış; dolayısıyla jandarmalar onunla birlikte yatak odasına girdiklerinde maden işçilerinden biri hariç hiçbiri orada değilmiş. Meyhaneci, kafasında en korkunç şüphe ve varsayımlarla, bütün bu süre boyunca karısıyla beraber olan maden işçisi Kolig'in yanında dikilirken aslında karısını bir an bile yalnız bırakmaması gerektiğini düşünmüş; düzensiz meyhane ziyaretlerinin ötesinde tanımadığı bu adam güvenilirlik babında ahaliden sayılmazmış ve ayrıca bölgede konuşulandan nahoş şekilde farklı bir Steiermark şivesiyle konuşuyormuş.

Meyhaneci kadının yanında kalan Kolig, her ne kadar ayakta durabiliyorsa da, en kısa cümleyi bile kuramayacak kadar sarhoş olmasına rağmen, ona hemen köşede duran koltuğa oturmasını emreden daha genç jandarma tarafından sorguya alınmış; daha yaşlı olan jandarma ise, sanki ortada bir ölü varmış gibi yatakta yatan bilinci kapalı kadının fotoğraflarını çekiyormuş. Sorgusu yapılan Kolig'in ifadesinde gerçekten de dişe dokunur bir şey yokmuş ve oturmaya dayanamayıp öne devrilir gibi olunca, ondan hiç memnun kalmayan jandarma adamı kolundan tutup çekerek dışarıya, koridora çıkarmış.

Kaçak Größl, bir meyhaneden içeri adım attığı andan itibaren mutlaka kanuna karşı gelecek bir şey yapana dek orada kalan bir insanmış. Jandarmalar onu bulmanın zor olmadığını söylemiş ve benzer sabıkalarını da hesaba katarak, yıllarca sürecektir ağır hapis cezasından bahsetmişler, çünkü Größl'in meyhaneci kadının kafasına vurmasıyla ve kadının bayılmasıyla oluşan suç, ağır yaralama sayılırmış. Daha yaşlı olan jandarma ağır yaralamadan söz eder etmez hepsinin aklına, bir doktora haber verilmesi gerektiği gelmiş. "O arada birkaç saat geçmişti," dedi meyhaneci.

Gradenberg'e varıp meyhaneci tarafından derhal iki jandarmanın bulunduğu yatak odasına çıkarıldığımızda saat dört buçuktu. Babam bütün erkeklerin koridora çıkmasını istedi. O içeride, kendisini gördüğüm kısa zaman zarfında bana ölmüş gibi gelen kadını muayene ederken, koridorda iki jandarma karşıma geçmiş, yerde yatan Kolig'e saydıyor, onu ahmak ve altı kişilik ailesine karşı her geçen gün daha vicdansız olarak niteliyorlardı. Onu ne yapacaklarını bilmiyorlardı; babam yatak odasından çıkar çıkmaz Kolig'i ceketinin omuzlarından tutup bacaklarıyla yarısını kapladığı merdivenden çektiler ve bir daha onunla ilgilenmediler.

Babamın söylediğine göre kadın gerçekten de ağır yaralıydı ve derhal Köflach'taki hastaneye götürülmesi gerekiyordu; jandarmalar onu dikkatlice aşağıya taşıyıp kamyonete bindirmeliydiler.

Jandarmaların meyhaneci kadını çıkardıkları oda nemli, kahvemsi yeşil duvar kâğıdı kaplı, ucuz tahta mobilyalarla dolu ve en parlak günışığında bile karanlıktı. Babam önce bana, sonra uzaklara, sonra da kadını dikkatlice merdivenden aşağı taşıyan jandarmaların arkasından baktı; bunun meyhaneci kadın için en kötüsü anlamına geldiğini düşündüm.

Ben kamyoneti kullanan meyhanecinin yanına oturdum, babamsa arkada, kasada yatan kadının yanındaydı.

Krennhof üzerinden giderek kısalttığımız yol boyunca meyhaneci ve ben tek kelime konuşmadık. Sabahın erken saati olduğu için kolay ve hızlı gidiyorduk. Uzun zamandır buralara gelmedim, diye düşündüm; kendimi Gradner Deresi'nin sağında solunda görmek için ta çocukluğumun ilk yıllarını hatırlamam gerekmişti. Birden dikkatimi çekti: Babamın yolculuğa çıkarken beni de yanına aldığı sayılıydı ve annemin ölümünden beri daima kendi başımın çaresine bakmıştım. Kız kardeşim bunu –çünkü onun durumu da farklı değildi– çok daha acı verici bir seviyede hissetmiş olmalı.

Muhtemelen ruh hali sebebiyle meyhaneci, öncekinden farklı olarak Köflach yolunda tek kelime etmedi. Zaten bana da onunla konuşmak saçma gelecekti. Babamı doğru anladıysam, kadının Köflach'a kadar olan bu yolu çıkaramayacak olması kesin görünse

de hastabakıcılar onu kamyonetten çıkardıklarında ölmüş değildi ama biz hastanede beklerken öldü. Daha hastanede bulunan tek ameliyat odasına –ameliyathane diyemeyiz– girmeden ölmüştü; kocası bunu hissetmiş ve hastabakıcılar kadını koridorda sedyeyle iterken onun elini tutup ağlamıştı. Adamı ölünün yanında tutmayıp aşağıdaki avluya indirdiler; orada tamamen kendi kendine bırakılmış bir halde, yarım saat babamı beklemek zorundaydı. Onu yalnız bırakarak, gözlediğimi göremeyeceği şekilde gözlemeye başladım. Sonra babam geldi ve birlikte avluda yürürlerken onu sakinleştirmeye çalıştı. Adama şu anda yapılması gerekenlerden, defin işlemlerinden, mahkeme heyetinden, cinayet suçlamasıyla Größl'a dava açmaktan bahsetti. Söylediğine bakılırsa insanlar arasında kalmak, acısından ötürü kendini soyutlamamak, acısına gömülmemek şu anda meyhaneci için daha iyiydi; kendisi, yani babam, mahkemeye başvurmak gibi çeşitli mecburiyetleri onun adına üstlenebilir, öncelikle otopsi odasında yatan karısının yanına gitmek gibi diğer konularda, acısını hafifletmek için ona eşlik edebilirdi. Ölen kadının beyninde, her halükârda ölümcül bir kanama saptadığını, ayrıntılı raporun sabah erken saatte bölge adli tabibinden geleceğini belirtti. Söylediğine bakılırsa kendisinin, yani babamın, olayı ölümcül yumruk darbesinden ancak üç saat sonra meyhaneciden haber almış olmasının hiçbir önemi yokmuş. Kadının kurtulması mümkün değilmiş. Kadın otuz iki yaşındaymış ve babam onu yıllardır tanıyormuş. Meyhanecilerin bütün gün et kesmekten, büyükbaş hayvan ticaretinden, tarla işlerinden bitap düşerek kendileri genellikle erken yatarken, sadece iş düşündükleri için karılarını sabaha kadar açık meyhanelerde, sabaha doğru ilerleyen alkol tüketimiyle birlikte barbarlık yöntemleri konusunda gittikçe daha az seçici hale gelen erkek dünyasında bir başlarına bırakmaları çok büyük bir kabalıkmış; bunu bana, görünüşe bakılırsa kendinde olmayan meyhaneciden kısa bir süreliğine geride kaldığımız sırada söyledi. “Fazla uzatılan bütün meyhane geceleri tatsız sona erer,” dedi, “hatta bu bölgede yüksek oranda ölümle biter.” Bir meyhanecinin kendi karısını o sefil ve çaresiz haliyle gece

yanlarına ya da sabaha kadar en iğrenç şekilde, ne olursa olsun sırf ceplerinden paralarını almak ve en ucuz konyağı dirayetsiz *midelerine boşaltmak* amacıyla sarhoşların yanına göndererek kurban etmesi hiç de seyrek karşılaşılan bir durum değilmiş. Tekrar meyhaneciye yettiğimizde babam ona Gröbl'lü bulmanın kolay olduğunu söyledi. Jandarmanın cinayetten haberi varmış ve Gröbl nereye saklanmış olursa olsun şansı yokmuş. Fakat babam, alıp sattığı büyükbaş hayvanlarla haşır neşirken, kendi dünyası olan meyhane dünyasıyla haşır neşirken Bundscheck bölgesi için son derece tipik sayılacak bir barbarlık sergileyen ve tam da bu nedenle, ağlaması ve kendini büsbütün kaybetmesi insanın içine dokunan meyhaneciyi ikna etmeye çalışırken, belli ki bu ona gittikçe daha saçma görünüyordu; dolayısıyla ona, bence çok basit ve kolay anlaşılır şekilde en gerekli tembihlerde bulundu ve meyhaneciyi kendiyle baş başa bıraktık.

Babam otopsi odasına girip meslektaşıyla mahkeme konusunda görüştü; bense o sırada, bir yandan hastane avlusundaki tek banka oturan meyhaneciyi gözlüyor, bir yandan da genç bir hastabakıcının iterek yanımdan geçirdiği iki tekerlekli otopsi arabasında karısının cesedinin olduğunu tahmin ediyordum. Otopsi arabasının şekli şemali bana yabancı değildi, çünkü hastanenin yanından geçen okul yolunda sık sık iki mürver çalılığının arasından otopsi odasının görüldüğü yerde durup ona bakardım; kullanılmadığı zaman gece gündüz oda girişinin yanında bulunan ve bir tarafı onu görebilmemi sağlayacak şekilde açık olan bölmede dururdu. Bu metal otopsi arabası bende daima dehşet dolu bir büyülenme yaratmış ve çocukluk rüyalarımda tüyler ürpertici bir ana nesne olarak sahneye çıkmıştır. Yeni mezun genç hastabakıcı otopsi arabasını otopsi odasının girişine getirdi ve oradan babamın geldiğini duydum. Babam, diye düşündüm hâlâ bankta oturan üzgün meyhaneci tarafından mümkün mertebe görülmemek için duvar kenarından hızlı hızlı yürüyerek ikimiz birlikte hastane avlusundan çıkarken, ister evde olsun, ister hasta yanında, ister hastanede, hiçbir zaman doktorluk konusunda daima iddia edildiği şekilde karmaşık ve çok

büyük bir iş yapıyormuş gibi değil, o gün fark ettiğim üzere daha ziyade gittikçe şeffaflaşan bir bilimin içindeymiş gibi davranıyor. Gerçi tekrar tekrar gözleyebildiğim kadarıyla, diye düşündüm, bütününü bilimsel kafalarına rağmen işadamından başka bir şey olmayan, işadımı gibi konuşup davranan bir sürü doktor var ama babam onlardan değil.

Ona eşlik etmek benim için devamlı bir üzüntü kaynağı olurmuş, bu sebeple çoğu zaman hasta ziyaretlerine beni de götürme konusunda tereddüde düşüyormuş; çünkü daima, bütün vakalarda görüldüğü üzere ziyarete gitmek, el sürmek ve muayene etmek zorunda olduğu herkes hasta ve üzgünmüş, mesele ne olursa olsun, kendisi devamlı hasta bir dünyada, hasta insanlar, bireyler arasında hareket ediyormuş; bu dünya sağlıklı olduğunu ileri sürse de, sağlıklıymış gibi yapsa da aslında daima hastaymış ve insanlar, bireyler, sözümona sağlıklı olanlar dahil, daima hastaymışlar. O buna alışkımış ama belki beni sarsabilir, kendim için zararlı olacak şekilde derin düşüncelere dalmama yol açabilirmiş; ona göre ben zaten daima her şey ve herkes tarafından sarsılmaya, her şey ve herkes konusunda kendime zararlı olacak şekilde derin düşüncelere dalmaya müsaitmişim. Kız kardeşimdeyse bu hal daha da tehlikeli boyutlardaymış. Fakat ona göre, *herkesin hasta ve üzgün olduğu gerçeğine –gerçekten hasta ve üzgün dedi–* kendini kapamak yanlışmış ve bu sebeple kısa ya da uzun mesafelerde tekrar tekrar, beni ya da kız kardeşimi hasta ziyaretine götürmenin “cazibesine kapılıyormuş”. “Bu daima bir risk,” dedi. En korktuğu şey, kendisi bizim için daima tam tersini sağlamaya çalışırken ikimizden birinin, kız kardeşimin ya da benim, bir hastanın ve onun hastalığının çizdiği tablo yüzünden hayat boyu zarar görmemizmiş.

Köflach’ın içine girdik. Babam bankaya ve postaneye gitmek istiyordu ama ikisi de henüz kapalıydı; bunun üzerine beni, Graz’ta birlikte okuduğu ve benim de bize yaptığı yaz ziyaretlerinden tanıdığım, arkadaşı olan bir avukata götürdü; adam mal mülk davalarında başarılı bir avukattı. Babam onun evinde kahvaltı edebileceğimizi umuyordu.

Zili çaldık, kapı açıldı ve bir kasaba için cömert sayılacak şekilde döşenmiş, tek başına bakıldığında zevkli olmasa da ilk bakışta rahat bir eve girdik; evde ilk dikkati çeken şey, oturacak bir sürü koltuk bulunmasıydı. Avukatın genç karısı tarafından karşılanarak hemen yemek odasına buyur edildik. Çok geçmeden avukat geldi. Babam az vakti olduğunu, sonra benimle birlikte eve dönmesi gerektiğini söyledi. Tam üstüne geldiğimiz ve hayatımda hiç etmediğim kadar zengin kahvaltı sırasında –oturduğum yerden aşağıdaki sokağa bakabiliyor, orada olup biteni gözlemleyebiliyordum– Grösl’in Gradenberg’li meyhaneci kadını öldürmesi olayından bahsettik. Babam insanların kontrolsüz olduklarında, bilhassa meyhanelerde birbirlerine saldırmalarının korkunç olduğunu söyledi, neden olduğunu bile bilmeden, dedi, kaçak Grösl da meyhanecinin karısını neden vurarak öldürdüğünü bilmiyormuş, “Kadını öldürdüğünü,” dedi babam, “hâlâ bilmiyor olabilir”. Önce barbarlığa, sonra da barbarlıkları konusunda tam bir umutsuzluğa kapılan, daima her şeye kapılan, her şeye kapılmak zorunda olan taşra insanları; işte bu insanlar bugün ürkütücü şekilde çoğunluktaymışlar.

Gerçekten de taşrada, şehirdekinden daha fazla barbar ve suçlu varmış. Tıpkı şiddet gibi barbarlık da taşrada esasmış. Şehirdeki barbarlık taşradaki barbarlığın yanında, şehirdeki şiddet taşradaki şiddetin yanında hiç sayılırmış. Şehirdeki suçlar, şehir suçları, taşradaki suçların, taşra suçlarının yanında hiç sayılırmış. Şehirdeki suçlar, taşradakiler karşısında gülünç kalırmış. Babama göre meyhaneci doğuştan şiddete meyilli ve suçluymuş. Bu insanın üzerindeki ve içindeki her şeyde şiddet ve suç varmış. Büyükbaş hayvan tüccarı olan bu adam, hayatının her anında ve bütün durumlarında büyükbaş hayvan tüccarıymış. “Şimdi zırlayıp dursa da,” dedi babam, “aslında bir büyükbaş hayvan için zırlıyor. Bir meyhaneci için karısı büyükbaş hayvandan başka bir şey değildir.” Adam karısını günün birinde, sapıkça bir el hamlesiyle uçsuz bucaksız bekâr kadınlar sürüsünden çekip çıkararak boyunduruğu altına almış. Böyle bir meyhane, Bundscheck Dağı eteklerindeki her kasap, büyükbaş hayvan pazarı ya da çiftlik gibi barbar bir

kadın hapishanesiymiş. İnsan iyice kulak kabartırsa, taşrada ne zaman, nereye giderse gitsin, kocaları tarafından evlere hapsedilen kadınları duyarmış. Babamın söylediğine bakılırsa kendisi her gün neredeyse sırf iğrenç insanlarla karşı karşıya geliyor, bu evlerin içine girdiğinde zorbalığın, şiddetin içine giriyor, esasen doktor çantasıyla sürekli bir suç dünyasında dolanıp duruyormuş. Gleinalpe ve Koralpe Sıradağları'nın eteklerindeki, Kainach ve Gröbnitz Vadisi'ndeki insanlar, milyonlarca ve binlerce yıldır en bayağı bedensel aşırılıklar üzerine kurulu Steiermark'ın ideal örneğiymişler. Ancak bu arada, Hüllberg'deki maden işçisi çocuğuna yapmış olduğu ziyareti hatırladı ve orada nasıl içtenlikle karşılandığını, çeyrek saat boyunca sakinleştirildiğini ve sonra yine aynı içtenlikle uğurlandığını anlattı. Fakat ona göre meyhaneci gibi insanlar konusunda söylediklerinin sadece hali vakti yerinde olanları kapsadığına inanmak bir yanılgıymış, bu çocuğun anne babası ve kendisi bir istisnaymış; "Yoksullar iki kat barbar, hain ve suça yatkın, hem de imkânları doğrultusunda çok daha korkunç ölçüde," dedi.

İlk ziyaret etmek zorunda kaldığı öğretmenden bahsetmedi; bence bunun sebebi, adamın daha babam onu gerçek anlamda idrak etmeden ölüp gitmesiydi. Öğretmeni unutmuş olduğunu düşündüm, çünkü bir kez daha çocuktan ve onun yanıklarından bahsedip çocuğun *konuşma şeklini* tasvir ettikten sonra lafı tekrar meyhaneciye getirdi. Söylediğine göre adam hastanede bekliyormuş, bizi kamyonetiyle Gradenberg'e bırakıp oradan evine gidecekmış. Şu anda muhtemelen otopsi odasındaymış; babam oraya giderken ona eşlik etmek niyetindeydi ama herhalde unutmuştu ve ben, şu anda otopsi odasında meyhaneciye ölen karısının kıyafetlerinin verildiğini düşündüm; gerçekten de avukatın evinden çıkıp postaneye ve bankaya da uğradıktan sonra oraya vardığımızda meyhaneci, kolunun altında meyhanecinin karısının katlanmış kıyafetleriyle hastane kapısında bizi bekliyordu.

Gradenberg'e dönüş yolunda babam o gün ziyaret etmesi gereken hastaları saydı; Saurau, Ebenhöh, Fochler, Krainer isimlerini sıra-

ladı. Ben sırf meyhaneci kadının ölümü dolayısıyla yaşadıklarım yüzünden bitkin düşmüşken babamda en ufak bir yorgunluk görmüyordum. Kamyoneti sanki başına korkunç bir şey gelmemişçesine sakın kullanan meyhanecinin yanında otururken ikimiz de, her birimiz kendi kendine, ziyaretine gidilecekleri hayal etmeye çalışıyorduk ve meyhaneci bir ara Krennhof dışında bir kasaba uğrayıp işle ilgili bir meseleyi görüşmek üzere özür dileyerek arabadan inip birkaç dakikalığına gözden kaybolduğunda babam, çocukluğundan beri tanıdığı, daha on yıl önce bir delikanlı olan, bugünse gittikçe şişmanlayan, çevresi için itici biri olan, cinsel hantallığı arttıkça artan ve parantez şeklindeki iki bacağının üzerinde yürüyen bu insandan nefret ettiğini söyledi. Gradenberg'i her ziyaretinde adamın ölen karısını da bir o kadar itici bulmuştu. Gradenberg'li bu iki meyhaneci gibi insanlar arasında yaygın olan çocuksuzluk, evliliklerini gittikçe anlamsızlaşan ve en sonunda sapıklık derecesinde adileşen bir evliliğe çevirmiş ve şiddet yüzünden olmasa da gözü dönmüş bir Größl yüzünden ayrılarak en acınası şekilde bitmişler.

Yolun son bölümünde, Gradner Deresi üzerinde bir sığır sürüsüne yol vermek zorunda kaldık ve tam o sırada meyhaneci birkaç kez, olup biteni aklının almadığını söyledi. Gerçekliği kavrayamıyordum. Gradenberg'e vardığımızda, az önce mahkeme heyetinin girdiği meyhanenin önünde toplanmış bir sürü insan gördük. Kamyonetten inerken her tarafta yakın ya da uzak mesafeden bize bakan meraklılar tespit ettim.

Babam meyhanenin önünde beklememi söyledi; kendisi çabucak girip içeride toplanmış mahkeme heyetiyle görüşecekmış. Meyhane tepeden tırnağa, durmaksızın mırıldanan bir resmiyetle doluydu ve yukarı baktığım için birinci katta, açık bir pencerede, yatak odası penceresinde iki jandarma kafası gördüm. Babam bizi eve götürecek meyhaneciyle dışarı çıkana dek meyhanenin önünde ileri geri yürüdüm. Kolig hariç cinayete şahit olan bütün maden işçileri içerideydi. Günlerden cumartesiydi, maden ocağı kapalıydı. Adamların çoğu olayı hatırlayamıyordu, hepsi çelişkili ifadeler verdiler ama iki tanesi

Grösl'ı meyhaneci kadına vururken görmüştü, bu onlara yeterdi. Bu arada Grösl, babamın mümkün görmediği şekilde hâlâ kaçakmış, muhtemelen çok yakınlarda saklanıyormuş; kimse onun daha uzak mesafeye kaçmasına, hele ki, o kadar parası olsa bile, dosdoğru yurtdışına gitmesine ihtimal vermiyordu. Eve vardığımızda hemen kendi arabamıza geçtik. “Stiwoll'e gidiyoruz,” dedi babam.

Yine Grösl yüzünden, Graden'dan sonra yol Kainach'a kadar kapatılmıştı; bizi tanıdıkları için geçmemize izin verdiler. Grösl olayı gibi bir olay doğal olarak bir sansasyondur ve anında bütün bölgede duyulmuştu, herkes meyhaneci kadının öldürülmesinin etkisi altındaydı, havadis haberci jandarmalar tarafından hızla yayılmıştı, bunu özellikle amcama uğradığımız Afling'de fark ettik. Babam amcamın karısına ilaç götürmüştü. Eve girip seslendik, alt kattaki odalara ve mutfaka baktık; en sonunda, kapısı kilitlenmemiş evde kimsenin olmadığını tespit ettik. Babam ilaçları mutfak rafına koydu, bir not yazıp üzerine bıraktı, sonra da çıktık. Babamın söylediğine göre, ölümünden bir yıl önce annemle Afling'de babamın okul arkadaşlarından birinin cenazesine katılmışlar ve annem orada kendisinin yaklaşan ölümünden bahsedip durmuş. Babam onda ölümcül hastalığının hiçbir belirtisini fark etmezken, bu ölümcül hastalık –ki babam bunu çok sonra anlamış– annemin içine işlemiş vaziyetteymiş; Afling'deki cenazeden itibaren onda, babamın doktor sıfatıyla bugün hâlâ tam bir muamma olarak gördüğü bir değişim tespit edilir olmuş, gittikçe artan bir melankoli yavaş yavaş hepimizin üzerine yayılıyormuş. Babam onun her bir kelimesini hatırlıyormuş, cenazeden önce ve sonra yürüdüğü yol gözünün önündeymiş, yine bu mevsimmiş, eylül sonu; Afling'deki cenazeye ilgili her şey babamın kafasında hiç olmadığı kadar netmiş. Tam da havanın açık olduğu, dünyanın bir atmosfer tabakası olarak her yöne doğru şeffaflaştığı ve doğanın sırf sakinliğiyle güzelleştiği günlerde, uzun zaman önce ölmüş birinin arkasında kalanın hüznü iki kat oluyormuş.

Güneşin dar açısıyla Söding Deresi boyunca belirginleşen ve şimdiden kusursuz bir sonbaharı idrak ettiğimiz renkler hep aynı olsa

da, doğanın yansımasının iyice baktığımızda ortaya çıkan manzarası daima tek başına bizi büyölüyor.

Bir insanın özü ancak onu kaybettiğimizi görmek zorunda kaldığımızda, o insan bir veda sürecine girdiğinde ortaya çıkarmış. Bu süreçte söz konusu kişi birdenbire, kendisi için artık yalnızca *nihai ölümüne* hazırlık anlamına gelen her şeyde kendi gerçeği yönünden tanınır hale gelirmiş.

Söding Vadisi'nin içinden geçen yol boyunca annemden bahsetti; annem onu gündüz düşlerinde –gece değil– gittikçe daha fazla meşgul ediyor, sık sık, düzenli aralıklarla, dışarıdan bakıldığında doktorlukla uğraştığı uzun süreçler boyunca rahatlatıyormuş; ki babam ölüm denilen doğa olayını net biçimde anlamayı da bu sayede başarmış.

Hayattayken onun yanında, onun tarafından sevilse de hiçbir zaman tanınmayan annemi şimdi tanıyormuş. Sevdığımız biriyle ancak söz konusu kişi *öldüğü, gerçekten içimizde olduğu* zaman birlikte sayılırmışız.

Afling'deki cenaze gününden sonra annem sık sık ondan hasta ziyaretlerine kendisini de götürmesini istemiş; bu isteği babama bugün artık anlaşılmaz gelmiyormuş. Çekilen acıları ve eziyeti dünyada *incelemek* annem için doğal olarak mümkün olamamış ama Afling'deki cenazeden itibaren bunlara *bakmaktan* bir an olsun vazgeçmemiş. Babam bu dönemde onunla sık sık biz çocuklar hakkında, özellikle de anne babamızın bize olan düşkünlüğünü anne babamızın bize verecekleri terbiyeye çevirmenin zorluğu konusunda konuşmuş. Annem ona sık sık, bizim kendisine anne babamızın çocuğu olmaktan ziyade *etrafımızı saran toprakların çocuğu* gibi geldiğimizi söylemiş. Hayat boyu bu bakış açısıyla bizi –kız kardeşimi benden daha da büyük ölçüde– sadece doğadan gelen varlıklar olarak görmüş, bu yüzden de onun gözünde daima yabancı kalmışız. Söylediğine bakılırsa babam, annemin ölümünden sonra üçümüz tamamen çaresiz kaldığımız ve kız kardeşim ve ben –o on iki, ben on yedi yaşında– gelişimimizin en tehlikeli evresinde olduğumuz için, annemin ölümünden hemen sonra –ki

bunu şimdi söylüyordu– Stiwill’ü karşımızda görür görmez, “aslında daha cenaze sırasında”, tekrar evlenmeyi düşünmüş ama bu düşünce, *babamızın içindeki annemiz tarafından* gittikçe daha kesin bir dille geri çevrilmiş.

Birden aklıma, birkaç gün önce babama yazdığım ve üçümüz arasındaki, onunla benim aramdaki, onunla kız kardeşim arasındaki ve benimle kız kardeşim arasındaki sorunlu ilişkileri anlatmaya çalıştığım mektup geldi. Ona, cevap alacağım hayaliyle yazmıştım ve böyle bir cevabı asla alamayacağımı şimdi çok net görüyordum. Mektupta sorduğum soruları babam hiçbir zaman cevaplayamayacak.

İlişkimiz son derece zor, hatta kaotik; onunla kız kardeşim ve benimle kız kardeşim arasındaki ilişki ise *en zor, en kaotığı*.

İlişkimize dair son yıllarda yaptığım gözlemler doğrultusunda mektupta mümkün olduğunca küçük ama bana öyle geliyor ki en önemli ayrıntıları ele almaya çalışmıştım. Bununla birlikte, babamı yaralamamaya alabildiğine özen göstermiştim. *Kimseyi yaralamaya*. Yıllar süren gözlemlerim sayesinde, bütün tarafların aynı derecede gerçek bulacakları bir portremizi çizmek zor olmamıştı. Mektubum son derece sakın bir biçimde kaleme alınmıştı, yazarken kendime hiçbir şekilde en ufak bir öfkeye bile kapılma izni vermemiştim; öte yandan, kasten yaptığım çıkışlar da eksik değildi, mektupta dolaylı ya da doğrudan sorular olarak bulunan çıkışlar, mesela kız kardeşimin çok küçük yaşta intihar girişiminde bulunmasının ya da annemin erken ölümünün suçlusunun kim olduğu gibi. Uzun zamandır bu mektubu yazmak istiyordum ve her seferinde başına oturmuş ama daha başlarken böyle bir mektubun amaca uygunluğu konusunda kuşkuya düşmüştüm. Onu yazmak benim için daima imkânsız olmuştu. Yıllardır sadece düşünüleni böyle bir mektupta birdenbire açıkça ifade etmenin, varsayımları dile getirmenin nahoşluğunun her seferinde hemen bilincine varmıştım. Muhtemelen çoktan unutulmuş bir malzemeyi, bakış açımın bu mektup çerçevesinde zorunlu kanıtları uğruna önümüze getirme konusundaki çekingenliğim de beni niyetimden caydırmış-

tı. Dürüstçe ve dolayısıyla acımasızca ama yine de bütün tarafları dikkate alarak hareket etmem gerekiyordu; ki böyle bir mektubu çok uzun zaman imkânsız kılan da zaten buydu.

Fakat geçen pazartesi birdenbire mektubu yazmak bana kolay geldi; durumumuzu kendimiz için netleştirme ve birbirimizle ilişkimizi düzeltme ihtimalini artıran sorulardan oluşan çalışmamı bir oturuşta sekiz sayfaya döktüm. Bitirdikten sonra mektubu birçok kez iyice incelemiş, beni onu yollamaktan alıkoyabilecek hiçbir şey bulamamıştım. Salı sabahı babama ulaşmış olmalıydı. Fakat üzerinden çok vakit geçmesine ve mektubu tam zamanında almakla kalmayıp büyük bir dikkatle okumuş, incelemiş ve unutmamış olduğunun her halinden anlaşılmasına karşın, şimdiye dek bu konuda tek kelime etmemişti.

Kasabaya girince hemen gördüm ki babam Stiwoll'de de çok iyi tanınıyordu.

Sağlam hafızası ona, bütün insanlara ismiyle hitap etme imkânı veriyordu. Ayrıca her birinin ilişkilerini de gayet iyi biliyordu.

Selamlaştığı ya da birkaç kelime konuştuğu birinin kim olduğunu bilmediğimi fark ederse, bana onu tanıtıyordu.

Hızla kasabadan geçerek emlak bürosu sahibi olan, Bloch adında birine gittik. Babam adamı seviyordu. Tıpkı kendisi gibi elli yaşında bir kadınla evli olan emlak bürosu sahibi Bloch kendi isteğiyle, ona karşı doğuştan düşmanca hisler taşıyan, ahmak bir dağ ahalisinin ortasında yaptığı işin tadını çıkarıyordu.

Babamın söylediğine göre Stiwoll'de de bir doktor varmış ama adam Yahudi Bloch'u muayene ederek Stiwoll'de yıllarca alnında taşıdığı lekeden kurtulsun diye Bloch günün birinde babamı çağırılmış. Bloch'un babası da vaktiyle Stiwoll'de yaşamış.

Bloch ile babam arasında Knobel Dağı ve Kaintal Tepesi üzerinden, rahat yirmi beş kilometre mesafeden, babamın ifadesiyle "felsefi yanı olan" bir dostluk doğmuş. Bloch, Almanlar tarafından öldürülen babasının oturduğu evde oturuyordu.

Hemen gördüğüm üzere Stiwoll'ün en güzel evlerinden birinde yaşıyordu, ana meydanın devamında sağda; ayrıca evin ön cephesi,

tam da bu kadar bakımsız, gerçek yaşına uygun şekilde gri ve üstüne üstlük son savaşta hasar görmüş olduğu için hoşuma gitmişti; Bloch'un evine girer girmez, yeni badanalanmış kubbenin altında, bu adamın zevkli biri olduğuna kanaat getirdim. Söylediğine bakılırsa babam buraya haftada en az bir kez uzunca bir konuşma, dönüşümlü olarak Bloch ve kendisi tarafından aulan nutuklar için geliyormuş, burada –ki Stiwoll'de hiç kuşkusuz hüküm süren koşullar hesaba katıldığında bunun mümkün olmadığı düşünülürmü– “doğanın bedeninde otopsiler” yapılmış, burada “karşılaştırmalı politik bilimlerle, uygulamalı doğa tarihiyle, edebiyat tarihiyle” meşgul olunurmuş ve burada “topluma karşı acımasız ve devlete karşı da aynı derecede acımasız” olunurmuş. Fakat Bloch'un evine genel olarak politik bir atmosfer hâkimmiş ve insanlardan da, kişisel özlerinden ziyade politik özleri bağlamında söz edilirmiş. Antrenin hemen üst katına yerleştirilmiş kütüphanede, zihnin sonuna kadar zorlanmasına dayalı bir dünya analizi yapılır, kimse hiçbir şekilde hayallere kapılmazmış. Sanat dalları çoğunlukla epey kısa gündeme gelirmiş ama Bloch'un karısının hatırına zaman zaman o konulara da kendilerini açarlarmış.

Bloch, sağ tarafta antreden sadece bir camla ayrılan büroda oturmuş, belli ki öfkeyle sekreterine mektup yazdırıyordu; sonradan söylediğine göre mektup, benim de tanıdığım Voitsberg'li arazi mühendisi Rosenstingl'e yönelikti. Babam büro camını tıklatınca Bloch dışarı çıktı. Bizi sıcak bir şekilde selamlayıp hemen birinci kata, kütüphaneye çıkardı. Gerçekten de daha önce taşrada, Bloch'un kütüphanesindeki kadar kitabı bir arada görmemiştim, üstelik saptayabildiğime göre bu kitapların hepsi kullanım halindeydi, hiçbirinin, insanların Almanca konuşulan ülkelerde son derece gülünç bir biçimde aşığı, hatta delisi oldukları şu arzu nesnesi değeri yoktu; bütün dünyada yalnızca birkaç nüshası bulunan, Nürnberg'li doktor Schedel'in kaleme aldığı dünya tarihinin Latince bir baskısı hariç.

Bloch, babamı sabahın bu alışılmadık saatinde Stiwoll'e getirenin ne olduğunu sordu, babam da bitirdiği kitapları, Kant'ın *Prolego-*

mena'sıyla Marx'ın *Doktora Tezi*'ni geri vermek istediğini söyledi, ikisini birden doktor çantasından çıkarıp önümüzdeki masanın üzerine koydu. Şimdi de Nietzsche'nin toplu konferanslarından oluşan *Öğretim Kurumlarımızın Geleceği Üzerine* kitabını, Pascal'in *Düşünceler*'inin Fransızca bir baskısını ve Diderot'nun *Mistifikasyon*'unu almak istiyordu. Piber Yolu üzerinde Ebenhöh adında bir kadına gitmesi gerektiğini söyledi. Bloch kadını tanımıyordu. Evde başka bir şey olmadığı için bize iki kadeh Klöscher marka beyaz şarap ikram etti. Söylediğine göre kendisinin, yani Bloch'un, sabahın köründe yine o "korkunç" baş ağrısı tutmuş ama iş trafiğiyle gittikçe daha yoğun bir biçimde meşgul olunca baş ağrısı geçmiş. Babamın ona her hafta reçete ettiği baş ağrısı ilacından her geçen gün daha fazla alıyormuş. Dört beş gündür uyumuyormuş. Babam onu, özellikle böbreklere zararlı olan ilaçtan çok almaması konusunda uyardı. Bloch'un söylediğine bakılırsa, uzun lafın kısası Semriach yakınlarındaki büyükçe bir araziyi satmayı başarmış. "İki yıl sürdü," dedi. Daha sekiz gün önce tarla olan arazi onun becerisi sayesinde şimdi inşaat alanıymış, orayı yüzden fazla parsel bölme düşünüyormuş; böylece tamamı tekrar çabucak elden çıkarılırmış. "Düşman kafasını kaybedene kadar beklemeyi bilmeli," dedi. Bunun bu yıl yaptığı en büyük iş olduğunu söyledi. Daha kuvvetli bir uyku ilacı istiyordu; babam ona reçete yazdı. Bloch, "*Tabii ki sevilmiyorum,*" dedi ve babam ayağa kalktı; ikisi gelecek çarşamba için sözleştiler. Babam iki yıldır her çarşamba onunla buluşuyor. Ebenhöh'e yürüyerek gittik.

Bloch, hayatı en önemli işlevleri bağlamında içini görmesi kolay bir mekanizma olarak, kendi ihtiyaçları doğrultusunda kâh daha hızlı kâh daha yavaş ama her seferinde yeniden kullanılabilir ve dolayısıyla katlanılır bir işleyişe ayarlama sanatının ustasıymış ve sürekli, kendisine zevk veren bu sanata ailesini de ortak etmeye çalışıyormuş. Esasen Bloch, babamın *asla asabını bozmayacak şekilde* sohbet edebildiği tek insanmış, ayrıca da tamamen güvendiği tek insanmış. Onun için öteki kayıp arkadaşlarının, bütün o zekâ taslayan taşraya dağılmış, güneş almayan derin vadilere, küçük

şehirlere, ahmak pazarlara ve köylere sürülmüş, okul bittikten sonra yıllarca ona acı ama şimdi sadece tiksinti verecek şekilde çoktandır tekdüze doktor kaderlerine boyun eğmiş arkadaşlarının ötesinde bir arkadaşmış. Söylediğine göre bütün bu insanlar yetersiz yüksekokul öğrenimlerini bitirmeleriyle kendi zirvelerine ulaşmış, sonrasında da onlara felaket denilecek kadar körü körüne güvenen bir dünyaya salıverilmiş, ister hastanede ister kendi muayenehanelerinde çalışsınlar, en korkunç aile ve hasta ahmaklığı tarafından yutulmuşlar. Babamın hâlâ nadiren bomboş mektuplar yazdığı okul arkadaşlarının sönüp gidişlerindeki çaresizlik onu sarsıyormuş. Bu hayat boyu acemi kalanlar fazla erken ya da fazla geç evleniyor ve ilerleyen fikirsizlikleri, hayal gücü yoksunlukları ve güçsüzlükleri tarafından, en sonunda da karıları tarafından yok ediliyorlarmış. Bloch'la tam da hiç arkadaşının kalmadığı, yalnızca ortak bir gençlikle ve dünyanın ona karşı güveniyle bağlantılı mektuplaşmalarının sürdüğü bir dönemde karşılaşmış.

Bazen, aradan geçen zamanda kendini bütününüyle *bayağı cinsel hiyerarşiye* adayan ama duygulu bir edayla bağlılıktan bahseden birini görüyormuş, tesadüfen, tren istasyonlarında, kongrelerde; görünce de midesi bulanıyor ve kontrolü kaybetmemek için kendine hâkim olmak zorunda kalıyormuş. Babamın söylediğine göre üniversitede, klinik staj dönemlerinde, iyiden iyiye hasta insanlar için yapılan araştırma ve çalışmalardan çok bahsedilirmiş, keşiflerden, beyinlerinin sarf ettiği had safhadaki gayretten, doktorluk bilimi ve zavallı insanlık hatırına kendi kendine yönelik acımasız zihinsel köktencilikten; oysa geriye sadece, seyahat eden iyi giyimli adamların tedavi sarhoşluğu ve birbirlerini görünce çabucak iyi günler deyip karıları ve çocukları yüzünden çektikleri eziyetten, yaptırdıkları evlerden, otomobil takıntılarından bahsetmeleri kalmış. Babam Bloch'da daima, yıldan yıla en az yüz ya da bin kat hızlanan bir dünyanın dumura uğramış coşkusu yüzünden kendine hâkimiyetini kaybetmemeyi başarmış bir adam görüyormuş.

Bloch Stiwill'den, tek kelimeyle grotesk bir antisemitizmin ortasından, onu aşağılayan, hain, onunla küçük işler yapan ve onun

da kendi işlerini yaptığı dağ köylülerinin arasından, belli başlı büyük şehirlerde yaşayanlara kıyasla dünyayı daha net, adeta on yıl önce kendi için inşa ettiği “Gleinalpe eteklerindeki korkunç kişisel cehennemin içinden” görüyormuş. Ona kafa sallayan bir sürü arkadaşı ve birkaç akrabası varmış, neredeyse bütün ülkelerde; ve Bloch zaman zaman, Stiwoll’de halkı için bitmez tükenmez araştırmalar yaptığını iddia ediyormuş.

Söylediğine göre Bloch’un kendisine tavsiye ettiği Diderot’nun *Mistifikasyon*’u, bu geç keşfedilmiş kısa metin, babamı sevindirmiş. Şimdilerde gitgide Alman yazarlardan uzaklaşarak Fransızlara yöneliyormuş. Fakat esasen, bilimsel *olmayan*, şiirsel edebiyata hiçbir zaman gerçek bir ihtiyaç duymamış ve görünüşe bakılırsa bu özelliği gittikçe güçleniyormuş. Netlik ve mantığa yaklaştığı ölçüde güzel edebiyat denilen türe kapalı hale geliyor, onu her halükârda doğanın nahoş, hatta ana hatlarıyla gülünç bir sahtekârlığı olarak görüyormuş. Yazarlar daima metinleriyle doğayı kirletirlermiş; az çok acemice, “az çok alkışlanarak”, az çok bütün halinde çağın ön ve arka planında. Babam, Bloch’un evinde olduğumuz kısa zaman diliminde dikkatimi çekmemiş olabileceğini ama Bloch’un kütüphanesinde, son derece sıradışı bir örneği hariç hafif edebiyat bulunmadığını söyledi. Bloch’u Stiwoll’de ziyaret etme ihtiyacını haftada bir kereden fazla duyuyor ama bu ilişkiyi düşüncesizce yıpratmaması gerektiğini de çok iyi biliyormuş.

Babamın emlak bürosu sahibi Bloch’a, normalde onda görülmeyen büyük bir sevgiyle bağlı olması ve muhtemelen Bloch tarafından henüz tam anlamıyla idrak edilmemiş olan bu bağlılıkta fazla ileri gitmesi dikkatimi çekmişti. Fakat birden, babamın ne kadar yalnız olduğunu ve kendini biz çocuklara ne kadar az açtığını gördüm. Neredeyse hiçbir zaman evde değil, diye düşündüm, kız kardeşim daima yalnız ve o da daima yalnız.

Aslında babam, gittikçe daha yalnız kalmak için gittikçe daha fazla insanla bir araya geliyor.

Onun neredeyse mutlak tek başınalığına kafa yormaya başladığımı fark etmişti; merhamete dayalı gözlemden nefret ederdi ve “Abar-

tırıyorum. Her şey çok farklı. Her şey daima çok farklıdır. Kendini ifade etmek imkânsız,” dedi.

Hemen fark ettiğim üzere yere düşen elma ve armutların toplanmadığı, açık bir meyve bahçesinden geçerek Ebenhöh'e gittik. Bahçedeki düzensizlikler şüphe uyandırıcıydı ve ritmi bozuk insanlara işaret ediyordu; bahçedeki sükûnet ise hummalı, hastalıklıydı. Tek katlı evin bütün pencereleri açıktı, hava bunaltıcıydı, pencerelerden birinin ardında Ebenhöh yatıyor, diye düşündüm.

Kadının uyanık olarak yatışı, bahçedeki ayak seslerine kulak kabartışı ve gelenlerin ayak seslerinden kim olduklarını anlayışı gözümde canlandı. Ebenhöh'ün hasta odasını tam da olduğu şekilde, yalnızca biraz daha karanlık hayal etmiştim. Odanın her tarafında, hiç direnmeden boyun eğdiği ölümcül hastalığının kokusunun sindiği çamaşırlar vardı.

Büyük, boz yeşil bir koltuktan, az önce kadına kitap okuyan birinin kalktığını gördüm; muhtemelen ona bir şey almak için köye inmişti. Bir komşu mu? Bir akraba mı?

Sadece yaşlı, yalnız, evlatları tarafından terk edilerek hayat becerisi yönünden asgariye düşen kadınların oturdukları bu evlere girer girmez daima boğulacak gibi oluyordum. Pencere kenarındaki uzun boyunlu bir cam vazoda çiçekler, kafeste bir kanarya, açgözlü, acımasız. İç çamaşırları saklanmaz olur, ıstırap saklanmaz olur, koku alma duyusu kaybedilir, yalnız kalmaya yol açan marazları gizlemek için sebep kalmamıştır.

Babam açık oda kapısından içeri girdi ve stetoskopu kafese vurarak, ödü patlayan kuşun kafesin bir köşesine fırlamasına neden olacak bir ses çıkarmak suretiyle uyuyan kadını uyandırdı.

Uykudan uyanan, kendilerini kayıp sanan ama sonra hâlâ ıstırap dolu dünyada olduklarını fark eden kadınların gülümsemesi dehşetin ta kendisidir, başka bir şey değil.

Şimdi karşılıklı yalanlar söyleniyor. Babam geç gelip bütün taşraya yayılan yazdan, dört bir yandaki renklerden söz ediyor. Bugün, uzun zaman sonra birdenbire yeniden beni, oğlunu yanında getirdiğini söylüyor.

Karanlığın içine, kadına doğru yürüyor ve sonra tekrar koltuğa dönüyorum. Kitabı kenara çekip oturuyorum. *Çleve Prensesi*, diye düşünüyorum, *Cleve Prensesi* Stiwoll'de; kitabın sayfalarını karıştırıyorum ve o sırada aklıma geliyor: Karşımda, yatağında yatan nasıl bir kadın? Kocasını kimdi?

Şimdi bütün duvarlarda sakallı bir adamın, bir başöğretmenin büyük boy fotoğraflarını görüyorum; hep aynı dev sakalın içinden dışarıya uğramış başöğretmen yüzü.

O sırada babam "Başöğretmen Hanım" diyerek ona havaların birdenbire değişmesinden ve çok geç geldiği için bu değişimi değerlendiremeyen bitkin insanlardan söz ediyor.

Gratwein, Übelbach, Linz ve Ligist'teki ortak tanıdıklardan laf açıyor. Feistritz'teki bir postane müdürünün, Wolfsberg'de değirmeni olan bir kadının bahsi geçiyor. Ve de Pack Sokağı'nda iki arabanın korkunç şekilde çarpışmasının.

Ebenhöh artık hiç ağrısı kalmadığını söylüyor ve kendisi için kilisede org çalan, Unzmarkt'lı bir öğretmen hanımından söz ediyor.

Öğrencileri onu her gün ziyaret ediyorlarmış.

Masanın ortasında duran hediyeleri gösterdi.

Papaz onu ziyaret ediyor, komşu kadın ("Şu an köyde!") ona, kocası hayattayken kendisinin daima okumayı reddettiği kitapları okuyormuş. Sık sık, kendisi gibi hasta olan kız kardeşinin bir huzurevine yatırıldığı Oberwölz'ü düşünüyormuş. "Yatalak." Kendisi, yani Ebenhöh huzurevine daima direnmiş ve oğlu, aslında Stiwoll'deki huzurevinde evdekinden daha iyi bakılacağını söylediğinde, çocuklarının iyi niyetinden kuşku duymaya başlamış. Torunları hep aynı kirli pazar günü giysileriyle ona geliyor ve odasında eski gazetelerle oynuyorlarmış.

Söylediğine göre 1948'de kocasına sosyalist partiden milletvekilliği teklifi gelmiş ama daha nihai seçim listesi açıklanmadan kocası, babamın da bildiği üzere, bir kazaya kurban gitmiş.

İçinde ölü kocasının bulunduğu tabutu, adamın okul arkadaşlarından dördünün taşıdığını hatırlıyormuş. "Dördü de öldü," dedi, sonra da: "Kısa bir süre içinde, arka arkaya öldüler."

Nasıl ki daha iki ay önce, hastaneden Stiwoll'e dönmesinin ardından hayatı uyku için mücadele vermekten ibaretse, şimdi de uyanık kalma mücadelesi veriyormuş. Bahçede hiçbir şey olduğu yokmuş. Komşusu olan kadına yönelik şikâyetini de dile getirmeden edemeyecekmiş: "Bazen saatlerce buraya gelmiyor."

Babam stetoskopu Ebenhöh'ün giysilerinin üzerinden göğsüne dayayıp dinledi. Sonra bir reçete yazdı. Çoktan çıkıp gitmek istediği halde bu ziyareti uzatmak için çaba gösterdiğini fark ettim.

Kadın için, uzun zamandır yapmadığı, ancak tasavvur edebildiği ("Hâlâ kulağımda!") müzik olmadan hayatının hiçbir kıymeti yokmuş. Bedeni ona çoktandır ölüp gitmiş gibi geliyor, aynaya baktığında "korkunç bir duruma" düşüyormuş.

Henüz aklında kendi hastalığı yokken, Oberwölz'teki huzurevinde yaşıtı altı kişiyle aynı odada kalan kız kardeşini hep ziyaret etmek istemiş; artık onu bir daha göremeyecekmiş.

Geçen gece, ilköcukluk anılarından biri olan Krimmler Şelalesi'nin altında duruyormuş; tekrar tekrar annesine seslenerek.

Birden güldü.

Kocasıyla onu tanımadan evlendiğini söyledi.

Onu ilk kez 1919 yılında Köflach'daki Katolik Yortusu geçidinde gördükten üç hafta sonra –kendisi Knittelfeld'liydi ve kereste atölyesinde ustabaşı olan bir adamın kızı olarak Knittelfeld'in dışında, Landschach'ı gören bir tepede büyümüşü– kocası, ki birbirlerini ikinci görüşleriymiş, Stiwoll'den gelip onu almış; Stiwoll'deki düğünden önceki akşam.

Şifoniyerin üzerinde Franz Schubert'in, kırılıp kaidesinden ayrılan kafası tekrar yapıştırılmış alçı büstü vardı. Büstün altında bir yığın nota kâğıdı duruyordu.

Söylediğine bakılırsa Ebenhöh gençliğinde dans etmiş, on yedi yaşındayken Yukarı Avusturya'daki Mond Gölü'nü boydan boya yüzerek geçmiş. Uzun zaman kocasının atlas inceleme merakını paylaşmış. Bir kere Roma'ya, bir kere Paris'e gitmiş. İkisi, yani kocası ve kendisi, para konusunda tutumlu davranarak genç yaşta Stiwoll'de kendilerine ev almışlar; Birinci Dünya Savaşı'ndan he-

men sonra ellerine geçen bir miras, bütün borçlarını ödemelerini sağlamış. Söylediğine göre Stein Cezaevi'nde on beş yıl yatan bir erkek kardeşi varmış, "Erkek kardeş olan bir suçlu, suçlu olan bir erkek kardeş"; kocasından gizli ona her ay mektuplar, paketler ve para yollamış. Kardeşinin suçunu söylemedi ama babam adamın nişanlısını öldürdüğünü biliyordu. Adam cezaevinden tahliye edilir edilmez Stiwoll'e gelip ablasının evinde yaşamaya başlamış. Kadın ona çatı katını hazırlamış, kardeşi de gelir gelmez kendini oraya kapatmış ve bir kez olsun dışarı çıkmamış. Stein'dan tahliye edilmesinden üç gün sonra da ablası onu pencerenin koluna asılı bulmuş. Kardeşinin cenazesi o kadar üzücüymüş ki, kadının cenazeye katılacak gücü yokmuş. Kocası, kardeşini eve aldığı için onu hayat boyu suçlamış. Erkek kardeşin intiharıyla birlikte kocasına kendi evi bir anda ürkütücü gelmeye başlamış. Kadında erkek kardeşinin, nişanlısını öldürüp Fronleiten kentinin aşağısında Mora Nehri'ne attığı gün çekilmiş bir fotoğrafı vardı. Masanın üzerinde duran çerçeveyi kendisine vermemi istedi. Ayağa kalkıp içinde fotoğrafın durduğu çerçeveyi ona verdim. "Güzel bir insan," dedi. Yanında kaldığımız süre boyunca fotoğrafı elinde tuttu, gözünü yatak örtüsüne dikti ve erkek kardeşiyle bağlantılı olarak Knittelfeld'deki çocukluk yıllarını anlattı.

Erkek kardeşinin kötü bir insan olduğunu bir an bile düşünmemiş. Babam Ebenhöh'ü son kez gördüğü hissine kapılmış olmalıydı, aksi takdirde kesinlikle kalkıp giderdi.

Şimdi, gözlerimi kapadığımda her şeyi eskisinden çok daha net görüyorum.

Hepsi iyi durumda gardıropta asılı olan elbiselerini kime bırakacağını düşünüyormuş.

Evi uzun zamandır oğluna aitmiş ama onun bundan haberi yokmuş. Oğlunun kendisiyle ilgilenmediğini söyleyemezmiş ama bu ilgi, vazifesi olan kadarından öteye gitmiyormuş. Gelini asla ona karşı gittikçe derinleşen bir nefretten başka bir şey hissetmemiş; daha ilk karşılaşmalarında aralarında kendiliğinden oluşan soğukluk yıllar içinde büyüyerek korkunç bir hale gelmiş. Oğlu da, annesinden

nefret eden karısı yüzünden artık onu sevmeye cesaret edemiyormuş. Gelininin kendisi hakkında uydurduğu, gittikçe rezilleşen hikâyeler karşısında “kırgınmış”. Kocasının ölümünden sonra, kocası olmayınca, basbayağı oğluyla gelininin eline düşmüş. Gelini onu acımasızca çıkışsız bir yalnızlığın içine atmış, oğlu da izlemiş. Oğlu küçük yaşta, daha olgunlaşmadan Köflach’lı bu kızla yaptığı evliliği anne babasından kaçış olarak görmüş ve bu evliliğin içine balıklama atlamış. Krottendorf’ta bir dericinin yanında çıraklık yapan oğlu pazar günleri bile çalışıyormuş. Ziyarete geldiğinde giysilerinden korkunç bir kadavra kokusu yayılıyormuş; karısının giysilerinden de, torunların giysilerinden de. Onlar oradayken bütün ev kadavra kokusuyla doluyormuş ve söylediğine bakılırsa Ebenhöh hepsi gittikten sonra kokuya dayanabilmek için bütün pencereleri saatlerce açık tutuyormuş. Fakat kötü kokanlar artık kendi kötü kokularını almıyorlarmış.

Oğlu “dev gibi”ymiş, alışılmadık derecede uzun kolları ve “kaba saba” elleri varmış ama eskiden daima iyi yürekliymiş. Babasını daha küçük yaşta, ilk konuşmaya başladığında, zihinsel olarak daima sınırlı kalacağını göstererek mutsuz etmiş. Gerçekten de babası kendi ilkokulunda, müdürü olduğu ilkokulda iki kez onun bir üst sınıfa geçmesini sağlayamamış. Ortaokula gitmesiye söz konusu bile değilmiş. Kocası, oğlu yüzünden gitgide korkunç bir “depresyona” girmiş; eğitime dair şüpheler beynini kemirirken, memnuniyet şöyle dursun, bir daha huzur bulamamış. Graz’ta gittikleri bir psikiyatr da işe yaramamış, sadece dünya kadar paraya mal olmuş. Fakat onlar daima, ikisinin hayatını felç eden bu üzücü durumun günün birinde sona ermesini ummuşlar. Oysa oğullarının durumunun düzelmesini beklemek boşunaymış. Ebenhöh’e göre, kocası Koralpe’den düşmeseymiş, muhtemelen zihinsel olarak sınırlı oğlu yüzünden “can sıkıntısı ve elem” içinde telef olup gidecekmiş. Oğlu birdenbire, uzun süre sonra bir anda havaya sıçrayan bir hayvan gibi, Köflach’lı panayır göstericilerinin kızına “düşmüş”. Kızla evlenmek zorundaymış, çünkü onu hemen hamile bırakmış.

Kızın ailesi ilk zamanlar Steiermark, Aşağı Avusturya ve Burgenland panayırlarına giderken oğlunu da götürmüşler ama sonra, “vaziyet” uygun olmadığı için, karısı ona Krottendorf’lu dericinin yanındaki işi ayarlamış.

Ebenhöh sık sık oğlunu dumanlar içindeki tabakhane de üstü çıplak olarak, elindeki tahta parçasıyla ahmak ahmak teknele-
rin içini karıştırırken, saat başı karıştırırken, karısını ise “yı-
kanmamış ve giyinmemiş” bir halde, “yağ lekeli bir sabahlıkla”
mutfağında oturup “Erzähler”deki roman tefrikalarını okurken
hayal ediyormuş. Torunlarının yaşadıkları evi daima leş gibi ko-
kan, kirli bir yer olarak gözünde canlandırıyormuş. Bu kadar iyi
şartlardan gelen bir adamla kurduğu ilişkiden, kendisine gitgide
büyükbaş hayvan gibi gelen bir çocuk doğurabilmiş olması onu
şimdi gerçekten kahreden bir muammaymış. Kafasında gidebil-
diği kadar geriye gidiyor ve her iki ailede, hem kendininkinde
hem de kocasınıninkinde, sadece ve sadece “hassas, tertipli in-
sanlar” görüyormuş, oğlu ise bütün bu insanların arasında “bir
mahluk”muş. Çünkü katil olan kendi erkek kardeşi de aslında
hassas denilecek türdenmiş, tertipli, zeki, zihinsel ihtiyaçlar bağ-
lamında öğrenmeye açmış ve oğlunun aksine ona hiçbir zaman
ürkütücü görünmezmiş. Elbette oğlu henüz hiç kanuna karşı
gelmemiş. İyi yürekliliği bugüne dek onu suçtan korumuş. Fa-
kat Ebenhöh, iyi yürekliliğin oğlunun içinden çekilerek yerini
kendisini korkutan bir soğukkanlılığa bıraktığını gittikçe daha
net saptıyormuş. Bu en yakın akrabaları gelip bahçede hep bir
ağızdan ileri geri konuşuyorlarmış, talimli kulaklarıyla onları
yatağından, açık pencereden duyuyormuş ve ona, alçakça bir
fesatlıkla kendisi hakkında konuşuyorlar gibi geliyormuş, ara
sıra birbirlerine söyledikleri “büyükanne” kelimesi antreye ve
kendisine kadar ulaşıyormuş. Yere bırakıverdikleri çocukları ora-
dan oraya emeklerken onlar yatağının kenarına oturuyorlarmış
ve Ebenhöh boğulacak gibi oluyormuş. Onun önünde birbirle-
rinden yakınıyorlarmış; gelini oğlunu ahmak bir “boğaz tokluğu
işçisi”, oğluysa gelinini “mutfak pespayesi” olarak niteliyormuş.

Karşılıklı suçlamalardan bitap düşünce kalkacakları anı bekliyor, sonra yine hep bir ağızdan konuşarak ve geride kadavra kokusu bırakarak, çocuklar önde, çıkıp gidiyorlarmış.

Söylediğine bakılırsa Ebenhöh kendisi öldükten sonra oğlunun evi satacağını ve bu sayede eline geçen parayı en kısa sürede kaybedeceğini düşünüyormuş. Ona göre oğlu Stiwill'de yapamazmış. Mobilyalarını oğluyla gelininin tasarrufunda görmek onda mide bulantısı yaratıyormuş; değerli eşyası, mesela piyanosu, kocasının gardırobun üstünde duran kemani, notaların durduğu dosyalar, kitaplar, hepsi mirasçılara teslim edilecekmiş. Oğlunun ailesinin Krottendorf'ta nasıl bir sefalet içinde, nasıl perişan yaşadığını görmek için oraya gitmesine gerek yokmuş. Bir keresinde, daha sağlığı yerindeyken, onlar tarafından Krottendorf'a davet edilmiş ama başını üşüttüğü bahanesiyle bu korkunç davetten sıyrılmayı başarmış; yıllar boyu kafasında canlandırdığı şeyle birdenbire gerçekte karşı karşıya kalmaktan korkmuş. Krottendorf'tan geniş bir çepere kadavra kokusu yayılıyor, hatta bazı günler gündeğusu rüzgârıyla Graz'a kadar geliyormuş. Her kim Krottendorf'ta yaşıyorsa, aralıksız kötü kokan bir para kazanma cehenneminin ortasında yaşıyormuş.

Oğlu onu daima sarsacak biçimde, tam bir vurdumduymazlıkla, tabakhanedeki işini önemsiz, tekdüze, akciğer ve böbrek için zararlı bir iş diye tarif ediyormuş. Fakat iki ayda bir gelip Krottendorf'taki tabakhane üç yüz işçiyi muayene eden doktorlar onun ne akciğerinde ne de böbreğinde şüphe uyandırıcı bir şey bulmuşlar. Oysa Ebenhöh'ün hiç kımıldamadan yatak örtüsünün üzerinden uzaklara, ta Krottendorf'a kadar bakarak söylediğine göre, Krottendorf'ta on yıl çalıştıktan sonra, "Krottendorf tabakhanesi teknelerini on yıl karıştırdıktan sonra", Krottendorf işçilerinin akciğer ve böbreklerinde değişiklikler ortaya çıkıyormuş; "Ölümcül değişiklikler," dedi Ebenhöh. Ama oğlu, akla gelebilecek en dirençli bünyeye sahipmiş. Onun "dev gibi" bedeni Ebenhöh için, hem Ebenhöh hem de kocası için, daima yabancı bir bedenmiş. İlkokulu bitirdikten sonra oğlu, erkek kardeşinin kendini astığı çatı katında her gün

bön bön önüne bakarak, hiç konuşmadan bir koltukta oturmuş, ta ki babasının ölümüne dek. Herhalde başka hiçbir şey düşünmediği için babasının cenazesinden hemen sonra, Ebenhöh'ün daha önce de söylediği gibi, Knittelfeld'e inmiş, en sevdiğine, karısına; “zavallı kaçık oğlan”. Ebenhöh sık sık, kendisinin yanında kalmış olsa oğlunun annesi tarafından kurtarılabileceğini düşünüyormuş. Ahmakça bir çaresizlik içindeki oğluna uzun zaman acımış, biraz da veya belki tam da anne babasının hayatını böylesine anlamsız ve masum bir biçimde mahvetmek zorunda kaldığı için; ama şimdi artık ona acımıyormuş. Ondan yorulmuş. Şimdi kendisi için her şey kendi oğluna, onun karısına ve çocuklarına yönelik bir nefretle bitiyormuş.

Odam, ölüm odama döndü, diye düşünüyor olmalıydı sürekli oğlundan bahsederken; geceleri odanın çekip küçüldüğünü söyledi, o zaman da kendisi boğulmaktan korkuyormuş. Babam onun dikkatini (ve bizimkini) Stubalpe Dağı'na çevirerek yükseklerdeki sarıçamları, serin sonbahar havasını, ta tepede kayalar boyunca esen vahşi rüzgârı, vadide coşan Lobming Deresi'ni anlattı.

Şimdi sık sık oğlunu, yani beni de yanına aldığını söyledi; insanlarla tanışmalıymışım, bu benim için şartmış. Çocuklarıyla yaşıyormuş ve nasıl ki onlar kendisinin içini göremezlerse, kendisi de onların içini göremezmiş. Anne babaların çocukları konusunda karşı karşıya kaldıkları zorluklar daima büyüyor, en sonunda her halükârda aşılmaz hale geliyormuş.

Bugüne dek karısının, yani annemin ölümünü idrak edememiş. Ama zaten her zaman her şey idrak edilemeden kalıyormuş.

Üç yıl önce kim dermiş ki birdenbire benimle ve kız kardeşimle yalnız kalacak...

“Her şeyin ona bağlı olduğu, iyi bir insan, birden bir bakıyorsanız ki yok,” dedi.

Söylediğine göre, beni Leoben'deki Madencilik Yüksekokulu'na yerleştirmekle iyi ettiğini biliyormuş. Benden değil, sadece kız kardeşimden yana korkusu varmış. Bütün hastalıklara yatkın olan kızı kabuğuna çekilmiş; kâhyamızla yaşıyor, çoğu zaman kendi

kendine kalıyormuş. Hassas ruhu bazı günler odasından çıkmasına bile izin vermiyormuş.

Babam bizden büyük bir sevgiyle bahsediyor, Ebenhöh de onu dikkatle dinliyormuş gibi görünüyordu.

Babamın ara sıra onu dinleyecek birine ihtiyacı var, diye düşündüm; aklıma Bloch geldi.

Fakat inanıyormuş ki biz, yani kız kardeşim ve ben, onun yokluğunda daima dayanışma halindeymişiz.

Doğabilimine olan ilgim onu sevindiriyormuş. Sessizliğimden ise *huzursuz oluyor ama korkmuyormuş*, çünkü bu hastalıklı değil, makul ölçüde bir sessizlikmiş; bedenimin sağlıklı olduğuna inanıyormuş.

Bildiği kadarıyla sahip olduğum arkadaşlar da benzer şekilde akli başında kimselermiş; Leoben'e geldiğinde onları görmekten hoşlanıyormuş. Leoben'de benimle Restoran Gärner'e akşam yemeğine gidiyormuş. Daima acelesi varmış; bu büyük bir sıkıntıymış.

Öğrenim göreceğim dalı kendim seçmem ve bu öğrenimi mümkün olduğunca erken bitirecek olmam onu sevindiriyormuş; harika ilerliyormuşum, ötekilerin hepsinden daha iyiymişim.

Leoben, madencilik yüksek öğrenimi için uygun bir yermiş; ne fazla büyük ne fazla küçük olan, gerekeni sunmakla birlikte aşırıya da kaçmayan bir şehir. Şehrin havası bizim oralar kadar iyi değilmiş ama tamamen sağlıklıymış. Ben, karşıma çıkan eğlence fırsatlarına bütünüyle açık bir insanmışım ama abartma yanlısı da değilmişim. Bilhassa bu onu rahatlatıyormuş. Şu anda yirmi bir yaşında olmam ona "ürkütücü" geliyormuş.

Benim daha fazla sportif faaliyette bulunmamı istemiş ama kendimle ne yapacağımı kuşkusuz ben daha iyi bilirmişim. Genel olarak benden –hiçbir şeyimi eksik etmediği için– *beklentisi*, en iyi şekilde davranmam ve umutlarını boşa çıkarmamamış. İlerlemek için daima ve her halükârda çaba gerekirmiş.

Kız kardeşimde, annemdekilerle benzerlik gösteren, günbegün güçlenen, ruhsal, fiziksel, gitgide anneminkilere benzer yapıda belirtiler gözlemliyormuş.

Kız kardeşimin iç dünyası –ki kendisinin canını sıkıan da buymuş– hiçbir zaman korkudan uzak değilmış; organizması akla gelebilecek en hassas organizmaymış.

Ruh hali çok hızlı değişiyormuş; tamamen sinir sistemine tabi bir insan olarak sürekli tehlikeydeymiş.

Gitgide bizden uzaklaşarak içine kapanmış, bu da babama bir türlü çözemediği bir sorun yaratmış.

Bana öyle geliyor ki kız kardeşim artık bizden, bir daha gidip onu alamayacağımız kadar uzaklaştı. İkimiz de annemizi aynı anda kaybettik; bu son derece yıkıcı bir andı ama kız kardeşim için muhtemelen *ölümcüldü*.

Babam, ilk başlarda onu Konstanz Gölü kıyısındaki bir yatılı okula gönderdiğini söyledi. Fakat bu tamamen ters tepmiş. Katı, acımasız rahibelerin sisteminde ciddi şekilde ve akabinde *hiç durmadan* korkunç bir melankoli içinde, umutsuz bir durumda yaşamış.

Kız kardeşim bir yıldır evde hepimizi etkisi altına alan, etrafına tamamen kayıtsız kaldığı bir yaşam şekli edinmiş durumda.

Leoben'den yazdığım mektuplarda tekrar tekrar ona yaklaşmayı deniyorum ama nafile.

Ruhsal hastalığının gitgide organlarına sirayet etmesi imkânsız değilmış. Babam için kız kardeşim, “aralıksız bir korku”ymuş.

Söylediğine bakılırsa babam bir keresinde Zeitschach'da onunla iki gün bir pansiyonda kalmış. Fakat Zeitschach'da bulundukları iki gün boyunca kız kardeşim babamla konuşmamış. Bununla birlikte, Zeitschach'daki iki gün boyunca *doğa pek hoş, pek güzel*miş. Kız kardeşim geç kalkıp erken yatıyormuş, kasaba ve çevresi onu adeta sarsmış, orada kalmak ona dinlenme değil, babamın düşüncesine göre, sadece yük gibi gelmiş.

Bir başka sefer onunla aşağıya, Laibach'a inmiş, Triest ve Fiume'ye, toplam altı gün, bu süre boyunca yerine bakması için başka bir doktor ayarlamış ama onun korkunç ruh halini değiştirmeyi yine başaramamış. Kız kardeşim gözle görülür şekilde keyifsizleşiyormuş. Babamın genel olarak yaptığı gözleme göre ruhu tam da ışığa girdiği anda kararıyormuş.

Hayatı hafife alan, Ően Őakrak insanların arasında mutsuzmuŐ. Hoş bir  evre ona batıyormuŐ. Aydınlık bir gün onu daha da derin bir melankoliye s r kl yormuŐ.

Eve misafir geldiğinde kabuğuna çekiliyor, ortalıkta gözükmüyor, onlar gidene kadar odasından  ıkmıyormuŐ. TaŐranın bildik eğlenceleri onu Şaşkına  eviriyormuŐ. Arkadaşı da yokmuş; bazen gecenin bir yarısı evden çıkıp sağda solda dolanıyormuŐ.

Uykusuzluğu, annemin uykusuzluğunu hatırlatıyormuŐ.

Önceden planlandığı gibi uzun süreliğine bir yerlere gittiğinde, Tirol'den, Salzburg'dan, Slovenya'dan daha ertesini gün geri dönüyormuŐ.

Fakat bize, babasına, ağabeyine, hâlâ anlayamadığı bir sevgiyle baĐlıymıŐ.

Babama göre benimle her Şey daha kolay, onunla daha zormuş. Bu kadar zamandır birlikte yaşıyor ve birbirimizi tanımıyoruz.

Çok yakın olduğumuz halde herkes tamamen tek başına.

Bütün hayat, ısrarlı bir yakınlaŐma çabasından başka bir Şey değilmiş.

Babamın daha önce bizim hakkımızda hiç bu kadar duygusal konuştuğunu duymadığımı düşündüm.

EĞitimimi tamamlayıp onu hayal kırıklığına uğratmayacak bir kariyer seçtiğimi görür gibiymiŐ.

Tam o anda, Ebenhöh' n uykuya dalmış olduğunu fark ederek ayağa kalktı ve hâlâ orada olup olmadığıma baktı. Söylediklerini duymuş olmam onu utandırmıŐtı.

DıŐarıdaki bahçeye, lastik  izmelerle çimlerin içinden yaklaşan bir kadına –komşu kadındır diye düşündüm– baktık. Kadın çizmeleri evin kapısında çıkarıp içeri girdi. Ebenhöh için her türden gıda alıŐveriŐi yapmıştı, bir ŐiŐe de kırmızı Şarap vardı, ilk olarak onu çıkarıp masaya koydu. Babamı tanıyordu. Babam da onu. Ebenhöh uyandı. Komşu kadın, Gradenberg cinayetinden haberimiz olup olmadığını sordu. Gr Ől hâlâ ka akmıŐ. Bunun bu yıl Bundscheck Dağı eteklerinde işlenen dördüncü cinayet olduğunu söyleyerek Ebenhöh'e boğazı sıkılan   mlek iyi, gırtlaklanan  Ğretmen kadını –her ikisi

de Ligist'liyimş— ve vurulan Afling'li kürkçü Horch'u hatırlattı. Torbadan ekmek ve tereyağı çıkararak “Ne bunaltıcı hava,” dedi. Babam, öldürülen Gradenberg'li meyhaneci kadının evine o sabah gittiğini itiraf etti. Kadının Köflach'da öldüğünü söyledi.

Komşu kadın Ebenhöh'ün yastığını dikleştirdi, ters çevirdi, çarşafını düzeltti. Biz oradan ayrılırken Ebenhöh tekrar uykuya dalmıştı.

Stiwoll'ün pazar meydanı üzerinden arabamıza geri yürürken beni ilgilendiren ve yaklaşan sınavlardan, Leoben'de okuyanların birbirleriyle ilişkilerinden, can sıkıntılarından, hayattan bezmiş hallerinden söz ettik. Tam da en iyiler arasından çıkan yüksek sayıda intihardan. Özellikle zenginlerin intihar eğilimli olması dikkat çekiciymiş; tabii önce can sıkıntısına, insanın dünyada yakalanabileceği o en korkunç hastalığa yenik düşüyorlarmış.

Leoben'deki Madencilik Yüksekokulu iyiymiş, ünlüymüş; tam da orada okuyanlar tarafından haksız yere küçümseniyormuş. Bence dünyadaki en iyi üçünden biri, dedim. Leoben'de her şey, insanın delirmemek için bütünüyle eğitimine odaklanmasını sağlayacak şekildeydi.

Dünyayla ilişkimi kesmiş değildim; sadece kendime her gün yeni bir enerjiyle, ilerlemek için ihtiyacım olan inzivayı sağlıyordum. Sık sık acımasız davranıyor, yakınımıdakileri incitiyordum. Dersler bağlamında öğrenme becerim tamamen sekteye uğradığında yurttan çıkıp genellikle tek başıma Mora Nehri kıyısı boyunca yürüyor, sadece derslerimi düşünerek kendi kendimin hakkından geliyordum. Fakat Mora'ya, bu tembel tembel, yapış yapış akan kahverengi nehrin kıyısına sırf kafa dağıtmak için gittiğim de çok oluyordu; kuzeydeki tepelerde hayallerime, doğanın görünen yüzüne dair derin düşüncelere gömülüyordum. Yeryüzünün örtüsü bana her görünümüyle her seferinde yeni geliyor, hangi çerçeveden bakarsam bakayım içimi açıyordu.

Havanın bileşimini incelemek ve kuzeydoğu yönünde Semmering'e doğru kilometrelerce yürümek en büyük zevkimdi. Son tahlilde bütünüyle özgür olma duygusu, olabilir ki bana mutluluk veriyordu. Aklımda Mur kıyısındaki yeraltı kaynaklarının yapısına ilişkin

varsayımlarla yürürken sonunda genellikle, bana yoğun çalışma yüzünden kaybettiğim berraklığı tekrar kazandıran bir dinginliğe, öğrenmeye açık bir kafaya kavuşuyordum.

Kendimi uzun zamandır, gitgide kendi iradem vasıtasıyla emir vererek denetleyebildiğim bir organizma olarak görüyordum. Elbette zaman zaman gerilemeler yaşıyordum ama bunlar umutsuzluğa varmıyordu. Benim için umutsuzluk nöbeti halinden çıkmanın kendimi had safhada zorlamaya değer olduğunu söyledim. Derin bir umutsuzluktansa korkunç bir zorlanmayı tercih ederim, dedim. Yaratılış sayesinde –ki aslında o da muazzam bir *tükeniş*ten başka bir şey değildi– hiç zorlanmadan her şeyin derinini görmeyi başardığım anlar oluyordu. “Anlar,” dedim.

Her gün kendimi bütünüyle inşa ediyor ve bütünüyle yıkıyordum. Kendini kontrol etmek, beyni kullanarak emir verebileceğin ve sana boyun eğen bir mekanizmaya çevirmek bir zevkti.

İnsan ancak bu kontrolle mutlu olur ve kendi doğasını tanırdı. Fakat çok az insan kendi doğasını tanıyordu. Duygularının gölgesinde kalmak, ruhunun normal, kesintisiz karanlığına karşı hiçbir şey yapmamak insanı umutsuzluğa sürüklüyordu. Aklımın hâkim olduğu yerde umutsuzluğun *imkânsız* olduğunu söyledim. “Bu tam akılsızlık hali içime girerse içimdeki her şey umutsuzluğa dönüşür.” Nadiren bu duruma düşüyordum. Onun içinden çıkıp gitmediğimiz müddetçe hayat zorlayıcıydı ve onu akıl çerçevesinde sürdürmek bir zevkti. Çoğu insan duygu insanıydı, akıl insanı değil; dolayısıyla çoğunluk umutsuzluğun peşinden gidiyordu, aklın değil. “Fakat benim kastettiğim akıl,” dedim, “hiçbir şekilde bilimsel değil.”

Bu ani konuşkanlığım babamın dikkatini çekmişti. Kendisinin de bazen bir şey hakkında konuşmayı ya da bir şey hakkında konuşmadan sadece onu görmeyi başardığını söyledi; ki aslında bu ikincisi insan için söz konusu bile değilmiş, insan için *imkânsız*mış. Bloch’un evinin önünden geçerek Hauenstein’a, adını unuttuğum, az buçuk deli bir sanayiciye doğru yola çıktık. Abraham’dan sonra yolu Geistthal üzerinden kısalttık.

Öğrenim görenler arasında daima bir huzursuzluk olduğunu, çünkü öğrenim gördükleri sürece onlar tarafından terk edilmiş anne babalarıyla onlar tarafından henüz ulaşılmamış dünya arasındaki boşlukta bulunduklarını ve o dünyaya doğru ilerlemek yerine anne babalarının yanına dönme eğilimi gösterdiklerini söyledim. Ne anne babalarına dönebileceklerini ne de o dünyaya girebileceklerini anladıklarına inandıkları zaman da sık sık bir anda o boşlukta felakete sürükleniyorlardı. Son altı ayda sırf benim kaldığım yurttan üç öğrencinin kendini öldürdüğünü söyledim. Üçünde de ölene kadar en ufak bir duygusal tuhafılık ya da ruhsal bozukluk fark edilmemişti. Şahsen şimdiye kadar hiç kendimi öldürmeyi düşünmediğimi söyledim. Buna karşılık babam, intihar düşüncesinin kendisine daima çok yakın geldiğini belirtti. Daha çocukluğunda bu düşünce onun için başka düşüncelerden bir kaçışmış. *Hayati* bir düşünce olarak ara sıra aklına gelirmiş, bunu dinlenmek için kullanıyormuş, asla özsel bir şey olarak değil. Şimdi ikimiz de, kız kardeşimi hiç durmadan intihar düşünceleri, dönüşümlü olarak intihar *düşünceleri* ve intihar *girişimleri* içinde muhtemelen tamamen kaybolmuş görmenin ne kadar tehlikeli olduğunu düşünüyorduk. Daha çocukluğunun ilk yıllarında bile canına kıymaya meyilliydi ve babam, teatral olarak ortaya çıkan bir duygunun sonradan doğal bir duyguya dönüşebileceğini, bunun da felaketle sonuçlanacağını söyledi. Abraham'ın arkasında, bayırlarda uzanan meyve bahçelerini gördük. Çiftçiler üstü açık elma şarabı fıçılarını güneşe koymuşlardı. Evler eski. Geistthal ile Hauenstein arasındaki bölgeden daha tenhası yok.

Babam Stiwoll'de çok oyalandığımızı söyledi. Hauenstein'da sabahdan beri onu bekliyorlarmış. Orada bir av köşküne çekilmiş sanayici, aynı anda hem ona işkence eden hem de kendine işkence etmesine engel olan bir yazı çalışmasına odaklanmış. Babam, henüz ellisine gelmemiş bu adamı iki yıldan uzun zamandır tanıyormuş. Sanayicinin dünyayla tek bağı postaymış. Az sonra göreceğim üzere adamın mutlak, kendi deyimiyle *ideal* yalnızlığını üvey kız kardeşi paylaşıyormuş. Sanayici av köşkünü on beş yıl önce, onun

hemen arkasından kalesinde ziyaret edeceğimiz Prens Saurau'dan, daha o zamanlar *baştan sona felsefi bir konuda* yapacağı söz konusu çalışmayı düşünerek satın almış ama şimdi bundan hiç bahsetmiyormuş. Babama tekrar tekrar, bundan bahsederse, bahsetmeye başlarsa, epey ilerlemiş olan çalışmayı bir anda mahvedeceğini ve ona bir daha baştan başlayamayacağını söylüyormuş. Gece gündüz çalışıyor, yazıyor ve yazdıklarını yok ediyor, tekrar, tekrar yazıyor, tekrar yok ediyor ve hedefine yaklaşıyormuş. Çalışma haricinde yaptığı tek şey, üvey kız kardeşiyle kısa bir süre kütüphanede ya da mutfakta bir araya gelmekmiş, bunu da sadece beslenmeyle ilgili meseleleri konuşmak amacıyla yapıyormuş. Üvey kız kardeşi haftada iki kez Geistthal'e gidip alışveriş yapıyor, mektupları post alıyor, gelen mektupları teslim alıyormuş. Av köşklerinde, kendi deyimleriyle afet hali için dev bir erzak stokları varmış ama buna el sürmüyorlarmış. Üvey kız kardeşi, annesinin Şilili bir babadan olan kızıymış; yavaş yavaş Hauenstein'a yaklaşıırken babam beni sanayiciyle kardeşi arasındaki ilişki konusunda aydınlattı. Karı koca gibi yaşıyorlarmış; kız kardeş, av köşküne giden babamı içeri alıp üvey ağabeyine haber verir vermez derhal odasına çekilir, bir daha ancak babamla vedalaşmak için ortaya çıkarmış.

Babamın söylediğine göre sanayici şeker hastasıymış ve birkaç saatte bir kendine iğne yapması gerekiyormuş. Babam, hiçbir değişiklik göstermeyen hastalığı ayda iki üç kez kontrol ediyormuş. Kendisi, yani babam, Hauenstein'dakilerin kendisi dışında herhangi bir insanı misafir ettiklerini hiç duymamış. Çevredekilere birçok kez, Hauenstein'a insanlar, özellikle şehirden birileri geliyor mu diye sormuş ama onların bu konuda hiçbir bilgisi yokmuş. Zaten ev de içinde sırf sanayiciyle üvey kız kardeşinin yaşadığı, yıllardır başka hiç kimsenin içeri girmediği izlenimini uyandırıyor. Başka av köşkleri gibi vahşi doğa ıvır zıvırıyla dolu değil, neredeyse tamamen boşmuş, içeride sadece en gerekli şeyler varmış. Sanayicinin üvey kız kardeşinin odasında da bir yatak, bir masa, bir dolap ve bir koltuk dışında hiçbir şey yokmuş. Duvar da tek bir resim asılı değilmiş, bütün evde hiç resim yokmuş. Sanayici resimlerden nefret

edermiş, çizimlerden nefret edermiş. Ona göre her yer mümkün olduğunca boş, mümkün olduğunca çıplak olmalıymış. İçerideki eşya da mümkün olduğunca sade. Av köşkünün çevresindeki doğayı, sık ormanı bir duvar gibi algılıyormuş. Postacı elinde telgraflarla bu duvarın içinden geçebilir ama av köşkünün giremezmiş; seslenerek geldiğini haber verir, postayı av köşkünün önünde sanayicinin üvey kız kardeşine teslim edermiş. Babamın söylediğine göre köşkün arkasında bir kaynak varmış; suyu iyiymiş.

Şimdi yüksek bir vadide ilerliyorduk ve etrafımızda ormandan başka bir şey yoktu.

Babamın söylediğine göre sanayicinin köşkünde hiç kitap da yokmuş; tedirgin olmamak için kasten köşte kitap tutmuyormuş. İnsan kendi başına kalmak istiyorsa, kendi başına kalmak zorundaysa, hiçbir şey kitaplardan daha tedirgin edici değilmiş.

Üvey kız kardeşinin *Le Soir* ve *Aftonbladet*, *Le Monde* ve *La Prensa* gibi gazeteler okumasına izin veriyormuş ama içlerinde tek bir Alman gazetesi yokmuş. Bu arada izin verilen yabancı gazeteler de en az bir aylık olmak zorundaymış; *tahrip gücü olmayan, salt şiirsel*. Sanayicinin giyimi sadeymiş; babam onu hiç gömlek ve pantolon dışında bir şeyle görmemiş. Adam kendi iddiasına göre sadece tek mil Orta Avrupa dillerini değil, neredeyse bütün Doğu Asya dillerini de biliyormuş.

Çalışma odasında masa ve koltuk dışında sadece boş kâğıda tahammülü varmış; böylece tamamen kendiyle baş başa kalarak hiçbir zaman çalışmasından kopmuyormuş. Yazdığı yazıda malzeme olarak kullanmak için, kırk yıldan uzun süre dünyanın büyük şehirlerinde, beş kıtanın sanayi ve ticaret merkezlerinde edindiği tecrübe ona yetiyormuş.

Malı mülkü bütün dünyaya, özellikle de İngilizce konuşulan ülkelere dağılmış durumdaymış. Sanayici işlerini Hauenstein'dan, günde sadece bir saat ayırarak yönetiyormuş. Kırk binden fazla çalışanın içinde bulunduğu ve sürekli hareket halinde olan, müthiş karmaşık bir aygıt onun tarafından, Hauenstein'dan işletiliyor ve gittikçe daha iyi çalışıyormuş.

Bir keresinde babama söylediğine göre, işi bittiğinde – “Muhtemelen geriye sonuç olarak tek bir düşünce kalıyor” – yine Hauenstein’dan çekip gitmeyi, o yüksek vadiden çıkıp onu geride bırakmayı kuruyormuş.

Yemek olarak ona en basiti yetiyormuş. Gittikçe ormanın daha derinlerine yapılan uzun yürüyüşler, ucsuz bucaksız “her daim yeşil metafizik matematik” –Hauenstein’ı çevreleyen ormanları böyle niteliyormuş–, kaslarının gevşememesine yetiyormuş. Aslında yürüyüş düşmanıymış; sırf “fiziksel olarak çökmek” için yürüyüşe çıkıyormuş.

Bir küçük demir soba onun odasını, ikinci bir demir soba üvey kız kardeşininkini ısıtıyormuş. Bir keresinde babama, şeker hastası olmasının bir şans olduğunu söylemiş; böylece en azından Hauenstein’da üvey kız kardeşi dışında bir insanla, babamla bir araya geliyormuş. Babamın, “Hauenstein’ın kusursuz tutarlılığı”nı bozduğunu söylemiş bir keresinde ona.

Sanayicinin nadiren konuştuğu ve söylediklerinin onun için dehşet verici bir tedirginliğe karşı savunmadan başka bir şey olmadığı hemen fark ediliyormuş.

Boş odalar, içlerinde yaşayan insanın delirmemek için onları kendi kafasından, sadece kendi hayalleriyle, sadece *hayali nesnelerle* doldurmak zorunda olduğunu düşündüğü zaman babam üzerinde daima korkunç, depresif bir etki yaratıyormuş.

Sanayicinin çalışmak, ormana yürümek ve üvey kız kardeşiyle beslenme meselesini konuşmak dışındaki tek uğraşı, av köşkünün arkasındaki iki ağaç gövdesine sabitlenen dev ahşap hedef tahtasına atış yapma konusunda zaman zaman kapıldığı ve onu gittikçe etkisi altına alan istekmiş. “Orada talim yapıyorum, ne için bilmem,” demiş bir keresinde babama. Sık sık saatlerce, gece yarısına dek ateş ettiği bütün çevrede duyuluyormuş.

Mutlak uykusuzlukla mutlak keyifsizlik, sanayicinin içinde sık sık günlerce, en korkunç şekilde birbirinin yerini alıyor, bu durumdan kurtulamıyormuş.

Normal günlerde sabah dört buçukta kalkıp öğlen bir buçuğa ka-

dar çalışıyor, sonra bir şeyler yiyor ve akşam yediye kadar tekrar çalışıyormuş.

Üvey kız kardeşine Hauenstein'da "mümkün olan en büyük" özgürlüğü vermiş. Fakat daha Hauenstein'a taşınmalarından altı ya da yedi hafta sonra onda "yobazlığın derinlerinde kök salan" bir deliliğin belirtilerini saptamış. Sanayiciye göre, Hauenstein'ı terk ederlerse bu delilik yine de üvey kız kardeşinin içinden hemen tekrar çıkabilirmiş. Tamamen tek başına olan kadın, üvey ağabeyinin boyunduruğu altında daima *kendi hayatına son vermeye* yakınmış. Fakat üvey ağabeyinin gözlemine göre, onun için her şeyi yapsa da hiçbir şekilde anlamadığı ağabeyine olan saygısından, bir kez olsun rahatlatıcı bir çılgılık atmamış, sağa sola vurmamış. Babam bu dikkat çekici derecede temiz pak kadında tam da tımarhanede tutulan deli kadınlarda saptanabilecek bir suskunluk olduğunu gözlemlemişti. "Muhtemelen üvey ağabeyi benimle konuşmasını yasaklamıştır," dedi; hep kadının onunla konuşmak *istediği* ama buna izni olmadığı hissine kapılıyormuş.

Hauenstein'a genellikle sabah saatlerinde, Hochgobernitz'teki Sau-rau'ya giderken uğruyormuş; bunlar havanın en temiz, Roßbachalpe Dağı manzarasının en güzel olduğu saatlermiş.

Söylediğine göre, üzerinde ilerlediğimiz sokağı sanayici cebinden para vererek yaptırmış; sokak boydan boya ona aitmiş. Sanayici hiç görünmese de işsiz değirmencileri, emekliye ayrılmış korucuları, işsiz maden işçilerini her yerde, ormanlarda bekçi olarak işe almış; bunların görevi, bütün insanları ondan uzak tutmakmış.

Babam sanayicinin Hauenstein'da, geçirmek *zorunda olduğu*na bizzat inandığı şekilde bir süre daha, birkaç yıl daha geçirebileceğini düşündüğünü söyledi. Üvey kız kardeşinden farklı olarak onda en ufak bir delilik belirtisi tespit etmemiş. Fakat ağır, hatta en ağır zihinsel ve ruhsal hasarı almadan böyle tam bir inziva halinde yaşamayı hiçbir insan başaramazmış. Bilindiği gibi insanlar bir anda, onlara felsefi gelen hayatlarının belirleyici dönüm noktasında, kendilerine bir zindan bulur, oraya gider ve hayatlarını bilimsel bir çalışmaya ya da şiirsel-bilimsel bir cazibeye adanlarmış. Ve

böyle insanlar bu zindana daima kendilerine bağımlı bir varlığı da götürürlermiş. Ve genellikle, önceleri daima yavaş yavaş, zindana götürdükleri bu varlığı ve sonra kendilerini er ya da geç mahvederlermiş. Fakat babam sanayiciyi böyle bir talihsiz olarak nitelemek istemiyormuş; aksine, onun yüzünden bütününü mutsuz bir hayat sürmek zorunda kalan üvey kız kardeşinden farklı biçimde adam tamamen kendine uygun bir hayat sürüyormuş.

Babamın söylediğine göre sanayicinin üvey kız kardeşi gibi insanlar, kendilerini baskı altında tutan kişiye teslim olmaya ilk başta direnir ama çok geçmeden bunun hiçbir işe yaramadığını görürlermiş. İşte o zaman, başka çareleri kalmadığı için, onları sistematik olarak tahrip eden ve babamın “bağımlılığın getirdiği dehşet verici umutsuzluk” şeklinde nitelediği, feci bir umutsuzlukla ona takılıp kalırlarmış. Fakat sanayici gibi insanlar, tepeden tırnağa acımasız olmalarından ötürü hedeflerine ulaşırlarmış; bu hedef ve ayrıca hedefe ulaşma yöntemi her ne kadar dünyaya kesinlikle itici gelse de, dünya için bir muamma olarak kalsa da.

İşte av köşkü bir kayranda hem de derhal görüldüğü üzere, kendisine bütününü uygun bir kayranda duruyordu.

Av köşkünün üzerinde hiçbir av hatırası yoktu; aslında av köşkü gibi bile görünmüyordu. Hemen şunu düşündüm: Bir zindan! Geçici bir zindan! Bütün panjurlar kapalıydı; içeride yaşayan kimse olmadığını sanmak mümkündü.

Babamın söylediğine göre sanayicinin çalışma odası arka taraftaymış. Sanayici kendine daima sadece *tek bir açık* panjur izni veriyormuş. Av köşkündeki her şey onun yaptığı çalışmaya odaklanmasına yaramalymış.

Arabadan indik; babamı bekledikleri ve belli ki geldiğimizi duydukları için kapı hemen açıldı. Sanayicinin üvey kız kardeşi bizi çabucak antreye aldı ve ben hızla, av köşkünün daha önce av köşkü olmadığını düşündüm, çünkü bizde av köşklarinin antresi yoktur. Muhtemelen bu bina vaktiyle Saurau istihkâmının bir parçasıydı. Antrede, tavandan sarkan kalın bir ip hariç tek bir hareketli nesne yoktu. İpin maksadını anlayamadım.

Babam, onun oğlu olduğumu söyledi. Fakat sanayicinin üvey kız kardeşi bana elini uzatmadı, hemen ortadan kaybolarak bizi antrede yalnız bıraktı. Biz antreye girer girmez, büyük, dikdörtgen bir kalası öne iterek evin kapısını tekrar sürgülemesi dikkatimi çekmişti. Babamın ziyaretlerine alışkın olduğu için, ortadan kaybolmadan önce müsaade istemedi.

Babamı takip ederek, neyse ki panjurların ek yerleri sayesinde zifiri karanlık olmayan, kireç beyazı bir sürü odadan geçtim. Karaçam parkede yürüyorduk. Birinci kata çıkmamız gerekiyordu. Yukarıda uzun bir koridor; aynı derecede karanlık, sistematik olarak karartılmış. Aklıma bir manastırın içi geldi.

Dikkatle yürüyorduk ama çok ses çıkıyordu, çünkü odalar boştu. Üst katın koridorunda yürürken içimden haykırmak, haykırırken de panjurları ardına kadar açmak geliyordu ama mantığım, iznim olmayan bir şey yapmamı engelliyordu.

Babam sanayicinin odasının önünde durdu, kapıyı tıklattı ve sanayici tarafından içeri çağrılınca, odaya bensiz girdi. Kararlaştırdığımız gibi kapının önünde bekliyordum.

Uzun süre hiçbir şey duymadım, sonra kulağıma benim için büyük ölçüde birbirinden kopuk sözler ve en sonunda net bir biçimde, sanayicinin yazı çalışmasıyla ilgili konuşmalar geldi. Söylediğine bakılırsa sanayici geçen hafta son derece büyük ilerlemeler kaydetmiş ve son derece büyük ilerlemeler kaydetmeye devam etmeyi planlıyormuş. “Şimdiye kadar yazdığım her şeyi yok etmiş olsam da,” dedi, “son derece büyük ilerlemeler kaydettim.”

Şu anda, yıllarca sürecek ve muhtemelen kendisini yok edecek bir çalışmaya hazırlanıyormuş. “Hayır,” dedi, “kendimi yok ettirmem.” Ardından, halihazırda devam eden ve gitgide Afrika ülkelerine yoğunlaşan işinden söz etti. Londra ve Cape Town’dan pek sevindirici haberler aldığını söyledi. Afrika muazzam bir hızla en zengin kıta haline gelen bir bölgeymiş ve insan, beyazların oradan çekildikleri gerçeğini kullanmalıymış. “Beyaz ırk,” dedi, “Afrika’da bitti ama ben orada daha yeni başlıyorum!”

Yine yazarlığına dönerek, bu aralar, “bu haftalarda”, yaptığı çalışma için belirleyici keşiflerde bulunduğunu söyledi. İnziwa sayesinde, “buradaki boşluk sayesinde”, “devasa bir fikirler kozmosunu gerçekleştirmeyi” başarmış. Şimdi her şey onun içinde gerçekleşiyormuş. Ve çalışmasını bitirmek için bütün gücünü kullanıyormuş.

Artık bu da çalışırken kendisini rahatsız etmesin diye, Hauenstein’da bulunan “son gerçek dikkat dağıtıcı unsur” yok ettirmiş: Hauenstein ormanlarındaki bütün vahşi hayvanları vurdurmuş, toplatmış ve bütün Bundscheck bölgesinde “olabilecek en yoksul insanlara” dağıttırmış.

“Artık pencereleri açtığımda hiçbir şey duymuyorum,” dedi sanayici, “hiçbir şey. Harikulade bir durum.”

Sanayicinin odasındaki uzunca bir sessizlikten sonra babamın sanayicinin dikkatini benim koridordaki varlığıma çektiğini duydum. Sanayicinin de bildiği gibi Madencilik Yüksekokulu’nda okuduğum Leoben’den hafta sonu için eve geldiğimi, kendisinin de beni yanında getirdiğini söyledi. Dışarıda, koridorda olduğumu belirtti. Fakat sanayici beni görmek istemiyordu. “Hayır,” dedi, “oğlunuzu görmek istemiyorum. Yeni bir insan, yeni bir yüz benim için her şeyi mahveder. Anlıyor musunuz, yeni bir yüz benim için her şeyi mahveder.” Sanayici babama, o gün nerede olduğunu sordu; ses tonundan anladığım kadarıyla bunu hep soruyordu. “Gradenberg’de,” dedi babam, “orada bir meyhanecinin karısı, Größl adında bir maden işçisi tarafından öldürüldü. Ardından Hüllberg’e gittik. Sonra Salla’ya. Ondan sonra da Köflach’a. Afling’e, Stiwoll’e,” dedi babam. “Şimdi Saurau’ya mı çıkacaksınız?” diyesordu sanayici. “Evet,” dedi babam, “ama önce Fochler Değirmeni’ne inmeliyim.”

“Hayır,” dedi sanayici tekrar. “Oğlunuzu kabul etmek istemiyorum, onunla tanışmak istemiyorum. Birdenbire yeni bir insan ortaya çıkınca olabilir ki benim için her şeyi mahveder. Her şeyi. Böyle bir insan ortaya çıkar ve her şeyi mahveder.” Bir süre sonra şöyle dedi: “Bu köşkteki bütün odalar bomboş olduğundan, içinde hüküm süren karanlıkta hiçbir nesneye çarpmam mümkün değil.” Babam dışarı çıktı. Antreye indik. Sanayicinin üvey kız kardeşi bizi geçirdi. Köş-

k n çevresindeki boşluğun da kasvetli bir havası vardı. “Geistthal’e gidip bir şeyler yiyelim,” dedi babam. Tek kelime konuşmadan, ormanın içinden geldiğimiz yoldan Geistthal’e geri döndük. Hiç insan görmemiştik. Ormanda vahş hayvan kalmadığı ve görünmez bekçilerin bizi gözetlediği düşüncesi benim için o kadar korkunçtu ki... Geistthal’den hemen önce ilk insanları gördük. Ögle vaktiydi.  nce R maskogel  zerinden Fochler Değirmi ne gitmeye niyetlendik ama sonra Abraham  zerinden Afling’e giderek babamın iyi bildiği bir lokantaya girdik.

 ceride boş masa yoktu; bizi mutfağa alıp serviste öncelik tanıdılar. Gradenberg’deki cinayetten, maktulden bahsettiklerini duyduk. Gr  l hâlâ yakalanamamıştı. Pek de uzak olamayacak deliğinden açlık yüzünden çıkmasını beklemek gerekiyordu.

Yemek sırasında babam yine sevgiyle Hüllberg’deki çocuktan, sonra da Bloch’dan söz etti. “Hepsi zor,” dedi. Doktor çantasını açtı ve Bloch’dan ödünç aldığı kitapları, Diderot’yu, Nietzsche’yi, Pascal’i unuttuğunu gördü. Ama zaten önümüzdeki günlerde bir şey okuyacak vakti yokmuş. Ebenhöh kafasını kurcalıyormuş, yani onu ziyaret etme alışkanlığının bitecek olması; çünkü kadın sadece birkaç gün daha yaşayacak, sonra da ölüp gidecekmiş. Ardından, ilk ziyaret ettiği ve çok geçmeden ellerinde ölen öğretmenlerden bahsetmeye başladı. Taşra  ğretmenlerinin kaderi kötüymüş; genellikle, ne kadar k  k olursa olsun kendilerini rahat hissettikleri bir şehirden onları düşman gibi gören, soğuk, dar bir dağ vadisine ceza niyetine atandıkları yetmiyormuş gibi, iğrenç bakanlık yönetmelikleriyle gittikçe baskı altına alınan, acınası bir hayat sürüyor, genellikle çok geçmeden, onları bir anda delirten ölümcül bir a maklığa yenik düşüyorlarmış. Hayatı sadece ve sadece tüyler ürpertici bir ceza (Tanrı’nın cezası mı?) olarak görme yönündeki erken eğilimleriyle, devamlı onları ciddiye almayan, onlara tepeden bakan bir çevrede, zaten zayıf akıllarını hepten karıştıran ve onları cinsel sapmalara sürükleyen bir iklimde yaşıyorlarmış.

Salla’daki öğretmenin hazin kaderi babamı uzun zamandır gündelik, “saçma” düşüncelere sevk ediyormuş. Bu konuda konuşmak

istemediğini söyledi ama görünüşe bakılırsa hemen ardından bu onu pek de etkilememeye başladı, çünkü öğretmenin Obdach'da çalıştığı ilkokulda son olarak iki yıl önce bulunduğunu anlattı. Babamın bildiği kadarıyla, öğretmenin *asabi bir oğlanla* birçok kez ilişkiye girmiş olması, onun önce Tirol'de, en sonunda İtalya'da, hatta Slovenya'da kayıplara karışmasına neden olmuş. Öğretmen bir vahşi gibi, hepsi yabancı dil konuşan insanların arasında, çoğu zaman ufak tefek hırsızlıklarla yaşamını sürdürerek iki yıl dayanabilmiş; sonra bir anda, tamamen sarsılmış bir halde tekrar sınırı geçerek dönüp adalete teslim olmuş. Hızla görülen davanın sonunda, Bruck'taki bir jüri mahkemesi onu iki yıl hapis ve iki yıl ıslahevi cezasına mahkûm etmiş. Cezasını Garsten'de çekmiş. Tahliye edildiğinde (aklıma Ebenhöh'ün kardeşi geliyor), Salla'da küçük bir çiftliği olan anne babasının yanına dönmüş; ona çok iyi bakmışlar. Babamın düşüncesine göre, elbette öğretmenin bir kalp hastalığından, kalp kası yırtılmasından öldüğü söylenebilirmiş, bu şekilde basite indirgenebilirmiş. "Ama sebep bu değildi," dedi babam.

Son nefesini veren öğretmenin yüzünde, bir insanın onu anlamak istememiş bir dünyaya sitemini açıkça görmüş.

Öğretmen yirmi altı yaşındaymış; anne babası kefenini haftalarca antrede asılı tutmuşlar. "Haftalarca," dedi babam, "ne zaman öğretmenin anne babasının evine girsem, daima ilk olarak onun kefenini gördüm."

Doktor, yani babam oradayken ölmesi, anne babasının içini rahatlatmış. Babamın söylediğine göre, tıpkı Stiwoll'deki Ebenhöh'ün kendi oğlunu gördüğü gibi onlar da oğullarını korkunç bir ceza (Tanrı'nın cezası mı?) olarak görmüş olmalıymışlar.

Babam yemek sırasında, ölen öğretmen hakkında bir de şunu anlattı: Çocukken büyükannesi tarafından böğürtlen toplamak üzere derin bir ormana götürülmüş, orada ikisi de kaybolmuşlar. Sürekli ormandan çıkış yolunu arıyor ama bulamıyorlarmış. Hava bir anda kararmış ve onlar hâlâ yolu bulamıyorlarmış. Sürekli yanlış yönde ilerliyorlarmış. En sonunda ikisi, büyükanne ve torunu, bir çukurun

içine büzüşüp bu şekilde, sımsıkı birbirine yapıştırdıkları bedenleriyle geceyi geçirmişler. Ertesi gün yine ormandan çıkamamışlar. Yine bir başka çukurda ikinci geceyi geçirmişler. Ancak ertesi gün akşamüstü birdenbire ormandan çıkmak için bir yol bulmuşlar; kendi yaşadıkları Salla'nın tam ters yönünde olsa da. Tamamen tükenmiş vaziyette en yakın eve, bir köy evine ulaşmayı başarmışlar. Büyükanenin hızla ölümüne sebep olan bu olaydan sonra, o zamanlar henüz altı yaşında bile olmayan torununun bütün geleceği mahvolmuş.

Bir insanda sonradan meydana gelen felaketlerden yola çıkılarak daima bedeninin ve ruhunun gördüğü eski, genellikle çok eski hasara varılabilmiş. Fakat bugünün tıbbı bu bilgiden hâlâ pek az yararlanıyormuş.

“Çoğu doktor bugün hâlâ köken araştırması yapmıyor,” dedi babam, “onun yerine en ilkel tedavi şemasına başvuruyor”. Bu “ilaç yazan sahtekârlar”, uğursuz bir gelenekten ötürü çaresizlikleri içinde onlara *bütün*üyle güvenen insanların ruhlarını inceleme işinden kaçıyorlarmış. Babamın söylediğine göre doktorlar “tembel ve korkak”mışlar; onlara teslim olmak, *tesadüfe* ve *tam bir duyusuzluğa*, *bir sözde bilime* teslim olmak demekmiş. Çoğu doktor bugün “tıbbın vasıfsız işçisi”ymiş, “en büyük gizleyiciler”miş. Hiçbir yer ona, yani babama, meslektaşlarının yanından daha ürkütücü gelmezmiş. “Hiçbir şey tıptan daha ürkütücü değildir,” dedi.

Babamın söylediğine göre öğretmen, hayatının son aylarında “şaşırtıcı bir karakalem çizim sanatı” sergilemiş. Çizimlerinde gittikçe daha fazla ortaya çıkan şeytanilik anne babasını sarsmış. İnce çizgilerle bir dünya çiziyor, “kendi kendini yok eden bir dünya” ve onun bu dünyadan toplayıp çizdikleri arttıkça anne babası korkuyorlarmış: paramparça kuşlar, yırtılmış insan dilleri, sekiz parmaklı eller, kırılmış kafalar, görünmez bedenlerden kopmuş uzuvlar, ayaklar, eller, cinsel organlar, yürürken boğulan insanlar vs. Öğretmenin derisinin altından yavaş yavaş kafatasının kemik kafesi görünmeye başlamış, onu da sık sık çizmiş, yüz kez, bin kez. Öğretmen konuştuğunda, iç yapısının bütün mutsuzluğu en

net şekilde görölüyormuş. Babam bir keresinde, öğretmenin çizimlerini yanına alıp Graz'ta tanıdığı bir galeri sahibine göstermeyi düşünmüş. "Onlarla iyi bir sergi açılabilir," dedi. Ölen öğretmen gibi çizen başka birini tanıımıyormuş. Onun gerçeküstücülüğü bütünüyle yeniymiş, sanatı kesinlikle gösterdiği gerçeküstü bir şeyi konu almıyormuş; öğretmenin kâğıtlarında gerçeklikten başka bir şey yokmuş. "Dünya baştan sona gerçeküstüdür," dedi. "Doğa gerçeküstüdür, her şey gerçeküstüdür," dedi babam. Fakat onun düşüncesine göre sergilenen sanat, tam da sergilenmek suretiyle, yok ediliyormuş, dolayısıyla öğretmenin çizimlerini değerlendirme düşüncesinden vazgeçmiş. Fakat ölen öğretmenin anne babasının bu çizimlerin, "Binlercesini!", iyi çizimler olduğunu bilmedikleri için, çizimler yüzünden sürekli dehşete kapıldıkları, endişelendikleri ve sarsıldıkları için onları atmalarından, yakmalarından vs korkuyor ve çizimleri almak istiyormuş ("Bir gün gidip hepsini alacağım", dedi). Onları kendisine vereceklerinden kuşkusu yokmuş.

Öğretmenin anne babası son zamanlarda hasta oğullarına bakıp bakıp onun mutsuz tabiatını düşünüyor olmalıymışlar. Bir sapkınlığı, bir anormalliği olduğu ya da suç işlediği bilinen bir insana yaşadığı müddetçe asla sapkınlığından, anormalliğinden, suçundan bağımsız bakılamaması korkunç bir şeymiş.

Öğretmen, yatağından bir tarafta Bundscheck Dağı'nı, öteki tarafta Wölkerkogel Dağı'nı görebiliyormuş. "Çizimlerinde bütün bu dehşet verici doğanın izleri var," dedi babam.

Anne babasının söylediğine göre son zamanlarda hiç konuşmayıp sadece penceresinin önündeki doğayı izlemiş. Fakat babamın söylediğine göre o, anne babasından çok farklı bir doğa görüyormuş; "bizim baktığımızda gördüğümüzden farklı bir doğa." Resimlerinde de çok farklı bir doğa varmış; "her şey bütünüyle farklı".

Masada uzun süre yalnız kalamadık, belli ki lokanta sahibinin babası olan yaşlıca bir adam yanımıza oturdu. Gradenberg'deki cinayet hakkında ondan daha fazlasını bilip bilmediğimizi sorup duruyordu. Yemek boyunca bizi rahat bırakmadı.

Babam, Fochler Değirmeni'ne doğru vadinin, onu bile ürkütecek şekilde gittikçe daraldığını söyledi. Fochler Değirmeni'nin, karanlık bir kanyonun dibinde olduğunu hatırlıyordum; hemen arkasından tepedeki Saurau Kalesi'ne çıkılıyordu.

Hesabı ödeyip kalktık. O sırada büyük lokantada bir yığın öğrencinin karnı doyuruluyordu, onlara sıcak çorba verildi ve gürültü yapmalarını konusunda uyarıldılar. Her şeyden habersiz varlıklar nasıl da korkunç insanlar haline geliyor, diye düşündüm lokantadan çıkarken. Fochler Değirmeni Rachau bölgesinde ama Rachau'dan oraya ancak altmış kilometreden uzun, dolambaçlı bir yol gidilerek varılabiliyor ve bu da Fochler Değirmeni'nin bütünüyle tek başına olduğu anlamına geliyor; Saurau Kalesi'nin tam altında ama değirmenden kale görünmüyor.

Afling'den çıkınca dosdoğru kanyona indik.

Ortalık kararınca ister istemez aklıma, bileğinde hâlâ bir yara bandı olan kız kardeşim geldi.

Babam Leoben'den eve geldiğim zamanın, sadece hafta sonunun, çok kısa olduğunu söyledi. Hiç içimizi dökme fırsatımız olmuyormuş. Kendisinin değil ama benim, kız kardeşimi olumlu etkileyebileceğimi söyledi. Birbirinden tamamen bağımsız olarak ikimizin de düşünceleri kız kardeşime yönelmişti.

Babam onu, gözlemlenmediği hissine kapıldığı anlarda gözlemlediğini söyledi; bahçede, hep aynı yerde dalgın dalgın, hiç kımıldamadan bahçe duvarına bakıyormuş. Babam ona seslenirse irkiliyor ve tek kelime etmeden odasına gidiyormuş. Muayenehanede babama faydası yokmuş. Doktorlukla ilgili her şeye nefreti çok büyükmüş. Babamın onda en net gördüğü şey, kendi çaresizliğiymiş.

Sık sık sanatının, tam da kendi çocuğunun kafasında en korkunç şekilde, sağlıklı fikirlerle saplanıp kalan bir sanat olarak ortaya çıktığını düşünüyormuş. Bazen akrabalara giderken onu da götürüyor ama kız kardeşim kendini insan içinde rahat hissetmiyormuş.

Babamın dikkatini, su hattının kenarındaki kanyonun üzerinde, tepedeki otların arasında kısa bir süre görünen bir koyun sürüsüne çevirdim.

Kanyonun derinlerine indikçe, bana öyle geliyordu ki yüzlerce ve binlerce görüntü aynı anda hafızama hücum ediyordu; ve artık hiçbir şey görmüyordum.

Her hafta bir kere, değirmencinin bacağındaki çıbanın sargısını açması, aradan geçen zamanda oluşan irini boşaltması ve bacağı yeniden sarması gerekiyormuş. Kendisi değirmenciyle onun odasındaiken, değirmenin arkasında egzotik kuşların durduğu kocaman kafese bakmanın hoşuma gidebileceğini söyledi. Fochler Değirmeni'nin hangi değirmen olduğunu ancak şimdi, kuş kafesinin bahsi geçince anlamıştım. Vaktiyle bir cenaze alayı Fochler Değirmeni'nin önünden geçerek kanyondan çıkmıştı, sanırım, muhtemelen Saurau Kalesi'nden inen bir alaydı; ve kuşlar hiç durmadan, korku içinde kafesin tellerine saldırarak, dualar mırıldanan insanlardan tedirgin olmuş bir halde, cenaze alayına doğru devamlı cıgılık atmışlardı.

O gün de bir cumartesiydi. Çoğu cenazenin cumartesi yapıldığını düşündüm; vaftizler, düğünler ve cenazelerin neredeyse hepsi cumartesi yapılıyordu. Fakat şimdi, değirmene vardığımızda nasıl da farklı bir hava vardı. İki genç işçi (babam, "Oğulları!" dedi), un çuvallarını bir kamyonete yüklemekle meşguldüler. Türbinler öyle bir gürültü çıkarıyordu ki, kendi sözlerimizi duyamaz olmuştuk; dolayısıyla ben de babamın değirmene girmeden önce bana ne söylediğini anlayamadım.

Panjurlar demirden, siyahtı. Çiçek yoktu.

Giriş kapısının üzerinde Saurau arması seçiliyordu. Bütün bu topraklar vaktiyle Saurau'ya aitti, diye düşündüm. Hochgobernitz gibi kalelerin daima bir sürü değirmeni, bira imalathanesi ve kereste atölyesi vardır.

Babam kanyonun sonunda yukarı bakınca en yüksek noktada Hochgobernitz'in olduğunu söylemişti ama kaleyi göremedim.

Un çuvallarını sürükleyerek kamyonete yükleyen işçiler geldiğimizi görmemiş ve duymamışlardı.

Nehrin suyu öyle bir gürültü çıkarıyor ki, bütün kanyonda ondan başka bir şey duyulmuyor.

Kamyonetin üzerinde, öteki ikisinden daha genç üçüncü biri vardı, şimdilerde bizim oralarda sıklıkla işe alınan genç Türklere benziyordu; ve gerçekten de oğlan Türk'tü. Değirmencinin iki oğlunun sırtlarındaki çuvaları alıp kamyonette dimdik yan yana koydu. Benim yaşımdaydı ama kanyonda bugün hâlâ yüzlerce yıl önceki gibi yürütülen ağır değirmencilik işi için yeterince güçlü değildi. Fakat burada artık elektrik nehir suyundan elde ediliyor. Değirmenin hemen yanına yapılmış, yarısı nehrin üstünde olan bir jeneratör var. Türk oğlanın muhtemelen henüz birkaç gündür kanyonda olduğunu düşündüm. Değirmencinin oğulları çoğu zaman onunla dalga geçecekler diye düşündüm; ona acıdım. Şu anda bizde Türkler en ucuz işgücü ve kanyonda ancak böyle birini çalıştırabiliyorlar. Türkler en ağır işleri yapıyorlar ve her şeye razılar. Bunların arasında daima zorlanacak, diye düşündüm, hemen çekip gitmezse yıllarca keyiflerinin kurbanı olacak. İşini birazcık olsun kolaylaştırmıyor gibi görünüyorlardı. Fakat sen sadece, Türk'ün *sen* olduğunu ve *kendi içinde* olup biteni tasavvur ediyorsun, diye düşündüm. Ayrıca Türk'ü hemen kafamda, gerginlikleriyle var olmak zorunda olduğu bir sürü insanla ilişkiye soktum, benim her zamanki talihsiz tavrım, hiçbir zaman tek bir insanı, yani baktığım o insanı görmeyip bağlantılı olabileceği herkesi görmek. Bu daima insanları incelememi zorlaştırıyor. Tıpkı her meseleyi de, öteki tüm olası meselelerle bağlantısı çerçevesinde görmem, görmek *zorunda kalmam* gibi. Türk oğlan evde ne kadar yoksul bir hayat yaşamış olmalı ki bu kadar genç yaşta Orta Avrupa'ya, bu kanyona gelmiş, diye düşündüm. Kanyon onun için dehşet verici bir aldatmaca.

Fakat muhtemelen düşündüğüm her şey, düşündüğümden çok farklı, diye düşündüm ve üç işçi tarafından da fark edilmeden değirmenin arkasına, dev kuş kafesini görmeyi umduğum yere gittim. Kuş kafesi gerçekte, hatırladığımdan çok daha büyüktü. Fakat tamamen bakımsızdı ve içinde, ilk geldiğimde gördüklerimin yaklaşık yarısı kadar kuş vardı. Acaba hepsi hastalanıp öldü mü diye düşündüm. Hâlâ kafeste olan az sayıda, belki elli tane kuş, benim gelmemle birlikte korku içinde arka duvarın kenarına kaçtı. Yemleri yoktu

ve susuzdular. Duvardaki su kabı boştu. Kafesteki her şey, kuşlara bakan insanın artık hayatta olmadığını gösteriyordu. İki papağan bir ağızdan bağıarak hep aynı şeyi tekrarlıyorlardı. Ne söylediklerini çıkarmayı başaramadım. Kafesin önündeki çeşmeye bir hortum takılı olduğunu fark ettim ve kaplarına su doldurdum. Bütün kuşlar anında suya hücum etti. Fakat her şeyleri düşmancaydı. Nasıl bir düşmanlık, diye düşündüm. Sinir içinde aralıksız rengini değiştirdikleri tüyleri bile düşmancaydı. Delinin teki kuş bakmaya başlamış ve bu yüzden mahvolmuş olmalı, diye düşündüm. Bir an için arkamda biri durduğu hissine kapılarak dönüp baktım ama kimse yoktu. Hızla kuşlardan uzaklaşarak değirmenin önüne, üç genç adamın –Türk olan henüz adam değildi– un çuvallarını yüklemeyi bitirdikleri yere gittim. Türk olan tam o sırada kamyonetten aşağı atlıyordu; beni görünce şaşırarak bir an için duvarın kenarında durdu, bana incelercesine baktı ve ardından şimşek hızıyla koşarak değirmene girdi.

Değirmenden uzaklaşmak istiyordum ve acımasızca kanyondan çıkıp değirmene saldıran, kulakları sağır edici suyun kenarında, nehir boyunca bir parça yürüdüm. Fakat kendi kendime, kanyonun içine doğru ilerlemeye devam edersem melankolik ruh halimin daha da kötüleşeceğini söyleyip geri döndüm.

Nasıl bir değirmende olursam olayım ruh halim daima iyi, hatta mutlu değil miydi, diye düşündüm. Değirmene bakınca gözümün önüne, yedi ya da sekiz yıl önce değirmenin önünden geçen cenaze alayı geldi; gördüğüm en gösterişlilerden biriydi.

Biraz sonra kanyonda boğulacağımı düşündüm; bir de orada bir insanın aklına hemen egzotik kuş beslemenin gelebileceğini.

Şimdi babamla bir araya gelme ihtiyacı duyuyordum.

Değirmene doğru yürürken, oranın bugün hâlâ yüz yıl geride kalan kalpazanlar ve cinayetlerle ilişkilendirildiğini düşündüm. Burada hiçbir engelle karşılaşmadan en korkunç suçlar planlanabilir ve işlenebilir, diye düşündüm; ve değirmencinin iki oğlu, tıpkı bir anda genç Türk'ün de olduğu gibi, benim için ürkütücüler. Acaba Fochler'ler genç Türk'ü nasıl bir suç için yanlarına, Fochler kanyonuna getirmişlerdi?

Kapının üzerindeki Saurau armasını inceledikten sonra hızla antreye girdim, evde duyduğum seslerden hemen ne tarafa gideceğimi buldum, sağdaki merdivenin başında durdum, tam o sırada birden değirmencinin iki oğlundan biri arkamdan seslendi. Onunla gelmemi söyledi ve tekrar antreden dışarı çıktım.

Kanyon şimdi öncekinden de karanlıktı; orada daima korkunç bir fırtınanın hemen öncesi gibi bir hava hâkimdi. Bu insanlar devamlı bu fırtına havasında yaşıyorlar, diye düşündüm ve değirmencinin küçük oğlunun arkasından bir müstemilata girdim; sürekli dengemi kaybetmekten korktuğum çürük bir tahtanın üzerinden çabuk çabuk, genç değirmenci oğlanın peşinden, nehri geçtim. Müstemilatta önce hiçbir şey göremedim. Fakat sonra, karanlığa, tuhaf kokuya, et kokusuna alışınca, iki çapraz desteğin üzerine konulmuş uzun bir tahtanın üzerinde bir yığın ölü kuş olduğunu fark ettim; hemen gördüğüm üzere kuş kafesindeki en güzel egzotik kuşlardı. Güzel renkleri beni etkilemişti. Gerçekten de bu öldürülen kuşlar, kafesin en güzel örnekleriydi; soran gözlerle değirmencinin oğluna doğru döndüm.

Söylediğine göre üçü, kendisi, ağabeyi ve daha birkaç gündür değirmende çalışan yeni genç Türk sabahın köründe, daha güneş doğmadan (ki kanyonda güneşin doğması imkânsız! diye düşündüm) kuşların yarısını, ilk önce en güzellerini, kafesten çıkarıp değerli tüylerine mümkün olduğunca zarar vermeden öldürmüşler. Nasıl mı? Kuşların boyunlarını büyük bir hızla birkaç kez işaret parmaklarına dolayıp kafalarına bastırmışlar. Toplamda kırk iki kuş saydım. Değirmencinin oğlu, hâlâ kafeste olanları da paydostan sonra öldüreceklerini belirtti; söylediğine göre babasının erkek kardeşi yaklaşık yirmi yıl önce bu kuşları “yetiştirmiş” ve sadece *kuşlar uğruna* yaşamış. Üç hafta önce de ölmüş ve öldüğü andan itibaren kuşların atmaya başladığı feci çığlıklar onları neredeyse delirtiyormuş. İlk başta, koruyucularının ölümü üzerine kuşların attığı çığlıkların bir süre sonra azalacağını ya da tamamen kesileceğini düşünmüşler ama yanılmışlar; çığlıklar gittikçe daha dayanılmaz hale gelmiş. Düşün ki böyle çığlıklar kanyonda yüze

katlanıyormuş. Böyle “feci çığlıklara” hiç kimse alışamaz ve ayrıca hiç kimsenin buna *katlanması* da beklenemezmiş; dolayısıyla dün babalarından, değirmenciden, kuşları öldürerek susturma izni almışlar. Onları *nasıl* öldüreceklerini uzun süre düşünmüşler ve en sonunda, tavuklara yaptıkları gibi balta ile kafalarını *kesmek* yerine onları dış görünüşlerine zarar vermeden öldürmek akıllarına gelmiş. Değirmencinin oğlunun söylediğine göre, böylece kuşlardan ayrılmaları gerekmeyecekmiş. Amcaları gibi onlarla kafayı yemeseler de bu harikulade kuşlara hepsi alışmış. Onları bizzat tahnit etmek, doldurmak ve bütün bir odayı, değirmencinin ölen erkek kardeşinin odasını onlarla donatmak istiyorlarmış; söylediğine bakılırsa değirmencinin oğlunun aklında, Fochler Değirmeni’nde bir kuş müzesi kurmak varmış. Kuşlara yaklaşmak kolay olmamış. İlk kuşları çıkarıp öldürmeye başlayınca doğal olarak çığlıklar daha da artmış ama gitgide sesler kesilmiş. Son kuşlar öldürülürken geri kalanlar tam bir suskunluk içindeymiş. Kafese yaklaştığımda kuşların neden o kadar korktukları da böylece açıklanmış oluyordu; çünkü daha ilk anda, bütün kuşların tamamen *doğaya aykırı* tepki verdiklerini düşünmüştüm. Değirmencinin oğlu, kuşları kafesten çıkarırken yüzlerinin çizik içinde kaldığını söyledi. Şimdi artık deneyim kazandıkları için, geri kalanları akşam çok daha kolay ve hızlı öldürebilir ve hemen o gece *tam bir huzura* kavuşabilirlermiş. İlk başta babası kuşları canlı olarak bir koleksiyoncuya satmayı düşünmüş ama böyle bir koleksiyoncuyu arayıp bulmak çok zamanlarını alır, bu arada da muhtemelen çıldırırlarmış. Bir tahnitçiye gitmek de zormuş; dolayısıyla boş zamanlarında kuşları kendileri tahnit etmek istemişler. Değirmencinin oğlunun söylediğine göre, amcasının kafasında kuşlarından başka bir şey yokmuş. Kuş bakımıyla ilgili aldığı bir yığın not varmış (“*Hepimiz not almayı severiz!*” dedi değirmencinin oğlu); bunlar şüphesiz bir kuşbilimcinin işine yararmış. Güzel kuşlardan kâh birini kâh öbürünü eline alıp iyice görebileceğimiz şekilde havaya kaldırarak ilginç özelliklerini anlatıyordu. Genç adamın da egzotik kuşlardan epey anladığını düşündüm. Muhtemelen Fochler Değirmeni’nde

hepsi bu kuşlara odaklanmışlardı. Hepsinin ismini biliyor, birinin Asya'dan, ötekini Amerika'dan, yine bir başkasının Afrika ülkelerinden geldiğini söylüyordu. Çoğu Doğu Asya *ada kuşu*muş; hiçbirinin kökeni Avrupa değilmiş. Değirmencinin erkek kardeşi sık sık saatlerce kafesin içinde dururmuş; kuşlardan hiçbiri ona bir kez olsun saldırmamış. Hepsinin Kalahari, Malemba, Mitwaba, Tsching-tou, Koeji-jang, Amoy, Druro, Drirari, Cochabamba, Carri-zal vs gibi isimleri varmış. Ölen amcasının odasında yığılı yüzlerce kuş kitabından, kuşlar hakkında en tuhaf şeyleri öğrenmiş. Fakat ben, ölü kuşların tabuta konmuş gibi tahtaya dizildiği müstemilatta daha fazla duramayacaktım, özellikle kuş leşlerinin kokusu orada daha fazla kalmamı imkânsız hale getiriyordu; dolayısıyla dışarı çıktım. Değirmencinin oğlunun kafasını ve dolayısıyla kendi kafamı ölü kuşlardan uzaklaştırmak için, kanyondaki hayattan laf açtım. Saurau'yu tanıyor mu, diye sordum. *Evet, tabii ki.* Saurau bazen pat diye kanyona iner, değirmene gelir ve oturup “inanılmaz şeyler” anlatırmış. Hep yürürmüş. Kalede ziyafet verildiğinde bu ziyafetler, kahkahalar ve müzik, sarhoşların bağırışları kanyondan duyulurmuş. Fakat değirmencinin oğlunun söylediğine göre son zamanlarda artık Hochgobernitz'te ziyafet verilmiyormuş. Prens gitgide kabuğuna çekiliyormuş. Değirmeni onlara, bir önceki yüzyılda ölen Saurau vermiş; bir akşam kalede, kanyondaki on iki boynuzlu bir geyiği ertesi gün vuramazsa değirmeni anında vereceğine dair bahse girmiş. On iki boynuzluyu *vuramamış* ve değirmeni *anında*, iki yüz yıldır orada çalışan Fochler'lere vermiş. “Saurau'lar verdikleri sözü tutarlar,” dedi değirmencinin oğlu. Prens “zengin olduğu kadar da deli” olduğunu söyledi ben değirmencinin oğluyla tekrar evin kapısına geldiğim sırada içeriden çıkan babam. Değirmencinin oğlu güldü. Onu böyle karşımda gülerken görünce, kuşları öldürmek için elleriyle yaptığı geometrik hareketler gözümde canlanıverdi. Şimdi kanyonun derinlerine iniyorduk. Dibinde, “en karanlık noktada”, arabayı bırakıp kaleye yürüyerek tırmanacağımızı söyledi babam. Sol tarafı sarp kayalıklardan oluşan, tehlikeli bir yolmuş ama kendisi alışmış, ben de bu yolu korkusuzca yürüyebilecek

kadar genç ve becerikliymişim. Prens babamı iki cumarteside bir bekliyormuş. Kaleden, aşağıdaki bütün o güzel coğrafyayı görmek, Steiermark'ın başka hiçbir noktasının el vermeyeceği şekilde bölgeye hâkim olunabilirmiş. Hochgobernitz'ten sınırdaki bütün komşu ülkeler, güneydoğuda Macaristan'a kadar görünüyormuş. Öteki tarafta, kanyonun karşısında, kaleye çıkan düzgün bir yol varmış ama oradan çıkmak, yolu Planhütte üzerinden seksen kilometre uzatmak demekmiş.

Kanyonun sonuna yaklaşırken Fochler Değirmeni'nden söz ettik. Babam değirmenciye, derisinin altında çürüyen, hep eski bir kanepede yatan, artık yürüyemeyen, altmış yaşında, hantal bir adam olarak tarif etti; ağız kokusu akciğerlerinde hızla ilerleyen tahribata işaret eden karısının ise ayakları su topluyormuş. Yaşlı, şişman bir kurt köpeği, adamın kanepesinden kadınınkine, kadınınkinden adamınınkine, ikisi arasında gidip geliyormuş. Bütün odalara tepeleme yığılan taze elmalar olmasaymış, iki yaşlı insanın ve kurt köpeğinin kokusuna dayanılmazmış. Değirmencinin sağ bacağı sol bacağından daha hızlı çürüyormuş; bir daha ayağa kalkamazmış. “Kanyondan bir cenaze alayının geçmesi,” dedi babam, “ürkütücüdür”. Demek ki o da bir keresinde kanyonda bir cenaze alayı görmüştü. Değirmencinin karısı da çok kısa bir süre ayakta durabiliyormuş; o yüzden ikisi neredeyse her zaman odalarında karşılıklı uzanıp köpekleriyle meşgul oluyorlarmış. Köpek, odadan hiç çıkmamanın onda yarattığı sarsıntı nedeniyle tehlikeliymiş. Babam odalarına girdiğinde ikisinden biri, kadın ya da adam, hayvanı daima sımsıkı tutmak zorunda kalıyormuş. Köpek son haftalarda kuş çığlıkları yüzünden değirmenci çift arasında koşturup duruyormuş; “deli gibi”.

Değirmenciler bütün kuşları öldürdüklerinde öncelikle köpeğin, o sayede de kendilerinin huzur bulacağını umuyorlarmış. Değirmenci babama, özellikle köpeğin durumunu göz önünde bulundurarak kuşların öldürülmesi talimatını verdiğini söylemiş. İkisi, yani değirmenci ve karısı, köpeğin tasmağını dönüşümlü olarak tutuyorlarmış; gece gündüz. Hastalıkları yüzünden aylardır odalarına hapsolmuşlar ve oğulları üzerindeki hâkimiyetlerini gitgide

kaybediyorlarmış. Değirmenci içlerinden birinin, büyük olanın daima şiddete meyilli olduğunu anlatmış; sık sık annesine vuruyor, ikisini de öldürmekle tehdit ediyormuş, bir keresinde çapayla babasına saldıranak onu ağır yaralamış. Bana müstemilatta ölü kuşları gösterense tamamen ağabeyinin güdümünde olan bir iradesizmiş. Babamın söylediğine göre Fochler Değirmeni'ndekilerin hepsi akıl yoksunuymuş, akıl hastası değil.

Bu aralar ev işlerini, değirmencinin karısının kız kardeşlerinden biri yapıyormuş; şu anda Knittelfeld'deymiş.

Ahırda dört inek varmış; nasıl hayatta kaldıklarını çözemedim, çünkü etrafta sadece orman var.

"İradesiz oğlanın" bana müstemilatta ölü kuşları gösterdiğini söyledim. Tam da kuşların öldürüldüğü, öldürüleceği gün Fochler Değirmeni'ne gelmiş olmamız tuhaftı.

Fochler Değirmeni'ne daha önce geldiğimde gördüğüm cenaze alayının her dakika gözümün önünde olduğunu söyledim; sürekli. Fochler'ler bile Gradenberg'deki öldürme vakasından –onlar sürekli "cinayet" diyorlarmış– bahsetmişler. Fakat babam olayı gayet iyi bildiğini kasten söylememiş.

Babamın söylediğine bakılırsa, Köflach'lı bir noter değirmeni onlardan satın almak istiyormuş, değirmenci çift de bunu konuşuyormuş, adam burayı bir sayfiye evine (!) çevirmek niyetindeymiş ama onlar değirmeni elden çıkarmayı düşünmüyorlarmış.

Babam, Fochler Değirmeni'ndeki suyun iyi bir kaynak suyu olduğunu söyledi ve sonra şöyle dedi: "Yaşlı Fochler'lerin odasında bir yağlıboya resim asılı." Bu resmin üç yüz elli-dört yüz yıllık olduğunu tahmin ediyormuş. Bir aziz tasviri değilmiş, aksine; sırt sırta duran iki çıplak adam, "bütünüyle ters yöne çevrilmiş" kafalarıyla "yüz yüze" bakıyorlarmış. Babam bu resme uzun zamandır hayranmış ve onu kafasında daima çeşitli "daha ziyade tüyler ürpertici" düşüncelerle ilişkilendiriyormuş. "Eminim yüzlerce yıldır asılı olduğu duvardan indirilse," dedi babam, "o dehşet verici odadan çıkarılsa ve boş, beyaz bir duvara asılsa, bütün güzelliği ortaya çıkar." Şimdi bana, resmin bütünüyle çirkin ve

aynı zamanda bütünüyle güzel olduğunu anlatıyordu. “Güzel, çünkü gerçek,” dedi.

Birçok Steiermark evinde, tam da kanyonda olduğu gibi en büyük karanlığın hüküm sürdüğü yerlerde kısa bir zaman önce son derece değerli sanat eserleri keşfedilip günışığına çıkarılmış; şimdi artık bu yapılmıyormuş. Yüzyılın ortasında feci bir antika iptilasına yakalanan büyük şehir insanları son yıllarda bütün taşrayı sanat eserleri anlamında sistematik olarak soyup soğana çevirmiş, geride kendi proleter boşluklarını bırakmışlar.

Kanyon daha da daralıyor. Nehrin kıyısında köknarların yerini sarıçamlar alıyor. Babam nehirde alabalık olduğunu söyledi. Bu kadar acelemiz olmasaymış –çünkü Saurau’dan önce, Saurau hizmetçilerine ayrılmış olan, kalenin hemen altındaki tek katlı evde yaşayan Krainer ailesinin çocuklarına da uğramak istiyormuş– durup arabadan inerek nehirdeki alabalıklara bakarmış.

Fochler Değirmeni’nin olduğu yerde insanların yaşadığı düşüncesi bana dehşet verici geliyordu. Hem de ne insanlar! Ölü kuşların her tarafa tuhaf bir çürük kokusu yaydığını söyledim. Bana göre, bu değirmenciler gibi insanlar, hayatlarını kanyonda en korkunç şekilde hüküm süren türden bir yalnızlık içinde geçirmeye mahkûmdular, başka şansları yoktu, evlerine, kıtı kıtına bir gelire, kaynağına kadar çıktığımız böyle bir nehre bağlıydılar; diğerleri, sanayici gibiler ise özgür iradeleriyle, tamamen kendi istekleriyle Hauenstein’daki türden bir inzivaya çekiliyorlardı. Fakat “özgür iradeleriyle” der demez, hiçbir insanın hiçbir şeyi özgür iradesiyle yapmadığını düşündüm, insanın özgür iradesi saçmalıktı, o yüzden babama şöyle dedim: “Tabii ki sanayici de özgür iradesiyle Hauenstein’a gitmedi”; ve birdenbire dünya bana gerçekten ürkütücü bir yer gibi geldi, daha önce onu hiç kanyonun içinde ilerlemeye devam ettiğimiz şu anki kadar ürkütücü bulmamıştım. Çok geçmeden hiçbir şey göremez hale geldik ama babam yolu yıllardır biliyordu. Doğa, bu kanyondaki gibi en saf ve en bakir olduğu yerde en ürkütücüydü. Babama, Türk oğlanın son derece korkmuş göründüğünü fark etti mi diye sordum. Onu kuş bakan ölü amcanın odasına yer-

leştirdiklerini ama oğlanın gecenin bir yarısı odadan çıkıp değirmencinin oğullarının odasına giderek bir birinin, bir ötekinin yatağına yattığını ve kendisini dışarı atmamaları için onlara yalvardığını söyledim. Bana müştemilatta ölü kuşları gösteren oğlun söylediğine bakılırsa, onun birkaç gün yataklarında yatmasına izin vereceklermiş; korkusunu yenene, kanyona alışana kadar. Türk’ün adını bir türlü öğrenememişler, ben de öğrenemedim; ona kısaca “Türk” diyorlarmış. Değirmencinin oğullarının tek bildikleri, Türk’ün evinde yedi kardeşi ve ara sıra mektup yazdığı bir anne babası olduğuymuş; çünkü yoksa, onu Knittelfeld’deki bir inşaat firmasından transfer eden büyük oğulla buraya gelmeden önce neden Knittelfeld’den o kadar çok mektup kâğıdı alsınmış? Neden sabahın köründe kuşları öldürdüklerini ona bir türlü anlatamamışlar. *Onlar* tek kelime Türkçe bilmedikleri için onu anlamıyorlar, *o* da neredeyse tek kelime Almana bilmediği için onları anlamıyormuş. Değirmencinin oğlunun söylediğine göre, kafesten çıkardıkları kuşları öldürdüklerini görünce ödü patlamış, değirmenin duvarına dayanarak hiç kımıldamadan orada durmuş. Onların *deli* olduklarını düşünmüş olmalıymış. Ne kadar gaddarca bir şey yaptıklarının farkında olmadıkları için ilk kuşları kafesin dibinde, henüz öldürölmemiş olanların gözü önünde öldürmüşler, üstelik bunu onların boğazını sıkarak yapmışlar ama yaparken kan sıçramış. Sonra aralarından biri, kuşların boyunlarını işaretparmağına dolayıp kafalarını *koparmayı* akıl etmiş; bunun üzerine kafesin *arkasına* gitmişler. Boynu bir kerede, kuvvetle işaretparmağına dolayınca zaten kuş kendinden geçiyormuş. Kafanın altındaki omurga kemiğinin nasıl kırıldığı duyuluyormuş. Türk’ü onlara yardım etmesi için, *o da* tıpkı onların yaptıkları gibi kuşları kafesten çıkartıp öldürsün diye defalarca çağırmışlar ama Türk reddetmiş. Fakat sonra belli ki birden durumu kavramış ve tek başına on on iki kuşu kendi yöntemiyle öldürmüş, hem de onlardan çok daha büyük bir beceriyle. Boş un çuvallarını alıp koparılmış kafalarıyla tahtanın üzerinde sıra sıra yatan kuşların üzerine örtmüş.

Kanyonda hüküm süren karanlıkla tamamen örtüşen bir depresyondan kurtulmak için birden aklıma gelen tek yol, Leoben'den bahsetmekti; bana öyle geliyordu ki bir anda Leoben'den bahsederssem, *dış dünyadan* bahsetmiş olacaktım. Kendimi dönüşümlü olarak Madencilik Yüksekokulu'nda ve yurttta hayal etmeye zorladım. Yurt odamın net bir görüntüsüne odaklandım. Şimdi yurt odamı görüyorum ve oda boş değil, diye düşündüm. Şimdi yemekhaneyi görüyorum; ve işte yemekhanedeyim. Leoben'in ana meydanını görüyorum ve Leoben'in ana meydanındayım. Profesör olan mühendisleri görüyorum ve onların arasındayım, oysa aslında onların arasında değil, kanyondayım. Gerçekte kanyondayım. Ama aynı zamanda gerçekte Leoben'deyim. Her şey *realite*, diye düşündüm. Uzun zamandır, kendimi derslere *kaptırmakla* kalmayıp artan bir kararlılıkla kendimi onlara *adadığımı* söyledim. Artık bana fantastik görünmüyorlardı. Kendimi disipline sokmak, ilk başlarda olduğu gibi zor gelmiyordu. İlk yılım boyunca az çok, *bütün* öğrenciler arasında hâkim olan ve her yöne doğru her şeyi eşit derecede zehirleyen melankolinin zavallı bir kurbanı olsam ve bu yüzden bilimimde ancak en gülünç, en ufak ilerlemeleri kaydetsem de, artık her şey benim için daha kolay ve netti. "Kötü etkileri bedenimden ve beynimden uzak tutmayı başarıyorum," dedim. "Bana gerekenin ne olduğunu biliyorum," dedim. Fakat kendime karşı en büyük acımasızlığı göstererek kendi zihinsel körlüğümün tekdüzeliğinden kurtulmak, korkunç bir süreç olmuştu. İnsanın kendi gençliği berbat bir durum, diye düşündüm. Fakat babama böyle bir şey söylemek bana saçma geldi. Ona uzun zamandır sahte bir portre çiziyordum. Birçok şeyin üzerimde baskı oluşturduğunu, benim de hiç zorluk çekmeyen bir insan olmadığımı söylemekte bir fayda görmüyordum. Oysa benim çektiğim zorluklar da zamanla büyüyordu. Ve o muhtemelen, diye düşündüm, benim hiç zorluk çekmediğime inanıyor. Tamamen bilinçli olarak ona sahte bir portre çiziyorum. Şimdi bunu *neden yaptığımı* bir türlü anlayamıyordum. "Kendi çektiğim zorluklarla kendim baş etmek," dedim, "bana daima büyük bir zevk veriyor." *Fazla* şey mi söylemiştim? Babam

beni dinlemiyordu bile. Sadece Krainer'lerin iki çocuğunu, Prens Saurau'yu düşünüyör olmalıydı. Artık kendimle baş edecek kadar güçlüyüm, diye düşündüm. Sık sık, başkalarından daha güçlü olma duygusuyla utanıyor, tekrar tekrar bu duyguya kapılıyordum. Fakat bunu onunla paylaşmadım.

Bendeki en dikkat çekici yan bu paylaşmama haliymiş; kız kardeşimin paylaşmayışından tamamen farklıymış. Suskunluğum, kız kardeşiminkinin *tam* tersiymiş. Babamın suskunluğu, paylaşmayışı ise bambaşka. Onun hakkında bildiklerim, diye düşündüm, onu *olduğu gibi* kafamda oluşturabilmek için daima yetersiz.

Bir an için şunu düşündüm: Bugünü kız kardeşinle geçirmek isterdin.

“Beklenmedik olan, güzel olandır,” dedim.

Bir tek yarın kaldı, diye düşündüm. Bu düşünce beni rahatlatmıştı. Yarın, yani pazar günü erken kalkıp kız kardeşimle çok uzun bir yürüyüş yapacaktım. Ve onunla sohbet edecektim. Leoben'de, diye düşündüm, bütün hafta odamdayım ve odamda içime kapanmış durumdayım; yılın sonuna doğru kendimi dış dünyaya gittikçe daha sıkı kapatıyorum, diye düşündüm. Kendime hava deliği bile bırakmıyorum! Kendimi *böyle* kapatarak bir sürü insanı incitiyorum. Olur da zayıf anıma gelip diğerleri ısrar ettiği için bir sohbe girersem pişman oluyorum. Başka seçeneğim var mı? Saat on birden önce yatmak zorundayım, diye düşünüyorum; ve saat beşte kalkıyorum. Çalışma planımdan en ufak bir sapma, dengemi kaybetmeme neden oluyor. İnsan bilim adamı olarak ancak biliminin sonsuz karanlık, çoğu zaman neredeyse tamamen havasız koridorunda yürüyerek hayatın içinden geçebilir.

Arabayı şelalenin yanına bırakıp tehlike dolu *patikayı* hızla tırmanmaya çalıştık. Sürekli dikkat etmemiz gerekiyordu; sağa sola bakmak iyi bir fikir değildi. Tek kelime etmeden, biraz sonra kalenin dış duvarına vardık. Bu tırmanma babamı hiçbir şekilde zorlamamıştı. Buna şaşırdım. Karşımızda, kaleye ait olan tek katlı bir ev vardı; Krainer ailesi çocuklarıyla orada yaşıyordu. Hayatları boyunca Saurau'ya hizmet etmiş, akli başında bir anne babanın oğlu olan

genç Krainer sakattı. Kız kardeşi bizi hemen onun odasına aldı. Kız kardeşinin söylediğine göre, oğlan bizim geldiğimizi çoktandır duyuyormuş; huzursuzlanmış. Anne babası o sabah erkenden kaleye gitmişler. Genç Krainer benim yaşımdaydı, yirmi birdi ama bana iki kat yaşlı gelmişti. Kafasında siyah bir kukuleta vardı; deli biri gibi babama elini uzatıp *bana uzatmadı*. Hemen kapının yanında duran koltuğa oturarak, orada bulunduğumuz süre boyunca odada olup biteni izledim. Krainer'in kız kardeşi, cereyan yaptığını belirterek pencereyi kapadı. Babam, bugünkü muayenenin "genel muayene" olduğunu söyledi.

Tepeye varır varmaz Krainer'lerin evine girerken, buraya daha da kusursuz bir sükûnetin hâkim olduğu hissine kapıldım. Hava kanyondaki kadar karanlık değildi ama yine de her şey bir kararırma *etkisi* altındaydı. Gördüğüm kadarıyla Krainer'lerin evi devamlı kalenin gölgesinde kalıyor. Kanyonun üzerindeki hava keskin; aşağıya bakıldığında, bölgenin üzerindeki basıklık net bir biçimde görülüyor.

Babamla sakat oğlanın kız kardeşi onu soydular. Bana öyle geldi ki babam, bütün gün kalede çalışan ve aslında sadece geceleri evde olan anne babaları dışında genç Krainer'leri gören tek kişiydi.

Kanyondan çıkıp tepeye vardığımızda babam bana, kendisi Krainer'lerdeyken kalenin alt duvarı üzerinde gidip gelebileceğini söylemişti ama ben sakat oğlanı ve kız kardeşini görmek istedim. Babamın beni Krainer'lerden uzak tutmaya çalıştığı gibi bir izlenim edinmiştim. Esasen beni yanında götürmeyi reddettiği için onunla gitmiştim. (Sonradan, tekrar kanyona indiğimizde, Krainer'lerin iki çocuğunun kendisine fazlasıyla kendi çocuklarını hatırlattığını söyledi, onlar da bizim, kız kardeşimle benim yaşımdaydılar; her ne kadar "çok farklı" olsalar da.)

Genç Krainer'in kafası fazlasıyla ensizdi. Gözleri kafasından fırlayabilecek gibiydi. Kız kardeşi örtüyü bedeninden sıyırdığında, bir uzun bir kısa bacağı olduğunu gördüm. Uzun olanın sağ bacağı mı yoksa sol bacağı mı olduğunu uzun süre anlayamadım ama en sonunda kısa olanın sol bacak olduğunu gördüm. Bu oğlan ayağa

kalkıp yürümeye başladığında dev bir böcek gibi hareket ediyor olmalıydı.

Onu zar zor sakinleştirebildiler. Babamın söylediğine göre, biri ona dokunur dokunmaz bütün bedenini saran bir huzursuzluğa kapılıyormuş; bu tehlikeli bir şeymiş, çünkü o zaman vurabilir, ısırabilir, tükürebilirmiş. Oğlan hiç durmadan, onu muayene için dik oturtma girişimlerini zorlaştıran hareketler yapıyordu. Arada bir kız kardeşinin yüzüne vurmaya çalışıyordu. Fakat yine de en sonunda babam, kollarını yatağa sabitleyip bir yandan da onu stetoskopla dinlemeyi başardı. Odada, yıllarca yatakta yatan insanların yaydıkları koku vardı. Krainer'in bedeni ıslaktı. Yavaş yavaş, bütün bedeninde gittikçe ilerleyen değişimlerden, deyim yerindeyse *felaket değişimlerden* ötürü konuşma yetisini bütünüyle kaybedecekti. Daha şimdiden, söylediklerinin sadece çok az bir kısmı anlaşılıyordu. Kelimeleri ağızından tükürür gibi fırlatıyordu. Çoğu söylediği, kulağa bir Doğu dilinde gibi geliyordu. Telaffuzundaki ritim, bedenindeki yapısal bozuklukla yakından ilişkiliydi. Konuşması da kendisi gibi sakattı. Ara sıra birden hızla uzun kollarını havaya kaldırıyor, sonra tekrar bırakıp gülmeye başlıyordu. Göbeği sık sık uzun süre korkuyla kollarının arasında tuttuğu, tıknafes bir küreydi. Kafası nispeten küçüktü; içerideki sesleri daha iyi duyabilmek için onu göbeğine dayadığında bu son derece net görülüyordu. Yüzünü hummalı seğirmelerle neredeyse aralıksız yamultuyordu. Oturduğu yerde sıçrar gibiydi. Ata bindiğini hayal ediyor olabilir, diye düşündüm. Çarşaf lar temizdi; muhtemelen babamı bekliyor oldukları için, diye düşündüm. Yatağı bir süre, üzerine yerleştirilen bir telle gerçek bir kafese çevrilmiş. Fakat kız kardeşinin söylediğine bakılırsa şu anda daha sakin bir dönem geçiriyormuş ve tele ihtiyacı yokmuş. Babam Krainer'lere, teli yataktan hiçbir zaman kaldırmamalarını tekrar tekrar tavsiye etmiş ama onlar bu tavsiyeye uymamışlardı. Oysa babam, hastanın bir anda yatağından çıkıp onları öldürmeye bile kalkışabileceğini düşünüyordu. Fakat kız kardeş zamanla tele bakamaz hale gelmiş. Tel, tavan arasında duruyormuş. Erkek kardeşinin kafeste olmasına daha fazla dayanamamış. Teli bir daha tavan

arasından indirmek zorunda kalmamayı umduğunu söyledi. Erkek kardeşinin artık kendi kendine ayağa kalkamadığını belirtti; ara sıra yataktan düşse bile bu, kendisinin onu sürekli bir kafeste görmek zorunda kalması kadar kötü değilmiş. Babam oğlanın kafasını tuttu, kız kardeşi de kollarını indirdi. Oğlan birden kollarını sıyırıp kafasını kurtararak ayağa fırlamaya çalıştı. Fakat başaramadı. Aniden gülmeye başladı. Belli ki babamın kafasını muayene etmesi, dinlemesi onu eğlendiriyordu. Babam onun alnına tık tık vurdu, gözkapaklarını kapatıp sonra tekrar ardına kadar açtı. Dizini de kontrol etti. Bir idrar örneği almak istediğini söyledi. Genç Krainer'in kukuletasını kafasından sıyırdığında dehşete düştüm, çünkü oğlanın kafasında tek bir tel bile saç yoktu. Şakaklarında sarı lekeler tespit ettim; bu sarı lekelerin aynısının daha küçükleri göğsüne, bütün bedenine yayılmıştı. Kız kardeşi ayak parmaklarının arasında iyice derine yerleşmiş, geçmek bilmeyen bir mantar olduğunu, bu yüzden gece boyu hiç durmadan bacaklarıyla kürek çeker gibi hareketler yaptığını söyledi. Artık uyuyamıyormuş. Genellikle yorgunluktan gözlerini kapatıyormuş ama bu uyku değilmiş. Titremesi ve salya akıtması bir yıldır sürüyormuş. Tuvaletini yatağa yapıyormuş. Kızın söylediğine göre sık sık “bir ordunun” kanyonun içinden uygun adım yürüyerek geçtiğini duyuyormuş.

Odanın boş olan her yerinde, genç Krainer'in sağlığında çalabildiği müzik aletleri vardı. Şifoniyerin üzerinde bir viyolonsel, bir obua gördüm. Knittelfeld'li bir müzik öğretmeni yıllarca evlerine gelip ona ders vermiş. Erkek kardeşi kemanda en zor besteleri ezbere çalmış. En sevdiği enstrüman viyolonsel, en sevdiği besteci Béla Bartók'muş. Hepsini ezbere öğrendiği yüzlerce partisyon, şifoniyerde yığılıymış. Kendi besteleri; bir “magnificat*”. Sekiz yaşında bir çocukken Mozart'ın senfonilerini piyanoda ezbere çalabiliyormuş. Daha yarım yıl önce kız kardeşi sabah ve öğleden sonra birer saat viyolonselini yatağına götürüyor, oğlan da yorulana kadar çalıyormuş. Sırtüstü uzanmıştı; göğsünde sarılara ek olarak kırmızı lekeler de olduğunu açıkça gördüm.

* Meryem Ana'yı yüceltmek için bestelenen bir koro yapıtı türü. (ç. n.)

Kız kardeş, Knittelfeld’li müzik öğretmeninin vadiden yıllarca “be-dava” geldiğini söyledi. “Genellikle gecenin yarısını birlikte müzik yaparak geçirirlerdi,” dedi. Fakat bir keresinde erkek kardeşi, ortada elle tutulur bir sebep yokken, kemanın arşesiyle adamın kafasına vurmuş, o günden sonra da müzik öğretmenini bir daha görmemişler. Çok geçmeden erkek kardeşinin hastalığı hızla kötüleşmeye başlamış.

Şimdi artık kafasında herhangi bir müzik parçası kuramıyormuş. Müziği tüyler ürperticiymiş.

Babam dönüş yolunda, genç Krainer’in dört yıl Steinhof’ta kaldığını söyledi. Kız kardeşi onun yakınında olmak için bütün o dört yıl boyunca Ottakring’de bir oda tutmuş. Önceleri, tımarhaneden bir daha çıkmayacak gibi görünüyormuş, doktorlar onun hastalığını tanımlamak istediklerinde hep “umutsuz” kelimesini kullanıyorlarmış ama birden, Steinhof’ta geçirdiği dört yıldan sonra, bütün Avrupa tımarhanelerinin en büyüğünde ve en korkuncunda dört yıl kaldıktan sonra, doktorlar kız kardeşine onu alabileceğini söylemişler.

“Sizin sorumluluğunuzdadır,” demiş doktorlar; bir yandan da oğlanın *zararsız* olduğunu söylüyorlarmış. Kız, erkek kardeşini ilk önce Ottakring’deki odaya götürmüş ve ona başkenti gezdirmiş. Başkentte yürürken büyük ilgi uyandırıyorlarmış, çünkü oğlanın deliliğiyle bağlantılı sakatlığını herkes komik buluyormuş. Fakat erkek kardeşinin, kendisini gören insanlar üzerinde onları gülmeye iten bir etki yaratması kızı artık uzun zamandır acı vermiyormuş. Ona Prater Lunaparkı’nı göstermiş, onu operaya ve Burg Tiyatrosu’na götürmüş, birlikte Rebernigg Sirkisi’ne gitmişler. Bir hafta boyunca sokaklardaymışlar; Stephan Kilisesi’ne girmişler, Naschmarkt’a girmişler, birkaç kez Stephan Kilisesi’ne ve birkaç kez Naschmarkt’a girmişler; ayrıca Musikverein’de bütün Beethoven sonatları çalan ünlü viyolonselci Casals’ın konserine de gitmişler. Fakat daha bir hafta sonra kendisi için sıkıcı hale gelen bir şehirde sürekli dolanıp durmak çok geçmeden oğlanı yormuş, kız kardeşi de Prens Saurau’nun onlara verdiği parayı (oğlanın Steinhof’ta

kalma parasını da Prens ödemiş) kendisinin sadece midesini bulandıran bir şehirde harcamanın yazık olduğunu düşünmüş; böylece Ottakring'deki odayı boşaltıp Hochgobornitz'e geri dönmüşler. İlk başlarda erkek kardeş, mümkün olduğunca uzun yürüyüşler yapmaya heveslenmiş. Taşra hoşuna gidiyormuş. Doğa onda hayranlık uyandırıyormuş. Dimdik inen kayalıklara gidip aşağıdaki kanyona bakmayı seviyorlarmış. Yukarıda kız kardeşi ona, vadideki köyleri anlatıyormuş. O dönemde, daha önce hiç olmadığı kadar öğrenmeye açılmış. Çok geçmeden tekrar viyolonsel, keman, piyano çalmaya başlamış. Kız kardeşi onunla gittikçe daha uzun yürüyüşler yapıyormuş. Fakat bir keresinde meşelerin oraya, doğrudan Fochler Değirmeni'nin görüldüğü yere gittiklerinde oğlan birden kız kardeşinin kafasına arkadan odunla vurmuş. Kız kendine geldiğinde erkek kardeşi yanına oturmuş, ağlıyormuş. Eve gitmişler. Kız gece erkek kardeşinin uyuduğundan emin olduktan sonra teli tavan arasından indirip onun yatağının üstüne kapamış. O andan itibaren erkek kardeşinin kendisinden nefret ettiği duygusuna kapılmış. Oysa kendisi onu seviyormuş.

Kız evden nadiren çıkıyor, bir parça kaleye doğru, kalenin avlusunda ya da kale duvarlarının üzerinde gidip geliyormuş. Eve geldiğinde erkek kardeşine neler yaptığını anlatması gerekiyormuş. Fakat söylediğine göre uzun zamandır bir şey yaptığı yokmuş. “Ona hiçbir şey anlatmazsam,” dedi, “beni tehdit ediyor.” Ara sıra kız kardeşinden onun yüzünü pudralamasını istiyormuş; sürekli ateşinin yükseldiği anlaşılmasını diye.

Muayene zor oldu ama sadece yarım saat sürdü.

Babam son olarak, gerçekten tamamen deli ve sakat Krainer'den dilini çıkarmasını istedi. O reçete yazarken ben tuhaf bir şey keşfettim: Tüyler ürpertici şekilde, yer yokluğundan, Krainer'lerin iki çocuğunun *birden* kalmak zorunda oldukları odanın dört duvarında, bir dizi büyükçe gravür asılıydı, bunlar muhtemelen, diye düşündüm, Saurau'ya ait; gravürler *Müziğin Devleri*'ni tasvir ediyordu. Bütün bu renksiz Fransız gravürlerinde bestecilerin tasvir edildiği gerçeği ilk başta hiç dikkatimi çekmemişti. Fakat birden, genç Krainer

tarafından bütün gravürlerin üzerine kırmızı mürekkeple bir şeyler yazılmış olduğunu gördüm. Mozart'ın kafasının üzerine "Çok büyük!", Beethoven'ın kafasının üzerine "Benden daha trajik!", Haydn'ın kafasının üzerine "Domuz kafası" ve Gluck'un kafasının üzerine "Senden hoşlanmıyorum!" yazmıştı. Hector Berlioz'un yüzüne "Dehşet verici", Franz Schubert'in yüzüne "Kadınsı!" yazmıştı. Yatağının arkasındaki iki gravüre çok iyi bakamadım ve yazıları çıkaramadım. Genç Krainer, yazıları çıkarmaya çalıştığım süre boyunca beni izledi ve yatağının arkasındaki iki gravürde bunu başaramadığımı görünce bana güldü. Anton Bruckner'in yüzünde "Kabare müziği", Purcell'inde "Kes artık işkoçyalı!" yazıyordu. Béla Bartók'un büyük boy bir fotoğrafının altına "Dinliyorum!" yazmıştı. Babamla dışarı çıkmadan önce, bütün bu süre boyunca oturduğum köşede sapları kırılmış ve kırık saplarından bir iple birbirine bağlanmış üç keman durduğunu fark ettim. Genç Krainer'in huzursuzluğu şimdi, muayene bittikten sonra, yerini bitkinliğe bırakmıştı. Kız kardeşinin, kafasını tekrar yastığa yerleştirmesine hemen izin verdi. Su içmek istedi, kız kardeşi ona metal bir kâsede su getirdi ve ben, muhtemelen daha önce birçok kez içindeki suyu içip bitirdiği bir bardağı duvara fırlatmış olduğunu düşündüm. Babamın dışarı çıktığımızda söylediğine göre, bu tür bir sakatlığa daima ona uygun bir delilik eşlik edermiş. *Beden* hastalığından, onun sebep olduğu bir *akıl* hastalığı doğarmış. Babama daha önce hiç gravürlerdeki yazıları okudu mu diye sordum. Okuduğunu söyledi. Bir keresinde genç Krainer ona bütün bu altyazıların ve üstyazıların her birinin ne anlama geldiğini etraflıca açıklamış. Bu arada babamın söylediğine göre eline geçen her kâğıdı yazı ya da karalamalarla dolduruyormuş; şifoniyerdeki yüzlerce partiyon da yazılarla, tuhaf notlarla kaplıymış. "Genç Krainer gibi bir insan feci yaşlanabilir," dedi babam. Söylediğine göre beni "eğitim amacıyla" yanında götürmüştü; durup durup "eğitim amacıyla" diyordu.

Hakikaten her yöne doğru yüzlerce kilometre uzanan bir manzara. Şimdiye dek sadece Hochgobernitz'ten bahsedildiğini duymuştum, şimdiyse onu gerçekte görüyordum.

Bizi bekledikleri için kapıyı hemen açtılar; Prens'in, kalenin dış ya da iç duvarında olduğunu söylediler. Onu dış duvarda gördük. Yolda babam bana, kalede Prens dışında sadece iki kız kardeşinin ve iki kızının yaşadıklarını açıkladı. Prens'in tek oğlu İngiltere'de okuyordu. Sonra Saurau'yu kalenin iç duvarında, kendi kendine konuşarak yürürken bulduk.

Babamı ve beni son derece doğal bir biçimde selamladı. Uzun süredir, o sabahla ilgili çok tuhaf düşünceler içinde olduğunu söyledi. Bizi selamlarken yürümeyi bırakmamıştı; biz ona katıldık. Rahatını bozmamıza izin vermedi. Burada muhtemelen çepeçevre bütün toprakların en güzel manzarasının olduğunu düşündüm.

Saurau, eskisi öldükten sonra yeni bir kâhya bulmanın zorluğunu belli ki abartmış olduğunu söyledi. Daha ilanın gazetede çıktığı bugün, sabah saatlerinde üç adam başvurmuş; ona (ilk başta) fazla genç gelen, otuz dört yaşında, Henzig adında biri, ona fazla yaşlı gelen, elli yaşında, Huber adında biri ve de ormandan ve koru işletmesinden haberi bile olmayan, kırk iki yaşında, Zehetmayer adında biri, zavallı bir deli. Kırk iki yaşındaki Zehetmayer (Puschach Vadisi'nden gelen bir çiftçi çocuğu, eski okul öğretmeni) tek başına ve saat sekize doğru, kâhyalık işi için başvurmak üzere Hochgobernitz'e gelirken –bir sürü ama *neticede kendisi ve herkes için felaket sayılacak yeteneklerle donanmış* bir adammış, kısa cümlelerle konuşuyormuş, sağlık durumu maalesef yaşına göre utanç vericiymiş (kalp, akciğer vs), bu kâhyalık işinin gücünü aşacağını ve ne kendisinin ne de prensin işine yarayacağını prens ona hemen söylemiş, adam “Denemek için de mi olmaz?” deyince prens “Ha-

yır, sizi denemek için de işe almam!” demiş–, öteki ikisi onun hemen arkasından, Henzig saat onda, Huber saat on birde gelmiş. “Onlarla büroda görüştüm,” dedi prens. “Sefil bir Puschach Vadisi şivesiyle konuşan Zehetmayer’i, benim için çalışmanın onun açısından anlamsızlığına, bu kâhyalık işinin çok büyük, ancak son derece zor koşullar altında yerine getirilebilecek gerekleri olduğuna ikna etmeme gerek bile yoktu. Fakat genel olarak, dedim ki,” dedi prens, “dedim ki, bunu demek gülünç, genel olarak adamın kendi gücünü abarttığı izlenimine kapılmıştım. Gücünüzü fazlasıyla abartıyorsunuz! dedim ve Zehetmayer söylediklerime –ki hepsi ona yönelik eleştiriydi– doğal olarak, aptal olmadığı için, hiçbir şekilde karşı çıkmadı. Şunu da vurgulayayım ki onun karşısında ileri sürdüğüm her şeyin,” dedi prens, “son derece büyük bir ikna gücü vardı. Bunu derhal hissetmiştim: Bu adamın karşısında, tamamen dürüst bir şekilde gerçeği söyleyebilirim, güçsüz olduğu halde –bütün bünyesi güçsüz, son derece güçsüz– ona acımam gerekmiyor, düşündüğüm her şeyi ona daha baştan söyleyebilirim, ki (ilk başta) adam hakkında iyi şeyler düşünmüyordum, çünkü bir an için ona baktığımda, daha antreye girdiği anda, birden antreme giren bir trajediye, hayat kadar, hatta hayattan da büyük olan insanlığın *en eski* trajedisi klişesine bakar gibi oldum; ve bu trajedinin adı Zehetmayer’di, Augustin Zehetmayer.” Prens şöyle dedi: “Bu son derece rahat ama ucuz giyimli adam, insanlığın bütün yoksulluğunun ve yetersizliğinin klişe bir portresinden başka bir şey değil. *Benim* söylediğim ve *onun* söylediği her şey, *benim* yaptığım ve *benim* içimde olup biten, *onun* yaptığı, yaptığını iddia ettiği, *benim* yaptığımı iddia ettiğim ve *onun* içinde olup biten her şey bu klişeydi, insan varoluşunun yetersizliğinin, yoksulluğunun, takatsizliğinin, değersizliğinin, ölesiye yorgunluğunun bu klişe portresi; ve ben bir anda,” (Prensın söylediklerini neredeyse kelimesi kelimesine tekrarlıyorum), “hasta bir insanın evime girdiği izlenimine kapıldım, hasta bir insanla, *yardıma muhtaç biriyle* karşı karşıyaydım. Söylediklerimi bir hastaya söylüyordum, sevgili doktor; ve duyduklarım, sevgili doktor, bir hastanın ağzından, fan-

tastik olsa da akla gelebilecek en hastalıklı tasavvur rezillilikleriyle dolu, fazlasıyla itaatkâr, hastalıklı bir beyinden çıkıyordu. Adam ne istediğini bile bilmiyordu, ben de bunu ona en etkili şekilde gösterdim, yaptığı şeyin hastalıklı olduğunu, bütün hayatının hastalıklı bir hayat olduğunu, varoluşunun hastalıklı olduğunu, dolayısıyla yaptığı her şeyin anlamsız değilse de saçma olduğunu söyledim. Kâhyalık işi için başvurması saçmaydı. Bu iş için gereken bütün özellikler onda eksikken, bunlardan yoksunken, en küçük bir özelliğe bile sahip değilken bunu yapmanın ondaki esrarengiz büyüklük kuruntusunun açık bir ifadesi olduğunu söyledim. Fakat onu benim tarafımdan verilen ilanın *peşinden gitmeye* –kendimi böyle ifade ettim– neyin ittiğini anlayabiliyordum. Saçma, dedim,” dedi prens. “Bir insan gazetede bir ilan görüyor, ilanda bir iş sunuluyor ve bu insan bu işi asla alamayacağını biliyor, çünkü söylediğim gibi, bu iş için gereken özelliklerden bütünüyle yoksun ama bu ilan onu cezbediyor, ilandan daha fazla *kaçamıyor*, ilandan daha fazla kaçmıyor ve bu iş için başvuruyor, bu iş için başvurmanın saçma olduğunu biliyor, bu ilanla ilgili yaptığı her şeyin saçma olduğunun farkında, her şeyin, ama yine de onun peşinden gidiyor. Bunu çok iyi anlayabiliyorum, dedim Zehetmayer’e,” dedi prens, “bir insan bir ilan görüyor ve bu ilanın kendisinden başka hiç kimse için verilmiş olamayacağına inanıyor (kesinlikle!) ve ilana tamamen kapılarak, ne kadar saçma olsa da ilanı verilen iş için başvuruyor. Kendisi, yani Zehetmayer, tarif ettiğim kâhyalık işinin gerektirdiği en küçük önkoşulu bile sağlamadığının bütünüyle bilincindeydi; öğretmen olduğunun, meselenin bilimsel boyutu şöyle dursun, ormancılık ve koruculuk işinden bile anlamadığının, daima *doğanın içinde bulunan*, istemsiz bir doğa kurbanı olarak doğanın basitliğine inandığı için doğadan da hiç anlamadığının bilincindeydi, daima bilincinde *olmuştu*; dolayısıyla kâhyalık işine başvurması düpedüz hastalıklıydı. Bu, dedim Zehetmayer’e,” dedi prens, “bir aldatmaca, benden ziyade ona (Zehetmayer’in kendisine) yönelik bir aldatmaca, çünkü tarif ettiğim kâhyalık işine başvurduğunda bunun bana yönelik bir aldatmaca olduğu zaten

aşikâr... Zehetmayer'in," dedi prens, "içinde ve sayesinde var olduğu ve şimdiye dek daima var olmuş olduğu her şeyin bir aldatmaca olduğunu, gerçek olsa da aldatmaca olduğunu söylemedim ama *aldatıcı bir unsurun gelişiminin onu çoktan mahvettiğini* söyledim. Hepsini onunla ilişkilendirerek, o korkunç aile yapılarını kafamda canlandırıyorum," dedi prens, "Zehetmayer'e diyorum ki: Muhtemelen sizin şiddet dolu, kafasız, *doğal olmayan* bir çocukluğunuz oldu. Fakat adam beni anlamıyor. Adam Puschach Vadisi'nden ve beni anlamıyor, diye düşünüyor ve hemen fark ediyorum ki ben bu *Muhtemelen sizin... vs cümlesini* söylerken," dedi prens, "adam beni anlamıyor; üstelik sadece Puschach Vadisi'nden olduğu için değil. Anlıyorum ki böyle bir adamla (tabii böyle bir *halkla!*) basit konuşmalısın; karmaşık olanı, zorlayıcı olanı asla sesli olarak dile getirmemelisin. Böyle bir adama, Zehetmayer'e karşı, kendi doğandan kaynaklanan suçu işlememelisin, yani onu kendi düşüncelerinin, kendi anıtsal sayı ve rakam ve şifre ve *sonsuz doğa labirentinin* içine çekerek suç işlememelisin. En büyük suçlar," dedi prens, "*üsttekiler tarafından alttakilere karşı kelimelerle işlenenlerdir, düşünceler ve kelimelerle işlenen suçlardır* falan filan, diye düşünüyorum. Zehetmayer, evimdeki mevcudiyetinin (prens 'Kalemdeki!' dememişti) saçma olduğunun bilincine benim karşımda geçirdiği daha ilk saniyelerde vardı. Karşımda otururken ahmakça bir mekanikle hareketliliğini hareket ettirip duruyor. Bir şey söylemek için ağzını açtığı anda ama sonra söylemediğinde, söylemeye *cesaret edemediğinde*, ondaki groteskliği teşhis edebiliyordum. Genel olarak onda mevcudiyetin groteskliğini teşhis etmiştim, sadece –daha önce de söylediğim gibi– onunla ve bir insan olarak onunla ilgili değil, *benimle* de ilgili, o ve ben arasındaki, ben ve o arasındaki *her şeyle* ilgili, genel olarak *her şeyle* ilgili. İlanımı kahvaltı sırasında gördüğünü söyledi; görür görmez de hepsi ilanıyla ilişkili, kaynağı ilanım olan sayısız görüntü aniden beynine yansımış. Bunu başka kelimelerle söyledi," dedi prens, "ama ne olursa olsun bu bir yansımaydı, Zehetmayer şöyle *demedi*: İlan tarafından beynimde birden, eşzamanlı olarak çekilen ve gösterilen bir film beni ilan konusun-

da büyük bir heyecana sürüklendi, onun yerine şöyle dedi, ki ona uygun olan da buydu: O andan itibaren sadece ilanı *düşündüm*. Ve şöyle dedi: Karım bu iş için başvurmamı bir türlü anlayamadı; bir iş için başvurmamı *istediği* halde *bu* işi hiç anlamadı. Kadın ona bu işi beceremeyeceğini, onun öğretmen olduğunu söylemiş. Ona demiş ki: Sen öğretmensin!; ve hep söylediği gibi şöyle demiş: *Kötü bir öğretmen!*” Prens devam etti: “Zehetmayer şöyle dedi: Giyiniş *buraya geldim*; bense *buraya geldim* ifadesini,” dedi prens, “Zehetmayer ağzından çıkarıp havada asılı bıraktıktan sonra, yinelemek suretiyle tekrar havada kapıp *etkisiz hale* getirmek havadan tekrar çıkarıp almak, daha sonra söyleyecekleri için atmosferi temizlemek zorunda kaldım. Zehetmayer,” dedi prens, “bu iş için neden başvurduğunun kendisi için de bir muamma olduğunu söyledi. *Fakat insan bu kadarını yapıyor ve nedeni bir muamma olarak kalıyor*, dedi. Görüyor musunuz sevgili doktor, dedi ki: *Neden, bilmiyorum!* Her gün gazete okuyormuş; ve daima *bütün* ilanları okuyormuş, Zehetmayer onları karısının baskısıyla okuyormuş. Karısı çalışıyor ve para kazanıyormuş, onunca canı sıkılıyormuş ama şimdiye dek hiçbir ilana *benim* ilanıma verdiği gibi tepki vermemiş. Bunun üzerine ben de,” dedi prens, “acaba benimki *tuhaf bir biçimde* kaleme alınmış bir ilan mı, diye düşündüm. Fakat bence öyle değil (Büyük bir orman ve koru işletmesi için kâhya aranıyor... Saurau...vs...) Bu, kesinlikle ilginç olmayan bir tonda kaleme alınmış bir ilan. Üzerinde (ya da içinde) itici (çekici) hiçbir şey yok. Çabucak yazıp baskıya verdim ve onu bu kadar kişisellikten uzak, bu kadar az cazip kaleme almış olmam beni şaşırttı; çünkü aslında, doğal olarak, kişisel, cazip bir ilan kaleme almak istemiştım, en azından ilginç bir ilan, ilginç *olmayan* bir ilan değil. Teslim ettikten sonra kendi kendime,” dedi prens, “ilanın saçma, buna bir kişi bile başvurmaz vs diye düşündüm. Derken daha sabahın köründe Zehetmayer, hemen ardından da öteki iki aday, Henzig ve Huber geldi ve sanırım daha da fazla aday bana gelmek için buraya çıkacak, çünkü birden artık başka hiç kimsenin gelmemesi *ihtimal dışı*. Etkisine bakınca düşünüyorum da, ilanım büyüleyici bir ilan ol-

malı. Kafamda çok net bir büyüleyici ilan portresi var, diye düşünüyorum; ama ancak tam da bu yüzden, büyüleyici bir ilan olmadığı için büyülerse. Ne günlere kaldık ki sevgili doktor, bir Saurau ilan vermek zorunda kalıyor,” dedi prens ve devam etti: “Dedim ki: Bay Zehetmayer, siz orman ve koru işletmesinden şu kadar olsun anladığınıza ciddi ciddi inanıyor musunuz? Şöyle cevap verdi: Hayır, hiç anlamam, gerçekten, biraz bile anlamam, çünkü taşrada büyümüş olmam, dedi, orman ve koru işletmesinden anladığımı anlamına gelmez. *Tabii ki gelmez!* Ona bir kadeh likör ikram ettim (Ben kendim, sevgili doktor, tavsiyeniz üzerine haftalardır hiç içmedim!) ve adama, neden artık öğretmenlik yapmadığını sordum; bu soru bana son derece doğal geldi, çünkü öğretmen *olan* bir insanın kırk iki yaşında artık öğretmen olmaması sıradışıydı. Aniden düşünceler, Alman dili, sevgili doktor, benim için birden tekrar bir garabete dönüştü. Adam okuldaki görevinden ta on yıl önce uzaklaştırılmış olduğunu söyledi; *emeklilik hakkı verilmeden!* dedi. İşlemediği bir suçu (tecavüz mü?) üzerine atmışlar ve bu yüzden iki yıl hapiste, üç yıl Garsten Islahevi’nde kalmış. Suçun türünü söylemesi (tecavüz mü?) mümkün değilmiş. Öğretmen olmaktan memnunmuş, her şeyden önce öğretmenlik mesleğinin beraberinde getirdiği özgürlüğe, öğretmenin içinde hareket ettiği *gündelik temizliğe*, taşradaki *güzel imkânlar dünyasına* (Evet ya, *öğretmen olmak!* diye bağırdı) sahipmiş ve bunların kıymetini fazlasıyla bilmiş. Şimdiyse,” dedi prens, “itiraf etmesi gerekirse, karısının işi, onun çalışması sayesinde yaşıyormuş ve esasen umutsuzmuş. Derken bu sabah ilanı görmüş ve onun *peşinden gitmiş*. Zehetmayer gerçekten, sevgili doktor, beni şaşırtan bir şeyi ironik bir biçimde söyledi. Bizzat araştırabileceğimi belirtti: Zehetmayer adı, büyükbaş hayvan tüccarlığı ve dokumacılık yapan, Steiermark-Yukarı Avusturyalı eski bir ailenin adıymış, *susturulmuş, düşmüş.*” Prens güldü. “Zehetmayer, bu adın artık hiçbir değeri kalmadığını söyledi,” dedi. “Birden,” dedi prens, “Zehetmayer her şeyi aydınlattı. Bakımsız kalmış bir dağlı zekâsı, diye düşündüm, kuşkusuz, diye düşündüm, *deli; basitçe*, kendini kurtarmak için göstermesi gereken çaba fazla

büyük olduğundan, kendini onu yetiştirenlerin konforlu ahmaklığına gerisingeri bırakıveren bir insan. Saçma bir şey, dedi Zehetmayer, ama ilanda gördüğüme göre... Başlayıp hemen tekrar kestiği, ağzından yarım çıkan cümle onu sevindirmişti,” dedi prens. “Evet, istemiyorum, hayır, istemiyorum, istemiyorum, dedi Zehetmayer. Ayağa kalktı; sanki kendini doğayla sihirli ilişkisinde bir an için şimdiye kadar olduğundan daha gülünç bulmuştu. Ayağa kalkış,” dedi prens, “ve büromdan çıkış tarzıyla bu gülünçlüğü altını çizdi. Sefaletinden zevk mi alıyor? diye düşündüm. Saçma, dedi Zehetmayer son olarak ve bütün o eziyet bağımlısı haliyle çıkıp gitti. Düşündüm ki, bir adam ortaya çıkıyor, ilanım üzerine kaleye geldiğini söylüyor, adının Zehetmayer olduğunu söylüyor ve benim hiçbir işime yaramıyor. Amacımın aksine!” dedi prens. “Bu insanda belli ki epey ilerlemiş birçok hastalığı, bu bölge için tipik olan muhtemel cinsel hastalıkları da, derhal kaydettim. Steiermark’ın kuzeydoğusunda yaşayan insanların belirgin özelliklerinden biri de, akraba evliliği mistisizmine sınırsız bir düşkünlükleri, kendine özgü boğuk-donuk bir konuşma ve hareket ritimleri vardır. Puschach Vadisi derim ve adam Puschach Gölü’nde başından geçen uzunca bir hikâyeyi anlatmaya hazırdır,” dedi prens. “İnsanların belli bir kelimeye bu kadar hevesle tepki vermeleri genel olarak dikkatimi çekiyor, *hassasiyet kelimelerine* hemen vaktiyle başlarından geçen ve vaktiyle onları derinden etkileyen, üzücü bir hikâye ilâştiriveriyorlar. İşte bu Zehetmayer de,” dedi prens, “çocukken Puschach Gölü’nde kayıktan düşmüş. Puschach Gölü’nü bilir misiniz doktor?” Babam “Evet,” dedi. Prens devam etti: “Kayıktaki ağabeyi onu gölden çekip çıkarmaya çalışıyor ama başaramıyor. Babası ikinci bir kayıkla gelip onu çıkarana kadar Zehetmayer suda beş saat kalıyor. Kaza yeri iki yüz metre derinlikte ama zaten altı ya da sekiz metre derinlikte olsa da falan filan... O, yani Zehetmayer, beş dakika bile kendi gücüyle suyun üstünde duramazdı. Özellikle içinde birden fazla A olan kelimelere ama tabii bilhassa, hepsi kendi korkunç deneyimleriyle az çok ilişkili belirli soyut adlara sıradışı yatkınlığı olan bir tip. Örneğin şu iki kelime, *güzel manza-*

ra –ki ben bunu güzel bir manzarayı anımsarken söyledim– onu bir anda, Puschach hikâyesinden daha kısa olsa da daha az üzücü olmayan bir hikâyeye sürükledi. Bana anlattığına, daha ziyade ana hatlarını çizdiğine göre,” dedi prens, “Salla’daki *Güzel Manzaraya* lokantası yakınlarında, Suben’den kaçan bir mahkûmun saldırısına uğramış, üstelik bizzat kendisi Garsten Islahevi’nden salıverildikten taş çatlasa iki hafta sonra. Adam Zehetmayer’e arkadan saldırıp cüzdanını çalmış. Elbette cüzdanda sadece yirmi şilin, fakat maa- lesef bir de annesinin onda kalan tek fotoğrafı varmış. Hırsız, Linz’teki bir mahkemeye çıkarılarak on iki yıl hapse mahkûm edil- miş. Zehetmayer’e göre muhtemelen,” dedi prens, “şimdi, yani dört yıl sonra, salıverilmiş olmalıymış. Buralardaki adaleti bilirim, dedi Zehetmayer,” dedi prens. “Aslında benim,” diye devam etti, “onu (ya da başkalarını) kışkırtacak kelimeler kullanmamaya özen gös- termem gereken tek kişi Zehetmayer değil. Zehetmayer de, muh- temelen onlarla sürekli ve korkunç bir ilişkisi olan belli kelimelere adeta keyif kaçırarak tepkiler veren sayısız insandan biri. Mesela babama,” dedi prens, “asla *eğri* kelimesini söyleyemez, *sisis*, *Auschwitz*, *SS*, *Krim şampanyası*, *reel politik* yanlısı kelimelerini kullanamazdım. Her insanın, onun *karşısında* söylenemeyecek kelimeleri vardır. Kız kardeşlerim, kızlarım, oğlum; hepsinin de belli kelimelere çaresiz bir ıstırapla tepki vermek gibi bir sorunu vardır. Zehetmayer’in karşısında da muhtemelen *köstebek* kelime- sini kullanmamam gerektiğini düşündüm. Yine de, muhtemelen onu denemek için, bir anda *köstebek* kelimesini kullanıverdim; dedim ki: *Bu Puschach bölgesi feci bir köstebek bölgesi*; ve der demez, karşımdaki insanın bütün varlığıyla, bir anda ıstırap dolu bir du- ruma düştüğünü fark ettim. Aslında ta en başından beri içimde Zehetmayer’i *köstebek* kelimesiyle (yuvasıyla!) yüzleştirmemem gerektiğine dair bir duygu vardı. Onu bu kelimeyle yüzleştirdim ve *köstebek* kelimesini söylememin (yuvasını hatırlatmamın) ona acı verdiği yolundaki varsayımım doğru çıktı. Sonradan gördüğüm üzere ona *kusmak*, *Bundscheck*, *Krennhof*, *keten bezi*, *maden işçileri* kelimelerini de söylememeliydim, aynı şekilde *maden ocağı* da

dememeliydim, bir de *islahevi*. Fakat itiraf edeyim ki,” dedi prens, “Zehetmayer burada bulunduğu sürece tam da bu korktuğu kelimeleri kullanmak beni tekrar tekrar cezbetti. Hatırlasana,” dedi prens kendi kendine, “tekrar tekrar *şalgam* dedin. Ona müsamaha göstermedim,” dedi prens, “ona hiç müsamaha göstermedim, ona bir an bile müsamaha göstermedim. Zehetmayer başlı başına müsamaha gösterilmesi gereken bir insan tipidir, sevgili doktor ama ben ona müsamaha göstermedim, bütün zaaflarını, hastalıklarını başından beri biliyordum, tam da bu yüzden ona kesinlikle merhamet etmedim. Bu insana merhamet *etmeme* gerek yok, diye düşündüm bir an, kritik bir an için, ona hiçbir faydası olmaz, ona hiçbir faydası olmaz vs... Neden? Sevgili doktor, durup durup böyle mutlak saçmalıkta sorulara takılıyorum,” dedi prens, “hepsi de bir açıklama, bir aydınlatma bekliyor. Fakat açıklayacak bir şey yok, aydınlatacak bir şey yok. *Stainz* kelimesini duyunca,” dedi prens, “Zehetmayer’in aklına (*benim değil!*) *Rassach* kelimesi ve *Rassach* kelimesinden de başka bir hikâye geldi. Bu hikâyeyi,” dedi prens, “size anlatmasam da olur,” dedi. “Görünen o ki Zehetmayer sadece, onu rahatsız eden belli kelimelerle ilişkisi olan ve böyle bir kelime duyduğunda anlatmak *zorunda* olduğu hikâyelerle var oluyor. *Rassach*’da,” dedi prens, “Zehetmayer çocukken akrabalarının evinde, saman ambarında oynuyor. Öğleden sonra, sevgili doktor, hava çok sıcak, çocuklar adeta boğulmaktan korkuyorlar, ortada yardım edecek anne baba da yok, o korkunç saman ambarı sıcağını bilirsiniz. Birdenbire Zehetmayer, ki o sırada dört yaşında, amcası tarafından akşam yemeğine çağırılıyor, irkiliyor, arkasını dönüyor, bir kez daha irkiliyor ve kirislerden birinde bir erkek cesedi görüyor. *Orada asılı birini*, diyor Zehetmayer. Asılı adama sesleniyor, ona kirishten aşağı atlamasını emrediyor, çünkü dört yaşındaki çocuk, asılı adamın hop diye kirishten aşağı atlayabileceğini hayal ediyor. *Akşam yemeği!* diye bağırıyor; tekrar tekrar *Akşam yemeği!* diyor. Bu ölü, Zehetmayer’in o güne dek gördüğü ilk cırılcıplak insan. Dört yaşındaki çocuk birden, kirishte asılı adamın *ölü* olduğunu anlayıp çılgınlığı basıyor, bunun üzerine akrabalar hemen ambara

koşuyorlar. Hiçbirinin tanımadığı bir adam, Zehetmayer'in söylediğine göre muhtemelen bir önceki gece, kendini kirişe asıyor. *Galeyana gelerek*. (Zehetmayer'in bugünkü ifadesi) Ardından Zehetmayer amcasının ipi kesmek zorunda kalmamak için cesedi nasıl *vura vura, örseleye örseleye, çeke çeke* ipten çıkarmaya çalıştığını, intihar eden adamın kim olduğu konusunda akrabaların nasıl tahmin yürüttüklerini anlattı. Yerde duran giysilerinin (pantolon ve ceketten başka bir şey yokmuş) ceplerini karıştırmışlar ama bir şey bulamamışlar. Dönüşümlü olarak,” dedi prens, “bir cesede, bir onu bulan küçük Zehetmayer'e bakıp duruyorlarmış. Birdenbire amcası küçük Zehetmayer'e bakarak *Zavallı oğlan!* demiş ve bunu dediği anda o, yani Zehetmayer, ödü patlayarak koşa koşa kaçmış, saman ambarından kapıya, kapıdan da ormanın içine, orada kaybolmuş, ağlaya ağlaya falan filan... Zehetmayer kendisi için *Rassach* (*Stainz* vs) kelimesiyle ilişkili hikâyeyi anlatırken, onun ayık olmadığını tespit ettim. Zehetmayer'in sarhoş olabileceği bütün bu süre boyunca hiç aklıma gelmemişti. Muhtemelen daha evden çıkarken sarhoştı, diye düşündüm; ve Zehetmayer kesintisiz sarhoş, diye düşündüm. Aslında bu Zehetmayer'le ilgili anlatılacak daha bir dizi tuhafılık var,” dedi prens. “Ama onları bir kenara bırakıyorum. Evden çıkarken onu, daha önce hiçbir insanı izlemediğim kadar uzun süre izledim, ta ki duvarların dışına çıkana dek. Ta ki tamamen gözden *kaybolana* dek. Saat dokuz,” dedi prens, “ilanımı bir kez daha okuyor ve bunun hiç de cazip olmayan, alelade bir ilan olduğunu düşünüyorum. Ben tam bu ilan üzerine gelen tek bir kişinin olmasına şaşırıken öteki iki aday, Henzig ve Huber çıkageliyor. Önce Henzig,” dedi prens. “Size Henzig'in kısa bir tasvirini yapayım.” (Prens ses tonu hastalıklı!) “Otuz dört yaşındaki Henzig,” dedi prens, “bana (bu iş için doğal olandan daha sempatik görünen Huber'in aksine) bu iş için en uygun kişi gibi geliyor ama sempatik değil. Henzig, Aussee bölgesinden, ormancılık ve koruculuk yapan bir aileden: Babası orman işleri müdürü, Ort Ormancılık Meslek Okulu, orman planlama vs. Söylediği her şeyde bir kesinlik var, ayrıca söylediği her şey *doğru*,” dedi prens.

“Şerit tıraşlama işletmesi/ açık siper/ kapalı siper vs. Adamın her şeyi bilmesindeki doğallık elbette beni şaşkına çeviriyor (dikey olarak: tohumlama kesimi vs). Bu insanın düzgünlüğü hoşuma gitmiyor,” dedi prens, “temizliği, kıyafeti vs, bütün olumlu yanları bana birden itici geliyor. Neden? Karşımdakinin *kusursuz bir adam* olduğunu anlamak için referanslarına bakmama gerek yoktu. Daha Henzig’le olan görüşmemin başında *Zehetmayer* kelimesi kahkahalar eşliğinde ağızmdan çıkıyor, diyorum ki: Zavallı, acınası bir insan, diyorum ve Henzig o güne kadar yaptığı işleri karşımda bir bir sayıp açıklarken ben hâlâ dile getirilmeyen *Puschach Gölü* ifadesinden zevk alıyorum. O sırada kafam *Zehetmayer*’le meşguldü, sevgili doktor, Henzig’le değil. Henzig kendi kariyeriyle (gelişimiyle?) ilgili net bilgiler verirken benim kafam *Zehetmayer*’in genel umutsuzluğundaydı. Birden yüksek sesle şöyle dedim: Tabii bazılarının o kadar korkunç bir yapıları var ki, insanın kafasını aralıksız meşgul ediyorlar, üstelik hoş bir biçimde. Henzig rahatsız olmuştu,” dedi prens, “ama sadece çok kısa bir süreliğine, ardından, vereceği bilgilere geri döndü. Benim için Henzig’i dinlemek ve bir yandan da *Zehetmayer*’i düşünmek bir zevkti,” dedi prens. “Bu zevki doruğa çıkarmakta zorluk çekmedim. Henzig altı yıldır *Kobernaufserwald*’de, *Avusturya*’nın en iyi ormancılık yüksek okulunda,” dedi prens, “çalıştığını söyledi –altı yıldır!–; eskiden *Habsburg* hanedanına, şimdiyse devlete, cumhuriyete ait olan ormanlarda. *Douglas köknar*ından bahsetti, *kurak ve nemli çukurlardan*, *geniş tabanda büyümeden ve primus radiata* yılanından, ödeme koşullarından, alım satımdan; *liberia* kelimesini ve *mangrov** kelimesini duydum, bir de defalarca, kulağa çok grotesk gelen bir biçimde: *Habsburg Hanedanı*. En iyisi bu adamı hemen işe almaktı,” dedi prens, “çünkü derhal anlamıştım ki en iyisi buydu. Ama onu hemen işe almadım,” dedi prens. “Bu adam bana kendi gençliğimi, üzerimde birinci sınıf giysiler, orman işleri müdürü *Siegmund*’la yaptığım, saatler süren orman yürüyüşlerini hatırlatmıştı. Av hayvanlarının renkleri, avlanma izni ücretleri, ağaç hastalıkları, Fransa ve

* Tropik bir bitki örtüsü türü. (ç. n.)

İtalya'ya kereste satışı üzerine sohbetlerimizi, gençliğimin ileri dönemini. Bir sürü bilimsel konu bir anda gözümde canlandı," dedi prens, "müthiş unutulmuş politika, uzun, her halükârda gizli ve nesli tükenmiş sohbetler. Bütün bu sohbetlerin, konuların, ormanların ve giysilerin kokusu, Ache kıyılarındaki havanın kokusu, Tirol'ün, Salzburg'un, Yukarı Bavyera'nın ve Yukarı Avusturya'nın kokusu, *komşu ormanların* kokusu burnuma geldi. Tirol'deki bir ormanın sınırında bulunan bir ofis gözümde canlandı; döşeme tahtası, üzerinde yürüyeni ele verirdi. *Orman işleri müdürü geliyor!* ya da *Dr. Konstanz* ya da *Marie geliyor* gibi. Bir kapı kütüphaneye açılırdı, içeride yan yana dizilmiş iki bin cilt tersine tarih kitabı vardı; Descartes, Pascal, Schopenhauer, Schlern yazılarına kadar. Henzig'in içine baktığımda Inn bölgesi ve Bavyera düzlüğü arasındaki dev ormanları ya da Slovenya'daki bir *orman sonsuzluğunu* görüyordum," dedi prens. "Bence doğada hüküm süren sükûnet, sonsuz sükûnettir ve öyle de kalacaktır," dedi prens. "Birden Henzig'e şöyle dedim: *Sonuçta*," dedi prens, "ki bunu söylerken son derece büyük bir utanç içindeydim, sonuçta bana bu iş için fazla genç geliyorsunuz. Çünkü anlamışsınızdır ki, diyorum Henzig'e, tamamen tek başınıza muazzam bir sorumluluk taşıyacaksınız. Kobernaufserwald'de, diyorum, devletin memuru olan birçok kişi çalışıyor, iyi olabilirler ama sorumluluk taşımıyorlar. Devlet memurları sorumluluk taşımıyorlar. Bu cumhuriyette sorumluluk kelimesi yabancı bir kelime! diyorum. Bunu biliyorum, diyorum," dedi prens, "devlet ormanlarında her şey sorumsuzcadır, sözümüne yeni, gerçekte çok eski sistemlerin en göze çarpan yanı, bunlarda sorumluluk olmamasıdır. Ve diyorum ki," dedi prens, "bu sorumsuzluğun sonuçlarını görüyorsunuz azizim. Bunları görüyorsunuz, dedim, yani, dedim, sorumluluk kelimesinden ne anladığımı biliyorum. Bu sorumluluk, *doğa...*, diyorum. Bu işte son derece büyük bir sorumluluğunuz var. Bu işte o gülünç devlet yok. Saurau topraklarında o gülünç devlet yok. *Henüz* yok, diyorum, bir de: Burası *hususî* bir devlet. Burada, diyorum, *hususî Saurau doğa kanunları* hüküm sürer, anlıyorsunuz ya, diyorum, Saurau doğa

kanunları, cumhuriyetinkiler değil, sahte demokrasininkiler değil. Ve diyorum ki: Arazi büyük, Saurau arazisinin ne kadar büyük olduğunu, *hâlâ* öyle olduğunu kuşkusuz biliyorsunuz! Henzig bildiğini söylüyor. O halde, diyorum, böyle bir iş için uygun olduğunuzu hissediyor musunuz? Dikkatinizi çekerim, diyorum adama, bu bir devlet işletmesi değil, özel teşebbüs. Bu muazzam bir sorumluluk! Ve ben tam da bu adamın, Henzig'in bu işe uygun olduğunu düşünüyorum ama şöyle diyorum: *Daha yaşlı* bir adamın böyle bir işi yürüttüğünü tasavvur edebiliyorum ama *böylesine genç* bir adamın... Düşündüğüm: Henzig bu iş için biçilmiş kaftan; söylediğim: Belli ki kendinize fazla güveniyorsunuz... Bunun üzerine Henzig susuyor. Ardından, bütün bunlara ek olarak Fransızca (doğal olarak), İngilizce, Rusça, İtalyanca bildiğini söylüyor. Evet, diyorum, şu anda netleştiremiyorum, *karar veremiyorum*, diyorum,” dedi prens, “hayır, şu anda benden bir karar bekleyemezsiniz. Diyorum ki: Size yazarım, bana açık adresinizi verin. İki gün içinde bir telgraf alacaksınız. Ayağa kalkıyorum,” dedi prens, “ve Henzig’e elimi uzatıyorum, ona kapıyı açıyorum, çünkü açabilecek başka hiç kimse yok, hiç kimse; ve adam çıkıp gidiyor. Henzig, başkası olmaz, diyorum kendi kendime ve büroda oturup, neden bu adamın düzgünlüğü, *genel olarak düzen* sana bir anda itici geldi? diye düşünüyorum. Eğitimi mi? Birden alnıma vurdum. Muazzam bilgi karşısındaki ani nefretin, dedim kendi kendime,” dedi prens. “Tekrar tekrar diyorum ki: İyi bir adam, iyi bir adam, ne iyi adam, şu Henzig... Büroda bir ileri bir geri yürüyorum. Taşocaklarından ilkbaharda elde edilecek geliri hesaplıyorum. Düşünüyorum: Bu taşocakları hâlâ kâr getiriyor mu? Taş (ve maden) ocaklarındaki lüzumsuz sayıda işçiyi aklımdan geçirdiğim sırada, acaba maden ocaklarını toptan kapatsam mı, kapatmak, diye düşünüyorum, maden ocaklarını kapat, taşocaklarını da kapat, maden ocaklarını ve taşocaklarını *artık* kapat; birisi kapıyı tıklatıyor ve bir başka (üçüncü) aday karşıma geliyor: Huber.” Prens şöyle dedi: “Huber, Bundau’dan. Kullandığı dil, kendini ifade ediş şekli aklıma hemen *uygarlık düşmanı* ifadesini getiriyor. Bu, Bundau’dan severek ya da

sevmeyerek çıkan bir insan, diye düşünüyorum. Ya da: Bundau'dan severek çıkabilecek olduğunda severek çıkan falan filan... Bundau'dan çıktı ama sadece ilan nedeniyle değil, değil mi? Hemen soruyorum: Benim ilanım nedeniyle mi Bundau'dan çıktın? Bu adam söz konusu olamaz, diye düşünüyorum. Şöyle diyor: İlan nedeniyle, evet! Diyorum ki: Ama ben mükemmel bir adam arıyorum! Aklıma Henzig geliyor. Bunun üzerine Huber, otuz yıllık tecrübesi olduğunu söylüyor ama ne tecrübesi olduğunu söylemiyor. Adama bakıyorum ve," dedi prens, "ne tecrübesi olduğunu, adamın otuz yıl ne iş yaptığını anlıyorum: *orman işçiliği*. Adama oturmasını söylüyorum, şurada bir koltuk var, diyorum ve Huber oturuyor. Grotesk! Ona bir kadeh likör ikram edip tekrar diyorum ki: Ben içmiyorum, doktor bana içmeyi yasakladı ama içince konuşmak kolaylaşıyor! Huber içkiyi bir dikişte bitiriyor. Grotesk! Giysileri, bir dolapta değil de daima bir kapının arkasında asılıymış gibi muntazam, diye düşünüyorum. Kadehini tekrar dolduruyorum. Şapkasına bakıyorum, ceketine, pantolonuna, ceketinin düğmelerine; ve şöyle düşünüyorum: Bundau'da hava soğuk, orada sürekli kış mevsimi hüküm sürüyor, Bundau'da yaşayanlar tam anlamıyla *kış insanı*. Varoluşlar, diye düşünüyorum sevgili doktor, varoluşlar. Orası ancak asgari düzeyde bir varoluşa tahammülü olan bir coğrafya. Oraya *siyahımsı* bir yeşillik hâkim, *yeşilimsi* bir siyahılık, intiharı bile önleyecek kadar büyük bir karanlık. Bu insanların düşünceleri sürekli boğulmak, yaşama sevinçleri ölmek üzeredir, sırayla her şey donar ve *donarak* ölür. Eee, bu aralar Bundau nasıl? diye soruyorum Huber'e. Hep aynı, diyor Huber. Defalarca, sevgili doktor, diyor ki: *Hep aynı*. Bundau'da Drack diye biri var, diyorum, keresteci. Evet, Drack, diyor Huber, keresteci. Şöyle diyorum: Drack, Belvedere Sarayı'nın yer döşemesini yapmıştı, değil mi? Şöyle diyorum: Drack'ın üç kız kardeşi var. Drack'la konuşmak bir zevk, diyorum. Evet," dedi prens, "Drack, Bundau'da parası olan tek adam. Evet, diyor Huber. Düşünüyorum," dedi prens, "ilanım üzerine daha ilk sabah üç adayın gelmesi benim için bir muamma. Ne diyorsunuz, sevgili doktor, son derece gülünç bir tarzda kaleme

alınmış, gülünç bir gazetede çıkan gülünç bir ilan üzerine daha ilk sabah üç adayın gelmesine? Ne diyorsunuz? Huber'e diyorum ki," dedi prens, "Drack tamamen parke işine döndü, değil mi? Artık ahşap zemin kaplama yapmıyor. Gerçi istisnalar var, diyorum. İstisnalar yapıyor, diyor Huber. İlanımın kötü bir ilan olduğunu düşünüyorum. Fakat neden kötü bir ilan üzerine daha ilk sabah hemen üç aday gelir? Acayip. Acayip!" dedi prens. "Huber'in suçu yok diye düşündüm. Suç mu? Huber mi? Neden? Kes şunu, diye düşündüm. Huber'e ilanı *ne zaman* okuduğunu soruyorum," dedi prens. "Bunu bilmek istiyorum, ayrıca," dedi prens, "Henzig ve Zehetmayer'e de bunu sormuş olmam dikkatimi çekiyor. Şöyle diyorum: İlanı ne zaman okudun? Ve Henzig'le Zehetmayer'e siz derken Huber'e *sen* demiş olmam dikkatimi çekiyor. İlan ceketinin cebinde mi? diyorum," dedi prens. "Huber ilanı cebinden çıkarıp çalışma masasına koyuyor. Onu bir kez daha okuyorum. Kahvaltıda mı okudun diye soruyorum. Adam hayır diyor, deyışinden de," dedi prens, "henüz kahvaltı *etmediği* anlaşılıyor. Bunu tek kelime söylemeden başarıyor, bu insandaki her şey bir anda, kahvaltı etmediğini gösteriyor. Mutfığa gidiyorum," dedi prens, "mutfakta kimse olmadığını görüyorum, mutfakta hiç kimse yok; ve Huber'e jambonlu sandviç hazırlıyorum, bir dilim ekmeğe tereyağı sürüp onunla büroya dönerek ekmeği yemesini söylüyorum. Elma şarabı? diye soruyorum. Hayır, elma şarabı istemiyor. Elbette çocukları var, sadece üç mü dört mü emin olamıyorum, *Ye!* diyorum ve soruyorum: Kaç çocuğun var? Üç, diyor. Kaç yaşında olduklarını soruyorum. Otuz bir, yirmi dört, on yedi, diyor. Dört tanesi de ölmüş. Şöyle düşünüyorum: Hayatta neyin değeri var? Diyorum ki: Karın iyi, değil mi? Tarlada çalışıyormuş (sekiz buçuk dönüm)," dedi prens, "iyi, diyor o, yani Huber. Ya Drack olmasaydı, Bundau'daki Drack, diyorum. Huber başını sallayarak onaylıyor. Drack, diyorum, Bundau'yu dolaylı olarak yedirip içiriyor. Drack felsefe yapıyor ve üç kız kardeşi onu besliyor, o ise bundan tiksiniyor. Üç kız kardeşi karın ağrısı, diyorum. Drack ve Bundau..." dedi prens. "Tam o sırada aklıma şu geliyor: Senin de evde iki kız kardeşin var. Ayrıca

Drack'la aynı yaşta olduğum da aklıma geliyor. Ve aslında, Drack'ların evinde aynı benim evimdeki ilişkilerin hüküm sürdüğü aklıma geliyor, aynı ekonomik, ailevi, kişisel ilişkiler, sadece Drack *aşağıda*, ben *yukarıdayım* ama aynı şekilde *ben aşağıda* ve Drack yukarıda da olabilirdi... Huber'e diyorum ki," dedi prens, "ama Drack'ın kız kardeşleri kambur; ve Drack'ın, kız kardeşlerinin kurbanı olduğunu düşünüyorum; bir adam güçlü, istediği kadar güçlü olabilir, Drack güçlü ama üç kız kardeşi *daha güçlü*... Hiç evlenmeyen Drack bir sonuç, dul kalan Saurau bir sonuç, diye düşünüyorum. Şöyle diyorum: Drack bir düzine iyi evlilik yapabildi, bunu Huber'den ziyade kendime söyledim ama Huber duydu," dedi prens, "ve yemeyi bırakıp dedi ki: Thurn und Taxis hanedanı. Ardından Huber, Bundau'daki şap salgınının bütün büyükbaş hayvan mevcudunu yiyip bitirdiğini, Bundau'nun bir daha belini doğrultamayacağını söyledi. Duyuyor musunuz doktor, *belini doğrultamayacağını!* Salgınlar, diyorum, bir kez *oraya* geldiyse artık çok geçtir. Devlet için, diyorum, her şey çok geçtir. Bugünkü haliyle devlette daima her şey çok geçtir. Devlet ilacı cesetlerin üzerine serper! Şimdi, diyorum, Huber, ilanı ne zaman okudun? Karısı sabahın köründe gazeteyi Knittelfeld'den getirmiş. Bir doktor muayenesi," dedi prens, "böbrek hastalığı. Huber *gömleğini giyerken* gazeteyi onun elinden almış, karısı ona, her gün olduğu gibi, suçlamalarda bulunmuş: Evde para yokmuş. O çalışmıyormuş, kendisi eşek gibi çalışıyormuş, kendisi para kazanıyormuş, o yan gelip yatıyormuş, o hiç para kazanmıyormuş, kendisi her şeyi bir arada tutuyormuş, o her şeyi dışarı atıyormuş falan filan... En sonunda Huber'e *tembel, kaytarma meraklısı* demiş ve bunun üzerine Huber'in tepesi atmış," dedi prens, "karısını tokat atmakla *tehdit etmiş ama atmamış* ve yatak odasına gidip kendini yatağa bırakmış. İşte orada, yatakta, ilanı okudum, dedi Huber. Derhal ayağa fırlayıp giyinmiş ve evden, Bundau'dan çıkıp bana gelmiş. Yolda, bu iş için başvurmak ona saçma görünmüş (Zehetmayer!). Ama hayır, demiş tekrar tekrar kendine, yukarı çıkıyorum, yukarı çıkıyorum, Saurau'ya çıkıyorum. Ve bu kesintisiz Yukarıçıkıyorum-Yukarıcı-

kıyorum'larla bir anda tepeye varmış. Kalenin görünüşü cesaretini kırmış; kapıyı tıklatmadan önce kalenin etrafında dört ya da beş tur atmış. Acaba çekip gitse mi, aşağıdaki bir lokantaya mı inse diye düşünüp duruyormuş. Fakat sonra içeriden Henzig'in çıktığını görmüş, *oldukça havalı bir tip*, dedi Huber, dolayısıyla kapıyı tıklatmaktan başka çaresi kalmamış. Aslında benim yaşında bir işe girmek saçma, dedi bana Huber. Fakat karısı onu devamlı suçluyormuş," dedi prens, "onu delirtiyor, ona her gün *kendi gerekliliğini* ve *onun lüzumsuzluğunu* ispat ediyormuş. Fakat tabii Huber'in söylediğine göre, kendisi aslında benim tarafımdan tarif edilen iş için *hiç uygun* değilmiş; bunu söylerken kastettiği, *büsbütün uygun-suz da olmadığı – muhtemelen*. Bence en büyük beceri orman işçilerinde," dedi prens, "Huber'in becerileri muhtemelen *en memnuniyet verici* olanlar ve ben de bunu dile getiriyorum, diyorum ki: Senin becerilerin kesinlikle en iyisi. Fakat bu kâhyalık işi için uygun olmadığını kendisinin de tahmin edebileceğini söylüyorum. Hayır hayır, diyorum," dedi prens, "böyle bir iş bambaşka pratikler gerektirir. Bunu biliyor ve ben de açık açık, Huber'in bu iş için *muhtemelen uygun olmadığını* değil, *basitçe uygunsuz olduğunu* söylüyorum. Diyorum ki," dedi prens, "ama bu sayede Bundau'dan çıkmış olmak senin için yine de bir avantaj. Evet, diyor Huber. Şahsen ben iki yıldır Bundau'ya gitmedim," dedi prens, "beni kaleyi terk edip vadilere gitmeye iten şey her zamanki gibi bir cenaze; insan daima ülkenin (ve tabii dış ülkelerin) çeşitli bölgelerine gidiyor, çünkü illa ki akraba olduğu, tanıdığı (ya da tanımadığı) biri ölüyor. Bizim gibiler mesleki varoluşunun yanı sıra her zaman cenaze gezginidir. Ve daima, sevgili doktor, tam da öleceğini bildiklerimiz ölür. Sürprizler nadirdir. Diyorum ki," dedi prens, "Bundau'daki mezarlık büyütüldü, değil mi? Huber de şöyle diyor: kavgalar. Belediye başkanı, sosyalistler vs... Kimse belediyeye bir parça bile toprak vermedi. O zaman da belediye bazı yerleri *kamulaştırdı*. *Kamulaştırdı*, diye düşünüyorum. Devletin bütün iğrençliğini, bütün devlet aptallığını, bütün o abuk sabuk devlet memuru güruhunu aklıma getiren bir anahtar kelime! *Kamulaştırdı!* Her

taraf kamulaştırılıyor, diyorum, altımdaki her yer kamulaştırılıyor, hem de en sudan sebeplerle. Politikacılar kamulaştırıp duruyorlar. *Kamulaştırılıp* duruluyor. *Kamulaştırıyor ve mahvediyorlar*. Doğa mahvediliyor. *Kamulaştırılıyor!* diye bağıryorum ve diyorum ki: Umarım bu devlet en yakın zamanda kendini kamulaştırır. En hızlı şekilde kamulaştırsın, diye bağıryorum, *intihar etsin!* Bu devletin kendini *kamulaştırmasının* vakti geldi!” dedi prens. “Bu gülünç devlet, dedim. *Kamulaştırılsın!* İnsanın ayak parmaklarını kesiyorlar sevgili doktor, baksanıza, ayak parmaklarını, topuklarını, ondan sonra artık yürüyemiyorsunuz! Birden Huber’le,” dedi prens, ayakta durmuş, aşağıdaki kanyona bakıyorduk, “ona bir kadeh likör daha ikram ettiğim sırada, politikanın ortasında kalıyoruz. Devlet çürük, diyorum bütün ciddiyetimle, devlet çürük. Son zamanlarda en sevdiğim kelime dizilimi, sevgili doktor: *Devlet çürük*. Her şey bir hiç, diyorum Huber’e; Kızılar bir hiç ve Siyahlar bir hiç, monarşi *tabii ki* bir hiç ve cumhuriyet *tabii ki* bir hiç. Her şey eşit derecede ahmakça bir can çekişme, öyle değil mi? Bilim hariç her şey. Huber’e şöyle diyorum: Fakat herhalde cumhuriyetin can çekişmesi en iğrenç can çekişme, en asap bozucu olanı. Değil mi sevgili doktor? Şöyle diyorum: Halk salak ve pis kokuyor, bu hep böyleydi. Bunun üzerine Huber Bundau’da, üstelik Drack’ın çalışanları arasında komünistler olduğunu söylüyor. *Komünistler!* diyorum, *komünistler!* Evet, komünistler! Benim yanımda da epey var, diyorum! Kalenin altında kalan her şey komünist! Her şey! Fakat komünizm ve komünistler, komünizmin ne olduğunu bilmiyorlar. Maalesef! İlanıma dönecek olursak; Huber’e, kuşkusuz iyi bir adam olmakla birlikte az önce de belirttiğim gibi, kâhyalık işi için uygunsuz olduğunu söylüyorum. Hatta şöyle diyorum: Sen kendini küçümsüyorsun ama kâhyalık işi için uygunsuzsun.” Kendisi, yani prens, adamın elli yaşında olduğunu düşünmüş ama aslında altmış gösteriyormuş. “Elli yıl önce böyle bir iş için doğrudan doğruya bir orman işçisi düşünülebiliyordu,” dedi prens, “bugün artık öyle değil. Bugün bu iş bilimsel bir tip ister; Henzig gibi. Hayır, diyorum Huber’e, Saurau’nun seni işe alacağını ciddi ciddi

düşünmüş olamazsın! Saat on bir buçuk Huber, diyorum,” dedi prens. “Ona üçüncü bir kadeh ikram ediyorum. Diyorum ki: Hani o gördüğün ilk çıkan, yakışıklı adam var ya, işte o. Henzig, diyorum, işte o. Ort Ormancılık Meslek Okulu, diyorum, orman planlama, Viyana, Paris, Londra, Madrid. Üstüne üstlük, dediğim gibi, güçlü kuvvetli bir beden, diyorum, İngilizce, Fransızca, İtalyanca... Kobernaußerwald, diyorum, kendine karşı da acımasız, kesin ve modern bir kibir ve bilimsellik. Kesinlikle aptal insanlar değil, diyorum. Aslında,” dedi prens, “ormancılığın günümüzde, *saf bir doğa bilimi* olmasa da bir *tarım bilimi* olduğunu düşünüyorum. Günümüzde her şey bir bilim, diyorum,” dedi prens. “Huber ayağa kalkmak istiyor ama kalkmıyor. Her şey dev bir bilimsel aygıt, diyorum. Saçma, diyorum. Huber ayağa kalkıyor. Avusturya’da, diyorum Huber’e, her şeyde sapıkça bir geri kafalılık var. Hemen her alanda iki yüz yıl geriye gidiş, diyorum. Gülünç, diyorum, kesinlikle abartmıyorum sevgili doktor ve şöyle diyorum: *maddeler, güçlü bir kimya. Geleneksel doğa kavramından* ne kadar uzaklaşırsa o kadar güzel, güçlü, diyebilirim ki şiirsel oluyor. Huber, diyorum sevgili doktor, Bundau’da posta dağıtımı nasıl? Hâlâ felaket mi? Huber diyor ki: Felaket. Ya okul çocukları? diye soruyorum. *Okul çocukları* ifadesi daha ağzımdan çıkmadan bana birden, dağlık bölgelerdeki okul çocuklarının sefaletindeki bütün payımı hatırlatıyor. Huber kapıya gidiyor,” dedi prens, “bense düşünüyorum: pantolonu, saçma. Ceketi, saçma. Yürüyüşü, saçma. Grotesk, diye düşünüyorum. Okul çocukları kavramı, sevgili doktor, bütün dünyada bir *sefalet ifadesidir* ama Bundau bölgesinde sefaletlerin en *büyüğü*, en *acısidir*. Bundau Vadisi’nin sonuna yeni bir okul yapılacağı yirmi yıldır söyleniyor ama bugüne kadar oraya yeni bir okul yapılmadı. Tekrar tekrar şunu düşünüyorum: Bizim ülkemizdeki bütün eğitim sistemi geri kafalı, köhne, acınası, öyle değil mi sevgili doktor? Ve düşünüyorum da, insan her aklına geliverenin *öbeklenip* bir düşünceye dönüşmesine izin verirse... Şöyle diyorum: Huber, insan *düşüncelere dalmamalı*... Bütün deyimlerin aptallığını düşünüyorum doktor, aptallığı, insanın içinde yaşadığı ve düşün-

düğü, düşündüğü ve yaşadığı aptallığı, aptallığı... Kendime yaşama izni veriyorum, saçma! Yaşıyorum, saçma! Herkes yaşıyor, saçma! Alman diline güvenme aptallığı, sevgili doktor, saçma! diye düşünüyorum, üstelik sadece Alman diline değil ama öncelikle Alman diline! Almancadan çıkan aptallık, diye düşünüyorum... Sadece artılardan ve eksilerden oluşan, başka hiçbir şeyden oluşmayan bir dünyanın aptallığı... Felsefe yap! Hayır! Bir keresinde Bundau'da, bir domuzun üstünde oturan iri bir sülün gördüm, kesinlikle, diyorum Huber'e. Huber dinliyor, duyuyor musunuz doktor, Huber dinliyor... Kapıda duruyor. Evet evet, diyorum, babamla yüzlerce kez Bundau'a gittim, sülünler sebebiyle ve domuzlar sebebiyle, diyorum. Bundau babamı tekrar tekrar içine çekti, Bundau'un çekim gücü, diyorum. Herhalde sekiz ya da dokuz yaşındaydım, diyorum, sabahın köründe Bundau'a gittik ve birden arkada, vadide, domuzun üstünde oturan sülünü gördük. Bunun üzerine babam, sülünle domuz arasındaki ilişkiyi açıkladı, grotesk! diyorum, sonra da genel olarak sülün ve domuz üzerine çeşitli şeyler anlattı. Bir kütüğün üzerinde oturuyoruz, babamla ben; ve sülün bütün utanmazlığıyla domuzun kuyruğuyla oynayınca babam onu vurup aşağıya düşürüyor. *Domuzun kuyruğundan aşağıya*, diyorum. Domuz bir sıçrayışta ağaçların arasına dalıyor. Ben sülünü alıyorum ve sülünü almak üzere eğildiğim anda babam ikinci kez ateş ediyor. *Havaya*. Elimde sülünle geri gelirken ona neden ikinci kez ateş ettiğini soruyorum, *havaya*, diyorum, neden havaya? Babam cevap veremiyor. *Havaya* hiç sebepsiz ateş ettiğim vaki değildir, diyor. Bundau'da güzel sülünler ve güzel domuzlar var, diyorum. Huber gitmek istiyor. Antreye yöneliyor. Tabii, diyorum, kâhyalık işi için olmasa da sana *ihtiyacım* olabilir. Huber'e ustabaşı olarak, ama emekli maaşı olmadan, benimle çalışmasını teklif ediyorum; Krainer'in desteğe ihtiyacı var. Fakat teklifimi kabul etmiyor. Komik bir insan. Şurası belli: Huber çalışmak istemiyor, artık istemiyor, *bir daha asla* istemiyor. Hayır, hayır, diyor. Her gün karısının hakaretlerini dinlemeye devam eder, daha iyi. Huber benim için tam bir kazanım olurdu, diye düşünüyorum. Her şey perişan durumda,

görüyorsunuz ya doktor! Ama ne fayda, Huber gidiyor. İlanımın Bundau'dan çıkmasına yardımcı olduğunu düşünüyorum. O soğuk Bundau, diye düşünüyorum. Kâhya olarak Huber, diye düşünüyorum. Huber ve Zehetmayer, grotesk! Derhal, diye düşünüyorum, Henzig'le anlaşıcağım,” dedi prens. “Tek doğru adam Henzig. Esasen Henzig benim hep arayıp hiç bulamadığım adam. Onda, çok kısa bir süre sonra benim için paha biçilmez, vazgeçilmez hale gelecek bir kişilik olduğunun ayırdındayım. Adam bir artılar bütünü. Tabii telgrafın Kobernaußerwald'e varması,” dedi prens, “bütün bir gün sürer. Şimdi, öğle vakti çeksem, diye düşündüm,” dedi prens, “ancak yarın sabah Kobernaußerwald'de olur. Ah o posta, ah o sersefil Avusturya postası! Antreye gidip telgrafı ablama dikte ediyorum, ablam yaşlı Krainer'e sesleniyor ve Krainer de aşağıdaki postaneye gidiyor. Henzig konusunda riske girmiyorum,” dedi prens, “onunla işin maddi boyutunu da hallettim. Av kulübesinde oturacak, hayır, keyif evinde, hayır, av kulübesinde, av kulübesinde. *Derhal göreve başlayabilirsiniz*, yazıyor telgrafımda. Fakat aklıma, Henzig'in hâlâ devlet sözleşmesi altında olduğu ve en erken gelecek hafta göreve başlayabileceği geliyor. Ah o her şeyi mahveden devlet ormanları,” dedi prens, “her şeyi mahveden devlet, devletin devamlı, sonu gelmeyen intiharı. Sevgili doktor, günümüzde bütün devletler –üstelik sadece Avrupa'da değil– aralıksız intihar ediyor. Bu benim en eski meselem, sevgili doktor,” dedi prens: “Her şeyi mahveden devlet, devletleriyle başa çıkamayıp onu mahveden insanlar. Aklıma *entelektüel felaket* ifadesi geliyor, sevgili doktor. Huber gider gitmez, üzerinde *Kâhyalık Pozisyonu Doldu* yazan bir kâğıdı avlunun büyük kapısına astırıp büroya giriyorum. Gerçekten de kâhyalık pozisyonu için daha bir dizi aday geliyor, onları gözlüyorum, ta ki tekrar, bazıları hemen, kâğıdı okuduktan sonra, çoğu uzun bir tereddüdün ardından, çekip gidene dek. Fazla yaşlılar. Tekrar tekrar kendi kendime, bu ilan üzerine bu kadar adayın başvurması acayip, diyorum. Biri kapıyı tıklatıyor ama açan olmuyor. İlk üç aday arasından doğru insanın çıkması sanırım dikkat çekici doktor, öyle değil mi? Daha yeni tanıştığı kişilerle konuşmak

insanı düşüncelere sürüklüyor ve yoruyor. O kişilerle dalga geçseniz olmuyor, onları ciddiye alsanız olmuyor. Onlarla temas kurarken ne kadar ileri gitmelisiniz, *genel olarak* onlarla temas kurmalı mısınız, bu da daima bir mesele doktor, sizce de öyle değil mi? Temaslar,” dedi prens, “ben, sizin de hep söylediğiniz gibi sevgili doktor, temas kurduğum oranda *varım* falan filan ama bu da yine düşüncelerimin ironik yanını ortaya çıkarıyor... Katlanılmazlığı hafifleten ironi... Sinir bozukluklarının kıyısında konaklama... Şöyle düşünüyorum: Huber’e karşı fazla sıcak mıydım, yoksa Huber’e karşı yeterince sıcak değil miydim? Peki Zehetmayer’e karşı nasıldım? Bir insan yanımdan ayrıldığında, ona karşı fazla sıcak mı yoksa fazla soğuk mu olduğum düşüncesi daima ortaya çıkıyor. Fakat Huber’e karşı epey sıcaktım, diye düşünüyorum. Zehetmayer’e karşı da epey sıcaktım. En az sıcak davrandığım Henzig’di. Onunla aramızdaki çok kısa bir görüşme, bir temas, antipati kaynaklı bir hakaret dalgası oldu. Henzig, diye düşünüyorum, ideal kâhya.” Saurau şimdi, odasında “daha fazla dayanamaz” olduğunda, “rahatlatıcı bir sohbet umuduyla aşağı odalara gittiğinde”, kız kardeşlerinin ve kızlarının arasında da, onlar konuşurken ya da susarken ya da alışkanlıkları olduğu üzere, “Hochgubernitz’ta daima hüküm süren” alacakaranlıkta “kendilerini düşünerek geceye hazırlanmak üzere” harekete geçerken, gittikçe daha fazla ses duyuyormuş, bunlardan daha önce birçok kez babama bahsetmiş, “aylardır” bu sesleri duymadan duramıyormuş.

“Daha yüksek coşku ve daha yüksek kurguya odaklanan zihin mekanizmasına” (baba) gitgide teslim olarak, zayıf bir halde, bu son aylar boyunca onun için eziyetlerin en büyüğü olan bir durumda, sımsıkı kilitli odasında tek başına kendisiyle sürdürdüğü, oğlu İngiltere’de kalırken de bırakmadığı ve muhtemelen, hayatının sonuna kadar Hochgubernitz’ta var olacağı gerçeğinden ötürü bilhassa kendine karşı son derece büyük bir acımasızlıkla, korkunç bir rahatsızlığa odaklanarak zihninin had safhada zorlanmasını, zihin gücünün gittikçe daha acımasız bir biçimde zorlanmasını, “tutarlı bir biçimde bütün doğabilimsel fenomenlerin içine doğru”

(Saurau) zorlanmasını gerektiren bir yüksekliğe çıkardığı “mazoşist tartışmalarda” (baba), bu kendisi için “ölümcül sesleri” (baba), ayrıca geçen gece Kardinal Retz’in anılarını incelerken de, duymuş, “duymak zorunda kalmış”; bu sesleri duymak zorunda kalmaya başladığı anı hatırlayamıyormuş. Onları aralıksız duyuyor, uykuya dalamıyor ve bu seslerden gittikçe daha çok korkuyormuş. Son haftalarda bu sesler gece gündüz (“Önceden işareti verilen olaylar mı?” [baba]) içine işlemiş, onu sarsmış, bu sesler vasıtasıyla sürekli, en korkunç şekilde kendi ölümünün “içine yansıtılmış”.

Tam da dünyadan elini eteğini çekmek zorunda olduğuna inandığı oranda ona kapıldığını söyledi Saurau. “Fevkalade düşünüyoruz ve yorgunuz,” dedi. “Tükenme imkânlarını mükemmelleştirme sürecinde” Saurau Hochgobernitz’i, Hochgobernitz en sonunda onu, yani Saurau’yu karartmış. “Analojiler ölümcüldür” onun dönüp dönüp kullandığı, önemli cümlelerinden biri.

Ailesi, “bu daima korkunç zihin sakatlayıcı” (Saurau), burada, Hochgobernitz’te onun adı altında hüküm sürerek “gündelik hayatını yüzlerce ve binlerce üzücü zihin kleptomaniğiyle ve bunun için yetiştirdiği, kurtulması imkânsız bir çaresizlikle, en uzak mesafelerden, ilk etapta bedeninin ve ikinci etapta kafasının içine çekerken”, kendisi, yani Saurau, onların arasında, onların “felaket topluluğunda”, bu seslere (“Yeraltı püskürmeleri mi?” [baba]) maruz kalıyormuş. Gürültü onu ele geçirmiş. Bütün insanlık için suiistimal edilen bir kaynak olan beyinde (“Çok eskiden kuruyup kalmış bir yere su baskını mı?” [Saurau]) bu sesler (“Olanın, olacak olana dönüşümü mü?” [Saurau]) hep varmış, acı çektiğini hissederek bu sesleri sadece *duymuyor*, aynı zamanda kafasında *görüyor* ve *hissediyormuş*. Beyni bu seslere (“Büyüyen çatlaklar, doğanın ideal parçalanma süreçlerinden biridir!” [Saurau]) “dayanmak” zorundaymış. Bir anda, hiç tereddüt etmeden acısını içine zerk ettiği neredeyse bütün cümleleri “bütün insanlık için” diye bitiriyor. Muazzam “duygu ve taş tarihinin” sık sık “birbirine karışarak yepyeni maddelere dönüştüğünü” hissediyor, bu da ona göre “her şeyin, nihai olmak için yok edildiği” bir süreç yaratıyormuş.

“Buradan, tam şu noktadan, Hochgobernitz’le ilgili bütün konuları kâhyamla konuşurdum,” dedi Saurau ve vadideki uzak yerlere dikkatimizi çekti; bu bölgeler, kısa bir süre önce Hochgobernitz’in altında kalan geniş arazilerde yaşanan su baskını yüzünden tahrip olmuştu. “Ben burada, daha üç hafta bile olmadı,” dedi Saurau, “gidip gelirken ve bu korkunç su baskını tahribatı konusunda yorum yapacak halde değilken,” dedi, “suyun yavaş yavaş alçalışını izlerken, sessizce, korkuyla, iki saatlik bir sarsıntı geçirerek doktor”, İngiltere’de okuyan oğlunun şüpheli varlığı aklına gelmiş. “Bu noktada,” dedi Saurau, “aklıma *daima* oğlum gelir. Aslında oğlumun varlığı benimkinden bütünüyle ayrıdır.” O sırada, üç hafta önce, kâhyanın ölümünden kısa bir süre sonra kendisi, yani Saurau, “doğaya karşı” tam bu noktadan, çekilen suyu izlemiş, saatlerce, sonra da “doğaya karşı tek kelime etmeden” kaleye geri dönmüş. Saurau şimdi diyor ki: “Oğlum İngiltere’de, *ben* burada mahvoluyorum.” Babamın son ziyaretinden hatırladığına göre, Saurau su baskını konusunda yorum yaparken tekrar tekrar “çamur deryası” diye bağırarak ve kendisine “saldıran bir akıl umutsuzluğundan” söz etmiş. Tekrar tekrar “çamur deryası” diye bağırarak, “su baskınının faturasını, su baskınının bedelini, su baskınının *muazzam* bedelini” hesaplayarak ve bütün bölge hafif ama “sinsi” bir çürümüş leş kokusuyla kaplandığı için –boğulan bir sürü büyükbaş hayvan, Ache’nin iki kıyısına yapışıp kalmış, parçalanmış, şişmiş, “suyun şiddetiyle kısmen dilim dilim olmuş” (babam), vadideki Saurau ahırlarındaki bir sürü büyükbaş hayvanın parçaları henüz kaldırılmamış–, *bozulma* kelimesini, *çürüme süreci* ifadesini, *dilüviyum* kelimesini haykırarak, birdenbire beynindeki sesler yüzünden *kafasında*, Ache kıyılarındakine kıyasla çok daha büyük olan tahribattan söz etmeye başlamış. “Benim kafamda,” demiş, “gerçekten *tasavvur edilemez bir tahribat* söz konusu.”

Su baskınından sonraki bu ilk gün babama, Saurau’nun o günden itibaren “inanılmaz bir şiddetle” (baba) ilerleyen hastalığı açısından son derece önemli geliyor. “O gün ikimiz, felaketin boyutlarından dehşete düşmüş bir vaziyette, Ache kıyısına indik” (baba). Gerçek-

ten de su baskınının boyutları, ikisinin su normal seviyesine çekildikten sonra tespit ettikleri üzere, felaketmiş. Su baskınının tam da kâhyanın ölümünden hemen sonra gerçekleşmesini Saurau'nun akli almıyormuş. "Tam da şimdi, yardımsız kaldığım bir zamanda!" diye defalarca bağırmış. Geçirdikleri sarsıntının etkisiyle önce birbirleriyle tek kelime konuşamamış, sadece ağaç ve leşlerin Ache'den çıkarılmasıyla meşgul olan, Ache kıyısındaki işçilere selam vermiş ve gidebildikleri kadar uzağa gitmeye çalışmışlar, Saurau babamdan onu hemen bırakmamasını rica etmiş, şu anda yalnız kalamazmış. Durup durup "milyonluk zarar"dan bahsediyormuş. Ve nasıl ki daha evvel saatlerce sustuysa, tekrar kaleye geldiklerinde de aralıksız konuşmaya başlamış.

Saurau bana şöyle dedi: "Ben su baskını hakkında ne kadar yoğun konuşursam, babanız beyefendi su baskınından o kadar uzaklaşıyordu. Üstelik," dedi Saurau, "su baskını felaketinden bir gün önce keyif evinde sahnelettiğimiz *tiyatro oyunu vasıtasıyla*. Her yıl değişen bu oyun," dedi Saurau, "Hochgobernitz'te bir gelenek. Tuhaf olan da bu," dedi Saurau, "ve şimdi bir gülünçlükten bahsedeceğim, bu yine de bir fenomen: Ben su baskınından söz etmeye başladığım anda babanız beyefendi de oyundan söz etmeye başladı. Babanız beyefendi, ben su baskınıyla daha fazla meşgul oldukça, oyunla daha da fazla meşgul oluyordu. Ben su baskınından söz ediyordum, o oyundan söz ediyordu." Babam şöyle dedi: "Senin su baskınından söz etmek zorunda olduğunu düşünüyordum ama ben oyundan söz ettim." Bunun üzerine Saurau: "Bense su baskınından söz ettim ve oyundan söz etmedim, çünkü *ben* o gün su baskınından söz etmeyeceksem başka neden söz edebilirdim ki! *Doğal olarak* su baskınından başka bir şey düşünemiyordum! Ve babanız beyefendi de oyundan başka bir şey düşünemiyordu. Nasıl ki ben su baskınıyla gittikçe daha fazla meşgul oluyorsam, babanız beyefendi de oyunla gittikçe daha fazla meşgul oluyordu ve benim su baskınından söz ederken, oyundan söz eden babanızdan rahatsız olduğum ölçüde, babanız beyefendi de oyundan söz ederken, sadece su baskınından söz eden benden rahatsız oldu. Muazzam

bir rahatsızlık!” dedi prens. “Babanız beyefendinin hiç durmadan, benim sonu gelmeyen su baskını konuşmalarımın içinde oyun hakkında yorumlar yaptığını duyuyordum. Bu inanılmaz bir tuhaflık oldu,” dedi prens, “yani ben zaman içinde gittikçe daha fazla, sadece ve sadece su baskınından söz ederken babanız beyefendinin sadece ve sadece oyundan söz etmesi. Üstelik babanız beyefendi oyundan gittikçe daha yüksek sesle söz ediyordu, bense su baskınından gittikçe daha yüksek sesle söz ediyordum. Yüksek sesle, aynı derecede yüksek sesle, aynı anda aynı derecede yüksek sesle, babanız beyefendi *muazzam* bir oyundan, bense *muazzam* bir su baskınından söz ettik. Sonra,” dedi prens, “öyle bir zaman dilimi geldi ki, ikimiz de sırf su baskınından söz ettik ve hemen ardından, sırf oyunu konuştuk. Fakat ikimiz de oyundan bahsederken ben aslında sadece su baskınına düşünüyordum ve biz su baskınından bahsederken babanız beyefendi sadece oyunu düşünüyordu. Kısacası dönüşümlü olarak, babanız beyefendi oyunu düşünürken su baskınından ve ben su baskınına düşünürken oyundan bahsettik. *Benim aracılığım*la su baskınından, *babanız beyefendi aracılığıyla* oyundan. Su baskınından bahsederken, babanız beyefendinin oyundan bahsetmek istediğini düşünüyor, oyundan bahsederken ise sadece ve sadece su baskınından bahsetmek istiyordum.” “Ben,” dedi babam, “bu oyundan, vaktiyle Oxford’da izlediğim bir oyunla kıyaslayarak bahsetmek istemiştin, İngiliz oyuncularla bizimkiler arasındaki mukayeseden, İngiliz dilinin bizimkinden farkından.” Prens şöyle dedi: “Doğal olarak benim aklım fikrim su baskınındaydı ama aynı şekilde doğal olarak babanız beyefendinin akli fikri oyunda *değildi!*” dedi Saurau. “Oyundan bahsederken,” dedi babam, “siz sürekli, sayın Prens, *Büyük masraflı* ya da *Muazzam masraflı* diye bağırıyordunuz, ben de biz su baskınından bahsederken durmaksızın *sahne tavanı, mimik, coşku, kuklalaştırma* gibi kelimeler söylüyordum.” “Fakat esasen,” dedi prens, “o gün neden söz etmiş olursak olalım, aslında sadece su baskınından söz ettik.” “Oyundan hemen sonra,” dedi prens, “keyif evinden ayrılıp iç duvarın üstüne çıktım, çünkü oyun beni seslerden uzaklaştıramamış-

tı. Ve aslında oyundan tam da bunu, beni seslerden uzaklaştırmasını beklemiştim. Fakat seslerden uzaklaşmayı iç duvarda da başaramayınca dış duvara gittim. Dış duvarda kısa bir süre seslerden uzak kalmayı başardım ve dış duvardan aşağıyı, oyuna gelmiş olan ve şimdi evine dönen insanları izledim. Bazıları kanyona inmişti,” dedi prens, “ne için bilmiyorum. Bazılarının neden kanyona indiklerini bugün hâlâ bilmiyorum. Büyük karaçamın arkasında durarak insanları, onların kız kardeşlerimle ve kızlarımla vedalaşmalarını izledim. Bu oyun,” dedi prens bana, “tabii ki kadınlar tarafından ayarlandı, aslında benim bütün bu oyunla hiçbir alakam yok ama kadınlar her yıl böyle bir oyun sahneletiyor ve yüzlerce insan davet ediyorlar, benim için hiçbir ilginçliği olmayan insanlar, büyük bir kısmı itici insanlar. Kadınlar için bu oyun tabii ki, *gerçekten* gelen yüzlerce insanı davet etmek için bir fırsat ama yine de burada oyun en önemsiz role sahip,” dedi prens, “kadınlar onu yalnızca insanları kaleye getirtmek için kullanıyorlar ve kaleye çıkan insanlar da oyun için değil, sırf meraktan çıkıyorlar. Bana kalsa,” dedi prens, “hiç kimse yukarıya çıkamaz, hiç kimse, tek bir insan bile. Elbette,” dedi, “bu yalnızlık da hastalıklı bir hal olur; tabii ki. Çünkü toplum, ki bunu söylerken *bütün toplumu* kastediyorum ama özellikle toplumun tiyatro oyununa gelen tabakası, bilhassa o tabaka, nefrete şayan bir gürühtür. Fakat kadınlara bu jesti yapıyorum ve kimi isterlerse davet edebiliyorlar. Hochgobernitz’te hiç kimseyi görmek *istemeyişim* çerçevesinde bu oyun benim için korkunç. Gerçekten de,” dedi prens, “büyük karaçamın arkasında birkaç dakika seslerden tamamen uzak kaldım. Fakat sonra ısınmak için –donduğumu hissediyordum– avluda bir parça yürüdüm, en sonunda bir parça koştum, ardından, yavaş yavaş yürüyerek, oyundan birçok cümleyi tekrar ettim; duyulmayacak şekilde. Hafızam zarar görmedi, hayır, hafızam *henüz* sağlam, diye düşündüm, oyundan bütün halinde, üstelik en karmaşık cümleleri kendi kendime söylemeyi başarınca. Kadınların ve ayrıca bir akrabamız olan genç Polonyalı’nın çoktan yattıklarını düşündüm, oyundan cümleler tekrarlayarak avluda gezinirken. Oyundan bütün halinde

bölümleri, üstelik en uzunlarını tamamen hatasız tekrarlamaktan gerçekten zevk aldım. Kesintisiz bölümler,” dedi prens, “kendimi cümlelerin ritminde tazeleyerek. Bir saatten uzun süre avluda gidip geldim, yürürken farkında olmadan bir iç duvarda, bir dış duvarda; ve oyunun metninden aklımda ne kaldıysa avazım çıktığı kadar bağırarak söyledim. Bana öyle geliyor ki hakikaten güzel bir oyun,” dedi prens, “kuzenlerimden biri yazdı, sırf bu gösterim için yazdı. Ben de,” dedi prens, “hafızamı en acımasız şekilde denedim, kendime mûsamaha göstermedim ve hafızamın sağlam olduğunu tespit ettim. Gerçekten de doktor, hafızam o akşam sağlamlandı. Bir anda tekrar *sapasağlam* olmuştu. Oyunu kafamda tekrar kurdum,” dedi prens, “bilhassa en iç yapısı ilgimi çekiyordu. Bunun etkili yanı. Birden,” dedi prens, “uykuya dalabileceğim hissine kapıldım, bana tamamen yabancı bir duygu; ve o sırada bulunduğum iç kale duvarından inip avluyu geçerek odama gitmek istedim. Önce kütüphanenin içinden geçmek istemedim ama sonra yine de kütüphanenin içinden geçtim, bir kitap ilgimi çekti, onu *okumak* istedim,” dedi prens. “Ve kütüphaneye girer girmez,” dedi, “kadınlarla karşılaştım. Hâlâ ayakta olmalarına şaşırmıştım. Polonyalı kuzen de oradaydı. Bütün grup yerde oturuyordu. Saatin sabahın dördü olduğunu gördüm. Bütün grup tuhaf bir hareketsizlikle yerde, yastıkların üzerinde oturuyordu. Uykusuzluğun verdiği bir gerginlik içinde, viskileriyle yastıkların üzerinde yorgun argın oturuyorlardı. Birden,” dedi prens, “o insanlarla bir tartışma başlatmak için son derece büyük bir istek duydum. Evet, o insanlara ve özellikle kız kardeşlerime şöyle dedim: Burası soğuk değil mi? *Orası fazla* soğuk değil mi?; ve hemen doğadaki antikorlardan söz etmeye başladım. Aklıma anında bu konu geldi. Düşüncelerimi,” dedi prens, “sabah serinliğinde çok iyi ve çok hızlı geliştirebiliyordum. İyi dinleyicilerim vardı, bir anda şunu hissettim: Uzun zamandır iyi dinleyicilerin olmadığı, yıllar yılı böyle iyi dinleyiciler bekledin. Bu insanlar ne kadar iyi dinleyebiliyorlar! Ayrıca tartışabiliyorlar da! diye düşündüm. Genç Polonyalı fevkalade tartışıyordu, fevkalade,” dedi prens. “Fakat bir anda, bu kısma dikkat edin sevgili doktor,” dedi

prens, “sesler geri geldi. Demek ki bütün bu süre boyunca onları sadece bastırabilmişim, diye düşündüm, *oyun aracılığıyla* bastırabilmişim. Evet, oyun! Sesler bir anda düşüncelerimi tahrip edip kafamdaki her şeyi bir kaosa çevirdi. Sağır edici. Tabii ki dinleyicilerimin bundan haberi yoktu, tabii ki,” dedi prens, “beynimin içine tabii ki bakamazlardı. Fakat dinleyicilerim kesinlikle,” dedi, “beynimde harika bir düzenin bir anda korkunç bir kaosa, korkunç ve sağır edici bir kaosa dönüştüğünü *hissettiler*. Seslerin tekrar başladığı ve beynimdeki her şeyi tahrip ettiği anki acım,” dedi prens, “o kadar feciydi ki, konuşmamı ve dolayısıyla bütün tartışmayı hemen kesmek zorunda kalacağımı sandım. Fakat dediğim gibi, yıllardır bu kadar dikkatli dinleyicilerim olmadığı için, bu kadar *dürüst, sofistike* –bana öyle geldi–, bu kadar *dikkat kesilmiş*, bu kadar *tartışmaya yatkın dinleyiciler*, kendime pes etme izni vermedim ve beynimdeki düzeni yeniden kurmayı başardım. Saat sabahın beşiydi ve ben, biraz da gerektiği için, Polonya dilinde konuşarak –çünkü esasen dikkatimi Polonyalı’ya yöneltmek zorundaydım– doğadaki antikorlardan, doğadan ve antikorlardan ve doğadan çıkan antikorlardan bahsettim. Düşünme sistemimi tesis ederken bunun zorluk derecesini, dinleyicilerim karşısında düşünmenin zorluk derecesini inceledim. Muhtemelen,” dedi prens, “aramızdaki bu benim artık mümkün görmediğim zihinsel tansiyon, oyun sayesinde mümkün olmuş, bu düşünce ortaklığı kuşkusuz bu doğa felsefesi oturumunda biraz da Polonyalı’nın varlığı sayesinde en yoğun hale gelmişti. Tartışmanın zirvesinde ve daha ben tartışmaya başlamadan önce dinleyicilerime bir tartışmanın ne olduğunu, bir tartışmanın bugün tartışma olduğu düşünülenlerden çok farklı bir şey olduğunu söyledim. Edindiğim izlenime göre orada, kütüphanede gerçekten bütünülle dönüşmüş insanlar vardı, *korkunç akrabalar* yerine öğrenmeye açık, düşüncelere açık, düşünce gelişimlerine, düşünce süreçlerine yatkın, tartışmaya yatkın, temelden, büsbütün değişmiş karakterler buldum,” dedi prens. “Herkes bir anda başka türlü olmuştu! Bilimsel kafalara konuştuğum izlenimi ne kapıldım. Bir yandan gidip gelerek, bilim kafalarına konuşuyor-

dum! Ben kendim de birdenbire sırf acı dolu, kaotik bir kafa yerine tekrar berrak, bilimsel bir kafaya kavuşmuştum. İyiden iyiye berraklaşan düşüncelerim, ben onları artık mümkün olamayacağını sandığım şekilde açıklarken ve yorumlarken, hiç durmadan dinleyicilere aktarılıyordu. O sabah,” dedi Saurau, “kendimizi zorlamaktan çok hoşlanmıştık, bir yandan etrafımızda çözölen gece, doğudan gelen günışığı, toprağa, kanyona ve vadilere çekilen devasa kurbağa ve çekirge mekanizması. Gün ağarırken artık kendimizi *sinir bozucu* hissetmiyorduk. Daha iyi insanlar olmuştuk. Hepimizin fizyonomisinde, soy kaynaklı da olsa bir sükûnet, duygularımızın, zihinsel durumlarımızın ve gelişmelerimizin verdiği sükûneti yakalamıştım. O sabah, henüz büsbütün yok *olmadığımızı* tespit ettim. Oğlumun kız kardeşleri de,” dedi Saurau, “tıpkı kendi kız kardeşlerim gibi bana katıldılar, benim onlara, hepsine, *sükûnet içinde*, dayanılmaz değil dayanılır bir şekilde fantastik gelen düşüncelerimi kabul ettiler, oyun sayesinde; beyinlerimizin ani berraklığı sayesinde birdenbire hepimiz doğa tarafından ele geçirildik; bu sükûnet tarafından,” dedi prens. “Sükûnete ne kadar ender yatkın oluyoruz. Birden hepimiz burada, Hochgobernitz’te daima hüküm süren sükûnete yatkın oluverdik; hiçbirimizde rahatsız edici en ufak bir zayıflık yoktu. Muhakeme yeteneklerinden birinde bile en ufak bir zayıflık olmaksızın hepsi, onların (ve benim) gittikçe büyüyen bir hayranlıkla idrak ettiği üzere, fiziksel ve kimyasal evren makinesinin içindeki, hepimizi gittikçe ele geçiren bir muazzamlığın aydınlanışını takip ediyordu. Fakat ben,” dedi prens, “kafamdaki seslerin aralıksız eziyeti altındaydım. Bizi düşüncelerimizin ve –onu iyi tanımamdan ötürü– kendi karanlığımızın içinde büyük bir güvenle ilerletirken bir yandan da sürekli, beynimdeki korkunç seslerin etkisiyle, hayattan kopuyordum,” dedi Saurau. “Kendi yakınlarımlarım arasında, onların hepsi için çoktan görünmez olduğumu hissediyordum ve bunu gittikçe daha fazla hissediyordum. Birden artık onlar için mevcut değildim, *orada* değildim. Bir yansımamı görmeye çalıştım, bu bana büyük bir çabaya mal oldu ama hepsinin bu yansıma bakmasını sağladım.

Ben aslında,” dedi Saurau, “duvarların üstünde ve avluda bir süre kalarak (oyundan sonra) bu sayede kütüphanede tekrar hayata hızlı bir giriş yapmayı tasarlamıştım, bu fırsatı yakaladım ama gerçekte bunu başaramadım. Kafamdaki sesler her şeyime engel oluyor. Uzun zamandır her gün ikiye katlandıklarını duyuyorum, dedi Saurau. “Fakat benim çektiğim eziyet size kapalı bir eziyet,” dedi babama. Saurau’ya sadece uykusuzluğunu tedavi etmek için gidiyor, diye düşündüm; hastalığına karşı, kalenin dış duvarında gidip gelirken gittikçe ortaya çıkan *deliliğine* karşı bir şey yapmak için değil. Çünkü prensin deli *olduğunu* bir anda açık seçik görmüştüm, oysa ilk başta, o sabahtan söz ederken bunu tespit edememiştim; o sırada prens deli *değil* gibi görünmüştü ve o boşta kalan kâhyalık işi için gelen adaylardan söz ederken ben, prensi daima deli olarak niteleyen babamın anlattıklarının aksine prensin deliden başka her şey olduğunu düşünmüştüm. Fakat şimdi, kalenin dış duvarında gittikçe daha hızlı yürüdüğümüz sırada, prensin gerçekten deli *olduğunu* görüyordum. Prens dedi ki: “O sabah, sevgili doktor, oyundan *sonraki* sabah, benim için şöyle bir zorluk ortaya çıktı: Kütüphaneye girip akrabalarımı yerde otururken görür görmez bu tartışmayı yürütmek, bu konuşmayı yapmak *zorunda* olduğumun bilincine vardığım andan itibaren artık geri dönemeyeceğimi biliyordum; artık onların dünyasından binlerce prensiple ayrılan düşüncelerime, basitçe söylemek gerekirse beynimin içine geri dönemem! *Yüksek sesle* düşünmek, fazlasıyla karmaşık, hatta muhtemelen aşılabilir olsa da tamamen doğrusal bir meseleyi –ki doğanın anti-korları böyle bir mesele– *alenen berraklığa kavuşturmak* ama bir yandan da, sevgili doktor, sahte bir insan kurbanı, bu meseleden geçmiş ve gelecek binyıllarla, doğanın eksiksiz kavramlarıyla ayrılmış biri sıfatıyla, bütün zihin dünyasının üstüne gerilmiş bir ipin üzerinde bütün bilim ve sanatları, sebepleri-etkileri, muhtemelen evrensel havada epey ilerlemiş bir beyinle geçerek, bana doğru buz gibi soğuk bir rüzgârın estiği, zifiri karanlıktaki bir hedefe ilerlemek zorundayım.” Birden durduk: “Oyundan sonraki gece gibi bir gece, oyun iyiydi doktor, *çok iyi* bir oyundu,” dedi prens, “sakin bir ge-

ceydi, su baskınından önceki sükûnet doktor (oyun sayesinde), Hochgobernitz'te pek ender hale gelen *sakin gecelerden* biri; oğlum gittiğinden beri Hochgobernitz'te bu *sakin* gecelerin ne kadar ender olduğunu tahmin edersiniz: Hochgobernitz'teki sükûnet mükemmel olduğu için, gerçekten *burada* olduğu için, sükûnet kalmadı... Artık Hochgobernitz'te sükûnet yok; kendi aramızda ve kitaplar arasında geçen o gece ve o soğuk sabah, o buz gibi gündeğümü atmosferinde duyguların tamamen serbestçe düşüncelere, düşüncelerin tamamen serbestçe duygulara dönüşmesi; ve işte bu ideal sihir: birdenbire dayanırlılıkta buluşmak. Ailenin aileyi tahrir edici ve aileyi parçalayıcı unsurlarının önüne, sebebi ister oyun *sonrası* yorgunluğu olsun, ister gündeğümü *öncesi* deliliği, ister hep birlikte oyun *sonrası* ve gündeğümü *öncesi* deliliği ve yorgunluğu, en rafine şekilde set çekilen o gece, her şeyin birdenbire *gerçekte* varoluşsal açıdan mümkün ve haklı olması – aniden evdeki herkesin, evde hüküm süren sükûneti sadece ve sadece evde hüküm süren sükûnet olarak algıladığı düşünülebilir, bunun korkunçluğu, ürkütücülüğü onlardan uzaklaştı. Aniden araçsız kalan, doğrudan doğruya kötülük üzerine kurulu, bu evin doğasındaki bir topluluk için, oyunun yarattığı bir gündelik akış, *felsefi-dayanılmaz* bir gündelik akış, *felsefi olmayan-dayanırlı* (muhtemelen dâhiyane bir bileşim!) bir gündelik akışa dönüştü. O sabah sonbahar içimde ilk kez hissedilir oldu; benim içimde ve başka biçimde başkalarının içinde... Birden içimizde bu yılki sonbahara (herkes kendininkine) bakma imkânı bulduk; oyundan *önceki* ve oyun *sırasındaki* heyecanlı halimiz aracılığıyla, sonbaharın oyundan *sonraki* sükûnetine, dış doğanın iç doğamız vasıtasıyla ölümünün geometrisine.” O sabah Saurau kütüphanede –ki herkes orada toplanmış, “Oğlum dışında bütün aile fertleri oradaydı,” dedi prens, “herkes” diye tekrar etti ve yıllardır Hochgobernitz'te herkesin toplandığı tespiti yapamadığını söyledi– “ders anlatmış”. “Hepsi oturmuş, doğa konusunda söylediklerimi dinliyordu, doğa kavramı, antikor kavramı, antikorun doğası kavramı hakkında anlattıklarımı dinliyorlardı ve bir anda aileme baktım, muazzam büyük, muazzam yaşlı

Hochgobernitz'e, kökenine doğru gittikçe karanlıklaşan, dehşet verici bir hikâyeye, korkunç bir soy kokusuna, gitgide leş gibi kokan bir soy *sanatına*, soy *yapaylığına*, Saurau adı altında ölüp gitmiş kara haberciler labirentine, ki içinden gerçekten zaman zaman hâlâ çılgınlık duyuyorum sevgili doktor, gerçekten ailemin labirentinden dehşet çılgınlıkları duyuyorum, atalarımın çok geç gelen dehşet çılgınlıkları... Evet,” dedi prens, “oğlum bana yazmıyor, oğlum susuyor, İngiltere’de okuyarak susan, İngiltere’de susarak okuyan oğlum,” dedi prens şimdi. “Gerçekleri anlattığı mektuplar yazmıyor.” Ve birkaç adım sonra prens şöyle dedi: “Su baskını bana bir buçuk milyona mal oldu! Milyonluk su baskını!” dedi. “Fakat,” dedi oyundan sonraki sabaha geri dönerek, “ben orada, yakınlarımlarım arasında, Hochgobernitz’te bana kalan yakınlarımlarım arasında ve bilhassa şu yüksek zekâlı Polonyalı yüz karşısında her şeyi anlatırken, doğayı anlatırken ve anlattıklarımı açıklarken, çünkü *anlatılan* her şey aynı zamanda *açıklanmalı*,” dedi prens, “bu çok eski ve gerekli bir süreç; uzun lafın kısası ben doğa kavramını *anlatmaya* ve *açıklamaya* ve sonra yine *anlatmaya* çalışırken –alacakaranlık çok işime yaramıştı, havanın keskinliği de– kız kardeşlerimin ve kızlarımlarım yüzüne bakıyorum –bu sonbahar serinliğinde insan bir anda çok keskin görüyor, sevgili doktor!– ve hepsinin bir arada olduğunu görüyorum, oğlumu da görüyorum, evet, orada olmayan oğlumu da görüyorum sevgili doktor! Hepsini toplu olarak *kendi içimde* görüyor ve muazzam bir tespit yapıyor, korkunç bir şeyin ve muhtemelen malum korkunç şeyin farkına varıyorum: *Baba benim!*”

Prens şöyle dedi: “Herkesi, fevkalade çeşitlilik gösteren bir öngerçeklik olarak görüyorum, benim içimden çıkan ve benim içinden çıktığım öngerçeklik; ve beynimde o gürültü var!”

Uzaklarda, aşağıdaki vadide, mekanizması altında bulunan bir kukla tiyatrosunda durur gibi tahta bir köprünün üstünde duran bir işçinin görünmez bir ustabaşının talimatına uyduğunu gördük ve ani serinlikte bir anda hızlanan bir gürültünün ormandan yükseldiğini duyduk.

Prens şöyle dedi: “Dünyanın parçalanmasının her an normal olduğu gibi bir izlenime kapılıyorum. Yoksa kendini yok etmek zorunda olan, doğa mı?” dedi. “Bu süreç daima içeriden çıkıp dışarıya taşar. Bu benim içimdeki her şeyi yaralayan gözleme, kanaate vardığımda, görünüşte sadece bu gözleme, bu kanaate talimli bir organizma olduğum için varmak zorunda kaldığımda, sadece o anın geldiği (önce sadece bir ufulanma, çatlaklar, parçalar, bir parçalanma ve ufulanma!), o anın *orada* olduğu *hissine* kapılmadım. O an yüz-yıllarca sürebilir, tabii ki, benim arkamda kalan, önümde olan, tabii ki. Binyıllar. Fakat beni ürküten şey,” dedi prens, “her şeyin hep bu beynimdeki sesler olmuş olması gerçeği değil, bu seslerin *daima olması*, daima olmuş olması, daima olacak olması değil, korkunç olan, hayatım boyunca temas kurduğum hiçbir insanın –ki sevgili doktor, bugüne dek o kadar fazla insanla, o kadar fazla karakterle temas kurdum ki, onları bir yığın olarak karşınızda görerseniz, önünüzde onlardan bir yığın olsa, bir anda bütün dünya üstünüze çöküyor sanırsınız–, öylesine muazzam genişlikte bir insan yelpazesini yanımda çalıştırdım ve her gün belli saatlerde, akla gelebilecek her türlü karakter ve beyinle münasebetim oldu ki, ürkütücü *olan*, hiçbir insanın, tek bir beynin bile bir kez olsun bu sesleri fark etmemiş olması ve asla fark etmemesi! Bunun böyle olduğu gerçeği sarsıcı değil; bunun korkunç, ölümcül yanını kaydetmek zorunda olanın sadece *ben* olmam, sadece *benim beynim* olması! Çevrem – ki ben daima kendimden, kendi beynimden ve de tabiri caizse zihinsel bir Hochgobemitz’ten, yakın ve en yakın çevremden yola çıkarak bütüne, bütün dünyaya ulaşırım vs... Ki o dünyada daima her halükârda,” dedi Saurau –“hiç eksiksiz bütün insanlığın yeri vardır– adeta hayatı felç edecek şekilde idrak özürlü, kaydetme özürlü, öğrenme özürlü... Bu gerçek benim için ölümcül, *bu* benim için ölümcül bir gerçek, yani bu gerçeğin içinde yalnız olmam, *yalnız olmam bu gerçeğin içinde*. Bu devasa çamur deryası!” Aşağıdaki vadiye, tahta köprüde sallanan işçilere bakmamızı söyledi. “Bu sağda solda çömelen insanların hepsine para ödüyorum, bütün bu sağda solda çömelen insanlara para ödüyorum! Bu

insanlara doğanın bir sakatlığı yüzünden para ödüyorum, doğanın bir sakatlığı yüzünden bütün bu işe yaramaz insanlara para ödüyorum!” Bana öyle geliyor ki *insanlar* dediğinde bu, insanlara olan muazzam bir mesafe anlamına geliyor. “Eskiden,” diye devam etti prens, “eskiden tek bir meselenin, tek bir konunun, bir izleğin, bir düşünce akışının içindeki, görüldüğü üzere hâlâ son derece tehlikeli şekilde birbirinden ayrılan girinti ve çıkıntıların hepsine nüfuz etmenin, böyle bir konuyu, böyle bir düşünceyi, böyle bir düşünce *akışını* en azından sıradışı bir biçimde keşfetmenin, ona hâkim olmanın, onun içyüzünü görmenin tıpkı size olduğu gibi bana da zorluk çıkarmış olması, şu anda sürekli içinde bulunduğum mutlak ölümcüllük hali karşısında ölümcül görünüyor, anlamsız olmamak için akla gelebilecek bütün alanlarda aynı anda operasyona mecburum, görüldüğü üzere, korkunç bir şekilde sınırları olmayan yapılar; çünkü kendimle ilgili olarak gerçekte, sınırsızlığın kesinliğe dönüştüğü yere vardım, ileri yaşın daimi sarsıntı derecesine, zihnin gittikçe felsefi ve felsefesal yalnızlığına; orada insan, beynin artık kendisi olarak var olmamasına yol açan her şeyin sürekli bilincinde oluyor... Hakikat şu ki gitgide her şey olduğuma inanıyorum, çünkü gerçekte artık hiçbir şey değilim ve dolayısıyla insani olan, insan için *mümkün* olan her şeyi, insan için mümkün olan *her şeyi*,” dedi prens, “utanç verici buluyorum. Oyundan sonra bu durumu,” dedi prens, “özellikle de şimdiye kadar *algı özürölüler* şeklinde nitelediğim akrabalarım ile ilişkili olarak bütününü idrak ettim. Daha önce hiç olmadığı kadar berrak, muazzam bir *uzaklaşma* ve *yabancılaşma*, aynı zamanda en büyük yakınlık ve dert ortaklığı ama azap ortaklığı değil. Ben insanlarla hiçbir zaman azap ortaklığıyla değil, daima sadece dert ortaklığıyla bir arada oldum. Hayatım boyunca sürekli sadece tek bir düşüncem varmış gibi geliyor: İnsan kafasında ne büyük bir zorlanma potansiyeli var! Ve uzun zamandır düşünüyorum da,” dedi prens, “azaptan başka bir şey içinde değilim, bu benim kendi azabım, sadece bana ait bir azap, doğası benim doğam, insanın acıya yatkınlığından uzak, ondan çıkıp yaşanmış, insani olandan, insan için mümkün olan

her şeyden çıkıp yaşlanmış. Son zamanlarda benim için her şeyin çok belirgin bir biçimde aralıksız bir acıya dönüştüğü Gubernitz'te etrafımda olan her şeyin bana burada, tepede, doğal olarak hafif havada yıkıcı, bir kuşak eski ya da sadece başka bir kafada, esasen idraksiz görünmek *zorunda* olduğu tespiti her şeyi en büyük azap ve aynı zamanda en büyük zevkle duyumsamama neden oluyor.”

Dış duvardan iç duvara geçtik. Prens, babasından kalan araziyi sadece otuz yıl içinde iki kattan fazla büyüttüğünü söyledi, “Bütün dedikodulara rağmen,” dedi, “Avrupa’daki bütün politik gelişmelere, dünyadaki bütün gelişmelere rağmen.” Bütün hayatı boyunca Hochgubernitz’i büyütmeyi tasarlamış ve günün birinde Hochgubernitz’in ikiye katlanmış *olduğu* tespitini yapmış. “Fakat oğlum,” dedi, “eline geçtiği anda Hochgubernitz’i yok edecek.”

Söylediğine bakılırsa prens önceki gece bir rüya görmüş. “Bu rüyada,” dedi, “*en aşağıdan en yukarıya* doğru yavaş yavaş hareket eden bir kâğıda bakarak oğlumun yazdıklarını okuyorum. Oğlumun kâğıda yazdığı her kelimeyi görüyorum,” dedi prens, “bunları yazan, oğlumun eli. Oğlum şöyle yazıyor: Kaçıp bilimsel alegorilere sığınan biri olarak babamı tıpkı bir enfeksiyon hastalığını atlatır gibi ömür boyu atlattığımı sanıyordum. Fakat bugün görüyorum ki bu hastalık esas itibariyle sarsıcı, ölümcül bir hastalık; istisnasız herkesi öldürüyor. Babamın intiharından sekiz ay sonra –Dikkatinizi çekeirim doktor, intiharından! Benim intiharımından sonra yazıyor oğlum, benim intiharımından sonra!– babanın intiharından sekiz ay sonra her şey mahvoldu ve hepsini *benim* mahvettiğimi söyleyebilirim, Hochgubernitz’i *benim* mahvettiğimi söyleyebilirim! yazıyor oğlum ve şöyle devam ediyor: Bu parlak işletmeyi *ben* mahvettim! Bu muazzam tarım ve orman işletmesi *anakronizmini*! Birden, yazıyor oğlum,” dedi prens, “bu işletmeyi en iyisi olmasından bağımsız bir şekilde veya tam da bu yüzden tasfiye ederek, ilk kez teorimi pratiğe çevirdiğimi görüyorum, yazıyor oğlum!” dedi prens, “İlk kez *gerçekleştirmeyi* başardım, yazıyor oğlum. Bürodan Moser’in geldiğini görüyorum, yazıyor (Moser belediye sekreteri), nefret ettiğim adam yaklaşıyor, yazıyor oğlum, kendi kendime diyorum ki: Ne

istediğini biliyorum ama başka bir şey de istiyor olabilir, hayır, buna üçüncü kezdir kalkışıyor! Moser'i üçüncü kezdir gözlemliyorum, yazıyor oğlum," dedi prens, "şimdi, sisin dağılmasının ardından – birebir aynı, gerçekten Londra'dakiyle birebir aynı İngiliz sisi– aşağıdaki ormana kadar uzanan, sınırı orman olan bütün o alanı bürünün penceresinden görüyorum; dışarı baktığımda bu, kişisel temel korkuma bakmak anlamına geliyor, yazıyor oğlum, gerçekte, yazıyor, –muhtemelen İngiltere'den döndüğümünden beri daha da yoğunlaşan, kendime ve her şeye yönelik nefretimden ötürü, fantastik olsa da gerçekten az çok felaket mahiyetindeki yalnızlığımdan ötürü, *davetsiz misafir* Moser'in baskınına uğramaya yönelik *aşağılık korkumdan* ötürü, herhalde bir de, bende korku uyandıran ölümcül bir durumda devamlı, çok kısa sürede bütünüyle değişen bedensel ve zihinsel tabiatım itibariyle–, yazıyor oğlum, pencereden bakmadığım bir dakika bile olmuyor; en azından iki üç dakikada bir pencereden dışarıya göz atarak araziye bakıyorum ve ormanda herhangi bir hareket olup olmadığını anlamaya çalışıyorum, çünkü, yazıyor oğlum, bu sık sık oluyor, ormanda saklanan biri, kimsenin onu gözetlemediğine inandığı bir anda, onlarla aynıymış gibi yapma kurnazlığıyla ağaçların arasında kendini zorladığı sabitlikten kurtulup çabucak, üstelik inanılmaz bir hızla kurbanına doğru harekete geçiyor. Gerçekten de, yazıyor oğlum, belediye sekreteri Moser ağaçların arasında uzun süre hareketsiz kalmış olmalıydı; araziye geçip koşarak kaleye tırmanırken, aradan maksadını ve dolayısıyla benimle ilgili konuyu düşündüğü, bana yönelik, doğal olarak zarar verici bir planı kafasından geçirdiği bir sürenin geçmiş olduğu çok belliydi... Bu insan benim için ta en başından beri, yazıyor oğlum, şüpheli, şüpheli, üstelik itici *bedenselliğinden* ziyade *habis zihin yapısından* ötürü; görünüşe bakılırsa bu zihinde, iğrençlik seviyesine düşmüş kategoriler halindeki bütün kötülük birleşip tek, aralıksız, topluma zararlı bir kötülüğe, devamlı mide bulandıran bir dayatmaya dönüşüyor, duyuyor musunuz doktor, oğlum neler yazıyor... Şöyle yazıyor: Babam için –aslında Moser fevkalade biri, çünkü *korkulan cinsten, melankolik bir rezilliği* var, fizyonomisi

bütün insanlığı her an, her koşulda ve noktada yalanlarla cezalandırıyor– bu insan yok ama ben, hayat boyu serbest dolaşan, hiçbir zaman kanunla karşı karşıya gelmemiş ve dünya fazlasıyla aptal olduğu için hiçbir zaman da karşı karşıya gelmeyecek bu mükerrer sabıkalıdan tamamen kaçmayı başaramadım. Moser’i –ki bunun ne zaman olduğunu da çok iyi biliyorum, yazıyor oğlum, beni bugünkü okumamda en tehlikeli şekilde etkileyen cümleyi, *burjuva devrimlerinde kan dökme ve terörün, politik cinayetin, yükselen sınıfların elindeki kaçınılmaz silah olduğu ifadesini* inceliyordum, duyuyor musunuz doktor, duyuyor musunuz– aslında daha ormandan çıkmadan çok önceden beri gözlüyorum, çam ağacı gövdelerinin arasında gözle yakalanabilecek en kısa hareketlerden biri, ardından, iki üç dakika sonra, alışkanlığım olduğu üzere tekrar pencereden dışarı baktığımda, onu bir anda çimlerde yürürken görüyorum, kalenin dış duvarı boyunca, belediye sekreteri Moser olduğunu hemen fark ediyor ve kendi kendime, *başlı başına haince bir hareket şekli* diyorum; ayağa kalkıp antreye gidiyorum, yazıyor oğlum, sokak kapısını kapatıyorum, daha önce içerisi birden sıcak olduğu için açık bırakmıştım ama muhtemelen *fazla uzun* açık bırakmışım, çünkü şimdi birden tekrar *soğuk* olmuş, bu evde insan kapıları ve pencereleri ne zaman açıp ne zaman *kapamak* zorunda olduğu konusunda çok hassas bir hisse sahip olmalı ki içerisi fazla sıcak ya da fazla soğuk olmasın, ayrıca her pencerenin ve her kapının başka bir açma ve kapama ritmi var,” dedi prens, “ve burada hava, gördüğüm kadarıyla, İngiltere’deki havadan farklı olarak, her saat bambaşka ve insan bu öğrenilemez bilime kendini kaptırsa delirir gider. Daha sokak kapısını kapatırken,” dedi prens, “yazıyor oğlum, –okumam sırasında aniden rahatsız edilmiş, okuduğumdan koparılmış, kendimce yüz kez çarpıp böldüğüm cümlelerin ve yüksek sesle, net bir biçimde okuduğum ikinci bir cümlelerin, *proleter devrimin hedeflerine ulaşmak için terörü kullanmaya ihtiyaç duymadığı, insan öldürmeyi iğrenç bulduğu* ifadesinin ne anlama geldiğini unuttum bile– belediye sekreterini içeri almamayı düşünüyorum. Perdeleri kapatıyorum, yazıyor oğlum,” dedi prens, “dışarıda olabi-

lirim, yazıyor; ve şöyle yazıyor: Gerçekten bütün perdeleri kapatıyorum ama sonra hemen tekrar açıyorum, çünkü onları belediye sekreteri Moser yüzünden kapatmak bana gülünç geliyor, evet, diye düşünüyorum, belediye sekreteri Moser'in bir Saurau üzerinde bu kadar büyük bir gücü mü var ki onu kandırmak zorunda olayım? *Onu da kendimi de* kandırmak zorunda olayım?; onun karşısında perdeleri kapatmak zorunda olayım, onun karşısında sokak kapısını kapatmak zorunda olayım... Ve perdeleri tekrar sonuna kadar açıp tekrar antreye çıkarak sokak kapısını da ardına kadar açıyorum. Birden tekrar sıcak oluyor, Moser bana yaklaşık sadece yüz adım mesafede, iç duvarlarda, şimdi daha yavaş yürüyor; kalp hastası olduğu söylenen ve ayrıca bildiğim kadarıyla Genel Bölge Sağlık Sigortası'ndan edindiği hakla kalp hastalarının yattığı, Holzöster'deki bir klinikte her yıl bir ya da iki kez birkaç hafta kalan Moser'in çimleri bu kadar hızlı geçmesi beni az önce hayrete düşürmüştü, iç duvarlarda ise, az önce çimlerde yürüdüğünden de hızlı yürüyor; çimleri altı aydır biçtirmedim, yaşadığım müddetçe, diye düşünüyorum, şimdi yine *gerçekleştirmemi* düşünüyorum, yazıyor oğlum," dedi prens, "teorim konusundaki zaferimi, ben var olduğum müddetçe bu çimler biçilmeyecek, ben var olduğum müddetçe bu –ve şöyle düşünüyorum: Benim! Benim!– topraklarda yararlı *olduğu düşünülen* hiçbir şey yapılmayacak, hiçbir şey, hiçbir şey, duyuyor musunuz doktor, hiçbir şey, hiçbir şey," dedi prens, "şu andan itibaren Saurau toprakları tamamen yararsız topraklar... Moser, tek bir insanın hainliği ve habisliği konusunda tipik bir örnek, yazıyor oğlum, Moser devletin hainliği ve habisliği konusunda tipik bir örnek, yazıyor, Moser'le her şey kanıtlanır da ideal olan en ufak bir şey kanıtlanmaz, hiçbir kafaya çok da uzak olamayacak bir gerçeği, insanın alçak ve hain, onu yetiştirenlerin de onu yetiştirenler oldukları için ondan daha alçak, daha hain oldukları gerçeğini somutlaştırıyor. Moser dünyayı ve onun yaratıcısını diskalifiye ediyor. Birden şunu düşünüyorum, yazıyor oğlum, Moser gibi bir insanın karşısında tiyatro oynamak acınası değil mi? Onu burada, sokak kapısının altında, kendimi ona dair gülünç düşüncelerle haşır neşir

bulduğum yerde karşılamalıydım ama hayır, yazıyor oğlum, onu sokak kapısının altında karşılamıyorum ama bununla da kendi zavallılığımı açığa vurmuş oluyorum, çünkü içimde Moser'e karşı en ufak, en tuhaf, diyebilirim ki gizli bir korku olmasaydı daha baştan bürodaki çalışma masasının başında oturmam ve onu orada, geldiğini fark etmeden önce *bulduğum* yerde karşılamam gerekirdi. Düşünülebilir ki, sırf onu düşündüğüm zaman bile, asla sesli hale getirmesem de ahmak olarak nitelediğim Moser'le baş edemem, *bir Saurau bir Moser'le baş edemez!* Fakat artık durumu düzeltmenin yolu yok, dolayısıyla belediye sekreterini nerede karşıladığımı fark etmez, ister sokak kapısının altında ister büroda, bu insanın kilitli olmayan bir kapıdan bir eve, hatta bir kaleye paldır küldür giren ve orada bir yandan içeride kimse var mı diye sahtekârca sorarak kapıları ardı ardına açan tiplerden biri olduğunu düşünüyorum. Fakat Moser, yazıyor oğlum, uyumadığım bütün zamanı büroda geçirdiğimi biliyor, bunu nereden bildiğini bilmiyorum ama bildiğini biliyorum. Moser'le kastedilen insan esasen işine yarayacak her şeyi bilir. Bunu okuma yapmak amacıyla yaptığımı da biliyor, yazıyor oğlum, üstelik çok iyi biliyor, geçen sefer de beni okumamdan koparmıştı: Schumpeter, Rosa Luxemburg, Morus, Zetkin!; uyumadığım zaman, manzara sebebiyle kütüphane yerine büroda olduğumu ve büroda –ki onun için asıl bunu bilmesi önemli–, ölmüş babam gibi işletme için çabalamadığımı; tabii onu yok etme, bütün işletmeyi yok etme planı, duyuyor musunuz doktor, bütün işletmeyi yok etmek de Saurau işletmesi için bir çaba değilse! Bu muazzam şaşkınlığı babamdan intikam almak olarak düşünmek... Muhtemelen sadece yüzlerce değil, binlerce yıllık bir haksızlık, bunu netleştirmek için daha vaktim var; babadan kalma bütün bu tarım işletmesi bana daima sonsuza doğru büyüyen bir yanılgıdan fazlası gibi görünmüştür, diye düşünüyorum, yazıyor oğlum. Büroda okuyorum, yazıyor, aslında bundan tiksiniyorum ama yine de okuyorum. Okumak benim için tiksintilerin en dayanılır olanı. Başka şeylerin yanı sıra, yazıyor oğlum, büroda *okumak için* bulunduğumu bilmek Moser açısından bir kazanç. Benim için, tarım ve orman işletmesi-

ne ait yüzlerce dosya ve hesap makinesinin arasında –ki artık bunlarda hiçbir şey dosyalanmıyor ve hesaplanmıyor– okumanın gülünçlüğü, aslında *babamın gülünçlüğü*. Burada şimdi, onun ölümünün ardından, intikam kompleksimi hazmediyorum. En az yarım binyıllık tarım ve orman işletmesi çalışma disiplininin kokusunu, şuurumu kaybetme noktasına gelene dek içime çekerken Kautsky, Babeuf, Turati ve benzerlerini okuyorum. O, yani babam, şimdiye kadar sadece kafamın içinde olsa da, bütün Hochgobernitz’i çoktan *amacından uzaklaştırdığımı* biliyor! Ve kuşkusuz, bütün *amacından uzaklaştırmayı* bulunduğu yerde seziyor. Cennette mi? Uzun lafın kisası büroda okuyorum, yazıyor oğlum, duyuyor musunuz neler yazıyor,” dedi prens, “ve Moser sağda solda anlatıyor: Babasının *çalıştığı* büroda şimdi genç Saurau *okuyor!* Moser sık sık ve daima kendisi için en uygun anda, yazıyor oğlum,” dedi prens, “*benim ne olduğumu ve ne olmadığımı* soruyor ama hep deli olduğumu söylüyor, duymasam *bile* duyuyorum, hiç durmadan deli olduğumu söylüyor. Benim hakkımda nerede konuşuyor olursa olsun, fazla sık ya da fazla seyrek olmasa da ‘zararlı’ kelimesini telaffuz ediyor; gerçi asi oğlu diyen *o* olduğunda bu, kulağa zavallıca geliyor, çünkü Moser’in her şeyi zavallıca. Fakat Moser kendini zavallı gibi *görünmekten* koruyor. Şöyle düşünüyorum: Aslında bunu istediğim halde Moser benim gözümde tuhaf bir biçimde, yazıyor oğlum,” dedi prens, “asla gülünç değil ama zavallı, çünkü habisliğinin bir keskinliği, komik ya da trajikomik bir yanı yok. Beni öfkeliyor ve tek tük insan sarrafı tarafından nefret edilen biri ama bende bile, yazıyor oğlum, Moser’i düşündüğümde, öfke nefrete dönüşüyor. Beni bu eksiklik öfkeliyor, Moser’den nefret ediyorum. Moser gibi bir insan, bir beynin *bütün* gayretini, gittikçe daha fazla acı veren bir disiplinle mümkün mertebe her şeyi *tek bir düşünceye* bağlayarak ta ufuk çizgisindeki hiçliğin içinden çekme becerisini gerektiren bir işin ortasında birden پیدا olduğunda, zar zor saptanani, *kullanılacak* ve *tüketilecek* olanı oraya yaklaştıkça mahvediyor. Benim bütün sabah ve yarım öğle sonrası boyunca okuyarak edindiğim her şeyi, yaklaştığı ölçüde mahvediyor ve en sonunda

buraya geldiğinde, hepsi koca bir sıfır oluyor, yazıyor oğlum. Moser, yazıyor oğlum, gelişile bu iddiayı kanıtladı, birden beynimin can sıkıcı biçimde gevşediğini hissettim, kaybolmuş *olduğuma* dair, yazıyor oğlum, gittikçe şiddetlenen bir duygu, *besbelli*, Moser yüzünden yoğunluk benim için önemsiz olana kayıyor. Basitleştirecek olursam diyebilirim ki, yazıyor oğlum,” dedi prens, “Moser geliyor, aklım *gidiyor*. Hainlerin yürürken kendilerine verdikleri önem, yazıyor oğlum, şimdi en fazla birkaç adım ötemde olan Moser’de dikkatimi çekiyor. Her Moser adımı önemliymiş gibi atılıyor. Bu adımları ahmaklık attırıyor, diye düşünüyorum. Kabul edilebilir zekâdaki insanlar kendi halinde, genellikle bütünüyle kendi halinde yürürken, hain, alçak insan önemliymiş gibi yürüyor. Sıradışı insan kendi halinde yürür, yazıyor oğlum. Mesela ustalar önemliymiş gibi yürürler, çiftçiler, işçiler, hepsi önemliymiş gibi yürürler. Fakat ben bu önemliymiş gibi yürüyenlere toplam zekânın dörtte üçünü de dahil ediyorum, yazıyor oğlum. Gazeteciler, yazarlar, sanatçılar, bütün memur tayfası önemliymiş gibi yürürler ama en çok da yeni politikacılar önemliymiş gibi yürürler! Son derece kendi halinde adımlarla,” dedi prens, “yazıyor oğlum, yürüyenler, tamamen kendi halinde ve dolayısıyla dâhiyane bir yürüme şekli olanlar sadece *zihni bağımsızlardır*. Fakat zihni bağımsız birini ne zaman görürüz? Aslında babam, yazıyor oğlum, tamamen kendi halinde olmasa da *daha bir* kendi halinde yürürdü ve aynı şekilde büyükbabam da yürüyüşüne hiç önem vermezdi... Tuhaf bir biçimde Moser’in yürüyüşü bana daima aynı anda birçok mahkûmun yürüyüşünü hatırlatıyor. Moser hapisteki bir suçluyu da andırıyor ama her şeyiyle, sadece kendisinin bildiği bir sırra çok sevinen bir suçluyu; Moser’in yaradılışındaki hain yanın *ne* olduğuna, habisliğine sık sık kafa yormuşumdur. Karşımda durduğu anda şunu düşünüyorum: Buna cüret ediyor! *Neye* cüret ettiğini beynimde hemen toparlayamıyorum! Kendi kendime şöyle diyorum: Bu insan ne çok şeye cüret ediyor! Bana elini uzatıyor ama sıkımlıyorum. Moser, yazıyor oğlum, onu içeri almamı kesinlikle beklemiyor, onu bugüne kadar hiç Gubernitz’e almadım. Gubernitz’in içini hiç bilmiyor

ama eğer, yazıyor oğlum,” dedi prens, “kalenin içini bilmeseydi, Moser olmazdı! Moser’le birlikte kaçınılmaz şekilde üstüme hücum eden *tekinsizlik* işte yine karşımda! Aslında Moser’in antreye olsun girmesini ömür boyu kirlenme sayarım, Moser’lerin herhangi zavallı bir şeytana pusu kurup onu ihbar edişindeki kurnazlık, Moser’lerin bütün ihtimallerle haince kurdukları emare ilişkisi, diye düşünüyorum, Moser’ler herkesi mahkemeye, en azından milletin diline düşürürler. Moser, ona elimi uzatmadığım için, yazıyor oğlum, ve ona selam bile vermedim, yazıyor, bir adım geri çekildi. Moser’ler daima başkalarının suça çekilebilecek yanlarını ararlar. Zayıflık olarak kötü olana dair sezgileri, faydalanma içgüdüleri! İnsanın gözünün önüne, diye düşünüyorum, yazıyor oğlum, bir anda dünyanın dört bir yanından çıkıp gelen, her yerde hüküm sürmeye başlayan ve en sonunda gerçekten de her şeye hâkim olan bir Moser kitlesi geliyor! Moser’i giriş konuşması yapmaması konusunda ikna ediyorum, yazıyor oğlum, ne istediğini *derhal* söylemeli: hasat! Vaktim olmadığını söyledim, yazıyor oğlum, beni rahatsız ettiğini, çalıştığımı, ki bunu bilmiyor değildi, *okuyarak* çalışıyorum, Marx’ın doktora tezi üzerinde çalışıyorum, *Demokritos ve Epikuros Fiziği Arasındaki İlişki Üzerine Düşünceler* üzerinde, *Demokritos ve Epikuros’un Doğa Felsefelerindeki Özdeşliğin Yarattığı Zorluklar* üzerinde; ve aslında, yazıyor oğlum, ilk kez Moser’e tek bir kelime söylüyorum, *okuyarak* kelimesini, onun dilencililiğine ayıracak vaktim olmadığını. Moser’in, yazıyor oğlum, *orada* olmasının beni şaşırttığını söylüyorum. Sonuçta hasadın *çürümesine* izin verme kararımı biliyor, Hochgobernitz’in mahvolmasına izin verme, Hochgobernitz’i tasfiye etme kararımı, Hochgobernitz’i *yok etme* yolundaki değişmez kararımı! yazıyor oğlum doktor, ne yaptığımı anlamamasını anlamamışım ama ben ne yaptığımı biliyorum, yazıyor oğlum,” dedi prens. “Yine de Moser şimdi bana, denilebilir ki üçüncü kez!, yazıyor oğlum, büyük bir kısmı huzurevinden işe alınmış belediye işçilerinin hasadı toplamak için Hochgobernitz topraklarına girmesine, *benim* topraklarıma girmesine izin vermemi teklif ediyor! Her şey *çürümeden hasadı toplamak* istiyorlar! Moser

daha şimdiden *epey bir şeyin çürüdüğünü* söyleyip devamında, bunun farkında olup olmadığını sorma cesaretini gösteriyor; ve sonra, yüksek sesle olmasa da, deli olduğumu, babamın benim yüzümden *mezarında ters döneceğini*, ancak bir delinin hasadı toplamayacağını, ancak bir delinin böyle *bayındır bir tarım işletmesini* kaderine terk edeceğini söylüyor. Gerçekten de, yazıyor oğlum doktor, *baba mirasını* kaderine terk etmem ve yok etmem korkunç bir şey olur! Gerçekten de Orta Avrupa'da üç bin sekiz yüz kırk hektar toprağı kaderine *terk* eden tek insanım! Benim onlar açısından bütünüyle anlaşılmaz bir sebeple bütün büyükbaş hayvanları satmam, Hochgobernitz topraklarındaki bütün taşınabilir envanteri elden çıkarmam, bütün insanları evden atmam, Moser'in dünyası için, bütün belediye dünyası için –bütün *hain dünya* bir Moser dünyası, bütün devlet bir Moser devleti!– korkunç bir şeydi; ihtiyarın intiharından sonra sekiz gün içinde insanları evden attım! Bu bana bugün en büyük sanat eserim gibi geliyor! yazıyor oğlum,” dedi prens. “Oğlum şöyle yazıyor: Babamın kız kardeşlerini de Hochgobernitz'ten çıkarmış olmam –*hepsini, hem de nasıl*– örnek nitelikte! Bir anda yapayalnız kalmayı başarmış olmam örnek nitelikte! Fakat, yazıyor oğlum, bu noktada herkes benim *hayvansız ve insansız, tamamen otomatikleşmiş* bir işletme yönettiğimi düşünebilirdi... Oysa *işletme filan yönetmediğimi*, her şeyimle tek hedefimin bütün işletmeyi, *bütün* Hochgobernitz'i yok etmek olduğunu çok geçmeden gördüler. Tek bir sabah içinde bütün makineleri ve traktörleri satıp savdım! Korkunçluğum onların gücünü aştı ve mahkemelere, nahiye ve bölge yönetimlerine başvurdular ama nafile... Moser bir kez daha *hasadı toplamak* ifadesini kullandığı anda, yazıyor oğlum, bütün bunları tekrar hatırlıyorum. Kısacası, diyor Moser, her şey çürümeden *hasadı toplamak* zorundasınız; her şeyi çürümeye terk etme konusunda ciddi olamazmışım! Fakat bana, yuvarlanarak birbirine eklenmiş Hochgobernitz topraklarıyla ilgili emir verecek herhangi bir kanun olmadığını Moser de biliyor! Hasadı toplamakmış! Daha önce birçok kez duyduğum şeyleri tekrar duyuyorum, belediyenin ihtiyacı, halkın ihtiyacı, insanların ihtiya-

cı, yoksulluk, dayanışma, *halk* dayanışması, zararlılarla mücadele vs, yazıyor oğlum. Fakat bu insan, yazıyor, kapanmış bir meseleyle ilgili olarak tekrar tekrar peyda olmaya nasıl cüret ediyor; *Hochgobernitz kapandı*. Bütün kararlılığımla şöyle diyorum: *Bay Moser, beni rahatsız ediyorsunuz!* yazıyor oğlum, bu kadar. Moser'i görmezden gelmek için arkamı dönecek gücüm yok. *Adam orada! Moser orada!* Bir an için, topraklarıma giden ve şimdi kapattığım bütün yolları görüyorum, her tarafa üzerinde *Giriş Yasak* yazan tabelalar konuldu. Belediye sekreteri de yasağa uymak zorunda, çünkü burada, benim topraklarımda, herkes için giriş yasak, *herkes için, her şey için!* Gazete getiren adam hariç! Şimdi kendimi yine, topraklarıma giden yollara çukurlar kazarken, ağaç gövdelerini devirip yolları kapatırken, yüzlerce metre dikenli tel gererken görür gibi oluyorum, yazıyor oğlum. Sevgili doktor," dedi prens, "bu size *tekinsiz* gelmedi mi? Tabii, yazıyor oğlum, hareket tarzım delice gelmiş olmalı ama umurumda değil. Moser'in ses tonu benim için daima azap olmuştur, Moser gibi bir insan pes etmez, tekrar tekrar dener, üstelik her seferinde farklı bir bahaneyle ama bugün dayanılmaz bir ısrar halinde. Halkın sağlığından söz ediyor! Gerçekleştirdiğim bizzat kendimim, yazıyor oğlum! Fakat, yazıyor, içimde hiç güvensizlik görmüyorum, şu anda sadece Moser'in güvensizliği var ve şöyle düşünüyorum: Moser'e hayatımda bir kez olsun selam verdiğimi hatırlamıyorum; ve şimdi, dinleyin doktor, şöyle yazıyor: Babam da Moser'e asla selam vermedi ama bu, belediye sekreterini benimle ya da onunla her karşılaşmasında en sahtekârca şekilde verilmiş bir selamla, kirletmek amacıyla, sıkıntılı bir an boyunca benim ya da babamın içine işlemekten alıkoymadı! Moser'ler insanın içine işlediler mi o insanın içindeki her şey cüzam olur, yazıyor oğlum. *Onaylanmış olmak*, yazıyor, böyle bir insan için asla söz konusu değildir, hayır, böyle bir insan onaylanmış *olamaz*. Hochgobernitz topraklarında, yazıyor, hasadı toplamak için ihtiyacı olan insanları çoktan işe almış *olduğunu* duyuyorum, diyor ki: *Tabii belediye başkanı namına ve halkın sağlığı namına!* Ertesi gün sabah altıda hepsi belediye binasının önüne çağrılacakmış, sadece benim

iznim bekleniyormuş! *Yukarıdan, Hochgobernitz'ten aşağıya* verilecek izin; bence insanlar her izni daima yukarıdan, daima bir Hochgobernitz'ten alıyorlar! Fakat ben *hiçbir şeye* izin vermiyorum! Aletleri, makineleri belediye veriyormuş. Moser'in yüzüme bakarak ve bir yandan da bakmadan, tekrar tekrar söylediğine göre mahsul takribi olarak, yazıyor oğlum, birkaç bin insanın tam olarak söyle-nemese de aşağı yukarı tahmin edildiği kadarıyla yarım yıldan uzun bir süre beslenmesine yetermiş! Hayır, diyorum ve Moser, bu yılki hasadın *en iyi* hasat olduğunu söylüyor! Belediye sekreteri uzun cümleleri alalecele kısaltmayı biliyor, çünkü imalarının bile siniri-me dokunduğunun farkında. *Her şey çürümeden*, diyor acıklı bir biçimde. Birçok kez iyi amaç kavramını duyuyorum ama bu kavrama karnım tok, iyi amaç diye bir şey yoktur, diyorum. Moser, topraklarımdaki hasadın toplanması için yüksek bir saatlik ücret belirlendiğini söylüyor ama *ne kadar* yüksek olduğunu söylemiyor. Bu insan daima, hangi mevsim olursa olsun, diye düşünüyorum, aynı kışlık pelerini giyiyor, o ucuz, ağır kışlık pelerini, bir keresinde çırlıçplak gördüğüm bedeni, diye düşünüyorum, yavaş yavaş, yazıyor oğlum,” dedi prens, “bu savaş pelerininin içini dolduruyor. Moser'in etinin, savaş pelerininin içinde şiştikçe şiştiği görülüyor. Moser'in bedenini, yazıyor oğlum, onun (aynı şekilde çıplak) karısıyla birlikte Ache kıyısında görmüştüm, uzvunun çocuksuluğu hâlâ hatırımda; çalılıkların arkasında kendini yalnız sanan, berrak sudan uzak duran ve sahte bir samimiyetle günbatımında ahmaklığa teslim olan pazar çifti sefaleti. Moser, hasadın toplanmasına *derhal* başlanması gerektiğini söylüyor; yoksa *her şey çürümüş*. Çok geçmeden kalenin avlusundan *İnsanlık dışı!* denildiğini duyuyorum. Tekrar tekrar *İnsanlık dışı!* denildiğini duyuyorum. Şimdi, Hochgobernitz'i *kurtarmaya* yönelik üçüncü teşebbüsünde –ve şöyle düşünüyorum: *Ben var olduğum müddetçe burada, topraklarımda asla hasat toplanmayacak, gelecekte de buna büyük özen göstereceğim, Hochgobernitz'i yok ediyorum!*– Moser de *İnsanlık dışı* diye bağırma cesaretini gösteriyor. Kitle megalomanlaştı! Kitlenin burada, Hochgobernitz'in avlusunda Moser'e yüksek sesle söylediği insanlık dışı

sözü beni uzun bir süre meşgul ediyor; okumama, bilimime geri dönme teşebbüsümde çuvalleyarak bütün o süreyi anlamadığım cümleleri okuyarak dolduruyorum. Moser çuvalladı! diyorum kendi kendime, ama *ben* de çuvalladım; Moser *kaçıyor* ama *ben* de kaçıyorum. Nereye? Moser'in yenilgisi, kitlenin yenilgisi, aynı zamanda benim yenilğim! Fakat benim yenilğim Moser'inkinden çok daha moral bozucu, diye düşünüyorum. Yumuşayan öfkemin yerini, benim için herhangi bir değeri olan hiçbir yere varmayan bir yorgunluk alıyor. Pencereden bakıyorum, yazıyor oğlum, ve Moser'i duvarların arasında görüyorum. Kısa bir süre sonra şöyle düşünüyorum: *İşte Moser gitti, çıkıp gitti, çıkıp nereye gittiği görülüyor. İnsanlık dışı! Kalede daha fazla duramadım ve çizmelerimi giyerek kaleden çıktım, önce iç, sonra dış duvara giderek gerçekten ne kadarlık bir alanda çürüme olduğunu tespit etmek için dürbünle aşağıya baktım, yazıyor oğlum,*" dedi prens. "Ne tuhaf değil mi," dedi prens, "bu kadar uzun bir kâğıt ve ben üzerindeki her kelimeyi görüyorum. Dolayısıyla ölümümünden sonra ne olacağı benim için bir muamma değil," dedi prens. "Benim için her şey tamamen açık ve net!"

Bu kez dış duvara gittik. "Gördüğünüz gibi aşağıda," dedi prens, "Hauenstein var. Şurada Stiwill. Şurada da Köflach. Dün akşam," dedi, "kanyona indim. Niyetim değirmene gitmekti ama değirmenin arkasındaki büyük kafeste duran kuşların çıkardığı gürültüye, o korkunç çığlıklara dayanamadım. Hemen tekrar kanyondan yukarı çıktım," dedi. "Yalnız olmasam da kendimle baş başayım. Ben kendimi zamanla her türlü cemiyete neredeyse tamamen kapatırken, ziyaret kabul etmezken," dedi prens, "kadınlar kendilerini adeta gittikçe vahşileşen bir cemiyet saçmalığına kaptırıyorlar. Bildiğiniz gibi Krainer'le satranç oynamayı bile bıraktım. İnsanlarla münasebet gerektiren her şeyi kestim. Artık sadece münasebet kurmak *zorunda* olduğum kişilerle münasebet kuruyorum. İş konusunda da olabildiğince az konuşuyorum. Ekinler artık seni ilgilendirmiyor mu, bütün bu işletme artık seni ilgilendirmiyor mu? diye soruyorum kendi kendime sık sık. Ormancılar, evet, onlar beni

hâlâ ilgilendiriyorlar, Saurau topraklarının insanları. Bunun hari-
cinde, hiç kimse. Kadınlar başka. Onların çarşamba akşamları be-
nim için dayanılmaz. Cumartesi akşamları daha da dayanılmaz.
Bütün bu akşamlarda ortaya çıkmaktan kaçınıyorum. Fakat onların,
üstelik yıllardır hep aynı şekilde, çarşamba ya da cumartesi akşamı
Hochgobernitz'e gelenlerin, o sefil insanların isimlerini bütün bi-
nada bağıra bağıra birbirlerine söyleyişlerini ta yukarıdaki odamdan
duyuyorum. Çoğu insan daha doğarken tasfiye edilir. Şehirden
itici insanlar ama çok yakın çevreden daha da itici insanlar, sıkıcı,
ahmak komşular. Bütün evde koltukları, tahta sıraları ve masaları
çarşamba gelecekler için daha salı gününden düzenliyorlar, cumar-
tesi gelecekler için de daha cuma gününden. Tabak çanak sesleri
duyuyorum; çalışamaz, düşünemez hale geliyorum! Birbirine çar-
pan çatal bıçakların, bardakların sesi Hochgobernitz'i ele geçiriyor,
anlıyorsunuz ya. Bana sesleniyorlar ama cevap vermiyorum. Yan-
larına gitmemi istiyorlar ama ben onların yanına inmek istemiyo-
rum. Bu çarşamba akşamları bir yığın paraya mal oluyor ama cu-
martesi akşamları daha da fazlasına mal oluyor. Saatlerce mezar-
larımız açılıyor, içindeki koku dışarı salınıyor; devasa aile mezar-
lıkları açılarak konuşa konuşa huzuru kaçırılıyor. Bütün taşra ko-
nuşarak parçalanıyor; ta ki onlar bitap düşüp ortak bir tiksinti
içinde kaleden çıkarak tekrar aşağılara inene dek. Çarşamba ve
cumartesileri buraya, Hochgobernitz'e insan haşaratı hâkim oluyor,”
dedi prens, “insan bozukluğu. Umutsuzluk mastürbasyonu,” dedi.
Söylediğine göre oğlu, gelecekteki hayatını babasında inceleyebi-
lirmiş. Babanın uğruna yaşadığı amaçlar her halükârda oğlun da
amaçları, babanın zevkleri oğlun da zevkleri, babanın dünyadan
duyduğu tiksinti oğlun da dünyadan duyduğu tiksintiymiş. Sonuç-
ta oğul babasının peşinden, artık sadece kendi beyninde girip çık-
manın mümkün olduğu bir yalnızlık içinde ölüyormuş. Oğul ba-
basına baktığında, babanın sefaletini görüyormuş; tıpkı babanın
da durmaksızın oğlunun sefaletini gördüğü gibi. Baba ve oğlu hiç
durmadan birbirlerinin sefaletini görüyorlarmış. “Fakat sonuçta
oğul daima babadan çok daha gaddar olmak zorunda.” Kütüpha-

nenin penceresinden sık sık ailesini, onların avludaki sohbetlerini izliyormuş. *İlkel bir kelime dünyasında* hapis olan akrabaları, bu *kökü çürük yaratıklar*, onsuz düşünülemezmiş. Bu düşünce ona sık sık can sıkıntısını unutturuyor ve onların bedenlerinden *önemsiz* bir tiksinti duymasına neden oluyormuş. “Benden çıkan bu bedenleri,” dedi, “hayata karşı en ufak bir sevgi duymaksızın büyüttüm.” Hochgobernitz’te sık sık, haftalarca süren sarsıntılar hüküm sürüyormuş. “Sebepe?” diye sordu. “Bu sarsıntılardan sadece ben etkilenmiyorum,” dedi, “*herkes* bu sarsıntılardan etkileniyor. Biz aslında, büyük olduğunu sanmayın, dar bir binada hep beraber yaşıyoruz ve birbirimizden yüz binlerce kilometre uzağız. Birbirimize seslendiğimizde birbirimizi duymuyoruz. Hava bizi haftalar boyunca felaket bir *ilkel* sinir sistemine mahkûm ediyor. Tam bir bunalım derecesine ulaştığımızda birden tekrar konuşmaya başlıyoruz, birbirimize yardım etmeye, birbirimizi anlamaya başlıyoruz ve sonra hemen tekrar birbirimiz için en anlaşılmaz hale geliyoruz. Yakınlığa, akraba dikkatine atılacak ilk adım,” dedi, “bu adımı ilk kim atacak? Tekrar birlikte yiyor, birlikte içiyor, birlikte konuşuyor, birlikte gülüyoruz; ta ki tekrar ayrılana dek. Fakat birliktelik süresi gittikçe kısalıyor.” Bu yıl oğlu, geçen yıllarda olduğu gibi İngiltere’den sadece dinlenmek, kendini göstermek için gelmeyecekmiş, “sadece muhabbete, yaz ortası sohbetlerine değil”, sadece tiyatro oyununa değil, “Böyle üç perdelik bir oyun Hochgobernitz’te her yıl sahneleniyor,” dedi prens, “ve hepsinin bir ön gösterisi ve son gösterisi var”, oğlu sırf zevk için değil, özellikle babasıyla yapacağı “mülke dair hukuki görüşmeler” için bekleniyormuş. Prens, İngiltere’deki oğluna hemen her gün yazdığı mektuplarda sürekli, değiştirmesi gereken Hochgobernitz’e dair imalarda bulunarak, sahip olunan toprakların genişletilmesi ile bunların korunma ve idaresinin radikal şekilde basitleştirilmesi kararının altını gittikçe daha fazla çizmiş. “Fakat bu tür köklü değişiklikleri,” dedi prens, “-ki burada söz konusu olan sadece Hochgobernitz değil, aynı zamanda Ötz ve Terlan, Gmunden’deki taşocakları, Viyana’daki evler-yazılı olarak anlatmak mümkün olmuyor.” Fakat oğlunun Hoch-

gubernitz'te bulunduğu bütün zaman her zamanki gibi hızla ve bu yönde en ufak bir görüşme yapamadan *geçip gitmiş*. “Daha dört beş yıl Londra’da kalmayı düşünüyor,” dedi prens. “Niyetinin ne olduğunu bilmiyorum, sadece seziyorum. Son derece politik bir eser yazıyor. Onu tatilde de çoğu zaman bu bilimsel, gerçekten son derece politik eser üzerinde çalışırken görüyorum. Fakat bana, bu yılki tatilin *ideal* olduğunu söyledi. Bazen o da odaklanma zorluğu çekiyor,” dedi prens, “uzun bir bilimsel çalışmayı, uzun mesafeler boyunca çok büyük, en büyük çabayla, ulaşamayacak olsa da daima *görülebilir* bir hedefe doğru ilerletilen bir çalışmayı yanında kesmenin gerekli olduğu gerçeğini bir kez daha fark etmemi sağladı. Kanal teknesinde, Hochgubernitz’in ona *bütünüyle yabancı* olduğunu düşünmüş. Ben bu gerçeğe inanmıyorum. Oğlum, Hochgubernitz’ten korkmak zorunda kaldığını söyledi. Eve gelmek, dedi tatille ilgili olarak, bir yandan iyi; bir düşünce işi bir anda nasıl da bir daha düzelmemek üzere, kolayca bozuluyor, dedi, insan onu doğru anda, doğru yerde kesecek cesareti göstermediği için, doğanın sözünü dinlemediği için.” Bu doğru an onda, yani oğlunda, tatilden hemen önce ortaya çıkmış. Çalışmayı, prensin ona Buraya gel! dediği noktada kesmek doğru bir hareketmiş. “Fakat onu belirli bir amaçla Hochgubernitz’t e istedim, *yanımda* istedim. Bu belirli amaca ulaşamadım. Yine de çalışmasını yanında kesmenin gerekliliği onu memnun etti,” dedi prens. “Oğlum İngiltere’den buraya, bana yaklaşırken, ikimizin ilişkisindeki pürüzleri, bozulmaları elbette görüyordum, bunlar anbean çoğalıp güçleniyordu. Sonra oğlum geldi ve ben bu hataları net bir biçimde gördüm. *Daha şimdiden kurtardığı* bir metin üzerinde çalıştığını söyledi. Hiç güneş almayan bir odada kalıyor; Hyde Park yakınlarında, çıplak, ucuz bir oda. Oğlum bitmiş tükenmiş olmalı,” dedi prens. “Tamamen bitip *tükendiği* zaman, geri gelir.” Prens şöyle dedi: “Geçen sefer oğlumu aşağıya, kanyona doğru uzun bir yürüyüş yapmaya ikna etmeyi başardım; sabah ilk iş kanyona yürüyüş yapmaya daha akşam yemeğinde razı oldu. Gerçekten de sabah erken kalkıp kanyona indik. Bu yürüyüş,” dedi prens, “yine benim o sevdiğim *tek*

kelime edilmeyen yürüyüşlerden biri oldu. Bu yürüyüşlerde, doğal olarak sevgili doktor, tek kelime konuşulmaz. Her kim böyle bir yürüyüşte tek kelime konuşmama kuralını çiğnerse, onu gelecekte bu *tek kelime edilmeyen yürüyüşlerin* dışında tutarım. Fakat o sabah hava aydınlandığı halde, kanyona indiğimiz için birden ortalık karardı, dolayısıyla birden ben konuşmaya başladım. Oğluma, başımda uzun zamandır bir ağrı olduğunu, kafamın içinin şu seslerle dolduğunu, ağrının ve seslerin gitgide benim için dayanılmaz hale geldiğini söyledim. Şu seslerin, herhangi bir meseleyi *etraflica* düşünmemi imkânsız hale getirdiğini söyledim. Buna ek olarak oğluma, beni en çok meşgul eden meseleyi, Hochgobernitz'i *etraflica* düşünmemin tam da şu anda son derece önemli olduğunu söyledim. Şu sesler, dedim, her şeyimi mahvediyor. Ağrı ve sesler, dedim, ikisi bir. Mümkün, dedim oğluma, kanyona indiğimizde, bu sesler, bu ağrı ölümcül hastalığının belirtisi olabilir. *Mümkün*. Dedim ki: Ölümcül hastayım canım. Ve şöyle dedim: Bu üzücü değil mi canım? Fakat o hiçbir şey demedi. İnsanlara baktığımda, mutsuz insanlara bakıyorum,” dedi prens. “Bunlar, çektikleri azabı sokağa taşıyan ve böylece dünyayı, tabii ki gülünesi bir komediye çeviren kişiler. Bu komedide herkesin zihinsel ve bedensel tümörleri var, ölümcül hastalıklarından bir nevi zevk alıyorlar. Bulundukları yer ister Londra olsun, ister Brüksel ya da Steiermark, kendi isimlerini duyduklarında korkuyor ama korkularını belli etmemeye çalışıyorlar. Bütün bu insanlar gerçek tiyatroyu, adı dünya olan bu komedinin içinde saklıyorlar. Gözetlenmediklerine inandıkları zaman daima kendilerinden kaçıp kendilerine koşuyorlar. Grotesk. Fakat en gülünç tarafı görmüyoruz bile, çünkü en gülünç taraf daima arka taraf. Bazen içlerinden Tanrı konuşuyor ama onlarla aynı bayağı kelimeleri, aynı kaba cümleleri kullanıyor. Bir insanın kafasında dev bir fabrika ya da dev bir tarım işletmesi ya da Pascal'in bir cümlesi olması hiç fark etmez,” dedi prens. “İnsanları aynı yapan şey yoksulluk; her şey, en büyük zenginlik bile insanların elinde yoksul. İnsanların bedenindeki ya da zihnindeki yoksulluk daima aynı anda hem bedende, hem zihinde, bu da

onları hasta ve deli etmek *zorunda*. Duyuyor musunuz doktor, ben hayatım boyunca sadece hastalar ve deliler gördüm. Nereye baksam geriye bakan ölümler, yok edilenler. İnsanlar, sayıları milyarlara varan, beş kıtaya yayılmış, devasa bir ölüm topluluğundan başka bir şey değil. Komedi!” dedi prens. “Gördüğüm ve ondan herhangi bir şey duyduğum her insan bana bütün soyun mutlak şuursuzluğunu, bu soyun ve bütün doğanın bir aldatmaca olduğunu kanıtıyor. Komedi. Dünya, sık sık söylendiği gibi, üzerinde aralıksız prova yapılan bir prova sahnesi. Nereye baksak, vaktimizi alan aralıksız bir konuşmayı öğrenme, yürümeyi öğrenme, düşünmeyi öğrenme, ezbere öğrenme, aldatmayı öğrenme, ölmeyi öğrenme, ölü olmayı öğrenme hali. İnsanlar, bildiğimiz bir şeyi bize oynayan oyuncularından başka bir şey değiller. Rollerini öğrenenler,” dedi prens. “Her birimiz hiç durmadan bir (kendine ait) rolü ya da birçok rolü ya da *akla gelebilecek* bütün rolleri, ne için (ya da kimin için) öğrendiğimizi bilmeksizin öğreniyoruz. Bu prova sahnesi başlı başına bir azap ve hiç kimse bu sahnede olup bitenleri zevk olarak görmüyor. Fakat bu prova sahnesi üzerindeki her şey *doğal olarak* gerçekleşiyor. Yine de devamlı dramaturg aranıyor. Perde açıldığında her şey bitiyor.” Hayat, ölümün öğretildiği bir okulmuş. Milyonlarca öğrenci ve öğretmen bu okulu dolduruyormuş. Dünya, ölümün okuluymuş. “Dünya önce ölümün *ilkokulu*, ardından ölümün *lise*-si, sonra da, *pek az kişi için*,” dedi prens, “ölümün *yüksekokulu*.” İnsanlar bu okullarda dönüşümlü olarak öğretmen ya da öğrenci oluyorlarmış. “Ulaşılabilir tek öğrenim hedefi,” dedi, “ölümdür.” Ona söylediğine göre oğlu bazen Londra’da uyanıp giyindikten sonra evden çıkıp Oxford Caddesi’nden aşağı yürüyor, çünkü Oxford Caddesi’nin sonunda Ache’nin olduğunu ve oradan Hochgobernitz’i görebileceğini sanıyormuş. “Bütün insanlar az çok delidir, oğlum bile,” dedi prens. Aslında oğlunun deliliği sıradışıymış, “tabii eğer Oxford Caddesi’ni, sonunda Ache olduğunu sanarak indiği doğruysa. İnsan isterse,” dedi prens, “her yerde, her zaman Ache’ye bakabilir. Her insanın *kendi* Ache’si, her insanın farklı bir Ache’si vardır. Mesela ben de,” dedi, “sık sık sabah uyanıp giyin-

dikten sonra avluya inip kale kapısından geçerek iç ya da dış duvara çıkıyorum ve gerçekte Brüksel’de geziyor oluyorum.” Prens, her insan kafasında o kafaya uygun bir insani felaket olduğunu söyledi. İçlerinde insani felaketten başka bir şey olmadığını bilmek için insan kafalarını açmaya gerek yokmuş. “İnsan, kendi insani felaketi olmadan var olamaz,” dedi prens. İnsan kendi sefaletini sever ve bir an için sefaletinden uzak kalsa, tekrar sefalet içinde olmak uğruna her şeyi yaparmış. “İnsanlara baktığımızda ya sefalet içindeler ya da sefaletlerini arıyorlar. İnsan sefaleti olmayan insan yoktur,” dedi. Prensın söylediğine göre insan sürekli *son derece tehlikeli bir durumdaymış*; sadece, *daima kendine karşı, sürekli son derece tehlikeli bir durumda olduğu gerçeğinin bilincinde* değilmiş. Bu nedenle var oluyormuş ama aynı zamanda bu nedenle hasta da oluyormuş. “Ölenler,” dedi prens. “Çocuklar da anne babaları tarafından muhtemelen sadece ve sadece başkalarının acılarından zevk almaktan başka bir şey olmayan, akla gelebilecek en büyük kayıtsızlıkla büyütölüp dünyanın içine çekiliyorlar. Bir insanı ararken,” dedi prens, “onu aramak için her zaman devasa bir morgda dolaşır gibi oluyoruz.” Prens, artık herkesin sadece kendi kendine konuştuğunu söyledi; “Kendi kendine konuşma çağındayız. Ayrıca kendi kendine konuşma sanatı, konuşma sanatından çok daha yüksektir,” dedi. “Öte yandan kendi kendine konuşmalar da konuşmalar gibi anlamsızdır,” dedi prens, “her ne kadar çok daha az anlamsız olsa da.” Bir insanla konuştuğumuzda, “birdenbire boğulmaktan korkup kendimizi bir insanla (kendi kendimizle!) konuşmaya kaptırdığımızda”, bu insanın bizi karalamak için her şeyi yapacağı gerçeğini daima göze almalıymışız. “Bu son derece kurnazca, son derece titizce ama bazen de son derece haince olabilir. İnsanlar ne zaman birbirleriyle konuşsalar birbirlerini karalarlar. Konuşma sanatı bir hakaret sanatıdır; kendi kendine konuşma sanatı en korkunç hakaret sanatıdır. Ben her zaman,” dedi prens, “kendi uçurumumdan daha yeni kurtulmuşken, konuştuğum kişinin beni kendi uçurumuna çekmeye çalıştığını düşünürüm. Konuştuğumuz kişiler bizi aynı anda mümkün olduğunca

çok uçuruma çekmeye çalışırlar. Bütün birbiriyle konuşan kişiler daima birbirlerini *bütün* uçurumlara çekmeye çalışırlar.” Sık sık kafasında klasik ya da *henüz* gelişigüzel bir melodiyle yataĝa giriyor ve aynı melodiyle de uyanıyormuş. “Bu melodinin,” dedi prens, “bütün gece aralıksız kafamın içinde *olduĝunu* mu varsaymalıyım? Tabii ki. Bildiĝin gibi, diyorum daima kendi kendime, daima her şey ve her şey daima kafanın içinde. Her şey daima bütün kafaların içinde. Sadece bütün kafaların içinde. Kafaların dışında hiçbir şey yok. Hangi konuda, kiminle sohbet ediyor olursam olayım,” dedi prens, “biriyle sohbet edişim *yüzünden* daima biterim.” S ylediĝine göre yetişkin insan *esasmış*, henüz yetişkin olmayansa *doĝa gibi sonsuz*. İnsanların büyük bölümü iki ana niteliĝinde t keniyormuş: alışveriş yapmak ve tüketmek. Yakından bakıldıĝında insanlar yüz-yıllar içinde, “şu anda g rd ĝ m z üzere,” dedi Saurau, “sadece bu iki içgüdüyü geliştirdiler; *alışveriş yapma* ve *tüketme* içgüdüsünü. Bunu sarsılarak tespit edebilir,” dedi Saurau, “bu sarsıntıdan dehşete düşebiliriz!” Her insan daima, kendisinin anlamadıĝı ama *ara sıra* anlaşılan bir dil konuşuyormuş. Bu sayede var oluyor ve hiç olmazsa *yanlış* anlaşılıyormuşuz. Saurau’nun s ylediĝine göre, anlaşılan bir dil olsaymış, başka hiçbir şeye gerek kalmazmış. “Daima bir sorunda sıĝınak bulduk,” dedi. “İnsanlar birbirleriyle yürüyor ve birbirleriyle konuşuyor ve birbirleriyle yatıyor ve birbirlerini tanımıyorlar. İnsanlar birbirlerini tanısaldı, birbirleriyle yürümez, birbirleriyle konuşmaz, birbirleriyle yatmazlardı. *Sen* kendini tanıyor musun? diye soruyorum kendime sık sık,” dedi Saurau. Bir al altı daima bir y kseltiyemiş, yükselti ne kadar alçak olursa, al altı o kadar yüksek olurmuş ve de tam tersi. “Hayalinde,” dedi prens, “sonsuz derinlikte bir kuyuya (sonsuz derinlikte bir insana bakar gibi) bakıyorsun, onun sonsuz y ksekliliĝine, b y kl ĝ ne vs... Oĝlumun,” dedi, “Londra’da olduĝunu *sanıyorum*, çünkü onun Londra’da olduĝunu *biliyorum*; ona bir mektup yazdıĝımı *sanıyorum*, çünkü ona bir mektup yazdıĝımı *biliyorum* ama Londra’da olduĝunu *bilmiyorum*, çünkü Londra’da olduĝunu *sanıyorum* falan filan... İmk nsızlık kesinlikle korkunç bir temel,” dedi, “her şey

imkânsızlık temelinde yükseliyor. Ablama seslenerek benimle Ache'ye kadar inmesini söyledim, o da benimle Ache kıyısına indi. Fakat geri döndüğümüzde şöyle düşündüm: Gerçekten benimle Ache kıyısında *bulundu mu*? Kesintisiz bir azap halindeyim, sevgili doktor. Bu, bendeki *her şey, ölümün* zorbaca *gerçekleşmesinin* belirtisi değil mi? Artık,” dedi Saurau, “karımı hiç düşünmüyorum”; bütün insanlar arasında en çok onu sevdiği halde. Onu artık neden rüyasında bile görmediğini düşünüyormuş; dedi ki: “Yıllardır karımı rüyamda da görmüyorum. Onu ne düşünüyorum, ne de rüyamda görüyorum. Gitti. Gitti de nereye gitti? Tabii ki hâlâ var, çünkü şu anda ondan bahsediyorum. Trajedi şu ki, sevgili doktor, hiçbir şey, hiçbir zaman *gerçekten* ölü *olmuyor*. Oğluma dönecek olursak: Onu tren istasyonundan almak istiyorum, bunu ona yazıyorum ve o da cevaben, alınmak istemediğini yazıyor; *birdenbire* kapıdan içeri giriyor. Davranışları daima beklenmedik olmuştur. Daima gazete okuma merakını paylaşıyoruz. Oğlumunki gibi bir varoluş daha baştan kusursuzdur. Oğlumun sık sık kullandığı ‘duyuşsal algı’ gibi ifadelerden sıkım sıyrıldı. Ayrıca onun aksine ben tamamen alıntı *düşmanı* bir insanım. Alıntı yapılması sinirime dokunuyor. Fakat devamlı her şeyi alıntılayan bir dünyaya, dünyanın kendisi *olan* sürekli bir alıntıya hapsedildik doktor. Mesela şöyle bir cümleden ne anlıyorsunuz: ‘Fakat kitlelerin inandığı gibi Tanrı’yı değil, tesadüf kabul etmeli.’ Oğlum böyle cümleler kullanıyor. Bütün davranışlar cezai davranışlar ve her davranıştan hemen cezai bir davranış çıkarmak o yüzden bu kadar kolay. Bu sebeple, herkese haklı ölüm cezaları vermek ve bunları uygulamak mümkün. Devlet bu gerçeği gördü. Devlet bunun üzerine kurulu. Ben hâlâ *melankoli* kelimesi gibi, *sadık*, *muazzam* kelimeleri gibi, *acılı* kelimesi gibi, *ölümcül* kelimesi gibi oğlumun tahammül edemediği kelimeler kullanıyorum. *Benim* panteizmim, *onun* döneklîği,” dedi prens. “Oğlum,” dedi, “aslında kendini sahte metafiziğe kaptırdı. Biz, muazzam bir galvanizm tarafından çalıştırılan, birbirinden farksız aletleriz. İçinde gitgide yönümüzü kaybettiğimiz amaçsızlık, son zamanlarda daimi bir düşünce, felaket somut. Oğlum,” dedi

prens, “eskiden çok şık giyinirdi, şimdiyse üzerinde ne olduğu umurunda değil. Üzerine proletaryayı geçirdi; bunun itici yanıysa, onu her an tekrar üzerinden çıkarabilecek olması. Ürkütücü olan bu. Eskiden süratle iyi bir yargıya varırdı, şimdiyse yavaş yavaş *tam tersine* varıyor. Aramızdaki mesafe büyüyor, ve aramızdaki gerilim de. Dünya bir bütün olarak taşra haline geldi. Doğa uzun bir süre onun, yani oğlumun hiç dikkat çekmeden kız kardeşlerinin, yani kızlarımın arasında gelişmesine izin verdi. Fakat sonra aynı doğa bir anda, en şaşırtıcı şekilde onun zihinsel becerilerini korkunç bir biçimde, sanki hepsi sadece çocukluk ve gençlik hezeyanları içinde oynayıp koşturan kız kardeşlerini hedef almış (bunun için yaratılmış) gibi geliştirdi. Oğlum bize aralıksız itiraz anlamında gitgide zorlaştı. Biz anne babası onu daima gerçeğin sınırlarına çekmeye çalışmakla yetindik. Kendimiz de gerçeği idrak edemesek bile, annesi ve ben onun sınırlarının nerede olduğunu biliyorduk. Oğlum daima büyük şehirlerden *mutlu/mutsuz*, taşra gezilerinden *se mutsuz* olduğunu bildiriyordu. Sonradan, yüksek öğrenime geçtiğinde bizi terk etti, daima beklenmedik şekilde, ayağa kalktı ve düşüncelerimizden de hiç mazeretsiz çekip gitti. Yirmi bir yaşla yirmi üç yaş arası kendini günlerce odasına kapattı, yemek saatlerinde bile dışarı çıkmadı; düşünceleri uğruna. Her birimizin, hiç var olmadığı ve sadece var olma numarası yaptığı uzun dönemler vardır. Bazen bir insanın gerçek varoluşuyla numaradan varoluşu, onun için *ölümcül* şekilde birbirine karışır. Hochgobernitz’teki her şey oğluma odaklanmış durumda ama oğlum sadece Hochgobernitz’in tahakkümü altında, Hochgobernitz’e odaklanmış değil. Bazen beklenmedik şekilde beni afallatan bilgiler veriyor ama *hiçbiri kesinlikle kullanılamaz*. Eve geldiğinde, mirasına adım attığında, her şey çürüyor. Daha dört buçuk yaşında okula başladı; okulu bir zihinsel *rahatlama* aracı olarak görüyordu. Onu daima kazalarla ilişkilendiriyoruz. Kanyonda biri düştüğünde, oğlumuz düştü diye düşünüyoruz. Tamamen ontolojik bir tip,” dedi prens. “Son geliş dört haftadan fazla bir zamana ve içimizdeki her şeye yayılan bir kararına yarattı. Bütün Hochgobernitz karardı. Oğlum Hochgober-

nitz'i daha İngiltere'deyken, Hochgobernitz'e gelmeden haftalar önce karartmıştı; daha sonra Hochgobernitz'e gelince de Hochgobernitz'i, *hepimizi* kararttı. Kadınların sinirli halleri bazen bütün bir coğrafyaya sirayet eder. Alt kattaki odalarda, kadınların odalarında düzen vardır, yukarıdakilerde, benimkilerde ise düzensizlik. Fakat düzen, düzensizliğin olduğu yerdedir. Aslına bakarsanız,” dedi prens, “oğlumun benden uzaklaşmak için kullandığı yöntemler benimkilerle aynı. Hayatın hammaddesiyle yetinen insanlar vardır; onu işlemezler, hammadde onlara yeter. Oğlumun mektuplarında kendisi hariç her şey kulis, düşünceler dünya (evren!) sahnesinin tavanından sarkan perdelerden başka bir şey değil ve beyni de durmaksızın bu perdeleri etkileyen, son derece karmaşık, modern bir ışıklandırma aygıtından başka bir şey değil. Ben de durmaksızın, sürdürdüğü bu politik tiyatro varoluşunun içinden onun korkunç maddi durumuna bakıyorum. Delilik daha bir katlanılır ve dünya esasen bütünyle karnavalı andıran bir sistem. Kadınlar için zaman uzadıkça uzuyor, benim içinse en kısıyken en uzun. Mutlak ataraksi: benim durumum. İntihar,” dedi prens, “bir andropoz. Burası Orta Avrupa'daki en yüksek intihar oranına sahip. Neden? Şu anda, yüzyılın ortasında, intihardan başka hiçbir konuyu geliştirip yükseltemedik. Her şey intihar. Yaşadıklarımız, okuduklarımız, düşündüklerimiz: intihar kılavuzları. Ölüler,” dedi prens, “henüz ölü olmayanlardan daha çekicidirler. Bize hatırlatılan ne olursa olsun, dikkatimiz neye çekilirse çekilsin, aslında ölüm hatırlatılıyor, dikkatimiz ölüme çekiliyor. Gece pencerede durarak, sonsuzluğa gerilmiş iplerin üzerinde yürüyen ve onları çağırmanın ölümle cezalandırıldığı ip cambazlarını izlemek. Fakat ne zaman intihardan söz etsek daima *komik bir şey* yapmış oluyoruz. *Kafamın içine (ya da içinden) bir kurşun sıkırım, kendimi vururum, asarım;* bunlar komik. Ben sana tek bir noktada bile güvenemezken, yazdım dün oğluma, senden bana güvenmeni nasıl bekleyebilirim? Oğluma tek bir noktada bile güvenmiyorum. Doğru. Paranı sonuna kadar harcadın ama onunla bir bankaya, borsaya yatırım yapar gibi beynine yatırım yaptığını henüz bana kanıtlamadın. Borsa olarak,

banka şubesi olarak beyin; bundan daima kuşkulandım. İnsan tabii ki beynini, bütün dünyaya elektrik sağlayan bir santral olarak da görebilir... Biliyor musunuz,” dedi prens, “oğlum benim malıma mülkûme göz koydu. Onun eğitimine inanmıyorum. Kendini Londra’da *acınası bir coşkuyla*, bir dünya tarihi kandırmacasına kaptırdı ve bu uğurda kafasını kaybetti. Beni rahatsız eden şey, oğlumu Haymarket’taki iyi lokantalardan ziyade devamlı *âlim oda-sında*, yazısının başında görmek. Bu arada,” dedi prens, “dinleme sanatı neredeyse öldü. Fakat sizde doktor, bu sanatı hâlâ görüyorum.” Sonra bana dönerek, babamın bir ara beni, kendisinin yılda iki üç kez düzenlediği Saurau avlarından birine getirmesini söyledi. “Saurau avları ünlüdür. Şahsen benim artık ilgimi çekmiyor ama ailem için bunlar olmazsa olmaz. Bizler,” dedi prens, “kendi üzerimizde denemediğimiz her şeyi sürekli başkaları üzerinde deniyoruz. Durmadan insanları öldürüyor, bu süreci ve sonucunu gözlemliyoruz. İnsan korkunç olanın talimini devamlı başkaları üzerinde, nadiren kendi üzerinde (içinde) yapıyor. Bütün olası hastalıkları daima başkaları üzerinde deniyoruz, araştırma amacıyla durmaksızın başkalarını öldürüyoruz. Bu sabah,” dedi prens, “birden yere uzanma ihtiyacı hissettim; yere, çırılçıplak. Soyunup çırılçıplak yere uzandım. Kahvaltıda bunu anlattım ama kimse gülmedi.” Düşünce ve davranışları daima, hayat boyu kendi topraklarından, *Hochgobernitz’ten* çıkmış. “En uzak olanı bile topraklarımdan,” dedi, “Hochgobernitz’ten çıktı. Bana şimdi sorabilirsiniz doktor, isimler, bunu bekleyebilirsiniz, isimler, isimler, kavramlar! Bilim ve istersen sanat dallarına girebilirsin ama daima dönüp yine her şeyi topraklarına, Hochgobernitz’e bağlarsın,” dedi. “Ufuk çizgisi en kullanışlı saçmalık. Bu sabah,” dedi, “ablama sıradışı bir tespit yaptım; ona şöyle dedim: *Şiirsel olan benim için şüpheli, çünkü dünyada şiirsel olanın şiir, ve tam tersine, şiirin şiirsel olan olduğu gibi bir izlenim uyandırıyor. Tek şiir, dedim, doğadır, tek doğa şiirdir. Tek zorunlu kavram, doktor.*” Önceki gün birdenbire, kadınlara *Seçilmiş Akrabalıklar*’dan bir bölüm okuma ihtiyacı hissetmiş ve bu amaçla hepsini kütüphaneye toplamış. Fakat hepsi kütüphane-

de toplandığında aniden, onlara *Seçilmiş Akrabalıklar*'dan bir bölüm okumanın anlamsız olduğu hissine kapılmış ve "eski bir *Times* gazetesinden" bir şeyler okumuş. "Kadınlara *Darağacı Hazırdı...* bölümünü okumak istiyordum," dedi, "ama onlara, İngiltere'de patatesin kışın nasıl muhafaza edildiğini okudum. İngiltere'de patatesin kışın nasıl muhafaza edildiğini okuduktan sonra hepsini derhal kütüphaneden çıkarıp bağırdım: İş başına! İş başına! İş başına, aptallar! Hemen ardından avluya inerek *Darağacı Hazırdı...* bölümünü kendi kendime okudum. Rahatsız edilmeden. Kirlenmeden. *Kadınlardan* arınmış bir halde!" "Oğlum sık sık," dedi, "Londra'daki kendi okul yıllarımdan bildiğim bir Londra sokağında görür gibi oluyorum. Ağaçlar. İnsanlar. Ağaç olarak insanlar. İnsan olarak ağaçlar. Oğlumun üzerinde, benim Londra'dayken giydiğim takım elbise var. Bazen *benim* düşüncelerimle Trafalgar Meydanı'nı geçiyor, Hyde Park'a giriyor. *Benim* sorunlarımla. Ve kendi kendime, senin sorunlarınla Trafalgar Meydanı'nı geçiyor ve Hyde Park'a giriyor diye düşünüyorum. Oğlum benim düşüncelerimle, *benim* oturduğum Hyde Park bankında oturuyor. Ve Hyde Park'ta, benim Hyde Park bankımda otururken, tıpkı *benim* Hochgobernitz'i düşündüğüm gibi, Hyde Park bankında oturarak, Hochgobernitz'i düşünüyor. İnsan Londra'da Hochgobernitz'i düşündüğü zaman," dedi prens, "Hochgobernitz'in hiç değişmemiş bir Hochgobernitz olduğuna inanır; aynı şekilde Hochgobernitz'te Londra'yı düşünürken de Londra'nın değişmemiş olduğunu, değişmediğini sanır, oysa Hochgobernitz her an tamamen değişmiş bir Hochgobernitz'tir. Oğlum Hyde Park bankında oturuyor ya da Tate Gallery'de dolaşıyor ve beni düşünüyor diye düşünüyorum; çünkü ben Londra'dayken, Tate Gallery'de dolaşırken, William Blake'ten dolayı babamı düşünmüştüm. Babanın Londra'daki oğlu düşündüğü gibi, Londra'daki oğul da Hochgobernitz'teki babayı düşünüyor, diye düşünüyorum. Bence Londra'da devamlı Hochgobernitz'i görmek de Hochgobernitz'te devamlı Londra'yı görmek gibi insanı hasta ve deli ediyor. Ve ben Londra'yı görüyorum ve *duyuyorum*," dedi prens, "tıpkı oğlumun Londra'da Hochgobernitz'i

gördüğü ve duyduğu gibi. Fakat bu daima farklı bir Londra ve daima farklı bir Hochgobernitz.” Oğlu sadece Londra’da zihninin her yöne doğru gelişebileceğine inanıyormuş; kendisi, yani baba ise, oğlunun zihninin sadece Hochgobernitz’te her yöne doğru gelişebileceğine inanıyormuş. “Gerçi,” dedi prens, “Londra’dan bakıldığında zihin sınırsız. *Ancak* Hochgobernitz’ten bakıldığında da sınırsız.” Babamın son ziyaretinde Saurau sürekli “kördüğüm” kelimesini tekrarlamış, prens için her şey hep bir “kördüğüm” halindeymiş. “Kafamın içinde bir kördüğüm var,” demiş babama. İkisi bir keresinde, kâhyanın ölümünden sonra toprak kiracılarına gittiklerinde, bu kiracıların, kendisinin “hesaplaşmak” zorunda olduğu “bedenseller” olduklarını vurgulayıp durmuş. İnsan bedensellerle hesaplaşmalı, demiş sık sık; bir de: “İnsan, bedensel *olanla* hesaplaşmalı. Her şey, bedensel *olanla* bir hesaplaşma.” Şimdi, *kor-kunç yoksunluklar* yüzünden hızla tükendiğini söylüyordu. Bir boşlukta doğar gibi Hochgobernitz’te, *her şeyden habersiz* bir an-neden doğmuş. Her zaman, artık var olmayan kelimeler kullanarak konuşuyormuş. “Konuşurken kullandığımız kelimeler, aslında artık yoklar,” dedi Saurau. “Enstrüman olarak kullandığımız o kelimelerin hiçbiri artık yok. Fakat büsbütün susmak da mümkün değil. Hayır,” dedi. “Hayatın bir bilim olarak kullanımı; kamu maliyesi bağlamında,” dedi. “Erken yaşta kendimde tespit edebildiğim, öne çıkan yeteneklerden biri de,” dedi, “buna uygun bulduğum herkesi fenalaşana kadar kendi beyninde gezdirme yolundaki acımasızlığımdır; bu beyin mekanizması her halükârda ölümcüldür doktor, her halükârda. Oğlum beni yaşlılığımla suçluyor,” dedi, “bense onu gençliğiyle. Benim yaşlılığım kendi başına naif ama oğlumun gençliği kendi başına naif değil.” Kendisi, yani prens, aptal bir topluluğa devamlı aptal olduklarını anlatmaya çalışıyor ve bu aptal topluluğa *aptal olduklarını* kanıtlamak için devamlı her şeyi yapıyormuş. Bazen bu aptal topluluk asıl *onun* aptal olduğunu söylüyormuş. “Tek çıkış yolları,” dedi. “Elbette,” dedi prens, “hayatımın uzun bir dönemi boyunca daima arkadaşım oldu, oğlumsa yok. Neden? Meşgul olduğu bilim, arkadaş kabul etmez. Bu

bilim her şeyi mahveder, *her şeyi* doktor, ne varsa hepsini. Günün birinde bu bilim her şeyi mahvetti. Her şeyi mahvetmek *zorunda olduğu* için bu bilim de naif. Bizim işimiz yalnızca naif bilimlerle. Ben beynimi zaman zaman, yeri geldikçe, doğrudan bir başkasıyla paylaşabildim ama oğlum asla beynini bir başkasıyla paylaşamıyor.” “Bir beynin *içindeki* modernlik beni canlandırıyor, *iç modernlik!*” dedi, “*dış modernlik* ise beni itiyor. Görülmeyen modernlik,” dedi, “beni canlandırıyor, görünmez olan, her şeyi ilerleten; yoksa görünen, hiçbir şeyi ilerletmeyen değil.” Geçen gece yataktan kalkıp kütüphaneye inmiş ve kitaplara şöyle demiş: *benim gıdam!* “Fakat şimdi bütün bu gıda zehirli,” dedi, “ölümcül şekilde.” Bizimle iç duvardan dış duvara geçmeye karar verdiği anda, beynindeki “seslerin son derece acı verici sürekliliğini” tespit etti. “Tamamen kendi başıma ve acıyla dolu olduğum gerçeği bazen hoşuma gidiyor.” Sık sık, kendisinin en yakın çevresi tarafından uzun süre fark edilmeyen ölümü düşüncesine *takılıp kalıyormuş*. “Size söylediğim her şey,” dedi, “esasen ezoterik. Oğlumu hiç gülerken görmedim. Annesini de görmedim, doktor, siz hiç kendi annenizi gülerken gördünüz mü? Hayır, onu hiç gülerken görmediniz. Peki ya oğlunuz kendi annesini gördü mü? Hayır, onu hiç gülerken görmedi. Oysa benim eskiden sık sık gülmek için sebebim olurdu. Şimdiyse sık sık, sebepsiz bir kahkahayla gülüyorum, anlarsınız ya. Oğlumun masallardan hoşlanmayışı çok erken dikkatimi çekti. Öte yandan kız kardeşlerinin de masallara *olan* ürkütücü sevgisi. Oğlumun yaptığı alıntılar bana fazla geliyor. Herkesin yaptığı alıntılar bana fazla geliyor. Kaos o kadar büyük ki, herkes çok çok fazla alıntı yapıyor! Fakat kız kardeşleri bir konuda fikir beyan etmekte aceleci davranırken, o bir konuda fikir beyan etmekte aceleci davranmıyor. Ben kendimden, sevgili doktor, bildiğiniz gibi ancak tırnak işareti içinde bahsederim; söylediğim her şey ancak tırnak işareti içinde söylenmiştir! *Yarı sesli!* Her gün uyanıp şunu düşünüyorum: Bütün bunları kime miras bırakacağım? Başka kimse söz konusu olmadığı için, dönüp dolaşıp her şeyi oğluma bırakmak zorunda olduğuma karar veriyorum. Oğlum sustuğunda bile devamlı ken-

dimi savunmak zorunda olduğum gibi bir duyguya kapılıyorum... Oğlumun yanında, ona (ve bana) aykırı gelen bütün özelliklerim ortaya çıkıyor. Bu dayanılmaz özellikler sadece oğlumun yanında ortaya çıkıyor, ötekiler sadece başka bir insanın yanında vs... Kendi kendime soruyorum: Oğlumun da sadece ben varken ortaya çıkan dayanılmaz özellikleri var mı? Günümüzde her şeyi parçalayabiliriz doktor, bir tek doğayı parçalayamayız. Her şey daima bir *nous** meselesi. İnsanlar,” dedi prens, “daha genç yaşta bir işe giriyorlar, sıcak tutan bir elbisenin içine girer gibi, o elbiseyi hayat boyu giyiyorlar, lime lime bir paçavraya dönene dek, o lime lime elbiseyi tamir ediyorlar, onu astarlıyor, genişletiyor, daraltıyorlar, kendi istekleriyle ya da mecburiyetten ama elbise hep aynı lime lime paçavra olarak kalıyor. Bütün halkların gülünç, lime lime paçavralar içinde dolandıklarını görüyorsun. Bütün Avrupa lime lime paçavralar içinde dolanıyor. Herkes, bir elbisenin içine girer gibi bir işe giriyor; ve bir öğrenime girmek de bir işe ve bir elbiseye girmekle aynı şey. Zihnin içine girenlerin çoğunun üzerinde sonuçta sadece gülünç paçavralar var. Hepimizin üzerinde sadece gülünç paçavralar var. Dün –kahvaltıya giderken–,” dedi prens, “bütün ağaçları kestirdiğimi hayal ettim. Kaleden aşağı bakıyorum ve sadece milyonlarca kesilmiş ağaç görüyorum. Sonra aklıma bir fikir geldi: Bu milyonlarca kesilmiş ağacı önce bir metrelik parçalara, sonra bir santimetrelilik parçalara böldürsem, en sonunda da işçiler tarafından toz haline getirtsem *ne olurdu*? Birden bütün bölgeyi ağaçların tozuyla kaplı gördüm ve ağaç tozunun içinde bata çıka aşağıdaki Mur Nehri’ne ve ardından Platten Gölü’ne kadar yürüdüm. Görünürde insan yoktu, *artık* yoktu. Muhtemelen, diye düşündüm, hepsi bu aniden üstlerine boşalan ağaç tozunun altında kalıp boğuldular. Dün,” dedi prens, “onca zamandır incelediğim ve tekrar tekrar incelenmeye değer bulduğum Kardinal Retz’in anıları beni rahatsız etti. Evet ama *nasıl*? diye soracaksınız. Kardinal Retz’in anıları yüzünden uyuyamadım. Saatler boyunca Kardinal Retz’in anılarına bakıyor ve uyuyamıyorum. Fakat yatak-

* Yun. akıl, idrak, sağduyu. (ç. n.)

tan kalkıp kitabı pencereden atacak halim de yok. En sonunda kalkıp Kardinal Retz'in anılarını pencereden atıyorum ve beş saat-tir onlara baktığımı tespit ediyorum, beş saat boyunca beni rahat-sız etmişler de onları pencereden atmamışım. Bazı insanlar vardır,” dedi, “büyük bir kesinlikle ölür, ilk ve son kez ölü olurlar, *ben* de böyle ölmek istiyorum ama çoğu insan müphem ölür, göz için müphem, beyin için müphem; bunlar asla ölü olmazlar. Neyle eğlenirsek eğlenelim, daima ölümle iştigal ederiz,” dedi. “Her şeyin ölümde gerçekleşmesi,” dedi, “en açık seçik biçimde insani.” Ar-dından şöyle dedi: “Kız kardeşlerim, aynı zamanda kızlarım da, beni hep numaralarla, küçüklü büyüklü numaralarla hareket ha-linde tutmaya çalışıyorlar; alçakça bir numarayla: *dikkatleri*yle. Her biri,” dedi, “ben birden yok olursam dünyanın yıkılacağını biliyor. Keyfim kaçıp da kendimi keyif evinde tabuta koydurursam. Babam gibi ben de kendimi keyif evinde tabuta koyduracağım. Ölü bir baba,” dedi, “gerçekten insanın içine korku salıyor. Sık sık, saatler-ce, postacıdan başka bir şey düşünmüyorum. Posta gelmeli, diye düşünüyorum. Posta! Posta! Posta! *Haber!* Günün birinde, seni hayal kırıklığına uğratmayacak bir posta gelmeli. Kimden? Bir mektubu açıp kendi kendine şöyle demek sevindirici olmaz mı sevgili doktor: Bak sen, ayın 24'ünde ölmüş olacağım! Birden,” dedi, “yeryüzünün yavaş yavaş tamamen havasız bir alana dönüş-mesi hayali. İlk başta *ne* olduğunu bilmeyen ve sokağın ortasında kalakalan insanları gözlüyorum, doğal olarak, ötekilerse, doğal olarak, yürümeye *devam* ediyorlar, daha hızlı yürüyorlar, daha yavaş yürüyorlar, yürüyorlar, yürüyorlar, yürüyorlar, dükkânlara giriyor ya da dükkânlardan çıkıyorlar, birden hepsi bu *ne* anlama geldiğini, *ne olduğunu* bilmedikleri süreci keşfediyorlar ve peş peşe, önce zayıf-lar, sonra güçlüler, yere düşüyorlar. Çok geçmeden bütün sokak, evlerin sıra sıra dizildiği bütün sokaklar boğulmuş insanlarla, ce-setlerle kaplanıyor, her şey hareketsizleşiyor, başıboş kalan maki-nelerin sebep olduğu bir sürü felaket, insanlık tamamen yok ol-duktan *sonra* gerçekleştiği ve dolayısıyla artık felaket sayılamayacağı için, hiçbir şekilde algılanmıyor... Sonu muazzam bir gürültü, de-

vamında da doğal bir çürüme süreci,” dedi. “İnsanlar konuşurken,” dedi prens, “kendilerini sürekli bir ipin üzerinde dengede durmaya çalışır gibi hissediyor, devamlı kendilerine uygun alçak seviyeye düşmekten korkuyorlar. Bu korku bende de var,” dedi Saurau. “Dolayısıyla bütün konuşmalar daima, bir ipin üzerinde dengede duran ve devamlı kendi alçak seviyesine düşmekten, kendi alçak seviyesine itilmekten korkan insanlar tarafından sürdürülen konuşmalar. Oğlumun,” dedi Saurau, “İngiltere’de, Londra’da, mesela Victoria İstasyonu’nda insanlardan nefret ettiğini söylemesiyle benim burada, Hochgobernitz’te insanlardan nefret ettiğimi söylemem kulağa çok farklı geliyor ama bu aslında gülünç insanlara yönelik aynı gülünç nefret. Victoria İstasyonu’nda annemize ya da babamıza seslenmemiz, buradan, Hochgobernitz’ten annemize babamıza seslenmemizle aynı şey. Anlıyor musunuz? Kararlı bir biçimde, hele kitapların içinde en büyük dikkatle yürürken gerçekte daima çoktandır bildiğimiz topraklarda yürümüş oluyoruz. Yeni bir şeyle karşılaşmıyoruz. Tıpkı bilim dallarında da yeni bir şeyle karşılaşmadığımız gibi. Her şey önceden yazılmış. Soğuk,” dedi prens, “benim içimde; dolayısıyla nereye gidersem gideyim, *içimdeki soğuk da benimle* geliyor. İçten donuyorum. Fakat bu soğuğa en iyi kütüphanede dayanılıyor. Sırf ölüm pahasına basılmış beyinler,” dedi prens. “Her kitapla, kitap basanlar tarafından ölüm pahasına basılmış bir insanı dehşete kapılarak keşfediyoruz; yayıncılar tarafından ölüm pahasına yayınlanmış, okurlar tarafından ölümüne okunmuş bir insanı. Mesela,” dedi Saurau, “Bombay’daki bir yün tüccarından, bir gençlik arkadaşından kız kardeşime gelen mektup. Mektup, kız kardeşimin çalışma masasında duruyor. Bunu biliyorum. Yine de, mektubun çalışma masasında durduğunu haftalardır *bildiğim* halde, kız kardeşime soruyorum: *Bombay’dan gelen mektup nerede?* O da, benim mektubun çalışma masasında olduğunu bildiğimi bildiği halde şöyle diyor: *Çalışma masasında*. İnsanların yataktan kalkıp tekrar yatmalarının gülünçlüğü,” dedi, “tabii ki her seferinde bir sarsıntıyı hak ediyor. Ayrıca niye etmesin ki? Bu her seferinde farklı bir yataktan kalkma ve tekrar yatma gülünçlüğü.

Mesela şu anda bu duvarda yrmemizin gülünçlüğü,” dedi prens, “bu glnlğn bilincinde misiniz? Peki oğlunuz bilincinde mi? Az sonra doldurulacak, açık bir mezarın başında durur gibi soruların başında duruyoruz. Benim gln olanı tespit etmem de gln,” dedi. “Karakterim haklı olarak sevgisiz diye nitelenebilir. Fakat aynı haklılıkla ben de dünyayı *bütünüyle sevgisiz* diye niteliyorum. Sevgi bir saçmalıktır ve doğada mevcut değildir.” Söyle dedi: “Hochgubernitz’te planladığım değişiklikler çerçevesinde burada her şey sınırlanacak. Her şey büyütülecek ve her şey sınırlanacak. Toprakların büyütülmesi, varoluşumuzun sınırlanması anlamına geliyor. Tekrar tekrar, yalnız bırakılmış *olduğumu* düşünüyorum. Ve bu düşünceyi yavan bir düşünce olarak görüyorum: yalnız bırakılmış *olmak*. Yalnızlaşma insanın yavanlığa giden yoludur. Yaşlılık büyük bir yavanlıktır. Gençlik iğrençtir ama yaşlılık yavandır. Akrabalarım ller gibi gelip gidiyorlar, bazen içimden onları arayıp sürekli l olmamaları gerektiğini suratlarına haykırmak geliyor. Her gün aynı şey,” dedi prens, “odam soğuk, çünkü *iim* soğuk, Hochgubernitz soğuk, çünkü *iim* soğuk, odamdan ıkıyorum, Hochgubernitz’ten çıkıyorum, yani düşüncelerimde, anlıyorsunuz ya, her yerde aynı soğuğu tespit ediyorum. Sık sık, Londra’daki oğluma ben öldüğüm zaman burada, Hochgubernitz’te onu bekleyenin ne olduğunu yazmak gibi bir görevim olduğunu düşünüyorum: soğuk. Tecrit. Cinnet. lmcl kendi kendine konuşmalar. Dünyanın, doğanın deliliği olarak kendinden doğan delilik. Babam,” dedi prens, “sık sık Hochgubernitz’i ve ona dahil olan her şeyi satmaktan bahsederdi. İlk önce taşocaklarından, sonra kereste atölyelerinden, sonra değirmenlerden, sonra da Hochgubernitz’in kendisinden ayrılmak istiyordu ve kâhyasını, Gombrowicz adında bir adamı, bütün mülkün elden çıkarılmasına dair bir plan yapmak üzere görevlendirmişti. Günlerce Hochgubernitz’ten kurtulmaktan söz etti ama işçileri, taşocağı işçilerini, değirmencileri, kerestecileri, hayatı tamamen Hochgubernitz’e ve dolayısıyla ona bağlı bütün bu insanları düşününce planı rafa kaldırdı... Son zamanlarda sık sık söyle diyordu: Yorgunum, Hochgubernitz yorgunuyum ama

bir yandan da Hochgobernitz'ten vazgeçemeyecek kadar yorgunum, onun yerine kendimden vazgeçeyim. Hattırılıyor da,” dedi prens, “kâhyayla ablam arasında bir evlilik bağı kurmayı düşünmüş, böyle bir bağı *yaklaşan gerçek* olarak görmüştü. Kâhyayı fiziksel olarak beğenmiyordu, zihinsel olarak da ama böyle bir bağı görmüş, bunu sonuçlandırmak istemişti. *Her şeyi kâhyaya borçluyuz*, derdi hep,” dedi prens. “Sonra kâhya kanyona düştü, gömüldü ve bir başkası geldi. Son zamanlarda babam,” dedi prens, “Hochgobernitz’i tasfiye etmek *zorunda kalma* düşüncesinden gittikçe daha fazla korkar olmuştum. Fakat en sonunda hiçbir şeyi umursamaz hale geldi. Sefil bir sonu oldu. Kadınlarla sadece acıktığı zaman, benimleyse hakaret etmek, lanetlemek üzere temas kuruyordu. Ne yemek ya da ne içmek istediğini üzerine kırmızı kalemle yazdığı bir kâğıdı oda kapısının altından atıyordu.” Son iki hafta babası kâğıda sadece *ekmek ve su* yazmış. Artık kapıyı açmıyormuş. Ayrıca yıkanmıyormuş ve bazen sabahları odasında gidip geldiğini, yüksek sesle kendi kendine konuştuğunu duyuyor ama tek kelime anlamıyorlarmış. Birden, intiharından iki gün önce, odasında gidip gelmeyi, *anlaşılmaz şekilde kendi kendine konuşmayı* kesmiş, odasındaki her şey sessizliğe gömülmüş. Fakat bu onları rahatsız etmemiş, çünkü babaları ve erkek kardeşleri yüzünden *tamamen duygusuzlaşmış* vaziyetteymişler. İki hafta boyunca ihtiyar Saurau odasının penceresini sadece, bir kovaya yaptığı tuvaletini pencereden kalenin avlusuna boşaltmak için açmış. Nihai olarak odasına çekilmeden önce ailesi tarafından *ara sıra* bürodaki çalışma masasının başında otururken görülmüş; hiç kımıldamadan. Sık sık gecenin bir yarısı, çalışma masasının başında oturmak üzere odasından büroya iniyormuş. Büroya onun yanına giden oğlu, yardım edip edemeyeceğini soruyormuş ama baba tek kelime etmiyormuş. Oğluna hep, babanın söyleyecek önemli bir şeyi var ama artık *söyleyemiyor* gibi geliyormuş. İhtiyar Saurau saatlerce, giderek büyüyen bir hareketlilikle oturuyor, sonra birden ayağa kalkıp odasına çıkıyormuş. “Babam odasına girer girmez,” dedi prens, “kapısını kilitliyordu.” Babasının kendisini odasına kapatıp *ağladığını* tahmin ediyormuş.

Kadınlar son günlerde onun karşısında tamamen pasif kalmışlar. “Neredeyse bütün Saurau’lar kendilerini öldürdüler,” dedi prens, “Hochgobernitz neredeyse bütün Saurau’lar için intiharla sona erdi.” Kadınlar her şeyi ona, delinin oğluna bırakmışlar. Bütün yük onun omzundaymış. Babasının son gününü prens şu şekilde anlattı: Öğleden sonra üçe kadar babasının odasından hiçbir şey duymamış. Babasının katında hüküm süren sessizlik ona şüphe uyardırıcı gelmiş. Büroda taşocağı işçileriyle, kerestecilerle ve sonra da korucularla görüşmüş ve bu görüşme sırasında devamlı, bu saatte ortalığın bu kadar sessiz olmaması gerektiğini düşünmüş. Her zaman en azından babasının oradan oraya gidip gelişini duymış, “oradan oraya sürünüşünü,” dedi prens, “ama o gün, ’48 Ekimi’nin son günü, hiç ses yoktu.” Taşocağı işçileri, keresteciler ve korucular gittikten sonra, bölge yönetiminden gelen kâğıtları –“Bir su baskınıyla ilgili olanı da,” dedi prens– incelemiş, düzenlemiş ve sonra mutfaktaki kadınların yanına uğrayarak onlara, gidip bir bakacağını söylemiş. Yukarıda kapıyı tıklatmış ama birkaç kez tıklattıktan sonra bile kapının arkasında en ufak bir hareket olmamış! “Baba!” Ses yok. Normalde babası “karmakarışık da olsa” daima cevap verirmiş. Ses yok. Bunun üzerine oğul, babasının odasına zorla girmiş; kapıya omzuyla yüklenmiş. Talihsiz adamı kafasından vurulmuş halde odanın ortasında, yerde bulmuş. Cesedin el bileklerinde şişlikler tespit ederek onları hemen babasının deliliğine bağlamış. Belediye doktoru (babamdan önceki) geldiğinde onun dikkatini derhal şişliklere çekmiş ama belediye doktoru, prensin babasının deliliğiyle şişlikler arasındaki her tür bağlantıyı reddetmiş. “Yine de ben, üstelik gittikçe daha kesin bir biçimde doktor,” dedi prens, “babamın deliliğiyle şişmiş el bilekleri arasında bir bağlantı olduğuna inanıyorum. Ayrıca şunu söylemek zorundayım ki,” dedi prens, “bugüne kadar *asla* doktorlara inanmadım ve bugün hâlâ doktorların sanatına inanmıyorum, siz de benim açımdan doktor sıfatıyla yanımda bulunmuyorsunuz, doktor sıfatıyla değil,” dedi prens, “ve bugün de doktorların daima insan doğasına en uzak, insan doğasına en az *yakın* insanlar olduklarına inanıyorum.” Ba-

basının son gün ayağa bile kalkamadığını, sadece odasında oradan oraya süründüğünü tahmin edebiliyormuş. Aslında, deliliği bir yana, haftalardır beslenmeyi kesin olarak reddetmesi sebebiyle zaten ayakta duracak hali yokmuş. “Son zamanlarda tamamen güçten düşmüş bir insandı, bütününü güçten düşmüş bir insan, doktor,” dedi prens. Prens o zaman, keyif evinde tabuta konulan babasına bakıldığında onun nelere katlandığını tasavvur etmenin zor olmadığını söylemiş, “Nihayet ölü olabilmek uğruna! Bütün bedeninde, kendine ettiği dehşet verici eziyetlerin izlerini bulduk,” dedi prens. Bütün bedeni bu eziyetlerle düzgün bir biçimde çizilmiş durumdaymış. “Bu son derece zeki insan!” dedi prens. “Eskiden en sevdiği ve kütüphaneden odasına aldığı kitaplardan, mesela *İstem ve Tasarım Olarak Dünya*’dan,” dedi prens, “belli sayfalar yırtılmıştı. Onları yemiş,” dedi prens. “Schopenhauer benim için daima en iyi besin olmuştur,” yazmış babası intiharından birkaç saat önce bir kâğıda; mahkeme heyeti memurlarından birinin bulunduğu kâğıttaki tarih: “22 Ekim ’48.” Babası ceketini parçalayıp ince uzun şeritler halinde kestikten sonra bu şeritleri birbirine bağlayarak bir ip yapmış. “Önce kendini asmak istemiş,” dedi prens, “ama son anda, kendini vurmaya daha doğru bulmuş. Dolayısıyla son sözü, *İstem ve Tasarım Olarak Dünya*’nın yırtılmış ilk sayfasına yazılmış şu üç kelime: *vurmak daha iyi*.” Her şey, babasının, oğlu onu bulmadan saatler önce vurulduğuna işaret ediyormuş. “Hepimiz çekilmekte olan suya bakmak için aşağıda, Ache kıyısında-yken,” dedi prens. Prens içgüdüsel olarak babasının odasındaki pencereyi açmış ve bir an için, acaba bu bir *kaza* olabilir mi diye düşünmüş. “Fakat kesinlikle intihardı,” dedi prens, “babam kendini kasten vurdu. Deliliği, kendini öldürme isteğine engel olamadı.” Daha kadınlara haber vermeden belediye doktoruyla temasa geçmiş. “Babamın el bileklerindeki şişliklerle hastalığı arasında bağlantı kurmak istememesi,” dedi prens, “doktorların bilgisizliğine, dar görüşlülüğüne iyi bir örnek.” Kadınlar, sanki babası kendisiyle birlikte onları da öldürmüş gibi odada dikiliyorlarmış; mantıklı bir şey yapacak halde değillermiş. Mahkeme heyeti saat dört

buçukta gelmiş, “Hiç durmadan,” dedi prens, “bambaşka, bizimkinden uzak vakalardan söz eden, genç insanlar. Kadınlar,” dedi prens, “cesedi yıkamak üzere çeke çeke banyoya taşıdılar. Onlar belediye doktorunun talimatıyla, parçalanmış kafatasını mandallarla tutturmaya çalışırken, kurşunun girdiği deliği balmumuna batırılmış pamukla tıkarken, birkaç işçi babamı tabuta koyacağımız keyif evini boşalttı. Birkaç hafta önce, hava kötü olduğu için avlu yerine keyif evinde sahnelenen o zamanki oyun nedeniyle keyif evi bir yığın sahne donanımı, kostüm ve oturma yeriyle doluydu.” Prens, keyif evinin işçiler tarafından bir cenaze salonuna çevrilmesindeki süratin kendisini şaşırttığını belirtti. Banyodan çıkarılıp avludan geçirilerek keyif evine götürülmesi sırasında ceset kadınların elinden düşmüş; bunun üzerine oğul tek başına ölü babasını keyif evine sürüklemiş. Onu sadece çarşafı sarmış, üzerini çarşafarla kapatmışlar. Saatlerce kafasından, ağzından ve kulaklarından kan akmaya devam etmiş, o yüzden de çarşafı sık sık değiştirmişler. Oğul cenaze törenini ayarlamak üzere şehre indiğinde baba soğumuş durumdaymış. Kadınlar akrabalara haber vermişler. “Hepsinin inanılmaz bir cenaze rutini var,” dedi prens. “Ölüm sebebi olarak ani deliliği gösterdiler. Ani delilik mi?” dedi prens. “Korucular, keresteciler ve taşocağı işçileri, en yakınlarımız dışında,” dedi, “babamı keyif evinde ilk ziyaret edenler oldu. İçlerinden hiçbiri onu anlamamıştı.” Cenazeden sonra haftalar hızla geçmiş. İşletme o kadar çabuk onun üzerine kalmış ki, bu onun için hem acı verici hem de kolay olmuş. “Yalnızım,” dedi prens; ve şöyle dedi: “Sizi eve buyur edemiyorum, çünkü her şey düzensiz, her şey düzensiz”; “Yalnızım,” dedi, biz kalenin iç duvarında bastıran ani karanlığa şaşıırken, “ama bu kimsenin umurunda değil. Oysa ben yalnızlığım içinde, hepsinin en mütevazısıyım. Eski takım elbiselerimi giyiyorum, on yıldır kendime yeni bir çift ayakkabı almadım! Her şeyden feragat ediyorum. Dün akşam,” dedi, “büyük kızım Hohenwart’a yaptığı bir geziden döndüğü sırada –erkek arkadaşıyla buluştu– bütün mütevazılığımın tamamen bilincine vardım. Sen artık burada değilsin bile, diye düşündüm, şimdi onlar

burada! Daha sonra bana ziyaretinden bahsederken, akrabalarım-
dan, nereye bilmiyorum, çok uzağa gittiğimi, büyük bir süratle
onlardan kaçtığımı, artık onlara geri dönemeyeceğimi düşündüm.
Hochgobernitz bir yandan da,” dedi, “gittikçe daha çok kararıyor.
Muhtemelen zifiri karanlık olacağı zaman uzak değil. Şunu biliyo-
rum ki,” dedi prens, “*hâlâ burada* olsa da gerçekte *artık burada*
olmayan, ölü bir insanım. Kız kardeşlerim benimle konuştukların-
da, diye düşünüyorum, bir ölüyle konuşuyorlar. Kız kardeşlerim
için artık sadece şüphe halinde yaşıyorum,” dedi. “Fakat evdeki
herhangi biriyle konuşurken *bende* de sadece ölülerle konuştuğum
duygusu var; burada yıllardır hüküm süren bir fısıltı halinde. *Ölü-*
ler sabah uyanıyor, yıkanıyor, kahvaltı ediyor, konuşuyor, tekrar
birbirlerinden ayrılıyor ve tekrar yataklarına giriyorlar,” dedi Sau-
rau. “Ölü bir aile,” dedi. “Yakınıımızdaki biri intihar ettiğinde,” dedi
prens, “şunu sorarız: *Neden* intihar? Sebepler, dayanaklar vs ararız.
Şimdi bir anda onun tarafından bitirilmiş hayatında gidebildiğimiz
kadar geriye gideriz. Günlerce bu soruyla meşgul oluruz: *Neden*
intihar? Ayrıntılar üretiriz. Ve yine de, müntehirin hayatındaki *her*
şeyin –onun hayatı boyunca daima müntehir olduğunu, müntehir
varoluşu sürdüğünü artık biliyoruzdur– onun intiharı için bir se-
bep, bir dayanak *olduğunu* söylemek zorunda kalırız. İntihar bize
daima ani görünür. Neden? Neden, diye sorarız kendi kendimize,
onun intiharına bir an bile şaşırmadık? Babam keyif evinde tabuta
konulduğunda,” dedi prens, “ölümüne korkmuş görünüyordu.
Parçalanmış kafası geceleri sık sık en tuhaf bağlamlarda gözümün
önüne geliyor. Kadınlar tarafından çarşafın üzerinde katlanmış
elleri,” dedi prens, “bana acı veriyordu. Şimdi sık sık onu düşünü-
yorum. Fakat onu genellikle *canlı* değil, *ölü* görüyorum. Babamı
canlı hayal etmek benim için en zoru. Onunla ilişkim zordu ama
ikimiz de bunu birbirimize karşı kullanmadık,” dedi prens. Kale
duvarlarının üzerindeyken yalnızlığına katlanabiliyormuş, “çünkü
kale duvarlarının üzerinde tamamen yalnızım. Acaba hep yalnız
mıydım? Bu konuda siz doktor, bir şeyler söylemelisiniz,” dedi
prens. “Hiç de yalnız değilsiniz, hiç de yalnız değilsiniz gibi bir

şeyler. Ya da: Baba daima oğuldan daha ileridedir, tam tersine, oğul babadan ileridedir vs... Evet,” dedi, “bazen aklıma, vaktiyle Brüksel’de gördüğüm bir görüntü geliyor: Bir insan yürüyor ve vitrinlere bakıyor, yürüyor, yürüyor, devamlı vitrinlere bakıyor, en sonunda bir dükkâna giriyor, tekrar dükkândan çıkıyor, hoş, şık bir insan, diye düşünüyorum, bir Brüksel sabahında iç açıcı bir insan ve sen de peşinden giderek onu gözlemliyorsun; birden bu insan yerin dibine giriyor, ölüyor, öldüğünü görüyor ve şimdi, ölümle ilgilenen ve ölümü hiç umursamayan başka insanları gözlemliyorsun falan filan... ve yürümeye devam ediyorsun. Haftalardır,” dedi prens, “bana sadece gazeteler bir değişiklik oluyor; haftalardır hayatımı gazetelerde sürdürüyorum. Gazetelere giriyorum, dünyaya giriyorum. Bir anda gazetelerimi elimden alsalar biterim,” dedi. “Gazete havasından daha iyi hava yoktur, diyorum sık sık kendi kendime. Dağ havasında, yüksek dağ havasında doktor, en çok gazete havası solumayı seviyorum. Bir gazete deliliğine kapıldım, haftalardır Hochgobernitz üzerinde kontrolü kaybettim. Bildiğim masalları okur gibi gazeteleri okumak,” dedi prens, “bu benim için çoğu zaman burada var olabilmenin tek yolu.” Ve şöyle dedi: “Mesela tek başıma ormanın içlerinde yürürken daima benimle yürüyen biri, daima beni meşgul eden, uygun, koşullara uygun bir içerik var. Görünmüyor ama bana *tabi*. Hiçbir zaman kendimden daha iyi bir sohbet arkadaşım olmadı. Gitgide,” dedi prens, “Hochgobernitz olan şey arka planda kalıyor. Nasıl bir insan olursa olsun, biriyle sohbet ederken kendime daima şunu soruyorum: Bu insan ne istiyor? İnsanlardan ne geldiği beni artık ilgilendirmiyor. Sonbaharda, gelecek kışın her şeyi yoluna sokacağını düşünüyorum, kışın, gelecek ilkbaharın, ilkbaharda, gelecek yazın vs. Hepsi bu. Gerçekte başka bir şey olmuyor. Kendi kendime konuşuyorum. Yaşlıyım. Haplarımı getirdiniz mi? Buraya, bana çıkmak sizin için zor olmuyor mu? *Kanyonun içinden* geçerek bana çıkmak? Oğlunuz ne yapıyor? Aylardır Leoben’e gitmedim. Ayrıca,” dedi prens. “insanları ve onların el sürdükleri, el sürmek zorunda kaldıkları her şeyi sahte oluşumlar olarak gözlemlemek de içimden gelmiyor.

Gözlem yapmaktan yoruludum. İnsan gözlem yapmaktan çok çabuk yoruluyor. Birden,” dedi prens, “çürüdüğümü hissediyorum, dakikasında çürüyorum, çürüdüğümü *duyuyorum*, bunu *duyuyor* ve birdenbire çürüme yeri olduğunu idrak ettiğim yerden uzaklaşmak istiyorum ama artık çok geç. Adımı bile söyleyemiyorum. Adımı söylemek istiyor ve boğuluyorum. Ta tepeden aşağıya, kendime bakarak şunu tespit ediyorum: Sen artık hiçbir şey değilsin. Aslında,” dedi prens, “birçok rüyada sonsuz bir salondan geçerek birinin huzuruna çıkmaya gidiyorum ve bu hayatımın en önemli olayı. Geçtiğim salon yüksek tavanlı, gerçekten de baş döndürücü bir salon, sonsuz bir salon olduğu için huzura çıkma bir türlü mümkün olmuyor ve salon sonsuz bir salon olduğu için *kimin* huzuruna çıkacağımı öğrenmem de mümkün olmuyor. Beni huzuruna kabul edenin, edecek olanın kim (ya da ne) olduğunu bilmek istiyorum ama yürüyorum, yürüyorum, yürüyorum ve bunu öğrenemiyorum. Bazı zamanlar kendi kendime diyorum ki, tesellisizlik dışında hiçbir şeyin kalmadı ve onunla yetinmelisin, her gün ona başka bir yüz çizersin, diyorum kendi kendime; ve onu gülerken görmek için ona dil çıkarırsın. Belki siz de bilirsiniz ki doğa muazzam bir evrensel gerçeküstücülüktür. Fakat aslında,” dedi prens, “her dinleyici, bahsedilen bir meseleye ancak en dış sınırına kadar yaklaşabilir. Bütün hayatımız, hayatın en dış sınırlarına yaklaşmaktan başka bir şey değil. Akla gelebilecek en sıradan topluluğa,” dedi, “birden felsefi bir hava hâkim olur ve bu, o en sıradan topluluğu çok daha sıradanlaştırır. Dâhilerin,” dedi prens, “kendi dehalarının hayalini kurmalarını ancak, kendi dehalarının hayalini kuran başka dâhiler sağlar. Yoksa,” dedi, “benim için her şey müziğe mi dönüştü? Gitgide, bir yüksek mahkemenin eline düştüğüm hissine kapılıyorum, etrafımda sürekli jüri üyeleri var, *kim* olduklarını bilmiyorum. Bu sebeple zaman zaman yerlere kadar eğiliyorum. Hafif bir ceza beklemiyorum. Fakat ölüm cezası da benim hayatım için fazla gülünç geliyor! Kütüphanenin raflarından,” dedi prens, “gitgide daha ziyade *babamın da* okuduğu kitapları çekip aldığımı keşfetmek beni huzursuz ediyor. Şimdi babamın birçok özelliği

bende hayat buluyor.” Kalenin dış duvarına yerleştirilmiş olan tek banka oturmuştuk. “Anne babalar,” dedi Saurau, “çocuklarda kursosuzlaşır”; sonra da karanlığın içine bakar gibi bakarak: “Uzun zaman yaşamak istediğim şehirler var, yıllarca, onyıllarca; ve bir de çok kısa süre bile tahammül edemediklerim var. Londra,” dedi, “hayat boyu yaşamak isteyebileceğim tek şehir. Londra’da kendimi en elverişli şekilde geliştirebilirdim,” dedi. “Oğlumdan farklı olarak Londra’da kendimi geliştirdim. Londra’da hayatımın en mutlu dönemini geçirdim. Paris’ten ürkerim. Paris beni rahatsız eder, Londra beni sakinleştirir. Paris sinirlidir, Londra sakin. Hamburg’da birkaç yıl dayanabilirim, Viyana’daysa sadece birkaç saat. Fakat mesela Stockholm’ü bilmiyorum, Marsilya ve Lizbon’u da; kuşkusuz hoşuma gidecek şehirler. Roma’da olmayı severim. Varşova’da. Fakat bir tek Londra’da uzun, çok uzun süre yaşamak isterim. Ben tamamen Londra için yaratılmış ve Hochgobernitz’te zindana kapatılmış bir insanım. Hochgobernitz’i daima benim için mutlak ölümcül bir zindan olarak gördüm. Bu, Hochgobernitz’i sevmediğim anlamına gelmiyor. Asıl Londra’yı sevmiyorum. Londra’da *olmak* istiyorum, hayatımı orada geçirmek isterdim ama orayı sevmiyorum, Hochgobernitz’i seviyorum ve burayı ömür boyu kalınacak bir zindan olarak görüyorum. Hesap makineleri; insanlar bundan fazlası değil. Hesap yapıyoruz, daha ziyade hep sayılarla düşünüyoruz. Bir sayı sisteminin içine doğduk ve günün birinde bu sistemden atılacağız; evrenin içine, hiçliğe. Bir insanla bir süre konuştuğumuzda,” dedi prens, “aslında bir hesap makinesiyle konuştuğumuzu fark edip korkuya kapılırsınız. Dünya gitgide bir bilgisayara dönüşüyor. İlgisiz kaldığımızda bu bizim işimize yaramıyor, daima her şeyin içinde hapis durumdayız ve çıkamıyoruz.” Şöyle dedi: “Kızlarım da kız kardeşlerim gibi oldukları için günün birinde kızlarım, kız kardeşlerim *olacak*. Daima bütün insanlar tarafından aldatıldım. Le silence éternel de ces espaces infinis m’effraye...”^{*} dedi. “Elimde olmayan her şey elimden alındı. Oğlum Hochgober-

* Fr. “Bu sonsuz mekânların ebedi suskunluğu beni ürkütüyor.” Pascal’in kitabın başında alıntılanan cümlesi. (ç. n.)

nitz'i sattığında," dedi prens, "kaybolmuş olacak." Babam şöyle dedi: "Fakat ben oğlunuzun Hochgobernitz'i satacağını sanmıyorum." Prens dedi ki: "*Satmayacak, tasfiye edecek.* Korkunç," dedi. "Sabah," dedi, "kendileriyle konuşulacak diye hepsinin ödü kopuyor; benim de sabah biri benimle konuşacak, *ilk* konuşulan ben olacağım diye ödüm kopuyor. Birbirimizin yataktan kalktığını, yıkandığını, giyindiğini duyuyoruz ama birbirimizi görmek zorunda kalmaktan korkuyoruz. Birdenbire karşılıklı konuşup tahrip oluyoruz. Bütün gün boyunca tahrip oluyoruz. Bu tahribat içinde kahvaltı ediyor, Hochgobernitz'le ilgili şeyler konuşuyoruz; işletme, insanlar, eğlence seçenekleri, yemek önerileri. Kışın nasıl daha iyi ısınabileceğimiz, yazın nasıl daha iyi serinleyebileceğimiz. Kravat iğneleri, ayakkabı fırçaları, seyahat planları. Hochgobernitz'te günün akışı daima depresiftir. Oğlum da bu depresyona geri dönmekten korkuyor. O bir devrimci mi? diye soruyorum kendi kendime sık sık. Genlerinden politik bir hayalperest mi? Görünüşe bakılırsa burada her şeyin bittiğini çok iyi biliyor. *Tükendiğini.* Kendimi zorladığımda," dedi prens, "buradan her şeyi görebiliyorum ama artık kendimi zorlama isteğim yok. Her türlü zorlanma isteğini kaybettim. Yine de bazı günlerde, ben hiç çaba göstermediğim halde, atmosfer akla gelebilecek bütün karakterlerin bir yansıması olarak tamamen şeffaf hale geliyor; ben de bunun tadını çıkarıyorum. Evet, tadını çıkarıyorum. Engelsiz genişlik. Fakat bu durumun sonu da doğal olarak çok geçmeden katlanılmazlığa varıyor. Her şeyin sonu katlanılmazlığa varıyor. İnsan katlanamıyor, ölüyor. Aslında çok basit: İnsan dayanamıyor ve böylece bir sonu oluyor. Her şeyin. Var olan tek güç, siz de biliyorsunuz ki kafada kurma gücü. Her şey kafada kuruluyor. Fakat kafada kurmak zorlayıcı, ölümcül. *Çarşamba öğle sonrası,*" dedi prens, "*öyle hayal ediyorum, çarşamba öğle sonrası, oğlum Hochgobernitz'te, odasında kalıyor. Uzun bir yürüyüş yaptık, yorgunuz ve ikimiz de odalarımızda uzanıyoruz. Yürüyüşte ne konuşmuş, ne düşünmüş olursak olalım, her birimiz kendi kendine, özbeöz kendi konumuzu geliştirdik: Birbirimizi anlamıyoruz. Kadınların pişirip hazırladıkları akşam*

yemeğinde, yürüyüş sırasında konuştuklarımıza geri dönüyor, bizi ayıranın yaştan başka bir şey olmadığını görüyoruz. Dışarıda sıcak bir yaz akşamı var ve oğluma tekrar dışarı, duvarların üzerine çıkmayı teklif ediyorum, *bu akşamı değerlendirelim*, diyorum, çıkıyoruz. Hep beraber çıkıyoruz; *kadınlar da*. Önce avluda, sonra duvarların üzerinde karşılaştığımız bileşim bizi mutlu ediyor: batmakta olan güneş, duvarlar, doğa. Sonra hava kararıyor ve karanlığın içine doğru yürümeye karar veriyoruz, Krainer’lerin evinin önünden geçerek kanyona kadar iniyoruz. Karanlığa teslim oluyoruz. *Bir bilime teslim olur gibi karanlığa teslim olduk*, diyorum. Oğlumsa şöyle diyor: *bir doğa bilimine*. Ben de diyorum ki: *politik bir bilime*. *Karanlık politik bir bilimdir*. Hepimiz bu yaz akşamı bitmesin istiyoruz. Mutluyuz. Hepimiz mutluyuz. Anlamıyorum.” Sık sık, bir anda ölü olduğu hissine kapılıyormuş; “bedenimi yalnız bırakıyım anda. Bir insana beslediğimiz hayranlık –ki hayran olduğumuz kişiyi en feci şekilde tahrip eder ve o kişi bir anda, gözümüzün önünde, aynı zamanda da *içimizde*, mantıklı bir biçimde gerçekte *olduğu* şeye dönüşür– son tahlilde her şeyi yok eden bir hayranlıktır. Hakikat şu ki, dünyada tek duyulan, şu iyidir, şu iyi değildir, şu insan *şöyledir* ya da *böyledir* vs... Sık sık duyduğumuz gibi: *Şu dikkatlidir, şu değildir*. *Şu akıcı Fransızca konuşur, şu konuşamaz, şu materyalisttir, şu değildir, şu komünisttir, şu değildir, şu şiireseldir, şu değildir, şu zengindir, şu değildir*... Mide bulandırıcı! Evet!” dedi prens. “Toplumsal alt tabakalarında konuşulduğunda, toplumun alt tabakalarında daima çok dar bir kelime dağarcığı göze çarpar, yüksek tabakalarda ise tamamı. Bütün o muazzam, yok edici kelime dağarcığı göze çarpar; üstelik *kullanılmayıp bastırıldığında* bile. Bir başka dayanılmaz şey de şu,” dedi: “Senfoni bestecilerinin kafasında daima senfoniler vardır, yazarların daima yazarlar, inşaatçıların daima inşaatçılar, sirk cambazlarının daima sirk cambazları; dayanılmaz bir şey bu! Bense bütün hayatım boyunca korktum, *bütün* hayatım boyunca dünyanın leş gibi koku-sunda boğulmak zorunda kalmaktan korktum,” dedi. “Yoksulluğun daima yoksulluk olması da –tıpkı zenginliğin zenginlik olması

gibi- t   ler   rpertici. Hayatım boyunca daima, * urada* olmak istiyorum, *burada* olmak istiyorum dedim ve mutsuzum. *Neden?* Fakat bu soruları sormak da saçma, *buna izin yok!* Daima, sanki çoktan her meseleyi g r   p halletmi iz gibi konuşuyoruz. Ve gerçekten de doktor, her şey *söylendi*. Fakat insan konuşmaya devam ediyor; kaderinden bahsederken mide bulantısından bahsetmeye sürekli devam ediyor. Ve filozoflar da sevgili doktor, bizi daima, avucumuzun i i gibi bildiğimiz bir müzeye sokuyorlar; biz bu müzeyi en küçük ayrıntısına kadar biliyoruz. Felsefeleriyle meşgul olmaya ba lad ımız anda filozoflar tarafından sokuldu umuz müze, le  gibi kokan bir müze. Bütün felsefeler, pencereleri açıp müzeyi havalandırd ğını iddia ediyor, *temiz hava, temiz hava* doktor. Fakat hakikat  u ki Kant'tan beri tek bir tanesi bile müzeyi havalandırmayı ba aramadı, tek bir tanesi bile, sizi temin ederim! Kant'tan beri dünya, havalandırılmamı  bir dünya! Bilim de felsefeyi taklit ediyor, *tamamen bilinen delili i* düzenliyor. Çok dikkatli olduğumuz için kendimize hazırladığımız küçük sürprizlerle yaşıyoruz, bu çok sefilce değil mi? *Evet* diyebilecek ama aynı zamanda her şeye *hayır* da diyebilecek olmam. İnsanlar daima, *olmanın* anlamsız olduğu bir noktada duruyorlar. Ve ayrıca," dedi, "pratik yok, sadece teori var. Müzikte, hissettiğimiz şeyi duyuyoruz. Hakikat gelenektir, hakikat değildir. Ben," dedi prens, "hiçbir zaman e lenemedim, hiçbir zaman sohbet edemedim. Harfler  lemi her  eyimi yok etti. Her şey daima harfler  lemi tarafından yok edilir. Ve insan, harfler  lemine do maktan başka bir şey yapamaz. A zımızı a tı ımızda iftira ederiz; eşzamanlı olarak iftira ve intihar. Fakat a zımızı *a mazsak*  ok geçmeden deli, çılgın, *artık bir hiç* oluruz. Konuşurken, kendi kendimize konuşurken her şeyi karanlığın içinden gittikçe daha fazla zorlanarak çekiyoruz, kanıt olarak çekip çıkartıyoruz, sadece kanıtlarda var oluyor ve onları yine karanlıkta kaybediyoruz. Fakat konuşurken hayatın gerçek kabalı ını ancak ara sıra fark ediyoruz. Konuşurken   l leri diriltiyor, dirileri   ld r yoruz. Bu tiyatroyu, sadece bu tiyatronun içinde *olana* dek yıpratıyoruz. Ben k t phanedeyken," dedi prens, "herkes, kütüphanede olduğum

için kitaplarla meşgul olduğumu sanıyor; en azından atlaslarla, basılı kâğıtlarla en azından. Fakat aslında yıllardır kitap okumadım ve atlas incelemedim; kütüphanede sadece, kendi içimde *olmak* amacıyla duruyorum. Daha ziyade dünya bizim tarafımızdan aşındırılıyor; *bizim* dünya tarafından aşındırılmamızdan çok, dünya *bizim* tarafımızdan. Sevgili doktor, şu anda size bir *doğa tarihi* anlatıyorum! Süreçler daima *farklı*. Hayatım daima başka bir hayat, tıpkı sizinki gibi, tıpkı oğlunuzunki gibi, tıpkı benim oğlumunki gibi vs... Fakat bana, hayatımın nasıl bir hayat olduğu sorulduğunda –gerçi hiç sorulmuyor ya– şöyle diyorum: *benim hayatım. Tutarlı varoluşlar!* diyorum. Bunu söylemem kahkahalara sebep oluyor. Küçümsemeye. Herkesin burun kıvrmasına. Devamlı, hayatımın nasıl bir hayat olduğunun sorulmasından korkuyorum; herhangi bir insanın bana asla, hayatımın nasıl bir hayat olduğunu *sormayacağını* bildiğim halde. Bu soru bana sorulamaz. Bu soru daima, sormak zorunda kalmamak için sorulur, anlıyorsunuz ya. Evet,” dedi prens, “gitgide sebepleri idrak ediyorum, gitgide yaşılanıyorum. Ve esasında daima, düşündüğüm zaman, yani insanları düşündüğüm zaman, onların zayıflığını üstümde büyük baskı yaratan bir zayıflık olarak görüyorum. Mesela mektup yazmadığım dönemler var. Oğluma da yazmıyorum. Hiç kimseye. İrtibat kurmuyorum, temasa geçecek halim olmuyor. Sonra yine sabah akşam mektuplar, kartlar yazıyorum, aralıksız; ve bu mektup ve kartlarda, mektup da kart da yazmayacağım, hiçbir tür temas *istemediğim* açıklamasından başka bir şey olmuyor. Doğanın içindeyken,” dedi, “doğanın içinde *olmamanın* daha iyi olduğuna, doğanın içinde *değilken* doğanın içinde olmam gerektiğine inanıyorum. Bunlarla, bu kuruntularla yaşılanıyorum, mahvoluyorum.” Ben kaleye girip içini görmek istiyordum ama prens “yürüyüşünü” kesmeyi düşünmüyordu; ne olursa olsun. O ve babam genellikle saatlerce dış ya da iç duvarda yürüyorlar ve babam daima prensin dinleyicisi. Babam o gün, akşam erken saatte evde olmak istiyordu, çağırıldığı hastalar vardı; ki muhtemelen, diye düşündüm, uzun süredir muayenehanede bekliyorlar. Fakat prens bizi bırakmıyordu. Babamın oradan ayrıl-

ması imkânsızdı. Öte yandan ben de prensin söyledikleriyle çok ilgiliydim. Hava akşam da soğuk değildi, aksine, rahatlıkla ceketlerimizi çıkarabilirdik. Fakat prens varken ceketimi çıkarmak istemedim. “Özgürlük bir panzer gibi ruhumu eziyor,” dedi prens, “sahip olduğum *eksiksiz özgürlük*; beni boğuyor. Gerçekliğe tam zıt inşa edilmişim,” dedi. “Teselliyi, buna gülebilirsiniz doktor, çoğu zaman sadece tesellsizlikte buluyorum. Yalnız olduğumda insan içine çıkmak istiyorum, insan içine çıktığımda yalnız olmak istiyorum. Ayrıca,” dedi, “kendi kafamdan başka kafaları anlamak için büyük çaba sarf ediyorum ama başka kafaları anlayamıyorum. Esasında yoksulum. Başkalarının delilikleri yüzünden ölmem son derece mümkün, başkalarının hastalıkları yüzünden, kendi deliliklerim, kendi hastalıklarım yüzünden değil ya da en azından *sırf kendiminkiler yüzünden değil, sırf başkalarınıninkiler yüzünden de değil*. Görüyorsunuz ya doktor, doğa içimi tamamen dolduruyor ve içimi tamamen dolduran doğa yüzünden boğuluyorum. Gerçeklik bana daima, bütün kavramların tüyler ürpertici temsili gibi görünüyor. Teatral efektler, diye düşünüyorum daima, düşünmekten kaçış, diye düşünüyorum daima. Çünkü elbette hepimiz düşünmeye mahkûmuz, hiçbir şey gerçek değil. Bunu, diyor geçmiş yüzyıllar, *felsefi* olarak denersek, bunu *pratik* olarak denersek, diyor daha sonrakiler, bunu *pratik-felsefi* olarak denersek, diyor doğa. Ve şimdilerde,” dedi prens, “*ilerlemenin yapışık-matematiksel* olduğuna inanılıyor. Nasıl hissettiğimiz konusundaki eğilim tamamen ölümle ilişkili, neye bakıyor olursak olalım. Öğretmenlerimiz öldüler ve *hep çok erken ölümleriyle* sorumluluktan kaçtılar. Öğretmenlerimiz bizi yalnız bıraktılar. Gelecekte öğretmenler yok ve geçmiştekiler öldü. Bazı insanlarda,” dedi prens, “onlardaki (ve içlerindeki) her şeyin sadece teori olduğunu görürüz, başkalarındaysa onları sürekli yaratan ne teori ne de pratiktir. *O halde nedir?* Fakat hiçbir insan hiçbir zaman *pratik olma* imkânına sahip değildir. Sorunların gece aşılmaz, gündüz aşıldığı varsayımı sayesinde yaşıyoruz. Felsefe yapmak bu sayede mümkün. Yürürken düşünmeye başladığımızda,” dedi, “çok geçmeden yürümek bizim

için imkânsız hale geliyor, felsefe yaparken düşünmeye başladığımızda çok geçmeden felsefe yapmak bizim için imkânsız hale geliyor. Ve olurken düşünmeye başladığımızda hemen çözülüyoruz. Sevdığımız bir insanın içinden geçirerek de,” dedi prens, “bir sınır çekebilir, bu sınırın bir bu tarafından bir öteki tarafından o insana nüfuz edebilir, bu sınırı geçmez ve tekrar o insanın içinden çıkabiliriz. Kùltürler,” dedi prens, “bizden yerine getirilemeyecek taleplerde bulunuyorlar. En eski kùltürlerin talepleri en büyük oluyor. Fakat biz, kendimizinkinde mahvoluyoruz. Tıpkı kendi dinlerimizde mahvolduğumuz gibi; ve *iddiamıza göre*: doğada. Gerekli olan,” dedi prens, “dünyanın resminin, nasıl ve ne zaman olursa olsun, bizim tarafımızdan tahrip edilmesi, bütün resimlerin daima bizim tarafımızdan tahrip edilmesi. Mantık,” dedi, “diktatörlük yanlısıdır, cumhuriyetçi mantık yoktur. Düşünen insan kendini gitgide, ona devamlı anne babasız olduğunu kanıtlayan dev bir yetimhanede bulur. Hepimiz anne babasızız; asla tek başına değil ama daima yalnız. Uzun zamandır zihnin dünyadan kopuklar birliğini kuruyoruz; hep birlikte. Ve kendimize,” dedi, “yargılanmadan var olamayacağımızı bildiğimiz için, kesintisiz anlayacağımız ve *bu sayede* tahammül edeceğimiz, sürekli, sert bir mahkeme diliyoruz. Daima kendimize doğru yürüyoruz, sanki karakter özellikleriymişiz gibi, yorulana dek. Tabii kadınlar bu sanatta daha az ustalar. Fakat hiç kimse bu sanatta tamamen usta değil. Buradaki havanın,” dedi prens, “metafizik bir hava olması mümkün olabilir mi?” Babam cevap vermedi. “Yürümeye devam edelim,” dedi prens. “Nefes aldığımızda içimize çektiğimiz de rakamlar ve sayılardan başka bir şey değil ve onların doğa olduğunu varsayıyoruz. Bizim için her nesne dünyanın şekline sahip; onu dünyanın tarihine, herhangi bir nesneye dayandırıyoruz. Kavramamızı mümkün kılan kavramlar da bize göre dünyanın şekline sahip; dünyanın iç ve dış şekline. Düşüncelerimizde dünyayı henüz aşamadık. Ancak düşüncelerimizde dünyayı bütününüyle geride bıraktığımız zaman ilerleyeceğiz. Bizim için her an bütün kavramların parçalanması mümkün olmalı. Çocukluk,” dedi, “bir temel değildir, dolayısıyla ölümcüldür.

Nasıl ki eskiden sık sık Gubernitz'i terk edip," dedi prens, "Hochgubernitz'le ilgili bütün talimatları bir kâhyaya verdiğem, şimdi de sık sık beynimi terk edip onunla ilgili talimatları bir kâhyaya veriyorum. Her durum," dedi, "daima bir anda tamamen politik bir ölümcüllük. Bilincim daima bir anda bütününü kategorik, hipotetik, ayrıştırıcı. Köpekbalıklarının gerçekten havada uçuşması kesinlikle mümkün, ormanlarda, bunun fantastik bir yanı yok... Bu konudan hiç bahsetmeyen bütün mektuplarda," dedi prens, "daima mektubu yazanın kendi kaderine küskünlüğünü okuyorum. Umutsuzluğunun yüzeyinin altında derinlerde kendini yüzeyde anlaşılır kıldığını, yanılgısını yanılttığını vs görüyorum. İnsandaki komik ya da eğlenceli unsur, en gözle görülür şekilde azabında ortaya çıkıyor; tıpkı azabının da komik, eğlenceli falan filan... Yavaş yavaş yıldızlar, genel olarak gökcisimleri," (onları görmüyorduk), dedi prens, "onları daima öyle gördüğümüz sembollere dönüşüyor. Bu sayede kendimize bir yaratıcı uyduruyoruz. Akıl, sevgili doktor, mantıkdışıdır. Kurtuluş, dönemeyeceğimiz için gitmediğimiz yerde. Zorluklar ne kadar büyürse, yaşamayı o kadar seviyorum; bu cümleyi sık sık gecelerce beynimden geçirerek aşındırdım. Nesneyi hayal gücü vasıtasıyla belirlediğimiz için tecrübe edindiğimizi sanıyoruz. Oysa gerçekte, önkoşul kabul ettiğimiz görüngüler imkânsız. Yetinmek zorunda olduğumuz bir hayal bilincimiz var. Şiir, çünkü akla uygun bir biçimde gerçekliğe mesafeliyiz. Varoluş sorunsalımız aklımıza geldiğinde, *felsefi olduğumuza inanıyoruz*. Sürekli, her dokunduğumuzun yükünü taşıyoruz, dolayısıyla daima bütün yükü taşıyoruz. Doğa olmayan hayatımız bizim için başlı başına bir yük. Kötü havada (kötü görüş mesafesinde!), daha yüksek ve hatta en yüksek zirvelere çıkma konusunda uyarıyoruz. Bunun da ötesinde," dedi prens, "yorgunuz, kurgu bizi yoruyor. Elbette herkes her seferinde kendini şunu söyleyerek koruyor: Ben buraya ait değilim!; ve bu onun hakkı. Ben de hiç durmadan buraya ait olmadığımı, *hiçbir yere ait olmadığımı* söylüyorum. Fakat yine de birlikte kaza eseriyiz. Yalan söylemediğimizde çabuk yoruluyoruz. Yeryüzünde temellerin *alt katmanlarda* ol-

duğunu hissediyoruz hiç düşünmeden; ve korkuyoruz. Başkalarına daima fazla mı yükleniyoruz?” diye sordu prens. “Hayır,” diye cevapladı kendi sorusunu, “bence öyle değil. Bir insana yaklaşıp ve şunu düşünürüm: *Ne düşünüyorsun?* Seninle birlikte, diye sorarım kendime, beyninin içinde bir parça yürüyebilir miyim? Cevap şöyledir: *Hayır! Herhangi bir beynin içinde bir parça birlikte yürüyemeyiz.* Kendimizi, uçurumumuzu idrak etmemeye zorluyoruz. Fakat hayatımız boyunca (onu idrak etmeksizin) fiziksel ve psikolojik uçurumumuzun *dibine* bakıyoruz. Gittikçe bozulan bir imlanın kendini tahrip etmesi gibi hastalıklarımız da hayatımızı sistematik olarak tahrip ediyor.” Prens şöyle dedi: “Herkes hiç durmadan kendiyle tartışıyor ve diyor ki: Ben diye bir şey yok. Her kavramın içinde yine sonsuz sayıda kavram var. Ben daima, çocukluğumun ilk yıllarından beri, fantezilerime kapılma ihtiyacı hissettim ve fantezilerime dalıp ilerledikçe ilerledim, fantezilerime dalarken yanıma aldıklarımın hep daha ileri gittim; mesela kız kardeşlerimden, mesela kızlarımdan, mesela oğlumdan. Nasıl ki gerçekliğin içinde sonsuz ilerlemeye cesaret edemiyorlarsa, fantezilerin içinde sonsuz ilerlemeye, fantastikliğe de cesaret edemiyorlar. Hastalıktan,” dedi prens, “çok bahsediyoruz, ölümden, insanın hastalığa ve ölüme odaklanmasından; çünkü bunları, hastalığı, ölümü, hastalığa ve ölüme odaklanmayı kendimize açıklayamıyoruz. Neden kendimizi dışımızdaki bir oyuna, *hayatın yüzeyindeki bir dış olaya* kurban edelim? Eğer iç oyun vs için yapıldıysak, neden anlamsızca bunu yapacak kadar alçalalım? İçimizdeki mistik yan bizi doğrudan aklın alegorilerine götürüyor: Umutsuzuz. Dün,” dedi prens, “bana Hochgobernitz’in nerede olduğu soruldu. Doğuda mı, yoksa batıda mı? diye soruldu. Hemen cevap verdim: Doğuda! Ve şöyle dedim: Tabii ki doğuda! Fakat eve dönüş yolunda –kanyondaydım!– düşündüm ki şöyle de diyebilirdim: Batıda! Tabii ki batıda! Dinleyiciye,” dedi Saurau, “daima bildiği ama anlamadığı şey söylenir. Fakat biz, bilmediğimiz birçok şeyi anlıyoruz,” dedi. “İnsandaki zayıflıklara karşı, doktor, elbette bir şeyler yapmalı. Sadece oğlum konusunda kendi kendime, doğanın politik olsa da kuşkusuz alı-

şılmadık bir yetenek bahşettiği bir adamın görevleri nelerdir diye soruyorum; hele ki, kendisinin ileri sürdüğü üzere, babasını takdir ve annesini (öldüğü için değil!) idealize ediyorsa. Anne babalar, oğullarının sıradışı olmasa da düzgün bir hayat sürmesine kendilerinin hakkı olduğuna inanıyorlar; mesela bence benim buna hakkım var. İşte senin eğitimin bu: kendini sadece yurtdışında rahat hisseden, coşkulu bir hayalperest olarak Londra'da okuyan genç bir insan... Bana öyle geliyor ki benden ve dolayısıyla kendinden gittikçe uzaklaşarak politik kategorilerde yıpranan bir insan, mektuplarıma uzun süre hiç cevap vermeyip sonra da kısacık bir cevap yazan, şüpheli bir karakter. Bu oğlu kabul ediyorum! Oğlumun bana yazdığı bütün o mektuplar,” dedi prens, “gerçekte mektup filan değil, oğlumun kendi etrafına çepeçevre diktiği, kısa yasak tabelaları: *Girmek yasaktır!* gibi... Benim bütün sorularıma tamamen cevapsız kalan bu mektuplar, onun Londra'daki odasının pis kokulu atmosferinden geliyor. Yabanileşmiş bir âlim olan, çoktan araştırılmış şeyleri araştırana oğlum; mesela bugün artık hiçbir insanı ilgilendirmeyen kitleleri. Kitle iktidarda olduğu için artık hiç kimseyi ilgilendirmiyor. Ve bu oğul, diye düşünüyorum, İngiltere'de oturuyor ve taşıyacak büyük bir suçu olduğunu bir an bile düşünmüyor. Oğlumun varoluşu bana, bilginin her alanında kör bir sürüklenme gibi geliyor ve bu sürüklenmede nezakete pek yer yok. Oğlum ve ben; ikimizin ilişkisi söz konusu olduğunda asla düzenli haberleşmenin zevkini tadamadım; *asla*. Aslını isterseniz sadece para istemek için mektup yazıyor, hepsi bu. Burada mahvolmamız onu ilgilendirmiyor. Varoluşumuzun Hohgobernitz'e zincirli olması. Bana yazdıkları, bir insanın çıkardığı kötü bir işten parçalar; bunlar bana, oğlumun benim param gibi kendi kabiliyetlerini de boşa harcadığını kanıtıyor. Giderek daha açıkça görüyorum ki, kitlesel-politik kitle deliliğinin ayak izlerinde ilerliyor ve bu delilik gelecekte her şeyi tahrip edemeyecek kadar gülünç değil. Biz hepimiz,” dedi prens, “oğlum yüzünden korkunç acılar çektik. Fakat tabii ki,” dedi, “ne istiyorsa onu yapabilir.” Prensın söylediğine göre, bilim dallarına bir coğrafyaya bakar gibi bakılabilmemiş; “bü-

t n mevsimlerin daima eşzamanlı *olduğu* bir coğrafyaya bakar gibi. Devletimiz,” dedi, “akla gelebilecek bütün al aklıklara dayalı bir kanundur.” Her yönetim kendi beceriksizliğiyle bitirmiş. “Uyuruz,” dedi, “ve çoğu yabancı bir sürü kafa tarafından bizimkiyle eşzamanlı yaratılan bir süre boyunca rüya görürüz, buna hayret ederiz, çünkü bizim her zaman sadece *biz* olmadığımızı bilemeyiz. Ara sıra, ta radan ziyade şehirde, yüzünde kesinlikle bize acı veren hiçbir şey bulamadığımız bir insan ke federiz. Ve o insanın aptal olduğunu söyleyemeyiz. Sık sık kütüphanede gidip geliyor ve öte-kilerin, benim d  nceli bir biçimde kütüphanede gidip geldiğimi d  nd klerini d  n yorum; oysa ben *tamamen d   ncesiz* bir biçimde kütüphanede gidip geliyorum. Tıpkı  ocukların anne babalarını korkutmak için sık sık uyumu , hatta  lm   numarası yapmaları gibi ben de d  n yor numarası yapıyorum. Bir konuşma esnasında,” dedi prens, “konuştuğumuz kişinin dünyasının yukarıya ve aşağıya doğru   m c l oranda bizimkinden büyük olduğu varsayımı bizi sıklıkla sakinle tirir. Bir meseleye kesinlikle,” dedi, “hem sonsuz enlemesine hem de sonsuz boylamasına bakabiliriz. Birbirimize yazdığımız mektuplarda daima bize önemli geleni, genellikle sadece ayrıntıları yazarız ve bunun amacı, kendi sonumuza doğru giderken geride bıraktığımız yolun ayrıntılarını vermektir; aynı mesafeyi geride bırakan bir başkasına güvenerek. Ho umuza gitmeyen tiplerin, bizim yaptığımız tiyatrodaki sahneye çıkmalarına izin vermez, tiyatromuza zorla girerlerse onları kovarız. Bedenimizin mekanizmasının tamamen bilincine vardığımızda nefes alamaz oluruz. Son zamanlarda,” dedi, “insanların içine daha ziyade bir mekanizma olarak bakıyorum; üstelik tam da bu mekanizmanın ilk dağılacağı (dağılmak zorunda olduğu) noktalara. Ve bütün bu mekanizmaları  alı tıranın *ben* olduğumu açık seçik görüyorum. İnsan şehirlere ilk başta, bir sürü insanı ziyaret etmek için geliyor,” dedi, “bazılarını tanıyor, bazılarını tanımıyor, insan onları ziyaret etmek *zorunda olduğunu* d  n yor ve zaten bu vesileyle şehirlere geliyor, insani temaslarla ya da doğrudan *insan temaslarıyla* bütün şehirlere ve en sonunda bütün dünyaya yayıl-

maya çalışıyor. Fakat sonradan,” dedi, “insan şehirlere *kimseyi* ziyaret etmemek için geliyor, daha iyi saklanabilmek, kendine daha iyi odaklanabilmek için; şehirlere, kalabalıklara girdiğinde, *dibe dalmış oluyor*. Dibe dalabildiğim, kaybolabildiğim bu şehirlerin hayalini sık sık ve çok fazla kuruyorum,” dedi prens, “bu yüzden yavaş yavaş ölecek. Düşünmek daima kısa ya da uzun süre oturulabilir bir yapı olarak tasvir edilir, herkes *düşünce yapısından* söz eder, bu yapıya herkes, filozoflar ve onların müritleri, az çok heyecanla girip çıkarlar. Oysa düşünce *resmedilemez*. Bana göre benim düşüncem: göremediğim hızlar.” Prens şöyle dedi: “Tıpkı benim gibi kız kardeşlerim de istemeye istemeye büyütüldüler. Babam beni sık sık aksine ikna etmeye çalıştı, annem de. Sonra birden ikisinden de korkmaya başladım.” Dedi ki: “Sarsıcı olan, insanların çirkinliği değil, fikirsizliği. Ablamla sık sık, tek kelime konuşmadan, saatlerce ormanda yürüyorum. Tek kelime konuşmadan ormanda yürüdüğümüz süre boyunca *sırf kendisinden* bahsettiğimizi fark etmiyor. Onun can sıkıntısı, benimkinin tam tersi bir can sıkıntısı: bir meselenin (evlilik, felsefi varsayım vs) içine girme ve eşzamanlı olarak o meselenin *dışına çıkma* çabası. Eskiden,” dedi prens, “daima ilk başta insanlarla iyi bir ilişkim olurdu, şimdiyse daima ilk başta kötü bir ilişkim oluyor. İlk başta kötü olandan iyi olana varmak bunun tam tersinden, yani ilk başta iyi olandan kötü olana varmaktan daha az zorlayıcı. Kulağını açıp iyice dinlersen,” dedi prens, “sana anlatılan, sana yutturulan daima, ritmi sana ayarlanmış olan kendi hikâyen. Bu gözlemi neresi olursa olsun her yerde ama özellikle seyahatlerde, büyük tren garlarında, bekleme salonlarında yapabilirsin. Gazete okuyor ve gazetede yer alan kendi hastalığının, okuduğun her satırda seni nasıl zayıf düşürdüğünü, kontrolü altına aldığını, öldürdüğünü hissediyorsun. Daima tek bir yöne gitseydik,” dedi prens, “pek tabii ki sonunda doğada olurduk. Bana sık sık, neden köpeğim olmadığı soruluyor. Ben de hep şunu diyorum: *Çünkü burada köpek yok*. Karanlık bütünüyle geometriden kaynaklanıyor. Her şeye daima, her şeyin bağlı olduğu geometri yönünden bakmalıyız. İnsanların gülünç yanı, sevgili doktor,” dedi

prens, “aslında *gölünç olma* konusundaki katıksız beceriksizlikleri. Ben şimdiye kadar hiç *gölünç* bir insan görmedim; gördüğüm çoğu insanın her şeyi *gölünç olduğu* halde. Bu evdeki her şey,” dedi, “mantıklıymış izlenimi yaratıyor; bu ev hakkında, mantıklı bir ev olduğundan başka bir şey duymadım ama aslında bu evde mantığın m’si yok. Tıpkı karşılaştığımız ve mantıklı olarak nitelediğimiz çoğu insanda mantığın m’sinin *olmadığı, olamayacağı* gibi. Hochgobernitz kesinlikle mantıklı ama en ufak bir mantığı yok falan filan. Yıllarca, olmasını istediğim her yere ağaç dikmeye çalıştım, işte görüyorsunuz, yüzlerce, binlerce, yüz binlerce ağaç diktim. Artık ağaç dikmiyorum, artık sadece benim tarafımdan dikilmiş yüz binlerce ağacı *görüyorum*, onlara bakıyorum. Sırf bakmanın tatmin edici bir yanı yok. Bütün yollar, insanlar tarafından yapılmış yollar. En iyi anlarda,” dedi prens, “herkesin anladığı bir dil konuşuyorsun ama kimse seni anlamıyor.” Şöyle dedi: “Kendimle (herkesle) olan benzerliklerim genellikle o kadar ileri gidiyor ki, orada mıyım (olamayacağım yerde) yoksa burada mıyım (artık *olmadığım* yerde) bilmiyorum. Yüzler yaşılanıyor; aynı şekilde o yüzlerdeki kötülük de, incelik de,” dedi. “Gece en tuhaf kuşları duyuyorum; *hangi* kuşlar olduğunu bildiğim halde gece gelenler tamamen farklı. Dışarıda, pencerenin önünde, Hochgobernitz’in üzerinde daireler çizenler farklı. Bu kuşları elime alsam, herkesin bildiği kuşlar. Hayvanlarla ilişkim hep aynı, bu ilişki insan dilini konuşmalarını sağlıyor, saf duygu dilini; ve insan düşüncesünün pratiğini yapıyorlar. Hayvana felsefi bir anlam yüklüyorum ve doğanın bütün dilbilgisine hâkim olmaya hep çok yakınım; biraz da bu yüzden hayvanlardan *korkuyorum*. Âlim daima, doğayı korumaya almak zorunda olduğuna inanır; oysa asıl kendisi bütününüyle doğanın hâkimiyeti altındadır,” dedi. “Dün gece rüyamda, seyahat edenler bana seyahatlerinin ortasında, bir an için bütün hız sınırlarının kaldırıldığını ve dolaşısıyla her şeyin mümkün kılındığını söylediler. Öyle bir an *olmuştu*. Hayat, ölüme hazırlık kadar uzun; gerektiği gibi. Bir insanla konuşurken ondan yüzlerce, binlerce kilometre uzaktayız ve konuştuğumuz kişi bunu bilmiyor. Onun yerine biz soruyoruz. Onun

adına biz cevap veriyoruz. Onunla bir araya geldiğimizde, görünüşe bakılırsa gerçekten bizimle bir konuşma yapıyor ve bu konuşma onu bizden daha da uzaklaştırıyor. Ben genellikle, konuştuğum kişiye düşünmesi için bol bol vakit bırakacak şekilde konuşurum; *kendi kendine*,” dedi. “Üst tabakaya daha alt tabaka işe yarar gelir, alt tabakaya ise üst tabaka gereksiz,” dedi prens ve devam etti: “İnsanlar –her biri kendi adına– kendilerini doğada basılan ve günbegün devam eden bir gazete tefrikası olarak görüyorlar. Ancak yazı işlerinde korkunç bir başına buyruluk var ve görüldüğü üzere dünya bu başına buyruluğa her gün çok büyük değer veriyor. Ve yazarlar,” dedi prens, “filozofların işine yaramayan gerçeği kullanıyorlar.” Dış duvarın üzerinde epeydir yavaş yavaş yürüyorduk ki, prens bize bütün çevreyi anlatabileceğini söyledi, “Karanlıkta da,” dedi. “Fakat bu denemeyi sadece kendi kendime yapmak benim için daha cazip, dolayısıyla size çevreyi anlatmayacağım. Şu anda ve burada, yürüdüğümüz yerde yürümemizi bir tek karanlık mümkün kılıyor,” dedi; sonra da: “Sık sık, oğlumun geldiğini duyuyor ve onun kız kardeşlerine, *kendi kız kardeşlerime*, onlar da duyuyor mu diye soruyorum; ben açık seçik duyuyorum. Onlar duymuyorlar. Tekrar tekrar pencereye giderek dışarıya, oğlumun gelip gelmediğine bakıyorum. Dört beş saat sonra geleceğini biliyorum ama yine de uzun uzun pencereden dışarı bakıyorum. Günlerdir onun geldiğini duyuyorum. Ben onun yüzünden gittikçe daha fazla hayal kırıklığına uğrarken, onun günlerdir bana *doğru* geldiğini. Ölümüm de yıllardır açık seçik gözümün önünde; hayali ölümün gitgide gerçek ölümüne, oğlumun hayali gelişinin gerçek gelişine dönüşmesi. Saatler boyunca, burada hüküm süren sükûnete bakıyorum. Bu sükûnetin burada daima hüküm sürmüş *olduğunu* biliyorum; hiç değişmeyip beni değiştirmiş olan, beni değiştiren, hepimizi değiştiren bir sükûnet. Zaman, doktor, doğa karşısında sükûnetin kendisidir. Bir keresinde yavaş yavaş,” dedi prens, “Hochgobernitz’teki bütün saatleri günbegün geri aldım, ta ki bir anda Hochgobernitz’te hepimiz üç gün geride kalana dek. Hochgobernitz’teki saatleri kesinlikle günlerce, haftalarca, yıllarca geri alabilirdim. Bu beni eğ-

lendirdi. Her gün, birkaç saniye de olsa fazladan yaşayan herkesin eline sonunda bütün bir hayat geçer,” dedi prens. “Haftada bir kez Hochgubernitz’teki bütün resimleri indirip birbiriyle değiştirme –üstelik sadece benim bildiğim bir sisteme göre, *dört öne, iki arkaya*, sonra yine *altı öne, sekiz arkaya*– alışkanlığımı yıllarca, bugüne kadar korudum. Kız kardeşlerime de kızlarıma da *görünüyorum*; beni gördüklerinde onlara nasıl da deli gibi *görünüyorum*. İkiyüzlülüğün ikiyeüzlü alayı,” dedi prens, “burada, Hochgubernitz’ta hepimizin elinin altında olan, hiç değişmeyen seyir malzemesinin içinde işte bu var. Burada düzenlediğimiz, tanık olduğumuz o kıyafet balolarını, maskeli baloları, bahçe partilerini, keyif evi partilerini, tiyatro gösterilerini düşünüyorum da! Yukarı çıkıp tekrar aşağı inen binlerce insan! Zaman zaman buraya vardıklarını, buradan ayrıldıklarını, ortaya çıktıklarını, ortadan kalktıklarını duyuyor, onları kendi yaş ritmimde görüyorum. Güldüklerini duyuyorum. Kahkahalarını duyuyorum; ölürken. Kahkahalar orada, yukarıda en açık seçik şekilde ilkel,” dedi prens. “Halis eğlencenin merkezi olarak Hochgubernitz,” dedi, “sihirbazlık hünelerinin merkezi. Burada,” dedi, “vaktiyle en ünlü sihirbazlar hünelerini sergiler, en ünlü şarkıcılar şarkı söyler, en ünlü oyuncular oynar, en ünlü yazarlar kitaplarını okur, en ünlü filozoflar felsefe yaparlardı; burada vaktiyle en ünlü virtüözler toplanırdı. Dünyanın virtüözleri, vedalaşmak için burada buluşurlardı. Burada,” dedi prens, “vaktiyle her şey her zaman en pahalıydı; en iddialısı, en şaşırtıcısı. Belli zamanlarda burada dünyanın bütün dilleri konuşulurdu,” dedi prens. “Tarihteki hikâyesinin zirvesi olarak Hochgubernitz. Azap benim bedenimde,” dedi prens, “ikinci bir beden gibi, bütün bedenimde *ikinci bir beden gibi*. Hepsini yarıda bıraktığım, şaşırtıcı incelemelerimin hayalini kuruyorum, çünkü artık inceleme yapmıyorum. Yarıda bıraktığım incelemelerimin, yarıda bıraktığım hayatın hayalini kurarak burada gidip geliyorum. Bu tepeye yerleşmiş zindanda bağımsız biçimde gidip geliyorum. Gelenek, bu kadar anlaşılmasız olduğu için kahkahalarımızı havada donduran, bizi donduran, mükemmel oynanan ama yine de dayanılmaz bir kome-

diden başka nedir ki? Burada bir tiyatro oyunu oynanıyor, burada her şey dondu falan filan. Bu oyunda donmuş kafa yapıları, fanteziler, felsefi denklemler, zekâ gerilikleri, zirvesinde taşlaşıp kalmış bir maske deliliği var. Bu duvarların önünden geçerken, bu duvarların üzerinde,” dedi prens, “çatlakların büyüdüğünü, dünya fantezisinin tamamen çöküşünü haber verdiğini duyuyorum. Çok yakın bağım olan şey beni itiyor, tamamen vâkıf olduğum değil. Sükûnet kafamın içine yayılıyor ve onu parçalayacak. Her şeyimi bilenlerin benim hakkımda ciddi bir tonda konuştuklarını, korkmuş gibi yaparak beni kandırmaya çalıştıklarını duyuyorum. Fakat benim zayıf yanıma daima güçlü yanıma olmuştur; ben zayıflıktan çıkmayım. Hayal kurarken gözümü önce bütün dünyaya, ancak ondan sonra kurduğum hayale diker, bunu da tamamen bilimsel biçimde o hayal üzerinde çalışarak yaparım. Bir insanı uzun ya da kısa vadede ölümden kaçmaya iten duygu –ki bunu sık sık hissedimiz–, bana göre anlaşılır ya da anlaşılmaz cümlelerle kabaca birbirine bağlıdır. Kitaplardan daima, ne kadar mutsuz olduğumu öğrendim; ne kadar acımasız, ne kadar akli dengesi bozuk, hassas, fuzuli. Bütün bir halk,” dedi prens, “yüzyıllardır süren bir şuursuzluk içinde, bu şuursuzluk içinde tarih yazıyor, bu durumu hiçbir zaman şu anda olduğu kadar açıkça idrak edememiştim. Bir arada birkaç nesnenin derin anlamı, tek tek *her bir* nesnenin derin anlamıyla açıklanamaz; *işte tarih*. Bir hayal elde ettim, bunu da hayat boyu bu hayal için (metafizik olarak) çalışarak, yaşayarak, var olarak, kötü davranılarak, suçlanarak yaptım. Sinirlerde, doktor, bağlantılara temas edilir, bütün kaos buradan *doğar*. Bir başkası şu anda, bu mevsimde ve bu yüzyılda duvarlarda yürüyebilir, dönüşümlü olarak iç ve dış duvarda, tıpkı bizim gibi (yoksa bu kişi doktor mu?), zihinsel gelirine uygun şekilde; ve tıpkı benim gibi kendi kendine şöyle diyebilir: *Hiçbir şeyim yok. Hiçbir şeyim*. Acı çekmiyorum, sadece *azap* içindeyim. Bence her şey sadece çatışmaların, umutsuzluğun, acının ve son olarak azabın geometrisi,” dedi prens. “Pencerede durmuş, kendimi avluda, iç duvarın üzerinde görüyorum. Kendimi gözlemliyorum. Kendimi anlıyorum,

kendimi gözlemlerken, kendimi anlamıyorum. Dört yaşımdayım, kırk yaşımdayım. Kendimle oynuyorum, *oynuyorum*, keşfediyorum, düşünüyorum. Beni çağırıyorlar, bir yaz akşamı, büyükannem beni çağırıyor, büyükbabam, annem, babam. *Onlar* beni çağırıyorlar. Pencerede durmuş, peş peşe büyükbabamı, büyükannemi, babamı, annemi, karımı görüyorum. Ben pencerede dururken mevsimler değişiyor; hiç durmadan. Herkes beni çağırıyor. Babamın üzerinde kar tulumu var, büyükbabamın üzerinde kışlık paltosu, büyükannemin üzerinde koyun kürkü mantosu, annemin üzerinde binici kıyafeti. Karımı görmüyorum; onu *duyuyorum* ama *görmüyorum*. Bir saat boyunca pencerede durarak, çok geride, arka planda çok geride kalan, zevkime ve kendi keyfime göre *değiştirdiğim* manzaraya bakıyorum. Bir anda ona doğru bağırınca manzara dağılıyor,” dedi prens. “Pencereyi kapatıyorum, manzaraya arkamı dönüyorum, *o* ise daha da uzaklaşıyor. Ben onu unutuyorum, *o* uzaklaşıyor. Ben onu sürekli değiştirmeden, bozmadan. Şimdi bu manzara bütünüyle bozulmamış bir manzara. Sık sık,” dedi prens, “karımı duyuyorum, açık seçik cümleler kuruyor, henüz hayattayken söylediği cümleler ama onu *göremiyorum*. Bazı anlarda buradaymış gibi geliyor, arkamı dönüyorum ama hiçbir şey görmüyorum. Kayınpederim, yani babası, ölümünden sonra karıma Hochgobernitz’te sık sık görünürdü; karşısına çıkar, karım onu görür, onunla konuşma imkânı bulurdu. Fakat ben karımı sadece duyuyorum, hiç görmüyorum. Konuştuğu zaman, konuştuğu dil ölümünden sonra geçen zamanda değişmiş gibi geliyor, oysa hayattayken konuştuğuyla aynı dili konuşuyor. Kendisi ölüyken, diye düşünüyorum, dili hâlâ yaşılanıyor. Ölü mü? O kesinlikle ölü olduğunda tamamen ölü olanlardan biri değil; öldü ama ölü değil. Artık böyle bir inceleme yazamam; oysa uzun bir zaman bunu istemiştim, kafamda bu süreci anlatan bir inceleme vardı. Artık kafamda inceleme yok. Arkamda karımın sesini duyuyorum, arkamı dönüyorum, orada yok, ona sesleniyorum, koridora, aşağıdaki antreye, üst ve alt kattaki bütün odalara sesleniyorum: Kız kardeşlerim beni deli sayıyorlar, kızlarım da aynı şekilde beni deli sayıyorlar. Odama dönmem

gerektiğini söylüyorlar. Beni odama gönderme hakkını onlara kim veriyor? Fakat onlara hesap sorma konusunda kendime izin vermiyor ve hemen odama gidiyorum. Karıma babası ölümünden sonra Hochgobernitz'te sık sık ve her yerde görünürdü, onu sadece görmemiş, aynı zamanda yaşama imkânı bulmuştu," dedi prens. "Evime misafir davet ettiğimde," dedi, "yıllardır düşman davet ediyordum gibi gelirdi. Özellikle de kafamın düşmanlarını. Onlar, kız kardeşlerim ve kızlarımla anlaşma yapmaya güçlerinin yeteceğini sanırlardı. Bütün misafirlerimin önce üstü kapalı, son açık açık, hemen kadınların tarafını tutma utanmazlığının faturasını pek tabii ki ben ödüyorum, diye düşünürdüm daima, beni rahatsız eden her şeyin faturasını ben ödüyorum. Böylece bir daha kimseyi Hochgobernitz'e davet etmedim. Herkes benim konuşmalarımдан korkuyordu," dedi prens, "kahvaltıda bir sabah konuşması yapmayı, felsefi bir meseleyi masaya yatırmayı alışkanlık edinmiştim. Bilhassa politika ilgimi çekerd; beni yıllarca, sabah uyandığımda ya da gerçekten uyanmadan önce harekete geçirirdi. Bir insanla karşılaştığımda, nerede olursa olsun, bana uygun bir insanla karşılaştığımda, politika yapmaya başladım. Ve görüşlerimi hemen, daha karşı tarafın dillendirdiği kendi görüşlerini duymadan savunurdum, çünkü onun görüşlerini daha o dillendirmeden bilirdim. Birinin politikasının nasıl bir politika olduğunu bilmem için ağzını açmasına gerek yok. Bunu önceden hissediyorum, anında hissediyorum. Bu insanın kafasında şu şu politika var, diye düşünüyorum daima bir insanla karşılaştığımda; bütün insanlar hakkında hayat boyu bunu düşündüm. Genel olarak hepsi onlarla konuşmamdan korkarlardı, hâlâ da korkuyorlar. Bildiğiniz gibi çabasızlığı hor görürüm, bu en yüksek ilkedir; sahip olduğum tek ilke. Daima en uç noktayı talep ederim. Fakat en uç noktadan korkulur. Benim daima neredeyse sadece ev düşmanlarım oldu. Donuyorum, diyorum kız kardeşlerime," dedi prens, "kız kardeşlerim de bana ceketimi getiriyorlar. Tekrar, donuyorum, diyorum, bana mantomu getiriyorlar, tekrar, donuyorum, diyorum, bana içi kürklü çizmelemleri ve yakası kürklü paltomu getiriyorlar ve o zaman soyunma-

ya ve kendimi rahat hissetmeye başlıyorum, kurtuldum, diye düşünüyorum, artık donmuyorum, cırlıçıplağım, artık donmuyorum, bu da onları huzursuz ediyor. Burada, Hochgobernitz'te hüküm süren soğğun hayatım üzerinde daima son derece büyük bir etkisi oldu, herkesi daima etkiledi. Eski duvarların nemiyle işbirliği yapan soğuk. En karmaşık düşüncelerimde bile daima bu soğğu ve nemi hissettim, *tespit ettim*. Evet,” dedi, “muhtemelen benimle ilgili her şey bu soğğa ve neme bağlanabilir. Dünyada birbirinden tamamen bağımsız olarak iklimi tarafından sürekli geliştirilen, birbirinden bütünüyle farklı karakterler vardır. Birçok insan için, kuru bir evde büyüdükleri söylenebilir, birçok insan için nemli bir evde, sıcak ya da soğuk bir evde. Anne babanın evi soğukmuş, denilebilir birçok kişiye; başka birçok kişiyeysse: *kuru bir anne baba evinden çıktıkları* vs. Karakterler iklime alışır, iklim iklime uygun olarak değişir. Nemli değil kuru evlerde oluşabilen felsefeler, kökeni soğuk duvarlarda olan düşünce biçimleri vardır. Etrafımızı saran duvarların ruhunu alırsınız. Sık sık insan grupları görür ve bu insan grubu nemli bir bölgeden, bu kuru bir bölgeden geliyor diye düşünürüm. Bazılarıysa tamamen çölleşmiş bir bölgeden. Hochgobernitz'te yüzyıllar boyunca dış doğa içeriye bütünüyle nüfuz etti. Ben, diye düşünürüm sık sık, *bu* doğanın içinde uyuyorum; Hochgobernitz'e uygun nem ve soğğun içinde uyuyorum. Böyle düşünürüm, bu nemin ve soğğun içinde. Hochgobernitz, bir yapının o yapıya tamamen teslim olan insanları yok edebileceğinin kanıtı. Fakat insanın kendisini yok edecek olan yapıyı terk etmesi, mesela Hochgobernitz'ten çekip gitmesi de bir işe yaramaz, nereye giderse gitsin, o yapı onu içine hapseder, ister Londra'ya gitsin, ister Paris'e, o yapı onu boğar. Uzaklara gitmenin hiçbir anlamı yok. New York'ta bile gitgide Hochgobernitz beni boğuyor hissine kapılmıştım, New York değil. Fakat Hochgobernitz tarafından Hochgobernitz'te boğulmak, New York'ta boğulmaktan kesinlikle daha iyi. Biz daima,” dedi prens, “içimizde olandan daha da kötüsünü duymak istiyoruz. Dinlememizin, kendimizi sohbete zorlamamızın başka hiçbir sebebi yok. Bazen,” dedi, “Hochgobernitz'te-

ki her şeyi açıklayan, Hochgobernitz'te olan her şeyi, geçmişteki, gelecekteki ve şimdiki her şeyi açıklayan sessizlik. Bir zamanlar Hochgobernitz'te duyduğum ya da duymadığım bütün sesleri ara sıra zahmetsizce birbirinden ayırabilirim; eğer istersem, eğer bu sessizlik hüküm sürerse. Devamlı iç doğanın kafasından çıkan dış doğanın zorbalığı," dedi prens, "sükûnettir. Gerçekten de," dedi prens, "bir keresinde birdenbire gecenin bir yarısı uyandım; ve gökyüzüne yapıştırılmış dev bir kâğıt görüyorum, üzerinde Latince açık yazıyor. Kahkahalarım evdeki herkesi uyandırıyor, pence-relere koşuyor ve hiçbir şey görmüyorlar. Diyorum ki: *açık! açık!* yazıyor yukarıda; gerçekten de yukarıda *açık!* yazıyor ama hiçbir şey görmüyor, deli olduğumu düşünüyorlar; onları kovarak yataklarına geri gönderiyorum. Doğal olarak kendimden gittikçe daha fazla korkuyorum," dedi prens. "Gerçekten korkuyorum. Kendimi kendimden uzaklaştırmaya çalışıyorum ama bunu nadiren başarıyorum. Birkaç yıl önce, vadilere, kanyona indiğimde, havanın güzel olduğu günlerde *dağlardaki* ormana, yağmurlu günlerde nehir kenarındaki ormana gittiğimde bir hoşnutluk hissederdim. Ache'nin suyunun yüzeyini izlemek, suyun hareket ritmi sık sık beni mutlu ederdi; kendimi yeryüzünün şiirsel yansımasına kaptırırdım. Nehir kenarındaki orman ve Ache, umutsuzluğa kapılmak zorunda kalmamam için bana yeterdi. Ache olmazsa, dağlardaki orman, nehir kenarındaki orman olmazsa kütüphane. *Derin düşünceye dalmayı sağlayan kitaplar.* Olmazsa kafam, olmazsa beynim, olmazsa ben. Ya bugün? Oğlumu düşünmek yıllarca yetti; kendi gençliğimi düşünmek, odamdan çıkıp kadınların yanına inmek. Onlarla bir yemek. Onlarla bir sohbet. Eskiden sonsuzluğun yakınlığına ikna olmuşum. Ya bugün? Bugün her şey çok uzak. Gittikçe uzaklaşıyor. Acaba vaktiyle, açıklamanın içinde olduğu şeye yaklaştı mıydım? Yatakta uzanarak sık sık *orada* olduğum için, *hâlâ orada olduğum için* utaniyorum. Saatlerce utaniyorum, sonra acıktığım için yataktan kalkıp kadınların yanına iniyor, bir şeyler yiyorum ve bana öyle geliyor ki iki kat, yüz kat büyük bir utanca kapılıyorum. Dünyanın gittikçe kötüleşen bir ağız kokusu var. Ve ben,

günün birinde duyumsamalarımda keşfedilmekten korkuyorum. Hayatım, keşfedilmeme yolunda gösterdiğim çabalardan oluşuyor. Beni keşfettiniz mi? İçyüzümü gördünüz mü? diye düşünüyorum sık sık. İçlerinden *hangisi* beni keşfetti, içyüzümü gördü? Ben dünyayı ve onu kitaplar, dev kütüphaneler olarak egemenliğim altına almak zorundayım,” dedi prens. “Saçma. Okurken, daha önce ne okumuş olursam olayım, daima her şeyin iki parçaya ayrıldığı hissine kapılıyorum; biri uygun, öteki uygunsuz. Okumanın iğrenç yanı bu: Daima iki parçaya bölünme, iyi ve kötü demek istemiyorum, *uygun* ve *uygunsuz* diyorum. Fakat düşünmek bu iğrençlikten bağımsız. Okurken kendini görmezden gelmeye çalışmak,” dedi prens. “Teselli olarak ebedi kimlik. Önce melankolik ama sonra gittikçe azap veren bir hayal gücü bizi etkiliyor. Kendi kendime daima, her şeyin ölümcül olduğunu bildiğimi söylüyor ama tam tersine hareket ediyorum. Kafa çoğu zaman bedenden birkaç yüzyıl ya da bin yıl uzunluğunca uzaktır ve kesinlikle ampirik bir galvanizleme ustasıdır. Sürekli ateşim var doktor ama bu, termometrenin göstermediği bir ateş. Ben artık çalışmayan bir barometreyim. Bir keresinde avluda bir insanla karşılaştım,” dedi prens, “onu daha önce hiç görmemiştim ama bana, vaktiyle gördüğüm bütün insanları hatırlattı. Kafasıyla ilgili büyük bir planı olduğunu söyledi ama *onu kendi kendine keseceğini* sanmamalıyımışım. Elime bir bıçak vererek şöyle diyor: *Kafamı kesin azizim. Siz kafamı kesmek için ortaya çıkana dek uzun zaman bekledim. Çünkü kafamla ilgili büyük bir planım var! Korkmayın*, diyor tuhaf adam, *her şeyi önceden hesapladım, hiçbir şey ters gidemez. Hadi, kesin! Bana üç dakika zaman veriyor. İşte, tam şuradan*, diyor, *kafamın kesilmesini istiyorum. Ayakta duracağım, çünkü yatarak ya da oturarak kafa kestirmeyi son derece onur kırıcı buluyorum. Sizi mahcup etmeyeceğim!* diyor yabancı. *Bu arada bıçak Christofle marka*, diyor. Gerçekten de bıçağa kazınmış Christofle yazısını görüyorum. Kafayı tutup kesiyorum. Bunun bu kadar kolay olması beni çok şaşırtıyor. Kafa hâlâ konuşuyor: *Görüyorsunuz ya, kafamı kesmek ne kadar kolay oldu. Fakat sonra, kafayı kesmediğimi görüyorum ve yabancı şöyle diyor:*

Kafamı kestireceğime ciddi ciddi inanmadınız herhalde? Yoksa inandınız mı? Yürümeye devam edelim, diyor yabancı. Bu adam benim kuzenim. Gerçekten de,” dedi prens, “bütün bu hikâyeyi kafadan uydurmadım. Benim için sıkıntı vericiydi.” Prens şöyle dedi: “Anne babasızız. Öksüz ve yetimiz. Durumumuz bu ve bu durumdan kurtulamıyoruz, Avrupa kurtulamıyor. Soru daima, Hochgobernitz’i nasıl daha da ilerleteceğim, sağlamlaştıracığımdı. Hochgobernitz hiç dünyadan bu kadar soyutlanmış ve aynı zamanda dünyaya bu kadar tabi olmadı. Sürekli depremden korkuyorum. Depremi düşünmeden yürüyemez oldum, depremi hissetmeden, yaklaşan depremi, sesler, yeraltından gelen, bir yandan da kafamdaki sesler. Hayalimde,” dedi prens, “mektuplar yazıyoruz, mektuplar gönderiyoruz, mektuplar alıyoruz; ve bütün bu mektupların imzaları okunaksız. Bütün bu gönderilen ve gelen mektupları kim yazıyor? Felaketin nasıl oluştuğunu, pencereden dışarı bakarken görüyorum; sessizce oluşuyor, sessizce gerçekleşiyor. Bundan söz etmeme izin yok. Sırf devasa Hochgobernitz’in en küçük odasında oturuyor olmam gerçeği bile doktor, ürkütücü. Ayrıca bu oda en nemli, en soğuk oda. Sırf odam üzerine bir yazı yazsaydım, diye düşünüyorum, başlığı basitçe Odam olan bir inceleme, bütün dünyayı içine tıktırırdım, çünkü bütün dünyayı odamın içine tıktırırdım, bütün dünyayı odamın ve incelememin içine tıktırırdım. Hayır, inceleme yok,” dedi prens. “Düşünen insanın gitgide görüntüleri hafızasından uzaklaştırması gerek. Beyninde görüntü kalmadığında amacına ulaşmış olacak. Beynindeki resmetme imkânları tükendiğinde. Benim,” dedi, “suçum yok, diyorum kendi kendime sık sık; suçum olmadığını biliyorum. Suç mu? Yıllarca kendimi anlaşılmaya çabaladım; yaşadığım müddetçe, beni yiyip bitiren bir ‘kendimianlaşılmak’la’ndan başka bir şey yoktu. Önce kendimi anne babama anlaşılmaya başladım, kardeşlerime, çocuklarıma, bütün insanlara kendimi anlaşılmaya çalıştım. Şimdiyse kendimi size, oğlunuza anlaşılmaya çalışıyorum. Aslında,” dedi prens, “bu eylül akşamları çok soğuk olabiliyor. Soğuk aşağıdan, kanyondan geliyor. Burası buz gibi soğuk. Hochgobernitz buzdan

yapılmış. Hochgobernitz'te donup buza dönmüş tipler var. Yaşadığımız zaman belli ki insanın kendini açıklamasına yetmiyor. Önce,” dedi prens, “anneme, ona karşı işlenmiş bir suç gibi göründüm, sonra onun işlediği bir suç gibi, sonra ona yük oldum, sonra beni küçümsemeye başladı, sonra sevmeye, nefret etmeye, çünkü daima benimle özdeşleşmek zorunda kalıyordu. Çocuklar kendi çocuklarına daima, onları hayat boyu biçimsizleştiren, iyileşmez bir tümör olarak sahip olurlar. Odama gitgide daha ziyade bir hasta odasına çekilir gibi çekiliyorum. Ayrıca da odamı daima bir hasta odası olarak gördüm. Bu odada her şeyi, yemeyi, okumayı, düşünmeyi daima ilaç niyetine yaptım; duygu sınırları, zihin sınırları, felsefe hapları. İyileşmez olmak on yıl süren bir durum, bu kadar zamandır bu durumun bilincindeyim, mezhebi olmayan, miras alınan bir hastalık,” dedi prens. “Görüyorsunuz ya doktor: Ceke-timi giyiyorum, ceketimi tekrar çıkarıyorum. Bu ceket Brüksel'den aldım, bunu Londra'dan, bunu Kahire'den. Kahire'den aldığım ceket giyiyorum, Londra'dan aldığım ceket çıkarıyorum, Brüksel'den aldığım ceket giyiyorum, Kahire'den aldığım ceket çıkarıyorum. Bu kadar paraya mal olan şey, merak,” dedi prens. “Tabii ki artık Hochgobernitz'ten ayrılamam. Hep gazeteler aldım ve okumadan, sadece şöyle bir karıştırdıktan sonra fırlatıp attım; daha onları satın aldığım gazete tezgâhından yüz adım bile uzaklaşmadan. Hayatım boyunca aldığım gazeteleri Kärtner Caddesi'ne bir gazete fırtınası olarak savurtsam, kar fırtınası gibi bir gazete fırtınası olarak, Kärtner Caddesi çok geçmeden tamamen tıkanır, Kärtner Caddesi'ndeki her şey boğulur, Viyana'nın yarısı boğulur, hayatım boyunca aldığım gazetelerin altında boğulurlar, gömülür ve boğulurlar, Viyana'da ölümcül bir gazete kışı yaşanır. Ben,” dedi prens, “çocukların yüzlerinde çocukluğun ateşini görüyorum. Çocukluk çabuk yoruluyor, yaşlılıkta çocukluğun hatırası. En güzeli yatakta olmak ve uykuya dalabilmek; benim ihtiyaçlarım uzun zamandır ancak bu şekilde sona eriyor. Bedenini doğru tükettin mi? diye düşünüyorum. Aklını? Hayatını doğru tükettin mi? Bu konuda düşünmeye başladığın zaman bittin. Saçma laflar,” dedi prens. “Peronlarda

sık sık, son anda kendimi trenden atmayı hayal ederim ama büyük şehir tuvaletlerinde meraklıyım. Karmaşık, kusursuz cümleler uydurma sevinci; ‘ethometer*’ kelimesi kavrandı. Bütün insanların korunmasızlığını kavramak ama acımasızlık; bildiğin her şeyi donmaya bırakmanın gerekliliği. Kâhyaya hesap soruyorum,” dedi prens, “beş taşocağı işçisini işten çıkarmış, ben de soruyorum: *Neden?* Cevap vermiyor. Taşocağı işçilerinin işten çıkarılamayacağını söylüyorum, *tek bir taşocağı işçisini bile* işten çıkarmanın tehlikeli olduğunu, onlardan hiçbirini işten çıkaramayız, diyorum ama kâhya beşini birden çıkarıyor. Bir anda taşocakları bana *ürkütücü* geliyor... Ya da,” dedi prens: “Dış duvara çıkıyorum, şu anda yürüdüğümüz yere; ve yerden bir kestane ağacı yaprağı alıyorum, kestane ağacı yaprağı bana annemi hatırlatıyor, onu görür görmez *annemi* görüyorum, kokusu bana *Kısasa Kısas* oyununu hatırlatıyor, *Kısasa Kısas*’ı görüyorum, *Kısasa Kısas* bana çocukken giydiğim bir çift eski ayakkabıyı hatırlatıyor vs... Bir insan görürüz,” dedi prens, “ve derhal bir yargıya varırız. Bu insan zeki bir insan, deriz, aptal bir insan, öfkeli bir insan, mutlu bir insan, eğitilmiş, miskin, yalnız, cana yakın, daima gülen, daima kasvetli, daima işgüzar, daima hain, daima sefil bir insan... ve hiçbir şey anlamayız. O insanı tanımadan *bu felaket bir insan* dediğimizde, *o ölü* dediğimizde vs... Bir kişide gördüğümüz kırılğanlıklar bize hemen içinde yaşadığımız cemiyetin kırılğanlıklarını, bütün cemiyetlerin, devletin kırılğanlıklarını gösterir, onları hissederiz, onların içyüzünü görürüz, onları felakete çeviririz. Yargıya varma becerisi ne kadar büyürse, güvensizlik de o kadar büyür. Güvensizliğimiz yavaş yavaş her şeyin içine işliyor. Babam daha çocukken kendini öldürme düşüncesiyle oynar, Ache’nin üzerinden geçerken kendini Ache’ye atmamak için büyük çaba gösterirdi. Kendini asmamak için. Kendini vurmamak için. Bu düşünce onu ele geçirmişti, *bir bilim olarak intihar imkânlarında düşünmek*,” dedi prens, “doğa bilimlerinin bir alt kolu. Düşüncelerimdeki mistik yan neredeyse devre dışı. So-

* Novalis’in “İnanç ve Sevgi ya da Kral ve Kraliçe” başlıklı metninde giyim ve davranış kalıpları bağlamında geçen, Türkçeye “adapölçer” olarak çevrilebilecek kelime. (ç. n.)

yutlanma. Her şey boş,” dedi. “Milyonlarca deneme,” dedi, “biz açık gözlerle yürürken, kökene doğru. Kitlede ve tabiri caizse serbest doğada yapılan şu denemeler. Hiçbir şey, sıradanlığa kaçmaktan daha kolay değil. Bir şey söylüyorum,” dedi prens, “ve hemen tam tersini içimde görüyorum. Kendimizi, bir kitaplayken yalnız olmadığımıza ikna edebiliriz; tıpkı bir insanlayken yalnız olmadığımıza ikna edebileceğimiz gibi. Bir oyuncu tuttuğumuzda eğlendirilmek istiyor, oyuncu bunu unuttuğunda ona sövüyoruz. Dünya bir *Sarrasani Sirki*. Daima doğanın elementlerinden –çünkü bu sayede var olabileceğimize inanıyoruz– hiç olmazsa birini tamamen elinden alabilme, mesela devrim yapabilme, bir kralı alaşağı edebilme vs saplantısıyla yaşıyoruz. Göz çoğu zaman akıl tarafından yalnız bırakılıyor, akıl da göz tarafından. Günümüzde,” dedi prens, “İncil’deki betimlemelerde rahat ediyoruz, Sodom ve Gomore’nin şiirini keşfediyor ve *hissediyoruz*. Artık ölümüne *korkmuyoruz*, ölümüne *gidiyoruz*. Hastalıklar insanı en kısa yoldan kendine götürüyor. Aslında,” dedi, “en azından tasavvur imkânlarımızda kesinlik beklemeliyiz. Beyni olmayan bir insan düşüncesiz olurdu. Öğretmenlerimiz aklımızın düşmanı oldular. Bizimle ilgili olmayan şey bizi heyecanlandırır. Benim kafamı uzun zamandır, yarın kimin aya çıkacağı düşüncesi değil, *yeryüzünü bir ucundan öteki ucuna* ilk kimin *geçeceği* düşüncesi meşgul ediyor. Her meselede bütün dünya için duyarlı olabilen karımın bütünyle konuşma özürlü olması. En sonunda *her yerde* devreye giren ölümcül hastalıklar. Daima *benim* üst kattaki odalarım *onların* alt kattaki odalarını kıyaslayarak düşünmek. Hepimizi yavaş yavaş yiyip bitiren alışkanlıklar, eğilimler. Hareket yoksunluğumuz. Alt kattaki odalarda felsefi olan ne kadar az mümkünse, üst kattaki odalarda da mistik olan o kadar az mümkün. Bazen evdeki bütün saatlerin sesini o kadar yüksek perdeden duyuyorum ki, kalkıp hepsini durdurmak zorunda kalıyorum. Bu da saatler sürüyor. Ancak ondan sonra uykuya dalabiliyorum. Eskiden, çocukken, kendimizi anlaşılır kılmak için duvarlara vururduk, şimdiyse yarım yüzyıldır hiç kimse duvarlara vurmuyor. Pek yakında Hochgobernitz,” dedi prens, “böcekler ve

örümcekler tarafından ele geçirilecek. Böcekler ve örümcekler, diye düşünüyorum sık sık, doğanın *deliliği* olarak. Her şey mistifikasyon,” dedi.

Landschach üzerinden çabucak eve vardık. “Nankör vakalar,” dedi babam. Kız kardeşim hâlâ uyuyordu. Yarın, diye düşündüm, onunla uzun bir yürüyüş yapıp konuşacağım. Saat on birdi, babamın Krennhof’ta kendini hayvan bayılma tabancasıyla karnından vuran bir kasabı görmeye gitmesi gerekiyor ve gece yarısından önce dönmek istiyordu; bense Hochgobernitz’ten kanyona inene ve sonra da kanyondan çıkana dek tek kelime etmeyişimizi düşünüyordum. Yarın baban seni öğleden sonra erken bir saatte Leoben’e geri götürecektir, diye düşündüm. Çantanı boşaltmana gerek yok. Bölge jandarması bizi beklemiş ve babamdan ölen meyhaneci kadınla ilgili bilgi almıştı. Größl tutuklanmıştı. Kız kardeşimi uyandırmak istemedim. Uzunudur bekleyen bir mektubu yazmaya çalıştım, amcamın bir arkadaşına, adamın Kärnten’deki Guttaring yakınlarında bir çiftliği vardı, epeydir oraya davet ediliyordum. Gelmeyeceğimi, gelemeyeceğimi yazmak istiyordum. Çalışmalarına ara vermem şu anda mümkün değil, yazdım, sonra da başladığım mektubu yırttım. Yatakta düşündüm: *Prens ne demişti?* “Her şeyi hep değiştirmek istemek; bu benim için daimi bir ihtiyaç, en asap bozucu çatışmalara götüren, rezil bir heves. Felaket, insanın yataktan doğrulmasıyla başlıyor. Her şeyi felsefi bir temele oturtmasıyla, üretmesiyle. Kafa devre dışı kaldığında karanlık soğuk.” *Not defteri*: “Günlerdir,” dedi prens, “ceplerimde kayıp not defterimi arıyorum. Bu not defterine kayda değer şeyler yazmıştım; *altı çizili şeyler!* Benim hastalığım, önemli şeylerin altını çizmektir, bu defterde de hemen hemen sadece altı çizili şeyler var ve bütün bu altı çizili cümleler, bu cümlelerin tahribiyle başlıyor... Bu not defterini günlerdir ceplerimde arıyor ve birdenbire aşağıda, mutfakta buluyorum. Bu not defteri mutfığa nasıl geldi? diye soruyorum kendi kendime. Günlerdir mutfığa inmedim ve birden not defterimi mutfakta buluyorum. İçimde korkunç bir şüphe yükseliyor. Hemen, ablamın cekeyimin cebinden not defterini alıp gizlice mutfığa getirdiği –ben

bütünüyle mutfak düşmanı bir insanım!–, okuduğu ve mutfakta bıraktığı şüphesine kapılıyorum. Derhal ablama gidiyor ve şöyle diyorum: Korkunç olan, not defterimi mutfakta bırakmış olduğun gerçeği, içeriğini ele geçirdiğin gerçeği değil! Fakat ablamın not defterini imkânı yok mutfakta bırakmış olamayacağını görüyor ve derhal kız kardeşime giderek, not defterlerimi okumanın, cebimden alıp okumanın sefilce bir davranış olduğunu yüzüne vuruyorum. Korkarım, diyorum, bütün not defterlerimi okudun ama ilk kez mutfakta bırakmışsın. Şimdiye dek, hiçbirinizin not defterlerimin içeriğini öğrenmemeniz, bu not defterlerinin içeriği konusunda hiçbir şey bilmemeniz saplantısıyla yaşıdım. Kız kardeşimi ite kaka büroya sokuyorum, çünkü bu not defterini okuyanın özellikle o olduğu gerçeği bana korkunç geliyor. Hemen aklıma, not defterlerinde iki kız kardeşim ama özellikle kücğ hakkında devamlı olumsuz yargılara vardığım geliyor. Not defterlerime yazdıklarımın, yıllardır yazdıklarımın hiçbir şekilde bilinmemesi saplantısıyla yaşıdım. Ve şimdi görüyorum ki not defterlerimi herkesin gözü önünde yazıyormuşum, not defterlerimi aleni yazıyormuşum! Fakat bir anda, kız kardeşimin not defterlerimin varlığından haberi bile olmadığını fark ediyorum ve hemen kendi kendime, tabii ki kız kardeşim kadar yüzeysel bir insanın not defterlerimin varlığından haberi olmaz, tabii ki, diyorum; ve sonra diyorum ki: *Benimle ilgili hiçbir şey umurunuzda değil!* Şöyle diyorum: *Günün birinde bu not defterlerinde en korkunç keşifleri yapacaksınız; kendi iğrençliğinize keşif turları.* Sizinle gündelik ilişkimde daima her şeyi gizlediğim için, not defterlerimde hiçbir şeyi gizlemedim! Bütün acımasızlığım not defterlerinde üzerinize boşalıyor! *Senin zerine, ablanın üzerine, kızlarımla üzerine, oğlumun üzerine, herkesin zerine!* Öldüğümde sizi uzak bir mesafeden karanlığa boğacağım, diyorum; ve çığlık çığlığa varlığımı hatırlayacaksınız, erkek kardeşi ve babayı! Not defterlerimde, diyorum, gerçekten şekil aldınız, korkunç surette şekil aldınız! Evet, diyorum, not defterini mutfakta sen bırakmadıysan, *kim bıraktı?* Ve bürodan çıkıp büyük kızımı arıyorum. Not defterimi cebimden alıp mutfakta bırakmanın bir

tek ondan beklenebileceği aklıma geliyor. Bütün evi dolaşarak büyük kızımı arıyorum, önce alt kattaki, sonra üst kattaki odalara giriyorum ama büyük kızımı bulamıyorum. Not defteri sebebiyle ortalığın ayağa kalktığını duyduğu için, diye düşünüyorum, muhtemelen saklanıyor. Sesleniyorum, sessizce yürüyorum, sonra yine seslenerek, dönüşümlü olarak seslenerek ve sessizce bütün evi dolaşıyorum. En sonunda, keyif evinde olabileceği aklıma geliyor. Keyif evine giriyorum ve onu kanepede roman okurken buluyorum. Hemen diyorum ki: *Not defterim nerede?* Evet, diyorum, not defterimi mutfakta buldum. *Bu rezil insan artık not defterlerime bile el sürdü,* diyorum. Muhtemelen yıllarca not defterlerime el sürdün! diyorum. Muhtemelen, diyorum bu kez, bütün not defterlerime el sürdün! Ve muhtemelen, diyorum, bütün not defterlerimde okudukların seni en ölümcül korkunçlukla *bana karşı değiştirdi.* Umarım, diyorum, bunun sonucunda Hochgobernitz'ten kaybolursun, çıkıp kendin gibi olanların yanına gidersin. Fakat birden,” dedi prens, “büyük kızımın not defteri arasında da *hiçbir bağlantı kurulamayacağını* anlıyorum. O halde küçük kızım, diye düşünüyorum. Fakat kimse onun nerede olduğunu bilmiyor. *Nerede olduğunu bilmek istiyorum!* diye bağıyorum. Şehirdeymiş. Şehirde! diyorum. Alt kattaki odalara giriyor ve ertesi gece, bu odalarda asılı resimlerin hepsini indirmeyi düşünüyorum, *hepsini.* Üst kattaki odaların bütün resimlerini de, diyorum. Ve *başkalarını* asacağım. *Daha dehşet verici olanları.* Yavaş yavaş sakinleşiyorum,” dedi prens, “ve tam o sırada kız kardeşlerimin kendi aralarında fısıldaştıklarını duyuyorum. Bu fısıldaşmayı, diye düşünüyorum, bozmalıyım; ve gidip onları kovuyorum. *Not defterimi cebimden hanginiz alıp mutfaka koymuş olursa olsun,* diyorum, *bunun cezasını* hepiniz birden, *hep birlikte çekeceksiniz!* *Bir suç örgütü!* diye düşünüyorum, *kadınlar bir suç örgütü!* Benim, diye düşünüyorum, Hochgobernitz'te çok maliyetli mahvedicilerim, yok edicilerim var! Ve onlara,” dedi prens, “yapılması gereken bir iş, *korkunç bir ev işi* için talimat verirken, not defterini mutfakta benim bıraktığım aklıma geliyor; her zaman ki gibi uykusuz bir halde, gecenin bir yarısı serinletici bir şeyler

içmek üzere mutfağa gittiğimde.” Uyuyamadım ve yazmaya başladım: Prens dedi ki, yazdım, “bir oğul babası üzerinde çalışır ve sadece babasını nasıl yok edeceği üzerinde çalışır. Kadınlarsa daima bilirler, nasıl... Alışkanlığım olduğu üzere,” dedi prens, “hâlâ büroya giriyorum; beni hayatım boyunca, kendimi tanıyamayacağım kadar biçimsizleştiren aynı dakiklikle. Sabah kalkıyorum ve büroda gidip geliyorum, gidip geliyorum, gelip gidiyorum; büroda dayanabilmek için. *Tarım işletmesi, orman işletmesi*, diye düşünüyorum, *âcizce*. *Büroda olmam* anlamsızken, bürodan çıkıp gidecek, büroyu sonsuza dek terk edecek gücüm yok. Tarım ve orman işletmesine dair bir amaçla değilse, diye düşünüyorum, ne diye büroda duruyorum? Bu düşünce beynimin en hassas bölümlerini uyarıyor ve kendimi sakinleştirmek için raflardan çeşitli dosyalar alıyorum. Bu büroya gidip büroda ne yapacağını bilmeme süreci artık her gün tekrarlanıyor. Büronun içindeki hiçbir şeyle ilişkim kalmadı,” dedi prens. “Oğlum,” dedi, “İngiltere’den dönüp Hochgobernitz’i yok edecek. Aklıma uzun kâğıt geliyor; onun tasarısı bu. Bana öyle geliyor ki Londra’da, ancak tamamen sarsılmış halde çıkabileceği bir felsefeye saplanıp kaldı. Hochgobernitz onun için ancak *deli bir Hochgobernitz* olarak mümkün olacak, bunu hissediyorum. Bu arada oğlum tarım ve orman işletmesinden hiç anlamaz. Oğlumun doğa olarak gördüğü şey doğa değil. Muhtemelen *bütün* Hochgobernitz’i satmaya çalışacak. Bunu başaramayacak ve onu parçalayacak. Ölümünden sonra Hochgobernitz’i önce ödü patlamış görüyorum. Ardından oğlum geliyor ve taşlaşmayı delilikte çözüyor. O benim oğlum, her şey ona teslim edilecek. Sonra, özellikle kız kardeşlerim için, ölümcül zamanlar gelecek, ama kızlarım için de; mutlak korunmasızlık. Fakat muhtemelen bütün bu yaratıklar merhametten ziyade merhametsizliği hak ediyorlar. Oğlum doğaya daima bir *edebiyat* olarak yaklaşır, bütün mektupları bunu tasdik ediyor. Biliyor musunuz, oğlum beni küçümsüyor doktor. Mektuplarında gerçek yok. El yazısı bir yıl içinde *tamamen* değişti. Oğlumun son derece itici bulduğum eğitimini karşılıyorum, o ise beni yok ediyor. Biz, oğlum ve ben, birbirimizle konuşmayı

bir türlü beceremedik. Oğlum İngiltere’de o kadar kısa cümleler kurmaya alışmış ki; acı veren, öldüren bir konuşma şekli. Onu, diye düşünüyorum, yok edicim olarak yetiştirdim. Ve bu insan bana son mektubunda, acemice yaşadığımı yazma cesaretini gösteriyor; aslında hayatımı bir sanat haline getirebilirmişim. O ise, mektubundan sezdiğime göre, hayatını bütünüyle bir sanat haline getirmiş. Ne zaman onu yanıma çekmek zorunda kalsam, kendimden, içimden uzaklaştırdım. Fakat her çocuk yetiştirme tamamen yanlışır. Oğlumun davranışları daima benimkilerin tam tersi oldu,” dedi prens. “Onunla sadece ve sadece gazete merakını paylaştık. Evet,” dedi prens, “bana 7 Eylül tarihli *Times* gazetesinin bir nüshasını bulun ve buraya bir dahaki gelişinizde getirin...”

Halit Ziya Uşaklıgil

Aşk-ı Memnu

Mai ve Siyah

Philip Roth

Pastoral Amerika

Demir Özlü

Güvercinler ve Matmazeller - Düş Öyküleri

Thomas Bernhard

Sarsıntı

Ömer F. Oyal

Zaman Lekeleri

Gecelerin En Güzeli

Andrea Camilleri

Unvansız Maktul

Ali Teoman

Horasan Elyazması

Rachel Cusk

Geçiş

Orçun Türkay

Tunç Bey

Kate Atkinson

Mahvolmuş Bir Tann

Javier Marias

Acı Bir Başlangıç Bu

Dağ Solstag

Mahcubiyet ve Haysiyet

İlhan Durusel

Defterdar

Ian McEwan

Amsterdam'da Düello

Kefaret

Italo Calvino

Zor Sevdalar

Şiir Erkök Yılmaz

Aile İçi Muhabbet

Amin Maalouf

29 Numaralı Koltuğun Hikâyesi -

Fransa Tarihinin Dört Yüzyılı

Andrew Gibson

Samuel Beckett

Hilmi Yavuz

Link Defterler

Julia Kristeva - Philippe Sollers

Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Evlilik

Will Gompertz

Sanatçı Gibi Düşün -

... ve Daha Yaratıcı, Daha Verimli Bir Hayata Kavuş

John Berger - Sekşuk Demirel

Saat Kaç?

Edip Cansever

Çağırılmayan Yakup

Ronit Matalon

Ayak Seslerimiz

Gürsel Korat

Ay Şarkısı

Anne Enright

Yeşil Yol

Margit Schreiner

İnsan Dengesi

Oğuz Demiralp

Ay ile Yıldız Aynı Düşünce -

Juan Rulfo Edebiyatın Üstüne Bir Okuma

Giorgio Bassani

Kuru Otların Kokusu

Surların İçinde - Beş Ferrara Öyküsü

Behçet Necatigil - Kâmuran Şipal

Dar Bir Çember İçinde

Kâmuran Şipal

Dua Çiçeği

Erlend Lae

Bildiğimiz Dünyanın Sonu

Eugenio Borgna

Şu Bizim Kınlanığımız

Darryl Cunningham

Büyük Çöküş

Bülent Gözkân

Kant'ın Şemsiyesi

Romain Rolland

Jean-Christophe - I

Jean-Christophe - II

Bülent Eczacıbaşı
İşim Gücüm Budur Benim

Bedül Tarıman
Rıza Bıyık

Richard Yates
Mutluluk Fotoğrafı

Uğur Mazlıcan
Bir Dükkânı Beklemek

Ayfer Yavi
Bir Dünya Börek - Böreğin Tarihsel Yolculuğu

Priscilla Mary Işın
Avalıktan Gurmeliğe - Yemeğin Kültürel Tarihi

Sabahattin Kudret Aksal
Yazılar, Yanıtlar

Hazırlayanlar: Ernesto Ferrero - Luca Baranelli
Calvino Albümü

Tarık Dursun K.
Bağışla Onlan

Fredric Jameson
Antikler ve Postmodernler - Formların Tarihselliği Üzerine

Isabelle Mons
Ruhun Kadınları - Psikanalizin Öncü Kadınları

Hazırlayan: Talat Parman
Psikanaliz Defterleri 1 - Çocuk ve Ergen Çalışmaları /
Çocuk ve Ergenle Çalışmak

Sébastien Dupont
Psikanaliz Hareketinin Kendini İmhası

John S. Allen
Obur Zihin - Yiyeceklerle İlişkimizin Evrimi

Christopher Bollas
Güneş Patladığında - Şizofreninin Gizemi

Anil Ananthaswamy
Ya Ben Yoksam? - Benliğin Labirentinde Bir Gezinti

Juan Enriquez - Steve Guillars
Kendi Evrimimizi Yönetmek - Yapay seçim ve
rastlantısal olmayan mutasyon yeryüzündeki
yaşamı nasıl değiştiriyor?

Thomas Lepeltier
Evrenin Saklı Yüzü - Evrenbilimin Bir Başka Tarihi

Hazırlayanlar: Erden Akbulut - Handan Durgut -
Mehmet Ulusel - Yeşim Bilge
Nâzım'ın Cep Defterlerinde - Kavga, Aşk ve Şiir Notları
(1937-1942)

Engin Kılıç-Müket Esen
Orhan Pamuk'un Edebi Dünyası

Jale Parla
Orhan Pamuk'ta Yazıyla Kefaret

Ece Ayhan
İyi Bir Güneş
Kınar Hanımın Denizleri
Ortodoksluklar 50 Yaşında (Numaralı Özel Baskı)

Francis Russell
Türkiye'de Görülecek 123 Yer

Claudio Magris
Davanın Reddine

Hannah Kent
İrmağın Cınları

Marcel Proust
"Kalan Son Güzel Köğüdüm"

Yüksel Pazarkaya
Çevirinin Estetiği ve Çeviri Serüveni

Hazırlayan: Mustafa Demirtaş
İkinci Bir Yaşam - Sevim Burak'ın Edebiyat Dünyası

Marc Augé
Evsiz Bir Adamın Güncesi

Turgut Uyar
Elele Okuyalım - Yazılar ve Söyleşiler 1978-1984

Gültekin Emre
Sere Serpe

Faruk Nafiz Çamlıbel
Şarkın Sultanları

Robert Dumézil
Mit ve Destan III - Roma Tarihleri

Philippe Mengue
Yürümek, Koşmak, Yüzmek / Kaçak Beden

Hüseyin Kıran
Yaşamak - Bir Çaba

Nikolay Semyonoviç Laskov
Çelik Pire

Thomas Bernhard külliyatı içinde özel bir yeri olan, yazarın erken dönem eserlerinden *Sarsıntı*, yapısal anlamda heterojen sayılabilecek iki farklı tonda yazılmış düzyazıyı birleştiren, dönemi içinde yenilikçi biçemiyle dikkat çeken, insan doğasına ilişkin karanlık, kuraldışı bir anlatı.

Anlatının ilk bölümünde; bir sabah bir doktor ile oğlu nemrut, dağlık Avusturya kırsalında, günlük gezintilerinden birine çıkarlar. Rastladıkları sefalet, delilik ve çetin doğanın vahşiliği ile boğuşan birtakım renkli şahsiyetleri gözlemlerler.

İkinci bölümdeyse farklı özgül ağırlıklara sahip meseleleri kendi bakış açısıyla öğüten, delibozuk, paranoyak Prens'in acımasızca akıp giden uzun monoloğuna tanık oluruz.

Thomas Bernhard *Sarsıntı* ile, varoluşun gizemine, insanın cinnet eşliğinde yürüyen, sağaltılamaz yaban yalnızlığına ilişkin delice hakikatlerle örülen bir söz ustalığı sergileyerek istikrarlı biçimde terbiyesini koruyan Avusturya edebiyatını ormana kaçırıyor.

"Bu sarsıntılardan sadece ben etkilenmiyorum," dedi, "herkes bu sarsıntılardan etkileniyor. Biz aslında, büyük olduğunu sanmayın, dar bir binada hep beraber yaşıyoruz ve birbirimizden yüzbinlerce kilometre uzağız..."

© Kapak fotoğrafı:
Barbara Pflaum / Imagno / picturedesk.com

ISBN 978-975-08-4147-7

18 TL

KDV'den
muaftr.